

2993
6797
SPRAWOZDANIE

C. K. DYREKCYI

Akademii Handlowej

W KRAKOWIE

za rok szkolny

1912.

KRAKÓW

NAKŁADEM AKADEMII HANDLOWEJ W KRAKOWIE
CZCIONKAMI DRUKARNI E. i Dr. K. KOZIAŃSKICH
1912.

Proste sposoby badania towarów

zestawił

DR. A. BOLLAND

PROFESOR AKADEMII HANDLOWEJ W KRAKOWIE.

PROSTE SPOSOBY BADANIA TOWARÓW

zestawił

DR. A. BOLLAND,

profesor Akademii Handlowej w Krakowie.

Niniejsze zestawienie obejmuje szereg prostych sposobów badania towarów z wyłączeniem mikroskopowych i złożonych chemicznych.

I. Zboża.

Oznaczenie wody w zbożu.

Ziarna zboża miele się z grubsza; 5 gramów odważa się dokładnie na centigramy, suszy się przez 2 godziny przy 50 do 60° C, a następnie suszy przez 3 godziny przy 105° C. Ubytek wagi podaje ilość wody w zbożu.

Oznaczenie zanieczyszczeń w zbożu.

Ze 100 gramów zboża wydziela się zanieczyszczenia jnp. słomę, chwasty, kamienie, ziemię itp. i waży się je; otrzymaną wagę przeliczuje się procentowo i podaje się tę ilość jako „zanieczyszczenia“.

Ziarna zbóż obcych nie uważa się za „zanieczyszczenia“; zbiera się je osobno i wagę ich podaje osobno.

Giełda dla produktów rolniczych we Wiedniu przyjęła jako górną granicę ilości zanieczyszczeń

dla pszenicy	2%	(wagowo)
„ żyta	2%	„
„ jęczmienia bro-		
wniczego	1%	„
„ jęczmienia gorzel-		
niczego i na krupki		
perłowe	4%	„

dla owsa	3% (wagowo)
„ prosa	2·5% „
„ hreczki	3% (ilościowo)

Oznaczenie wagi hektolitrowej zboża.

Dla oznaczenia wagi hektolitrowej zboża niezależnie od indywidualności eksperymentatora, używaną jest litrowa waga zbożowa, której konstrukcja i używanie są tego rodzaju, że dozwalają na zupełnie obiektywne stwierdzenie wagi 1 litra.

Sposób użycia jest następujący:

W zbiorniku umieszcza się w przeznaczonej na to szparze nóż, na nóż kładzie się krążek, następnie ustawia się na zbiorniku cylinder, do którego wsypuje się z epruwety zboże. Zboże to wstrzymuje się na krążku. Usunąwszy nóż, powoduje się upadek krążka, a za nim zboża, — poczem wkłada się ponownie nóż do szpary i odcina nadmiar objętości zboża. Zbiornik zważony wraz z krążkiem i zbożem daje wagę 1 litra, która pomnożona przez 100 daje wagę hektolitra.

Do powyższego celu służy też waga Brauera, która podaje objętość 150 gramów zboża. Z tablic odczytuje się odpowiadającą tej objętości wagę hektolitrową.

Waga hektolitrowa u zbóż jest rozmaita, zależna od pochodzenia, czyszczenia, urodzaju i w. i. Z reguły wynoszą wagi minimalne

u pszenicy	72 klg.
u żyta	67 „
u jęczmienia	60 „
u owsa	38 „

Oznaczenie szklistości, względnie mączystości w pszenicy.

50, względnie 100 ziarn umieszcza się w odpowiednim przyrządzie, t. zw. farinotomie, to jest w przyrządzie, w którym za jednym pociągnięciem noża uzyskuje się 50 względnie 100 przekrojów. Powierzchnie przekrojów odpyla się miękkim pędzelkiem, a następnie oblicza się, ile ziarn ma przekrój mączysty, szklisty i przejściowy.

Dobra pszenica powinna mieć najmniej 85% ziarn mączystych.

Oznaczenie oliwienia pszenicy.

Czy pszenica była oliwiona, wykazuje się, sypiąc na nią sproszkowany bronz; tenże przylgnie tylko do ziarn naoliwionych. Przy użyciu lupy z łatwością stwierdzić można obecność bronzu na powierzchni ziarn oliwionych.

Ocena ryżu przez gotowanie.

Najlepszą oznaką dobroci ryżu jest jego zachowanie się podczas gotowania. O ile się go gotuje w sposób zwyczajny, to jest w otwartych naczyniach z odpowiednim dodatkiem soli, to ryż powinien mięknąć w całości jednostajnie. W żadnej fazie gotowania nie powinny się ziarna ryżu zachowywać odmiennie, a więc jedne mięknąć, podczas gdy inne są jeszcze twarde.

II. Nasiona owoców strączkowych.

Oznaczenie wody w nasionach strączkowych odbywa się tak, jak w zbożu.

Zachowanie się nasion roślin strączkowych przy gotowaniu.

250 gramów próbki gotuje się ze zwykłą wodą i stwierdza się, czy rozmiękanie jest szybkie i jednostajne.

Oznaczenie zanieczyszczeń w nasionach roślin strączkowych.

Oznaczenie wykonywa się tak jak przy zbożach.

Giełda dla produktów rolniczych we Wiedniu przyjęła jako górną granicę ilości zanieczyszczeń:

1. u nasion niezłuszczonych:

a) dla fasoli	3%	(ilościowo)	
b) dla grochu	5%	"	albo
	10%	"	zielonego grochu
			w żółtym albo
	5%	"	żółtego grochu
			w zielonym.

- c) dla soczewicy 4% (ilościowo) w niesortowanym
towarze a
2% " w sortowanym towarze

2. u nasion złuszczonech

przychodzących w detailicznym handlu nie mogą znajdować się wcale zanieczyszczenia.

III. Mąki.

Oznaczenie barwy mąki próbą Pekara.

Oznaczenie barwy, a na jej podstawie numeru mąki gołem okiem jest nawet dla wprawnego oka rzeczą trudną. Oznaczenie to ułatwia metoda Pekara w modyfikacji Arragona:

Na szklanej płycie o szerokości 12 cm., o długości 9 cm., np. na zużytej płycie fotograficznej umieszcza się odpowiednią ilość mąki w ten sposób, że z wysokości 1 cm. nasypuje się na nią mąkę. Następnie przyciska się mąkę płytką szklaną lub błyszczącym papierem tak, by warstwa mąki miała 2 mm grubości. Płytkę wkłada się wraz z mąką na pół minuty do wody, a po wyjęciu ocenia barwę.

Przybliżone oznaczenie wody w mące.

Aby stwierdzić, czy mąka ma ponad 20% wody, postępuje się w sposób następujący: Garść mąki ściska się w dłoni; po otwarciu ręki rozsypuje się mąka na dłoni, jeśli ma mniej niż 20% wody; nie rozsypuje się, jeśli ma ponad 20%.

Dokładne oznaczenie wody w mące.

Odważa się 10 gr. mąki i spala dokładnie tak, by popiół był zupełnie biały. Popiół mąki pszennej nie powinien wynosić więcej jak 2%, mąki żytniej więcej jak $2\frac{1}{2}\%$; w rozcieńczonym kwasie solnym powinien popiół w całości się rozpuścić.

Oznaczenie tej ilości wody, jaką mąka związać może

Oznaczenie to wykonywać można w dwojaki sposób:

1) bierze się 10 gramów wody i sypie się do niej tyle mąki, by powstało normalne ciasto, które przy ugniataniu nie przy-

lepia się do palców; albo 2) odważa się pewną ilość mąki i dodaje 50—500 gramów wody, a następnie zarabia się na ciasto o wyżej opisanych własnościach. Z porównania wagi mąki i wagi wody, składających się na takie ciasto, oblicza się wprost w procentach tę ilość wody, jaką mąka związać może.

Próba mąki przez wypiekanie.

Wykonuje się próby te w sposób następujący: 30 gramów mąki zarabia się na ciasto z 25 gramami wody, w której delikatnie rozdzielono $\frac{3}{4}$ grama drożdży; całość pozostawia się w temperaturze 27—28° przez 1½ godziny, by przefermentowała. Następnie wypieka się to ciasto w temperaturze około 300°C przez 15—20 minut. Przed wypieczeniem mierzy się wysokość ciasta, a drugi raz po wypieczeniu i przez porównanie obu wysokości uzyskuje się dobre rezultaty. Jeśli chleb przy wypiekanu zapadł się, to mąka była zła; jeśli całe badanie mąki dało rezultaty dobre, a chleb mimo to zapadł się, to mąka jest za młoda.

Oznaczenie ilości glutenu w mące.

Od ilości glutenu zależy w wysokim stopniu zachowanie się ciasta przy wypiekanu. Gluten otrzymuje się z ciasta owiniętego w płótno przez wymycie skrobiu przy pomocy strumienia wody, rozpuszczającego skrobię, a nie rozpuszczającego glutenu. Ciasto z mąki zdatnej do wypiekania powinno dawać 25—30% glutenu (ważonego w stanie mokrym), a powinien on być ciągliwym, blado-żółtym, o reakcy obojętnej lub alkalicznej.

IV. Towary piekarskie.

Oznaczenie ilości wody w chlebie.

Próbkę przeciętną, składającą się z miększa i ze skórki suszy się przy 50—60°C tak długo, aż wysuszony produkt daje się zemleć i stwierdza się ubytek wagi. Część zmielonego i odważonego produktu suszy się przy 105°C aż do stałej wagi i stwierdza ponownie ubytek wagi. Suma obu ubytków daje sumę wody w chlebie. Ilość ta nie powinna przekraczać 42%.

Oznaczenie ilości substancji nie dających się spalić (popiołu) i soli w towarach piekarskich.

Ilość popiołu oznacza się przez dokładne spopielenie 10 gramów towaru w odważonej szalce platynowej.

Ilość soli oznacza się przez ostrożne spalenie odważonej masy (np. 4 gr.) towaru w tak niskiej temperaturze, by sól nie ulotniła się, kilkakrotne wymycie zwęglonej substancji gorącą wodą i zakwaszenie tego wyciągu rozcieńczonym kwasem azotowym. Nadmiar kwasu zobojętnia się małą ilością chemicznie czystego węglanu wapniowego i miareczkuje $\frac{n}{10}$ roztworem azotanu srebrowego przy użyciu chromianu potasowego jako wskaźnika.

Kwasota chleba.

100 gramów miększu rozdrabnia się dokładnie z wodą, dopełnia gorącej wody do 400 ccm, miesza i pozostawia przez godzinę. Następnie miareczkuje się dziesięcionormalnym ługiem sodowym przy użyciu fenoltaleiny jako wskaźnika.

Stopień kwasoty podaje ilość centymetrów sześciennych normalnego ługu, potrzebnego do zobojętnienia 100 gramów chleba. Dla ocen porównawczych należy przeliczyć rezultaty na 100 gramów bezwodnej substancji.

Ilość centymetrów sześciennych zużytego dziesięcionormalnego ługu sodowego, pomnożona przez 0.009 podaje gramy kwasu mlekowego.

Oznaczenie sporyszu w chlebie.

Okolo 50 gramów podrobionego miększu ekstrahuje się przy pomocy 40 gramów eteru i 20 kropel kwasu siarkowego (1:5); przesączony ekstrakt wlewa się ostrożnie na nasycony roztwór sody; w razie obecności sporyszu barwi się powierzchnia zetknięcia na fioletowo.

V. Jaja.

Świeże jajo trzymane w dłoni do światła nie ukazuje ciemnych miejsc. W 10% owym roztworze soli kuchennej we wodzie tonie.

VI. Cukier.

Ilość cukru oznacza się polarymetrycznie według sposobu użycia, zależnego od poszczególnych systemów polarymetrów.

Ilość popiołu w cukrze surowym oznacza się w sposób następujący: 30 gr. cukru, zwilżonego kilku kroplami kwasu siarkowego spala się, a następnie żarzy aż do otrzymania białego popiołu.

Przez odjęcie od procentów cukru (wykazanych polarymetrycznie) pięciokrotnej ilości popiołu, otrzymuje się t. zw. rendement cukru, to jest liczbę, która podaje ile cukru rafinowanego otrzymać można ze 100 części cukru surowego.

VII. Mleko.

Oznaczenie gęstości.

Wykonywa się je areometrem ogólnym dla płynów cięższych od wody, albo areometrem specjalnym, t. zw. laktometrem.

Ciężar gatunkowy rzetelnego mleka leży między 1·029-1·034; na laktometrze wskazuje linia, po którą laktometr się zanurza, procentowy dodatek wody.

Stwierdzenie dodatku mąki w mleku.

Po dodaniu tynktury jodowej barwi się mleko na niebiesko w razie obecności mąki w mleku.

VIII. Tłuszcze i oleje.

Oznaczenie punktu topliwości tłuszczów.

Metodą Pohla oznacza się punkt topliwości tłuszczów w sposób następujący:

Badany tłuszcz topi się w jakimkolwiek naczyniu. Gdy zaczyna krzepnąć na powierzchni, zanurza się we warstwie jeszcze nieskrzepłej termometr tak, by naokoło zbiornika z rtęcią zastygła cienka warstewka tłuszczu. Następnie zawiesza się, albo przy pomocy korka ustawia się termometr w pustej epruwetce tak, by dół termometru nie dotykał się dna epruwetki—poczem zawiesza się ją wraz z termometrem w zlewce z wodą, którą się zwolna podgrzewa.

Gdy woda mieć będzie temperaturę topliwości badanego produktu, to warstewka tłuszczu zacznie się topić, spływać ku dołowi — aż zawiśnie jako przejrzysta kropla na dole termometru. Temperatura wskazana na termometrze jest punktem topliwości badanego materiału.

Punkty topliwości ważniejszych tłuszczów.

	° C
Tłuszcz palmowy	27—42·5
Masło muskatołowe	38—51
„ kakaowe	28—33
Łój chiński	36—46
Tłuszcz z pestek palmowych	23—28
„ kokosowy	21—24
Wosk japoński	50—54
Tłuszcz wieprzowy	36—40·5
„ kostny	21—22
Łój z bydlę rogatego	40—45
„ barani	44—45
Tłuszcz gęsi	32—34
Masło	28—33

Badanie masła.

Barwienie. Masło bywa czasem barwione sztucznie szafranem, kurkumą i t. p. Stwierdzić to można w ten sposób, że skłóca się kawałek przetopionego masła z absolutnym alkoholem. Alkohol pozostanie bezbarwny, jeśli masło nie było barwione sztucznie, w przeciwnym razie zabarwi się na żółto.

Domieszki. W masle można czasem spotkać mąkę, roztarty ser, tłuczone kartofle i t. p. Rozeznać to można w ten sposób, że topi się je powoli, przyczem mąka, ser, względnie kartofle opadną na dół.

Do surogatów masła musi się w myśl przepisów dodać 10% oleju sezamowego, który rozeznać można po furfurołowej reakcyi (por. olej sezamowy).

Rozeznanie masła kokosowego od tłuszczów zwierzęcych.

Odbyć się ono może przy pomocy reakcji furfurolowej (j. w. przy maśle); masło kokosowe rozeznąć można też po tem, że rozpuszcza się w podwójnej objętości absolutnego alkoholu przy 30—31°, podczas gdy tłuszcze zwierzęce nie rozpuszczają się.

Reakcye wstępne przy badaniu oliwy.

1) Reakcya Brulle'go. Sporządza się roztwór 25 gr azotanu srebrowego w 1000 gr 95%-owego alkoholu. 12 cm³ przesączonej oliwy miesza się z 5 cm³ powyższego roztworu w epruwetce i ogrzewa na łaźni wodnej przez pół godziny. Oliwa pierwszej jakości daje zielone zabarwienie, oliwa drugiej i trzeciej daje zabarwienie czarne lub czerwone, a później intensywnie zielone; olej bawełniany staje się czarny, arachisowy brązowo-czerwony, a później zielony i nieprzeźroczysty; olej sezamowy ciemno-czerwono-brązowy; olej rzepakowy i makowy staje się zielonawo-żółty i mętny.

2) Zimna mieszanina kwasu azotowego i siarkowego (1:1) barwi po skłóceniu rozmaite gatunki olei w sposób następujący: oliwę na białe z odcieniem zielonawym; olej sezamowy na trawiasto, olej bawełniany jaśniej. Gdy się płyny ustoją, pozostaje oliwa bez zmiany, olej sezamowy staje się czerwono-brązowy, a bawełniany brązowy.

3) 5 cm³ badanej oliwy skłóca się z 10 cm³ kwasu azotowego (o c. g. 1.4); po 5—6 minutach powstaje zabarwienie zielonawo-brązowe z żółtym odcieniem, jeśli oliwa była czysta. Olej bawełniany pod wpływem powyższego odczynnika staje się brązowy do czarnego. Przy mieszaninach powstaje zabarwienie wypadkowe.

Reakcye zafałszowań łoju z bydła rogatego.

Tłuszcz wełniany rozeznąć można w łoju z bydła rogatego w następujący sposób: rozpuszcza się badany tłuszcz w bezwodniku kwasu octowego i dodaje kilka kropel stężonego kwasu siarkowego, przyczem powstaje zabarwienie zielone w razie obecności tłuszczu wełnianego.

Tłuszcz bawełniany rozeznąć można przez stopienie 5 gr łoju i dodanie 15 kropel kwasu azotowego o c. g. 1·380 i skłócanie. Jeśli w łoju jest tłuszcz bawełniany powstanie zabarwienie czerwone do czerwono-brązowego; tłuszcz z pestek palmowych barwi się na żółto — a tylko łój z bydła rogatego i łój barani pozostają białe.

Rozeznanie zafałszowań w oleju lnianym.

Równa objętość oleju i kwasu azotowego o c. g. 1·375 dają zabarwienie kawowe w razie obecności oleju bawełnianego.

Próbka oleju zmieszana ze stężonym kwasem solnym daje żółto-zielone zabarwienie w razie obecności oleju konopnego.

Próbka oleju zmieszana ze stężonym kwasem siarkowym o c. g. 1·65 — 1·70 daje zabarwienie brązowo-czarne w obecności tranu wielorybiego.

Reakcje oleju konopnego.

Z kwasem azotowym o c. g. 1·18 daje olej konopny zabarwienie brudno-zielone (olej lniany żółte); 5 objętości surowego oleju konopnego daje z dymiącym kwasem siarkowo-azotowym, rozcieńczonym równą objętością wody, zabarwienie czarne.

Reakcja na olej orzechowy.

Z kwasem siarkowym o c. g. 1·530 daje olej orzechowy zabarwienie zielone.

Badanie oleju rącznikowego.

10 cm³ oleju rącznikowego daje z 50 cm³ alkoholu (o c. g. 0·829 przy 17·5° C) po skłóceniu roztwór przeźroczysty, zwłaszcza po podgrzaniu do 20°. Zmętnienie nie niknące mimo podgrzania wskazuje na obecność co najmniej 10% oleju bawełnianego, sezamowego, lnianego lub rzepakowego.

Olej rącznikowy, zawierający olej żywiczny, barwi się na czarno po dodaniu równej objętości kwasu azotowego o c. g. 1·31.

Reakcja na olej bawełniany.

Kwas azotowy o c. g. 1·375 daje z równą objętością oleju zabarwienie kawowe. Z mieszaniną kwasu azotowego i siarko-

wego (1:1) daje olej bawełniany zabarwienie jasno-trawiaste; po rozdzieleniu płynów przedstawia się olej jako płyn przezroczysty barwy brązowej.

Rozeznanie oleju migdałowego od surogatów.

Jako odczynnika używa się równych części stężonego kwasu siarkowego, czerwonego kwasu azotowego i wody.

5 części badanego oleju daje przy zmieszaniu z 1 częścią powyższego odczynnika zabarwienie żółtawo-białe, przechodzące w czerwone, gdy próbka była czystym olejem migdałowym; zabarwienie brzoskwiniowe, przechodzące w ciemno-pomarańczowe, gdy próbka była olejem z pestek brzoskwiniowych; zabarwienie jasno-żółto-czerwone, przechodzące w brudno-pomarańczowe, gdy próbka była olejem sezamowym.

Stwierdzenie oleju sezamowego.

0.1 cm³ 2%-owego roztworu furfurolu daje z 10 cm³ kwasu solnego o c. g. 1.19 i 10 cm³ badanej oliwy, po półminutowem skłócaniu charakterystyczne zabarwienie różowe, jeśli badany olej był olejem sezamowym, lub zawierał go co najmniej 10%.

Reakcye oleju makowego.

Z kwasem azotowym o c. g. 1.220 daje olej makowy zabarwienie pomarańczowo-żółte.

Z równą objętością kwasu azotowo-siarkowego (1:1) daje olej makowy zabarwienie ceglaste, podczas gdy olej sezamowy daje zabarwienie trawiaste.

VIII a. Badanie pokostu.

Cienka warstewka pokostu żółtego powinna w temperaturze 13—15° zasychać w 12 godzinach; taka sama warstewka pokostu brązowego w 20 godzinach, dając powłokę lśniąca i elastyczną. Powłoka taka trzymana przez 24 godzin w suszarce o temperaturze 100° nie powinna pękać. Dobry pokost nie powinien zawierać tranu, który się rozeznaje po zapachu, po roztarciu w rękach lub po podgrzaniu. Gęstość dobrego pokostu nie powinna leżeć poniżej 0.94, a ilość popiołu nie powinna być wyższą niż 0.75%.

VIII b. Badanie tranu.

Jeśli idzie o rozeznanie tranu czy jest z fok, wielorybów, ryb, czy wątrobiany, należy wlać 30–40 kropeł tego tranu do epruwetki, a następnie 8–12 kropeł kwasu w sposób bardzo oględny tak, by płyny nie zmieszały się, lecz zetknęły, przyczem na powierzchni zetknięcia powstają charakterystyczne kolory. Do tego celu nadają się najlepiej dymiący kwas azotowy, siarkowy i azotowo-siarkowy.

Dymiący kwas azotowy, o ciężarze gat. 1·45 daje
z tranem fokowym zabarwienie czerwono-brązowe,
„ wielorybim „ brązowawe, później brązowe,
wreszcie czarnobrzązowe,
„ wątrobianym „ krwiste, później czerwono-brązowe i brązowe,
„ rybnym „ brązowe.

Kwas siarkowy, o ciężarze gat. 1·60–1·70
z tranem fokowym zabarwienie czerwono-żółte, później czerwono-brązowe wreszcie brązowo-czerwone,
„ wielorybim „ brązowe, później czerwono-brązowe,
„ wątrobianym „ fioletowe do czarno-fioletowego
„ rybnym „ zielonawe, później brązowe, wreszcie czarne.

Kwas azotowo-siarkowy, o ciężarze gat. 1·1
z tranem fokowym zabarwienie czerwone, później brązowe,
„ wielorybim „ żółte, później czerwone, wreszcie zielonawo-brązowe,
„ wątrobianym „ żółto-czerwone, później ceglaste, wreszcie czerwono-brązowe z odcieniem fioletowym,
„ rybnym „ żółte, później zielonawe, wreszcie brązowe.

IX. Przyprawy korzenne.

Oznaczenie ilości wody w przyprawach korzennych.

2–5 gramów sproszkowanej przyprawy suszy się od 2–6

godzin w płaskiej misce o średnicy 7—8 cm, ustawionej w osuszarce o temperaturze 100° — a po ostygnięciu w exikatorze waży się.

Oznaczenie tego rodzaju podaje ilość wody nieściśle, gdyż wraz z wodą uchodzą przy tem postępowaniu olejki eteryczne. Do przypraw, zawierających wiele olejku eterycznego nie da się tedy ta metoda zastosować, gdyż jest zanadto nieściśła.

Wstępne oznaczenie w kierunku obecności domieszek mineralnych w przyprawach korzennych.

Sklóca się badaną sproszkowaną próbkę z chloroformem i odstawia na krótki przeciąg czasu. Zanieczyszczenia mineralne osiadą na dnie; części roślinne wypłyną na powierzchnię chloroformu.

Oznaczenie „popiołu” i „piasku” w przyprawach korzennych.

Przez „popiół” rozumie się tu substancje, nie dające się spalić. Oznaczenie wykonywa się przez spopielenie 2—3 gramów sproszkowanej substancji w tyglu platynowym. Popiół uzyskany powinien mieć wygląd jednostajny. O ile taki uzyskać się nie da, należy zwilżyć go kilku kroplami wody destylowanej, wodę ostrożnie odparować i żarzyć ponownie.

Żarzenie nie może nigdy być tak silne, by popiół się stopił.

Przez „piasek” rozumie się te składniki popiołu, które nie rozpuszczają się w kwasie solnym.

Oznaczenie wykonywa się przez słabe ogrzanie „popiołu” w 10%-owym kwasie solnym i dodanie wody. Następnie odsącza się część nierozpuszczalną przez sączek o znanej wadze popiołu, przemycza dokładnie gorącą wodą, suszy, żarzy i waży.

Ilości „popiołu” i „piasku” w przyprawach korzennych.

Imbir między 1·5—8%;		w przecięciu zawiera
Imbir czysty	4·56%	0·90%
„ odpadkowy	8·63%	1·35%
„ używany	2·42%	—

Ilości „popiołu“ i „piasku“ w przyprawach
korzennych.

w przecięciu zawiera

Tatarak do	7%		
Cynamon	4—5%, nigdy więcej jak 6%	maksymalnie 3%	
Majeran normalny	maksymalnie 13%	„	2·5%
„ listkowy	„ 15%	„	2·5%
Tymianek	„ 8%	„	2%
Gwoździki	„ 8%	„	1%
Szafran	„ 7%	„	0·5%
Wanilia	„ 5%	„	—
Kardamomy całe	„ 6%	„	2%
„ nasiona	„ 10%	„	2%
Pieprz czarny	„ 6%	„	2%
„ biały	„ 3%	„	1%
Piment	„ 6%	„	1%
Papryka	„ 5—8%	„	—
Kminek norm. 5—6%	„ 7·5%	„	2%
„ rzymski „ 6%	nigdy więcej jak 7%	„	2%
Anyż „ 5—8%	„ 10%	„	3%
Kwiat muszkatułowy	maksymalnie 3%	„	0·5%
Gałka muszkatułowa	„ 3%	„	1%
Gorczyca	„ 4—5%	„	—

Badanie gwoździków.

Gwoździki są mało wartościowe, jeśli zawierają mało olejku eterycznego, co ma miejsce jeśli się gwoździki wyekstrahowało z umysłu, albo jeśli gwoździki są stare i olejek eteryczny się ulotnił.

Rozeznaje się taki produkt po zachowaniu jego, gdy się go wrzuci do szklanki z wodą. Dobre gwoździki o wielkiej ilości olejku eterycznego toną we wodzie, albo utrzymują się w niej w położeniu prostym, podczas gdy złe gwoździki o małej ilości olejku pływają po wodzie i układają się poziomo.

Dobroć gwoździków stwierdzić można, rysując dolną ich część czemkolwiek twardym, choćby paznokciem. Gwoździki stare lub ekstrahowane nie okazują po porysowaniu tłustego

śladu, podczas gdy z gwoździków świeżych, dobrych, wyciska się tym sposobem trochę olejku.

Badanie szafranu.

Stężony kwas siarkowy barwi szafran z początku na niebiesko, później na fioletowo, wreszcie na brązowo.

Dobry szafran powinien w ilości 0.01 gr. zabarwić na pięknie żółto 3 l wody.

Ilość wody, oznaczona przez 2-godzinne suszenie w osuszarce, nie powinna wynosić więcej jak 15%.

Stwierdzenie, czy szafran nie jest barwiony barwikami smołowcowymi odbywają się w sposób następujący:

5 gramów szafranu zalewa się 50 cm³ wody, dodaje się 2—3 gramów kamienia winowego i zawiesza w płynie na przeciąg 10 minut białą odtłuszczoną nić wełnianą. Po wyjęciu z płynu przemywa się nić wodą destylowaną. Jeśli mimo przemycia nić zabarwienie zachowa, dowodzi to obecności barwików smołowcowych.

Oddzielenie mieszaniny kilku barwików odbywa się w sposób następujący:

5 gramów szafranu oblewa się 50 cm³ wody i pozostawia przez 24 godzin w spokoju. Następnie zawiesza się w tym wyciągu pionowo skrawki bibuły o szerokości 4—5 cm. Po 6 godzinach zabarwią się te skrawki w rozmaitych wysokościach rozmaicie zależnie od barwików. Odnosne części skrawków wycina się i powtórzywszy raz jeszcze powyższą procedurę, przemywa gorącą wodą, a otrzymany roztwór analizuje się podług metod odnoszących się do badania tychże barwików.

Stwierdzenie ekstrakcyi kminku, koperku, anyżku.

Powyższe produkta, skoro były ekstrahowane, odznaczają się zupełną *jednostajnością* barwy ich powierzchni, bezwonnością i brakiem smaku charakterystycznego. Z powyższych własności najbardziej znamienne jest pierwsza ze względu na to, że produkty te, nieekstrahowane, nie mają nigdy barwy jednostajnej.

A. H. 2*

Rozeznanie czy imbir był ekstrahowany.

Rozeznanie, czy imbir był ekstrahowany, czy nie, przeprowadzić można w następujący, bardzo prosty sposób: Rozciera się imbir w moździerzku i rzuca się do szerokiego naczynia z wodą, na środek powierzchni wody. Jeśli imbir nie był ekstrahowany, to w chwili, w której proszek jego dotknie się powierzchni wody, rozpryskuje się z ogromną szybkością na wszystkie strony ku ścianom naczynia, poczem tonie. Jeśli imbir był ekstrahowany, to rozpryskiwania zauważyć nie można; proszek imbirowy pozostaje przez małą chwilę tam na wodzie gdzie go rzucono, poczem tonie.

Odróżnienie prawdziwego kwiatu muszkatułowego od kwiatu bombayskiego.

Sporządzić należy świeży roztwór 3 gr sproszkowanego kwiatu w 30 cm³ absolutnego alkoholu. 1 cm³ tego roztworu daje po skłóceniu z 3 cm³ wody, 1 kroplą amoniaku albo ługu potasowego zabarwienie żółto-czerwone lub różowe, jeśli kwiat był prawdziwy, a krwiste, gdy był bombajski.

Jeśli 1 cm³ takiego roztworu zmiesza się z 3 cm³ wody i 1 cm³ 1%-owego roztworu dwuchromianu potasowego, a następnie ogrzeje do wrzenia, to wówczas daje kwiat muszkatułowy zabarwienie czysto żółte, a kwiat bombajski brązowe.

X. Kawa.

Oznaczenie wody.

Wykonywa się je przez ogrzanie 5-10 gr kawy w osuszarce przy 100°. Kawę paloną należy przed osuszeniem zemleć. Surową kawę należy osuszyć z grubsza. Normalna kawa surowa nie powinna zawierać więcej jak 14%.

Oznaczenie popiołu i chloru.

Wykonywa się je tak samo, jak oznaczenie popiołu i chloru w towarach piekarskich. Normalna kawa ma 5% popiołu i 0.6% chloru. Kawa palona, mająca więcej niż 6.5% popiołu, lub mniej niż połowę popiołu we wodzie rozpuszczalną, jest zafałszowana.

Oznaczenie substancji rozpuszczalnych we wodzie.

10 gr. mielonej kawy oblewa się 200 cm³ wody i waży wraz z precjkiem szklanym. Następnie podgrzewa się ostrożnie aż do wrzenia, i utrzymuje przy nim przez 5 minut. Po ostygnięciu dodaje się wody do pierwotnej objętości, miesza dokładnie i sączy; 25-30 cm³ przesączu odparowuje się na łaźni wodnej i suszy w osuszarce przez 3 godziny, a następnie waży się. Minimum substancji rozpuszczalnych we wodzie wynosi 20%.

Rozeznawania substancji służących do upiększania (powlekania) kawy.

Tłuszcze, oleje mineralne lub parafinę wykazać można w sposób następujący: 10 gramów całej, (niemielonej kawy), skłóca się przez 2 minuty z 50 cm³ eteru i przesącza do szklanki. Tak uzyskany ekstrakt eterowy pozostawia się w ciepłym miejscu (nie wolno podgrzewać! zdala od ognia!), przyczem eter wyparuje. Pozostałość po wyparowaniu eteru stanowią tłuszcze, oleje mineralne lub parafina, użyte do powyższego celu.

Żywicę wykazać zaś można w sposób następujący: 10 gramów całej (niemielonej) kawy, zagotowuje się ze 100 cm³ spirytusu 90–95%-owego i przesącza. Przesącz pozostawia się w gorącej wodzie tak długo, aż wszystek spirytus wyparuje, poczem ogrzewa się pozostałość. Jeśli kawa była upiękzona przez dodatek żywicy, to przy ogrzewaniu pozostałości daje się odczuć charakterystyczna woń żywiczna.

Ilościowo oznacza się żywicę, nie podgrzewając pozostałości, lecz osuszając ją ostrożnie w osuszarce przy 100° przez 1 godzinę.

Żywicę można też rozeznąć w sposób następujący:

Kawę zagotowuje się z bezwodnikiem kwasu octowego, oziębia się i dodaje stężonego kwasu siarkowego. Zabarwienie fioletowe jest oznaką obecności żywicy.

Substancje, które wodą zmyć można, oznacza się w sposób następujący:

20 gr. kawy skłóca się z 500 cm³ wody przez 5 minut, poczem przesącza się. Z przesączu odparowuje się 250 cm³, do suchości i waży. Następnie wyžarza się i waży ponownie. Różnica obu ważeń podaje ciężar organicznej substancji, dającej się wodą zmyć.

Kawa zawierająca więcej niż 4% substancji dających się zmęć, jest produktem zafalszowanym.

XI. Herbata.

Wodę oznacza się przez suszenie 5–10 gramów herbaty w osuszarce przy 100° aż do stałej wagi. Ilość wody w dobrej herbacie nie powinna przekraczać 12%.

Ilość substancji rozpuszczalnych we wodzie. 100 gramów herbaty oblewa się 300 cm³ wrzącej wody i ogrzewa przez 2 godziny na łaźni wodnej. Roztwór odsąca się do litrowej kolbki. Pozostałość ekstrahuje się 3 razy 200 cm³, a raz 100 cm³ wrzącej wody w sposób wyżej podany. W powyższy sposób uzyskuje się 1 litr wyciągu, który dokładnie się skłóca. 100 cm³ tego wyciągu odparowuje się, suszy przy 100° i waży. Ilość substancji rozpuszczalnych we wodzie powinna wynosić najmniej u zielonej herbaty 28%, u czarnej 24%.

Oznaczenie „popiołu” odbywa się jak przy przyprawach korzennych.

Oznaczenie „popiołu” rozpuszczalnego we wodzie odbywa się w ten sposób, że „popiół” wytrawia się gorącą wodą, a pozostałość nierozpuszczalną suszy się, waży i praży. Różnica obu ważeń podaje ilość popiołu rozpuszczalnego we wodzie.

Oznaczenie „piasku” odbywa się również tak, jak przy przyprawach korzennych. Ilość popiołu w herbacie nie powinna przekraczać 8%, z czego 4% jest rozpuszczalnego we wodzie, a 2% piasku.

Oznaczenie garbnika. 2 gr. herbaty wygotowuje się 3 razy trzema porcjami wody po 100 cm³ przez 1/2—1 godziny i przesącza na gorąco. Przesącze zlewa się razem i dodaje 20–30 cm³ 4–5%-owego roztworu wodnego krystalicznego octanu miedziowego. Wydzielony osad gromadzi się na filtrze i myje gorącą wodą. Przesącz musi być na zielono zabarwiony; o ile nie jest świadczy to o tem, że octanu było za mało. Osad suszy się, żarzy ewentualnie z dodatkiem kropli kwasu azotowego w tygielku porcelanowym i waży wydzielony tlenek miedziowy. 1 gram jego odpowiada 1306 gr garbnika.

Ilość garbnika wynosi w zielonej herbacie zawsze więcej jak 10%, w czarnej zawsze więcej jak 7%.

XII. Kakao.

Oznaczenie alkaliów w kakao i produktach kakaowych.

Całkowitą ilość alkaliów oznacza się w sposób następujący: Popiół z 5 gr. kakao zalewa się 10 cm³ $\frac{n}{2}$ kwasu siarkowego i 25 cm³ wody, a następnie gotuje aż do wypędzenia kwasu węglowego. Następnie miareczkuje się $\frac{n}{2}$ ługiem, przy użyciu fenolftaleiny jako indikatora i oblicza się całkowitą ilość alkaliów jako węglan potasowy. Maksimum całkowitej alkaliczności wynosić może 3%.

Ilość alkaliów rozpuszczalnych we wodzie. Popiół z 10 gr kakao wygotowuje się przez 15 minut wodą i nalewa do kolbki o pojemności 100 cm³; po ostygnięciu dopełnia się do marki. 50 cm³ filtratu zalewa się 10 cm³ $\frac{n}{2}$ kwasu siarkowego, gotuje aż do zupełnego usunięcia kwasu węglowego i miareczkuje $\frac{n}{2}$ ługiem. Obliczanie uskutecznia się tak, jak gdyby w roztworze był wyłącznie węglan potasowy.

Kakao „nierozpuszczalne“ zawierać może maksymalnie 2% alkaliów rozpuszczalnych we wodzie, kakao „rozpuszczalne“ maksymalnie 5%; obie cyfry odnoszą się do masy odtłuszczonej.

XIII. Wino.

Ciężar gatunkowy.

Oznaczenie ciężaru gatunkowego odbywa się przy pomocy piknometru. Wino ma mieć temperaturę 15° C. Wykonanie odbywa się w ten sposób, że waży się piknometr próżny (a), piknometr z wodą destylowaną (b) i piknometr z winem (c). Ciężar gatunkowy wina = $\frac{c-a}{b-a}$

Alkohol.

Ze 100 cm³ wina oddestylowuje się 60 cm³; destylat studzi się do 15° C i dopełnia do 100 cm³; następnie oznacza się ciężar gatunkowy i odczytuje w tablicy Haasa odpowiadającą mu procentowość alkoholu.

Oznaczenie ekstraktu.

Oznaczenie to odbywa się podług formuły

$$Se = Sw - Sa + 1.$$

Se oznacza ciężar gatunkowy wina, pozbawionego alkoholu, do którego dodano tyle wody, by objętość płynu była taka sama, jak przed oddestylowaniem alkoholu.

Sw oznacza ciężar gatunkowy wina.

Sa oznacza ciężar gatunkowy destylatu, rozcieńczonego do 100 cm³ wodą.

Z tablic Windischa odczytuje się jaka ilość ekstraktu odpowiada ciężarowi gatunkowemu Se.

Wolne kwasy.

25 cm³ wina ogrzewa się do wrzenia i miareczkuje $\frac{n}{10}$ ługiem potasowym przy użyciu papierka lakmusowego jako wskaźnika. Sumę wolnych kwasów przelicza się na kwas winowy.

Badanie w kierunku barwików.

Jeśli wino czerwone zada się nadmiarem octanu ołowiowego i po krótkim czasie odsączy, to osad ten jest w prawdziwym winie szaro-niebieski, popielaty lub zielonawy.

Barwiki smołowcowe wykazać można we winie w następujący sposób: Do 50 cm³ wina, do których dodano 2–3 gr kamienia winowego, zanurza się białą odtłuszczoną nić wełnianą na 10 minut, poczem przemywa się ją destylowaną wodą. Jeśli mimo przemycia nić pozostaje zabarwioną na czerwono, dowodzi to obecności barwika smołowego we winie. Zabarwienie różowe, pochodzące od naturalnego wina, zmienia się na zielonawe albo brudno-brązowe po dodaniu amoniaku.

XIV. Badanie octu.

Stwierdzenie kwasów mineralnych.

Stwierdzenie, czy dany ocet zawiera dodatek kwasów mineralnych, czy nie, odbywa się przy pomocy wodnego roztworu fioletu metylowego. Roztwór dla badania octu sporządza się przez rozpuszczenie $\frac{1}{10}$ grama tego barwika w 1 litrze wody. Badany ocet rozcieńcza się wodą, dolewając do niego mniej-

więcej taką samą ilość wody. Z tak rozcieńczonego octu bierze się do badania mniej więcej dwie łyżki stołowe i dodaje 4–5 kropel przedtem sporządzonego roztworu fioletu metylowego. Płyn pozostanie fioletowym, jeśli ocet był czystym, a stanie się zielony lub niebieski, jeśli w nim były wolne kwasy mineralne.

Stwierdzenie procentowości octu.

Procentowość octu stwierdza się miareczkując przy pomocy ługu.

XV. Oznaczenie procentowości spirytusu.

Oznaczenie to przeprowadza się alkoholometrem najczęściej Trallesa, pamiętając o tem, że każdy alkoholometr ma podziałkę ważną tylko dla pewnej, na nim oznaczonej temperaturze, do której musi się sprowadzić badany spirytus; o ile pomiar wykonywa się przy innej temperaturze, należy uwzględnić odnośną poprawkę.

Stwierdzenie małych ilości wody w spirytusie odbyć się też może w sposób następujący:

Kropla spirytusu, zawierającego tylko 3% wody, zmieszana z 3–4 cm³ benzolu, daje roztwór przezroczysty; jeśli spirytus zawiera od 3–7% wody, to kropla jego zmieszana z tą samą ilością benzolu daje zmętnienie; a jeśli spirytus zawiera więcej niż 7% wody, to wydziela się ona z benzolu.

Minimalne ilości wody w alkoholu (np. w produkcie, który powinien być bezwodny) rozeznąć można przez skłócanie go z bezwodnym białym siarczanem miedziowym, który pod wpływem najdrobniejszej ilości wody niebieszczeje.

XVI. Badanie nafty.

Ciężar gatunkowy.

Ciężar gatunkowy oznaczyć należy piknometrem. Powinien on wynosić przy 15° 0.790–0.825.

Barwa.

Barwę należy oznaczyć kolorymetrem Stammera, podług

załączonego do aparatu sposobu użycia. Dobra nafta powinna odpowiadać stopniowi „standard“

Punkt zapłonicnia.

To niezmiernie ważne oznaczenie należy wykonać aparatem Abła ściśle podług załączonego sposobu użycia. Nafta powinna mieć przy ciśnieniu 760m/m punkt zapłonicnia 21°.

Oznaczenie stopnia rafinowania.

Wykonywa się przez rozpuszczenie 100cm³ obojętnej mieszaniny alkoholu i eteru, sporządzonej z 24 części eteru i 1 części 95% alkoholu i przez miareczkowanie ługiem przy użyciu fenoltaleiny jako indikatora.

Oznaczenie stopnia rafinowania wykonać można też w ten sposób, że miesza się ze sobą równe objętości nafty i kwasu siarkowego o ciężarze gatunkowym 1.54 i skłóca we flaszce o średnicy 18 mm. Jeśli nafta była odpowiednio rafinowana, to kwas siarkowy mało się zabarwi.

Punkt krzepnicnia.

Oznaczenie punktu krzepnicnia przeprowadza się w ten sposób, że z lodu i soli sporządza się mieszaninę oziębiającą i wprowadza do niej epruwetkę o 18mm średnicy z naftą.

Jeśli nafta trzymana przy temperaturze 8°C nie krzepnie, lecz przy przechylaniu epruwetki cieknie, to uważać ją należy za dobrą.

XVII. Mydło.

Ilość wody w mydle oznacza się przez wysuszenie przy 100°.

Ilość kwasów tłuszczowych oznacza się w następujący sposób: rozpuszcza się około 3gr. mydła w gorącej wodzie, dodaje 20 kropel kwasu solnego, poczem wydziela się w krótkim przeciągu czasu kwasy tłuszczowe na powierzchni, jako ciecz przeźroczysta. Następnie dodaje się 3gr białego łaju lub trudno topliwej parafiny, ostudza się i osusza zestawioną mieszaninę wosku i kwasów tłuszczowych — i waży się ją.

XVIII. Świece.

Do świec stearynowych dodaje się często wosku karnauba.

Rozeznać to można po podwyższeniu punktu topliwości, który u stearyny leży przy 43—44°, a już przy 5%-owym dodatku wosku karnauba podnosi się o 10°.

Dodatek parafiny w świecach cerezynowych rozeznać można w sposób następujący: rozpuszcza się próbkę materiału w absolutnym alkoholu na ciepło, a po ostygnięciu nalewa się kilka kropel roztworu na szkiełko przedmiotowe. Po skrzepnięciu zauważyć można pod lupą lub mikroskopem strukturę krystaliczną, jeśli próbka zawierała parafinę.

XIX. Papier.

Oznaczenie długości rwącej papieru.

Oznaczywszy wytrzymałość papieru na przedarcie, jakoteż wagę 1 decymetra kwadratowego¹⁾, oblicza się długość rwącą papieru na podstawie wzoru

$$R = \frac{p \cdot 1000}{b \cdot g}$$

w czym p oznacza wytrzymałość papieru na przedarcie, wyrażoną w gramach,

b szerokość paska poddanego badaniu w kierunku wytrzymałości na przedarcie w milimetrach, a
g wagę 1m² w gramach.

Oznaczenie grubości.

Grubość i jednostajność papieru oznacza się przyrządem specjalnym, zwanym mikrometrem papierowym, który podaje grubość tysięcznych milimetra.

Oznaczenie popiołu w papierze.

Oznaczenie to przeprowadza się przez dokładne spopielenie 2 gramów papieru.

¹⁾ jak niżej.

Normalie dla papierów.

	Ilość popiołu	Rozszerzalność	Waga 1m ²	Długość rwąca
1. Papier dokumentowy i książkowy, klejony klejem zwierzęcym	1‰	4‰	100 gr	5000 m
2. Powyższe papiery klejone klejem żywicznym	2‰	3·5‰	100 „	4500 „
3. Papier kancelaryjny i listowy	2‰	3·0‰	90 „	4000 „
4. Papier konceptowy	2‰	2·5‰	70 „	3000 „
5. Papier drukarski klejony	2‰	2·5‰	70 „	3000 „
6. Bibuła	0·4‰	1·5‰	60 „	1000 „

Oznaczenie wytrzymałości papieru na przedarcie i rozszerzalność.

Do oznaczeń powyższych służy specjalny przyrząd t. zw. dasymetr Horacka.

Z papieru wycina się ostro (bez zębów) i zadarcie pasek o długości 300 mm o szerokości 15 mm i umocowuje się go gładko i szczelnie między obiema łapkami aparatu. Następnie obraca się śrubą, która zwiększa odległość między łapkami, wskutek czego papier napina się coraz silniej. Gdy wreszcie papier napięcia wytrzymać nie może, — pęka, a na tarczy umieszczonej na aparacie podaje wskazówka automatycznie w kilogramach wielkość siły, przy której papier pękł, to jest jego wytrzymałość na przedarcie.

Zazwyczaj wykonywa się kilka prób wykrawując paski z rozmaitych kierunków papieru i bierze się z nich przeciętną.

Na tymże samym aparacie znajduje się podziałka, na której odczytuje się wprost wielkość rozciągnięcia paska przed przedarciem. Podziałka wskazuje ją w milimetrach.

Zazwyczaj przerachowuje się ją na procenta. O ile użyto 300 milimetrów, należy ilość milimetrów odczytaną na podziałce podzielić przez 3, a otrzymana liczba wskazuje rozszerzalność papieru w procentach.

Dla oznaczenia tejże należy również wykonać kilka oznaczeń i wziąć z nich przeciętną.

Oznaczenie wagi 1 decymetra kwadratowego jest podstawą dla obliczenia wagi 1 metra kwadratowego, wagi tak często doniosłej przy handlu papierem.

Do odważenia 1 dm² posługiwać się należy czułą wagą i ścisłą miarą, tak by błąd doświadczalny był jak najmniejszy, wagę 1 m² przez pomnożenie wagi 1 dm² przez 100, przy czem — o ile przyrządy nie były dość czułe, błąd wzrasta stokrotnie.

Badanie papieru w kierunku działania pióra.

Pewne gatunki papieru są zupełnie nieczułe na ciśnienie, jakie przy pisaniu pióro na nie wywiera, inne zaś są mniej lub więcej wrażliwe w tym kierunku. Wrażliwość ta jest w związku z objawem, że pismo czasem prześwieca albo nawet przebija na drugą stronę. Aby zbadać wrażliwość papieru w tym kierunku, zapisuje się papier suchem piórem po jednej stronie, kładzie na misce wypełnioną atramentem, zwróciwszy powierzchnią zapisaną do atramentu, i pozostawia w ten sposób przez 10 minut, po czem wyjmuje się papier z atramentu. Jeśli papier był nieczuły na nacisk pióra, to miejsca zapisane suchem piórem nie wystąpią na jaw; jeśli czułość niewielka, to pismo wystąpi tylko po stronie zapisanej; u bardzo wrażliwego papieru wystąpi pismo nawet po drugiej stronie.

Badanie kierunku biegu maszyny w papierze.

Badany skrawek papieru zanurza się w ten sposób we wodzie, by dolny brzeg sięgał o 1 centymetr niżej, aniżeli powierzchnia wody; czas zanurzenia powinien być na ogół krótki; (papiery grube i silnie klejone zanurza się na czas dłuższy, niż papiery cienkie i słabo klejone). Jeśli po wyjęciu papieru z wody; powierzchnia jego pozostanie gładka, to przyjąć można, że kierunek biegu maszyny idzie równolegle z długością skrawka;

jeśli zaś papier stanie się falistym, to kierunek biegu maszyny idzie prostopadle do długości skrawka.

Badanie bibuły na zdolność wsysania wody.

Do oznaczenia tego wycina się najczęściej z bibuły skrawki, zanurza się je we wodzie i mierzy się wysokość po którą woda dostaje się. Przy oznaczeniach porównawczych ustala się czas trwania wsysania na 10 minut.

Metoda ta nie we wszystkich przypadkach daje odpowiednie rezultaty, a mianowicie nie daje ich tam, gdzie wsysanie odbywa się od powierzchni w kierunku grubości bibuły.

W takich przypadkach wycina się z bibuły kilka, zazwyczaj 5 krążków, kładzie się je na sobie, następnie układa się na powierzchni wody i mierzy przeciąg czasu, po którym wilgoć dojdzie do warstwy górnej.

Odczynniki dla surowców papieru.

Jako odczynnika używa się 5%-owego roztworu jodu w ten sposób sporządzonego, że 1 część jodu rozpuszcza się w 20 częściach wody z dodatkiem takiej ilości jodku potasowego, by cały jod się rozpuścił. Odczynnik ten barwi się

na żółto z miazgą drzewną i jutą;

na brązowo z bawełną, lnem i konopiami;

na żółtawo z celulozą na pół bieloną.

Nie barwi wcale celulozy z drzewa, słomy i esparta.

Badanie rodzaju klejenia papieru.

Do klejenia używa się dzisiaj przeważnie kleju żywicznego (kalafoniowego), dla najlepszych gatunków papieru kleju zwierzęcego.

Klej zwierzęcy.

Klejenie klejem zwierzęcym odbyć się może albo w ten sposób, że roztwór kleju daje się do hollendra papierniczego, gdzie się miesza z podstawowymi składnikami papieru, — albo w ten sposób, że się gotowy papier zanurza w roztworze kleju.

W pierwszym przypadku otrzymuje się papier na wskroś klejony, w drugim papier powierzchnnie klejony.

Papier powierzchnnie klejem zwierzęcym silnie klejony jest sztywny w dotknięciu. Gdy silnie ściśniemy między mokrymi palcami papier taki, to odczuwamy, że oddaje on trochę kleju; często przylepi się nawet do palców. Gdy na papier taki, nachuchamy mocno i potrzemy go, — odczuwamy wyraźny zapach kleju. Jeśli kartkę takiego papieru powierzchnnie klejonego dokładnie zemniemy we wszystkich kierunkach, a następnie na pomiętym papierze pisać będziemy, to na odwrotnej stronie papieru przebijać będzie atrament w miejscach zgięcia.

W praktyce rozeznaje się klej zwierzęcy od żywicznego w ten sposób, że przy pomocy świecącej się świecy stearynowej skrapia się kilka kropel stearyny na papier. Jeśli papier jest klejony klejem żywicznym, to krople stearyny przenikają papier natychmiast; jeśli klejem zwierzęcym to nie przenikają. Jeśli tę stearynę po ostygnięciu usunie się z papieru, to na papierze klejonym klejem zwierzęcym prawie śladu niema, podczas gdy papier klejony klejem żywicznym przedstawia się szklisto, tak jakby w tem miejscu była plama tłusta.

Stosując próbę tę pamiętać jednak należy, że tak samo jak papier na wskroś klejony klejem zwierzęcym, zachowuje się przy tej próbie papier na wskroś klejony żywicą, a powierzchnnie klejony klejem zwierzęcym, — a mianowicie nie przepuszcza on kropli stearyny.

Umiejętne metody badania kleju zwierzęcego polegają na reakcyach kleju z odnośnymi odczynnikami chemicznymi; zazwyczaj zagotowuje się papier z wodą, a następnie dodaje się roztworu kwasu garbnikowego. Jeśli wówczas wydzieli się osad, dowodzi to obecności kleju zwierzęcego.

Klej żywiczny.

Najdawniejszy sposób stwierdzania kleju żywicznego polega na tej własności żywicy, że ona się rozpuszcza w spirytusie, a z roztworu tego wydzielić ją można w postaci mlecznej przez dodatek wody.

Próbie tę przeprowadza się w następujący sposób: pół arkusza papieru rozdziera się na drobne kawałki i oblewa abso-

lutnym alkoholem w małej szklaneczce. Szklaneczkę tę wraz z zawartością wstawia się na 15 minut do garnuszka z gorącą wodą. Jeśli następnie wleje się zawartość tej szklaneczki do wody, powstanie mleczne zmętnienie.

Wykonywując tę reakcję, należy pamiętać o tem, by nie użyć zbyt mało papieru, bo wówczas występuje reakcja zbyt niewyraźnie. Czułość reakcji można zwiększyć, jeśli do wytrawiającego alkoholu doda się kroplę esencji octowej lub kwasu solnego. Wówczas cała żywica papieru przejdzie w roztwór i da pożądaný rezultat.

Reakcję bardzo wyraźną otrzymać można, jeśli się papier wytrawi na ciepło lodowym kwasem octowym (bez dodatku alkoholu), a następnie rozcieńczy wodą. Dla tej reakcji nie trzeba już $\frac{1}{2}$ arkusza papieru, lecz wystarczy kilka centymetrów kwadratowych. Skrawek taki oblewa się 2—3 cm³ lodowego kwasu octowego, zagotowuje kilkakrotnie i dodaje wody. Obecność żywicznego kleju okaże się w ten sposób, że wydzieli się białe, silne zmętnienie. (Słabe zmętnienie nie jest dowodem o obecności kleju żywicznego).

Inny sposób stwierdzenia kleju roślinnego odznacza się nadzwyczajną prostotą. Z papieru, który ma być badany wycina się krążek o średnicy 8—10 cm., kładzie się go na szklanke i skrapia jego środek 4—5 kroplami eteru. Eter rozlewa się na papierowym krążku i w krótkim czasie wyparowuje. Jeśli zależy na szybkości można przez dmuchanie lub wachlowanie przyspieszyć wyparowanie eteru, tak że za pół minuty eter wyparuje. O ile papier był klejony żywicznym klejem, daje się spostrzedz na brzegach kropli eteru wyraźny kontur, który w ten sposób powstał, że eter rozpuścił żywicę, osadził ją na brzegach kropli, a po wyparowaniu tamże ją zostawił.

Czasem po jednorazowym skropieniu kontur ten nie występuje zbyt wyraźnie; należy natenczas powtórzyć to skropienie jeszcze raz lub dwa razy. Przy klejeniu mieszanem, to jest wtedy, gdy papier jest klejony klejem zwierzęcym i żywicznym, występują te kontury zazwyczaj słabo.

Metoda ta ma przedewszystkiem wielkie zastosowanie tam, gdzie idzie o badanie papieru, który nie może być podczas badania zużyty, a mianowicie przy badaniu papieru książek, rę-

kopisów, i t. p. Do przeprowadzenia tego badania wystarczy przeznaczyć przestrzeń taką, jaką zajmuje 1 kropla; a i ta przestrzeń nie ulega wskutek przeprowadzonego badania żadnej niekorzystnej zmianie.

Jeśli arkusz papieru klejonego klejem żywicznym dokładnie zemniemy lub trochę rozetrzemy, a następnie zapiszemy, to na odwrotnej stronie nie wystąpi atrament. (Przy klejeniu zwierzęcym atrament przebija).

Wytlómaczyć można sobie to zjawisko rozmieszczeniem obu gatunków kleju w papierze.

Klej żywiczny jest w całej masie papieru jednostajnie rozmieszczony i pozostaje w niej, — podczas gdy klej zwierzęcy gromadzi się przeważnie na powierzchni papieru, a wewnętrzna warstwa papieru kleju prawie nie zawiera.

Po zmięciu lub roztarciu papieru klejonego żywicznym klejem atrament zawsze napotyka wewnątrz papieru warstwę nieprzepuszczającą atrament. Natomiast w papierze klejonym klejem zwierzęcym, po zmięciu względnie roztarciu, jest zewnętrzna powłoka kleju popękana; w miejscach pęknięcia przechodzi atrament do wnętrza papieru, gdzie nie ma kleju, — i wydostaje się na drugą powierzchnię papieru, na której również popękana warstwa kleju nie chroni jej przed wystąpieniem atramentu.

O zachowaniu się papieru wobec pisma atramentowego po wytarciu gumą.

Dobry papier pisarski powinien się tak zachowywać, by w miejscach w których wytarto pismo gumą, dawał się ponownie zapisać, — przyczem poprawka ta nie powinna zbyt jaskrawie odbijać. Dobry papier rysunkowy powinien posiadać tę zaletę we wyższym jeszcze stopniu, a mianowicie powinien po kilkakrotnym wymazaniu gumą tego samego miejsca, dawać się dobrze zapisywać. Zaletę tę daje się uzyskać tylko przez dokładne zmielenie materiału papierniczego i staranne sklejenie tegoż. Papier, który powierzchownie został powleczony klejem zwierzęcym, nie posiada tej własności, gdyż po wytarciu gumą pierwotnego pisma, pismo wtórne trafia na warstwę zu-

pełnie nieklejoną — i nie daje ostrych konturów. Aby temu zapobiedz, klei się papier na wskroś klejem żywicznym podczas samej fabrykacji, a później powierzchnie klejem zwierzęcym. Tak klejone papiery odpowiadają wyżej wymienionym żądaniom.

Najprostszym sposobem przekonania się, jak się papier pod tym względem zachowuje, jest przeprowadzenie odnośnej próby, — a więc zapisanie kawałka papieru atramentowym piśmem, wytarcie go gumą i ponowne zapisanie. Dobrze na wskroś klejone papiery zachowują się w tym przypadku odpowiednio; zdarza się jednakże niejednokrotnie, że papier jest dobrze klejony, a mimo to po wytarciu gumą nie daje się zapisać.

Stwierdzenie zachowania się papieru pod tym względem przeprowadzić można także i w ten sposób, że przerywa się arkusik papieru w ten sposób, by na lini, przedarcia ukazał się kawałek wewnętrznej warstwy papieru. Na tym kawałku pisze się atramentem. O ile papier jest odpowiedni, to atrament nie rozlewa się, ani nie przechodzi na drugą stronę.

O ile pod powyższym względem ocenia się papiery, pamiętać o tem należy, że papier taki powinien po wytarciu gumą, a przed powtórnem zapisaniem dawać się wygładzić. O ile bowiem wygładzić się nie da i odnośne miejsce jest najeżone włóknami papieru, razi to później.

Stwierdzenie zachowania się papieru pod tym względem jest możliwie tylko drogą bezpośredniej próby, a więc przez wygładzanie po wytarcią gumą. Wyżej podana próba, polegająca na przedarciu papieru nie daje na tę okoliczność odpowiedzi.

XX. Woski.

Oznaczenie punktu topliwości wosków, parafin, tłuszczów, cerezyny itp.

Aparacik do tego celu zestawia się w sposób następujący: zlewkę szklaną napienia się wodą i ustawia na statywie na płycie asbestowej. O ściany zlewki opiera się pręt szklany zgięty w kształcie litery V; dolna część pręta tego nie dotyka się jednakże dna zlewki. U samego dołu litery tej przylepia się kawa-

łek badanego wosku, parafiny, względnie cerezyny, poczem wstawia się preł do wody.

W tejże samej zlewce umieszcza się termometr i wiesza się go tak, by kulka z rtęcią wypadła mniej więcej na tej samej wysokości co badany produkt. Następnie ogrzewa się aparacik bardzo wolno. W chwili, w której woda mieć będzie temperaturę topliwości badanego produktu, odlepi się on od precika szklanego. Odnosną temperaturę odczytuje się wówczas na termometrze.

Punkty topliwości niektórych wosków.

	^o C
Wosk karnauba	85—86
„ wełniany	31—35
„ pszczelny	61·5—64·4
„ chiński	80·5—83
Olbroł	42—49

Cechy charakteryzujące prawdziwy, niezafałszowany wosk pszczelny.

Rzucony na żarzące się węgle daje charakterystyczny zapach.

W olejku terpentynowym powinien się zupełnie rozpuszczać.

Sklócany z rozcieńczonym, zimnym spirytusem, powinien dawać roztwór, który po przesączeniu i odparowaniu nie pozostawia żywicznej pozostałości.

Stopiony i powoli studzony daje na dnie naczynia, w którym się to robi, osad.

Rozeznanie olbrotu od stearyny.

Stearyna, którą często fałszuje się olbroł, rozpuszcza się w gotującej, a rozcieńczonej sodzie, podczas gdy olbroł nie rozpuszcza się.

XXI. Olejki eteryczne.

Odróżnienie olejku terpentynowego od surogatów.

Odróżnienie to opiera się na ściśłem oznaczeniu gęstości badanego produktu.

Prawdziwy olejek terpentynowy ma gęstość 0·855—0·865, surogaty z reguły 0·759—0·806.

Odróżnienie prawdziwego olejku cynamonowego z kory od olejku z liści.

Kropla prawdziwego olejku cynamonowego z kory, rozpuszczonego w pięciu kroplach spirytusu, daje po dodaniu chlorku żelazowego zabarwienie blado-zielone, podczas gdy olejek z liści daje w analogicznych warunkach ciemno-niebieskie.

Badanie chińskiego olejku cynamonowego (olejku kassia).

Prawdziwość tego olejku stwierdza się przez oznaczenie gęstości, która waha się między 1·055 a 1·065 i przez stwierdzenie nierozpuszczalności w 80%-owym alkoholu. Zafałszowanie kalafonią stwierdza się przez rozpuszczenie 1 części badanego olejku w 3 częściach 70%-owego alkoholu i wkroplenie tego roztworu do roztworu octanu ołowiowego w 70%-owym alkoholu. Jeśli olejek zawierał conajmniej 5% kalafonii, powstanie po zmieszaniu płynów osad.

Wykrycie olejków tłustych w olejkach eterycznych.

Kroplę badanej substancji umieszcza się na kawałku papieru i umieszcza w termostacie w temperaturze 50—60°. Olejek eteryczny czysty, niezafałszowany wyparuje — nie pozostawiając żadnego śladu, olejek zafałszowany olejem tłustym, pozostawi na papierze tłustą plamę.

XXII. Żywiec. Balsamy.

Odróżnienie szelaku od kalafonii.

Odróżnienie odbywa się przy pomocy eteru naftowego. Eter ten rozpuszcza zaledwie 1—2% szelaku, a 90% kalafonii.

Odróżnienie balsamu peruwiańskiego od jego surogatów.

Do zafałszowania balsamu peruwiańskiego używa się roz-

maitych surogatów; w niektórych z nich łatwo balsam ten odróżnić. I tak np.:

od oleju rącznikowego odróżnić można przez zmieszanie z 80% wodnika chloralu; z nim daje balsam peruwiański przejrzysty roztwór, podczas gdy olej rącznikowy go nie daje;

od olejku terpentynowego i balsamu kopaiwa odróżnić można balsam peruwiański po zachowaniu się wobec eteru naftowego; w rozczynniku tym rozpuszcza się balsam peruwiański bardzo mało, podczas gdy olejek terpentynowy i balsam kopaiwa rozpuszczają się szybko i zupełnie.

Odróżnienie bursztynu od surogatów.

Odróżnienie odbywa się przedewszystkiem na podstawie twardości. Twardość bursztynu leży między 2—2.5.

Następnie rozeznąć można bursztyn po gęstości, która wynosi 1.08. Roztwór taki łatwo sporządzić ze soli i wody. Surogaty różnią się znacznie pod tym względem od bursztynu.

Celuloid łatwo rozeznąć od bursztynu przez potarcie, przy czem tylko celuloid wydaje zapach kamfory.

XXIII. Gumy.

Odróżnienie gumy arabskiej od dekstryny.

Prawdziwa guma arabska po spopieleniu daje 3—4% popiołu. Dekstryna spala się zupełnie albo prawie zupełnie.

Z roztworem kwasu molibdenowego barwi się dekstryna na niebiesko, roztwór gumy nie zmienia swego zabarwienia.

Odróżnienie gumy arabskiej od tragantu.

Jako odczynnika używa się tu roztworu pyragollolu. Guma arabska staje się pod działaniem tego odczynnika brązowa, tragant czernieje.

XXIV. Farby.

Ogólne badanie farb.

1. Żywość i odcień.

Własności te stwierdza się przez porównanie z farbami typowymi znanej dobroci. Z badanej nieznanej i z typowej zna-

nej farby bierze się łyżeczkę na płytkę porcelanową i obie farby przyplaszcza się tak, by uzyskać gładkie, jednostajne powierzchnie. Przez obserwację przy dziennym świetle łatwo w ten sposób ocenić można różnice pod względem żywości i odcienia. Dla farb jasnych używa się ciemnej płytki porcelanowej, dla farb ciemnych jasnej.

2. Siła przykrywania tła.

Farby, silnie przykrywające tło są bardzo wydátne, bo mało ich potrzeba zużyć, by tło zupełnie przykryć; farby słabo przykrywające tło są mało wydátne, gdyż na ten cel trzeba z nich przeznaczyć większe ilości.

Praktycznie przeprowadza się próbę tę w ten sposób, że się pewną odważoną ilość farby, zmieszaną z oliwą lub wodą wysmarowuje palcem na płytce szklanej i trzymając do światła patrzy, czy nie prześwieca. Im więcej farby trzeba na ten cel zużyć, tem słabszą jest jej siła przykrywania tła. Na ogół stwierdzono, że siła ta jest tem większa, im więcej oliwy potrzeba zużyć do zamieszania z farbą.

3. Siła barwienia.

Siła barwienia farby jest to własność, dzięki której farba, zmieszana z innem ciałem, może mu nadać swój kolor. Siła barwienia jest zupełnie niezależna od siły przykrywania tła.

Oznaczenie siły barwienia odbywa się w ten sposób, że miesza się odważoną ilość farby z czernią kostną — o ile idzie o farby jasne — a z bielą trwałą lub szpatem ciężkim — o ile idzie o farby ciemne; w obu wypadkach dąży się do otrzymania pewnego pośredniego, typowego zabarwienia; im mniej farby potrzeba, by to pośrednie zabarwienie otrzymać, tem większą jest siła barwienia danej farby; im więcej jej trzeba, tem siła barwienia jej jest słabsza.

4. Zdolność mieszania się.

Przez zdolność mieszania się rozumie się tę własność farby, że można ją mieszać z innymi — a ona mimo to swych własności nie traci. Stwierdzenie tej własności odbywa się w ten sposób: z badanej farby i z farb innych sporządza się przy pomocy

pokostu lnianego lub roztworu gumy najrozmaitsze mieszaniny i powleka niemi w dwu egzemplarzach kawałki kartonu. Jeden egzemplarz wystawia się na 3—4 tygodni na działanie światła, drugi pozostawia się w ciemności. Gdy po tym okresie czasu przypatrzemy się obu egzemplarzom, łatwo będzie wyrobić sobie zdanie o farbie pod tym względem.

5. Trwałość.

Trwałość farby jest jedną z najważniejszych jej własności. Zależy ona przedewszystkiem od sposobu zastosowania. I tak na przykład może ta sama farba być bardzo trwała jako olejna, a bardzo nietrwała jako wodna — i na odwrót. Zbadanie tego odbyć się może tylko przez próbę sporządzenia wzorów — i przechowanie tychże wśród tych warunków, w jakich farba będzie używana. Wpływy, jakie tu mogą mieć miejsce, są w istocie ogromnie rozmaite. Najważniejszymi czynnikami, wchodzącymi tu w rachubę, są: jakość pokostu, wilgoć, światło, powietrze, siarkowodor i t. p.

6. Delikatność.

Od delikatności farby zależą częściowo dotychczas omówione własności farby; w najbliższym związku z nią jest żywość i odcień farby, w luźnym związku z nią jest zdolność mieszania.

W praktyce można się przekonać o delikatności farby w dwojaki sposób. Pierwszy polega na tem, że rozciera się farbę między palcami: jeśli we farbie są grudki, to wyczuć je można z łatwością. Ta prosta próba ma jednak tę wadę, że nie daje odpowiedzi, czy wyczute między palcami grudki, są grudkami farby, czy też piasku. Podczas, gdy grudki farby nie są szkodliwe, to grudki piasku świadczą bardzo ujemnie o farbie. Dlatego często używa się dla stwierdzenia tej własności 2 płytek szkła, pomiędzy które wsypuje się badaną farbę — poczem płytki powoli przesuwają się nad sobą. Jeśli grudki pochodzą z farby, to przesuwanie odbędzie się bez przeszkód; jeśli pochodzą od piasku, to daje się przy przesuwaniu wyczuć opór i daje się słyszeć chrzęst — a często szkło jest porysowane.

Szczegółowe badanie farb.

Reakcyce celem stwierdzenia identyczności farby.

1. Niebieskie farby.

Ultramaryna (niebieska). 1. We wodzie jest nierozpuszczalna.

2. Oblana rozcieńczonym kwasem solnym, traci barwę i wydziela siarkowodór, który rozeznąć można po zapachu i po własności zczerniania papierka przepojonego octanem ołowiowym.

3. Przez żarzenie farba nie zmienia się.

Błękit górski. 1. We wodzie jest nierozpuszczalny.

2. Farba rozpuszcza się w rozcieńczonych kwasach wśród burzenia i wydzielania dwutlenku węgłowego.

3. Przez żarzenie rozkłada się farba na lotny dwutlenek węglowy i czarną pozostałość (tlenek miedziowy).

Smalta. 1. We wodzie jest nierozpuszczalna.

2. Pod działaniem kwasu solnego zmienia się farba na zielonawą.

3. Przez żarzenie farba nie zmienia się.

2. Białe farby.

Biel cynkowa. 1. We wodzie jest nierozpuszczalna.

2. W rozcieńczonym kwasie azotowym rozpuszcza się zupełnie.

3. W ługu sodowym rozpuszcza się również zupełnie.

4. Ogrzana na blaszce platynowej staje się żółta, a po ostygnięciu staje się powrotem białą.

Biel ołowiowa. 1. We wodzie jest nierozpuszczalna.

2. W rozcieńczonym kwasie azotowym rozpuszcza się zupełnie; jeśli roztwór zobojętni się amoniakiem i doda siarkowodoru, powstanie czarny osad.

3. Ogrzana na blaszce platynowej daje produkt żółty lub brązowy, który i po ostygnięciu nie bieleje.

Biel barytowa. 1. We wodzie jest nierozpuszczalna.

2. W kwasach jest również nierozpuszczalna.

Kreda. 1. We wodzie jest nierozpuszczalna.

2. W rozcieńczonym kwasie azotowym rozpuszcza się zupełnie wśród burzenia i wydzielania dwutlenku węgłowego.

3. Przez żarzenie rozkłada się na dwutlenek węgla i tlenek wapnia; tlenek wapnia zwilżony wodą zniebieszcza czerwony papier lakmusowy.

Gips. 1. We wodzie jest w małej ilości rozpuszczalny.

2. Mała ilość gipsu skłóca się z wodą i przesącza; przesącz daje z chlorkiem barowym biały osad siarczanu barowego.

3. Zielone farby.

Ultramaryna zielona. Zachowuje się zupełnie tak jak ultramaryna niebieska.

Zieleń górską (trująca!). 1. We wodzie jest nierozpuszczalna.

2. W kwasie solnym rozpuszcza się wśród burzenia i wydzielania dwutlenku węglowego; roztwór przyjmuje po dodaniu nadmiaru amoniaku zabarwienie ciemno-niebieskie.

Zieleń szweinfurcka (trująca!). 1. We wodzie jest nierozpuszczalna.

2. W kwasie solnym rozpuszcza się dając roztwór barwy żółtej.

3. Przy żarzeniu daje farba pozostałość czarną (tlenek miedziowy) i pary o zapachu czosnku, zawierające związki arsenu, *bardzo trujące, których wdychiwać nie wolno.*

4. Czerwone farby.

Cynober. 1. We wodzie i w rozcieńczonym kwasie solnym nierozpuszczalny.

2. Ogrzany z ługiem sodowym staje się żółtawy.

3. Przez prażenie ulatnia się zupełnie; pary te są trujące.

Minia. 1. We wodzie jest nierozpuszczalna.

2. Pod działaniem kwasu azotowego brunatnieje.

3. Ogrzana w suchej epruwetce zmienia barwę na brązową; jeśli proszek ten w stanie rozgrzanym wysypiemy z epruwetki i zetkniemy z powietrzem, staje się z powrotem czerwoną.

Czerwień angielska. 1. We wodzie jest nierozpuszczalna.

2. W kwasie solnym rozpuszcza się; roztwór ten zmieszany z żelazo-cyankiem potasowym $K_4 Fe (C N)_6$ daje niebieski osad.

5. Czarne farby.

Sadza. 1. We wodzie i kwasie solnym zupełnie nierozpuszczalna.

2. Ogrzana na blaszce platynowej spala się zupełnie.

Grafit. 1. We wodzie i kwasie solnym zupełnie nierozpuszczalny.

2. Ogrzany na blaszce platynowej spala się trudno, pozostawiając pozostałość, zazwyczaj barwy czerwonej.

Czerń kostna. 1. We wodzie nierozpuszczalna.

2. W kwasie solnym częściowo rozpuszczalna.

3. Ogrzana na blaszce platynowej spala się dość trudno, pozostawiając wielką ilość białego popiołu.

Zestawienie tabelaryczne dla rozeznania farb:

1. Niebieskie farby.

Pod działaniem kwasu solnego

rozpuszczają się wśród wydzielania gazu. Wydzielony gaz wprowadzony do wody wapiennej powoduje zmętnienie. Roztwór w kwasie solnym daje z amoniakiem niebieski osad :	ściemnia bibułę przepojoną octanem ołowiatym : niebieska ultramaryna.	nie rozpuszcza się; barwa przechodzi w zielonawą : smalta.
 błękit górski.		

2. Białe farby.

Pod działaniem kwasu solnego

rozpuszczają się wśród wydzielania gazu; po żarzeniu na blaszce platynowej staje się żółta :	rozpuszcza się spokojnie; po żarzeniu na blaszce platynowej żółknie, a po ostygnięciu bieleje : biel cynkowa.	nie rozpuszczają się; w żadnym kwasie nie rozpuszcza się : biel barytowa.	we wodzie pierwotną próbkę częściowo się rozpuszcza, a przesącz daje z chlorkiem barowym biały osad : gips.
biel ołowiaty.	nie zmienia barwy, lecz zotknięta ze zwilżonym papierkiem lakmusewym czerwienia go : kreda.		

3. Zielone farby.

Pod działaniem kwasu solnego

zmienia kolor na szary i wydziela siarkowodór:	rozpuszcza się wśród wydzielania się dwutlenku węgla; roztwór ten daje z amoniakiem roztwór barwy niebieskiej:	rozpuszcza się częściowo, dając zabarwienie zielonawo-żółte; pierwotna substancja ogrzana w suchej próbówce czernieje, wśród wywiązywania się trujących gazów o zapachu czosnku:
zielona ultramaryna.	zieleni górską.	zieleni szwejnfurcka.

4. Czerwone farby.

Przy ogrzaniu na blaszce platynowej

ulatnia się; pierwotna próbka ogrzana z ługiem sodowym staje się żółta:	nie ulatnia się, rozpuszcza w kwasie solnym, a z tego roztworu wydziela siarkowodór czarny osad. Pierwotna próbka oblana kwasem azotowym brunatnieje:	a żelazocyjanek potasowy $K_4 Fe (CN)_6$ daje z tym roztworem osad niebieski:
cynober.	minia.	czerwień angielska.

5. Czarne farby.

Pod działaniem kwasu solnego

nie zmieniają się; ogrzana na blaszce platynowej spala się zupełnie:	spala się trudno, pozostawiając zazwyczaj pozostałość, najczęściej czerwoną:	wśród burzenia rozpuszcza się częściowo; pierwotna próbka żarzona na blaszce platynowej spala się, pozostawiając dużo białego popiołu:
sadza.	grafit.	czerń kostna.

6. Żółte farby.

Przy ogrzaniu na blaszce platynowej

stapia się, dając stop barwy czerwono-brązowej. Pierwotną próbkę gotuje się tak długo ze sodą, aż plyn przybierze barwę żółtą; roztwór odsącza się, zakwasza kwasem octowym i dodaje octanu ołowiowego; powstanie żółtego osadu potwierdza obecność	nie topi się, lecz zmienia barwę na brązowo-czerwoną lub czerwoną. Pierwotną próbkę gotuje się z kwasem solnym, roztwór odsącza się, a do przesącza dodaje się kilka kropel żelazocyjanu potasowego; powstanie niebieskiego zabarwienia lub osadu dowodzi obecności
żółci chromowej.	okru.

XXV. Różnica między galalitem a szyldkretem.

Galalit, materyał otrzymywany ze sera, bywa używany jako znakomita imitacja szyldkretu. Rozeznanie imitacji tej jest bardzo wskazane ze względu na bardzo różną wartość towarów i z tego względu, że imitacje szyldkretowe, jakkolwiek z początku bardzo dobre z czasem tracą swój piękny wygląd.

Obie te substancje t. j. szyldkret i galalit zachowują się rozmaicie wobec gorącego, dymiącego kwasu azotowego. Gdy się drobną okruszynę galalitu zagotuje z kilkoma centymetrami sześciennymi kwasu azotowego dymiącego, otrzyma się żółty krystaliczny proszek nierozpuszczalny we wodzie ani w organicznych rozpuszczalnikach (alkohol, eter, chloroform). Natomiast czysty szyldkret rozpuszcza się w gorącym, dymiącym kwasie azotowym prawie zupełnie. Gdy do tego roztworu doda się wody, mętnieje on i wydziela po dłuższym staniu śluzowate kłaczkę, które samym wyglądem wyraźnie się różnią od osadu galalitowego. Reakcja ta jest bardzo czuła i daje się wykonać przy użyciu bardzo małych ilości substancji.

XXVI. Włókna. Nici.

Rozeznanie włókien roślinnych i zwierzęcych.

1. *Próba ogniowa*: włókna zwierzęce zapalone tleją powoli, pęcznieją w miejscach, w których ogień wygasa, dają popiół spoisty i wydzielają zapach spalonych piór; włókna roślinne spalają się szybko, bez zapachu, jasnym płomieniem.

2. *Próby chemiczne*: kwas azotowy barwi tylko włókna zwierzęce; wodorotlenki alkaliczne rozpuszczają tylko włókna roślinne.

Oznaczanie numeru nici.

Międzynarodowy numer nici oznaczyć można przez dokładne zważenie na wadze analitycznej 1 metra nici i podanie tej wagi w miligramach.

Oznaczenie to przeprowadzić można też przy pomocy specjalnej wagi, na którą nawija się bardzo szybko większą ilość metrów nici. Ponieważ obwód koła, na które się nić nawija, jest znany, a ilość obrotów jest również ustalona (kręci się od

dzwonka do dzwonka), można przy pomocy tej wagi bardzo szybko odmierzyć większą ilość metrów nici i te zważyć.

Oznaczenie siły nici.

Oznaczenie to wykonywa się przy pomocy specjalnego przyrządu tak skonstruowanego, że badaną nić podsuwa ciężarek wzdłuż skali do takiej wysokości, jaka odpowiada wytrzymałości nici. W chwili, gdy nić pęka, zatrzymuje się ciężarek automatycznie na skali. Ponieważ oznaczenia te nie są ścisłe, należy wykonać oznaczeń takich 10 i wziąć przeciętną z nich.

Kondycjonowanie włókien.

Ilość wody w włóknach oznacza się przez osuszenie tychże w piecykach do temperatury około 110°C aż do stałej wagi. Ilość wilgotności przyjęta dla bawełny wynosi $8\frac{1}{2}\%$,

dla wełny sukienniczej 17% ,

" " czesankowej $18\frac{1}{4}\%$,

" " odpadkowej 13% ,

dla jedwabiu 11% .

XXVII. Kamienie szlachetne i półszlachetne.

Oznaczenie zdolności załamania światła w kamieniach szlachetnych.

Minerały, należące do kamieni szlachetnych i półszlachetnych, mają zdolność pojedynczego, albo podwójnego załamania światła. Minerały załamujące podwójnie światło rozszczepiają promień ze źródła światła na dwa promienie składowe¹⁾, w przeciwstawieniu do minerałów pojedynczo załamujących światło. Własność ta jest bardzo znamioną, a korzysta się z niej bardzo chętnie przy badaniu kamieni szlachetnych, ponieważ badanie to nie jest połączone z żadnym uszczerbkiem badanego minerału.

Wykonanie tego oznaczenia wymaga aparatu, któryby światło zwykle u wejścia do aparatu polaryzowało a u wyjścia

¹⁾ z wyjątkiem jednego specjalnego położenia, z którego je łatwo przez obracanie minerału wyprowadzić; w każdym przypadku należy się o tem upewnić.

z aparatu przepuszczał tylko światło spolaryzowane w 1 płaszczyźnie. Do powyższego celu używa się

1. aparaty (lub mikroskopy) polaryzacyjne, przy których powyższe zadanie spełniają dwa „nikole“;

2. szczypce turmalinowe, zaopatrzone dwiema płytkami turmalinowymi o powyższych własnościach.

Badanie minerału przeprowadza się w ten sposób, że kieruje się aparat ku odpowiedniemu źródłu światła i przez kręcenie jednego nikola lub płytki doprowadza się do tego, że światło wcale nie zostaje przepuszczone, — i mimo skierowania ku źródłu światła, — wewnątrz aparatu jest zupełnie ciemno.

Następnie umieszcza się wewnątrz aparatu, to jest między nikolami względnie między płytkami turmalinowymi badany minerał. Jeśli mimo zmian położenia minerału, ciemność wewnątrz aparatu pozostaje, — należy badany minerał do pojedynczo załamujących światło; jeśli zaś wewnątrz się rozświeca i widać kontury minerału, — należy minerał do podwójnie załamujących.

Ciałami pojedynczo załamującymi światło są: zwyczajne szkło, ciała niekrystaliczne a przezroczyste, kryształy układu równoosiowego.

Stwierdzenie zdolności podwójnego załamania przeprowadzić można i w ten sposób, że zwraca się krawędź kryształu, w której przecinają się dwie jego ściany, ku jakiemuś źródłu światła np. ku świecy. Wówczas obraz tego źródła przedstawi się podwójnie u ciał podwójnie załamujących światło.

Dwu- i trójbarwność w kamieniach szlachetnych.

Barwne minerały, krystalizujące we wszystkich układach z wyjątkiem równoosiowego, między nimi liczne kamienie szlachetne, odznaczają się różnobarwnością w kierunkach do siebie prostopadłych. Minerały krystalizujące w układzie jednodwoosiowym i jednotrójosowym odznaczają się dwubarwnością, minerały układu rombowego, jedno- i trójskośnego trójbarwnością.

Różnice w zabarwieniu są wprawdzie widoczne już gołym okiem, wyraźniej występują jednakże przy pomocy lupy dichroscopowej, t. zw. lupy Haidingera. Jeśli przed nią ustawi się badany minerał, to widać przez lupę dwa obrazy w dwu kolorach, wybitnie różnych, o ile naturalnie minerał nie jest jednobarwny.

Szafir przedstawia się dwubarwnie:

jasno-niebiesko lub zielonawo-niebiesko i ciemno-niebiesko;

rubin dwubarwnie:

ciemno-różowo lub niebiesko-różowo i jasno-różowo lub żółto-czerwono;

topaz: trójbarwnie:

słomkowo, miodowo i czerwono-żółto.

XXVIII. Rudy metali.

Oznaczenie twardości.

Do porównywania twardości minerałów wybrał Mohs 10 minerałów o różnej twardości i oznaczył je kolejnymi numerami od 1 do 10, przyczem jedynka odnosi się do twardości najmniejszej, a 10 — do największej. Tak powstała skala twardości Mohsa.

Minerałami tymi są

1. Łojek	6. Ortoklaz
2. Gips	7. Kwarzec
3. Kalcyt	8. Topaz
4. Fluoryt	9. Korund
5. Apatyt	10. Dyament.

Twardość badanej rudy spada się z twardością odnośnego minerału skali, jeśli oba minerały wzajemnie się rysują, leży zaś pomiędzy dwoma minerałami skali, jeśli jeden z nich rysuje, a przez drugi jest rysowany.

Oznaczenie metalu rudy na drodze suchej.

1. Przez ogrzewanie ciała z dodatkiem bezwodnej sody.

Badane ciało, wielkości grochu w stanie sproszkowanym wciska się w zagłębienie zrobione w kawałku węgla drzewnego. W razie potrzeby, a mianowicie o ile badane ciało nie jest metalem lub tlenkiem metalicznym, dodaje się bezwodnej sody i kieruje się na tę mieszaninę płomień dmuchawki, wzmacniając stopniowo jego siłę.

a) woń czosnkowa i nalot biały, łatwo lotny dowodzi obecności arsenu;

b) zielona masa dowodzi obecności chromu;

c) nalot żółty na gorąco, na zimno biały dowodzi obecności cynku;

d) nalot żółto-brunatny dowodzi obecności kadmu;

e) „ cytrynowy, na zimno siarczano-żółty i ziarno klepalne dowodzi obecności ołowiu;

f) nalot pomarańczowy, na zimno żółty i ziarno kruche dowodzi obecności bizmutu;

g) nalot żółtawy, na zimno biały i ziarno klepalne dowodzi obecności cyny;

h) nalot niebieskawo-biały, na zimno biały, i ziarno kruche dowodzi obecności antymonu;

i) samo ziarno lub łuseczki żółte (bez nalotu), rozpuszczalne we wodzie królewskiej dowodzą obecności złota;

k) samo ziarno lub łuseczki białawe (bez nalotu), rozpuszczalne w kwasie azotowym dowodzą obecności srebra;

l) samo ziarno lub łuseczki czerwone, rozpuszczalne w kwasie azotowym, dając roztwór niebieski dowodzą obecności miedzi;

m) łuseczki czarne, rozpuszczalne w kwasie solnym dowodzą obecności żelaza, niklu, kobaltu;

n) łuseczki czarne, nierozpuszczalne w kwasie solnym dowodzą obecności platyny.

2. W perle boraksowej.

Perłę boraksową otrzymuje się, stapiając w kółeczku druczika platynowego boraks; w stanie bezwodnym rozpuszcza taka perła tlenki metaliczne, posiadające znamienne zabarwienie.

Perła boraksowa w płomieniu

utleniającym		odtleniającym		
na gorąco	na zimno	na gorąco	na zimno	
brunatno-czerw.	żółtawa	zielono-żółta	zielona :	żelazo
ametystowa	czerw.-fioletkowa	bezbarwna	różowa :	mangan
fioletkowa	czerw.-brun.		żółtawo-szara :	nikiel
żółta	szmaragdowa	zielonawa	szmaragdowa :	chrom
	niebieska		niebieska :	kobalt
zielona	nieb.-zielona	bezbarwna	brun.-czerw. :	miedź.

3. W perle fosforowej.

Perłę fosforową otrzymuje się analogicznie do boraksowej, stapiając zamiast boraksu kwaśny fosforan sodowo-amonowy.

Perła fosforowa w płomieniu

utleniającym		odtleniającym		
na gorąco	na zimno	na gorąco	na zimno	
żółto-brunatna	prawie bezbarwna	czerwonawa	żółtawo-czerw. :	żelazo
ametystowa	fioletkowa		bezbarwna :	mangan
czerwona	żółtawa		czerwonawo-szara :	nikiel
żółtawo-czerwona	szmaragdowa	żółtawo-czerw.	szmaragdowa :	chrom
	niebieska		niebieska :	kobalt
zielona	niebiesko-zielona	prawie bezbarw.	brunat.-czerw. :	miedź.

4. Przez zabarwienie płomienia.

Badane ciało zwilża się stężonym kwasem solnym, a następnie wprowadza się je na druciku platynowym, poprzednio dobrze wyżarzonym, do nieświecącej części płomienia.

Zabarwienie fioletkowe	daje potas;
" niebieskie lub zielone	" miedź;
" płowo-niebieskie	" arsen, antymon;
	ołów;
" zielono-żółte	" bar;
" żółte	" sól;
" pomarańczowe	" wapń;
" szkarłatne	" stront.

XXIX. Chemikalia.

W odniesieniu do poniżej omówionych chemikaliów omówione będą:

pod I.: reakcje stwierdzające identyczność odnośnych chemikaliów;

pod II.: ich handlowe zanieczyszczenia i reakcje, służące do ich wykrycia;

pod III.: sposoby stwierdzania wartości tych chemikaliów, względnie oznaczenie ilości substancji czynnej.

A) Kwasy.

Wszystkie kwasy zczernieniają niebieski papier lakmusowy

1. Kwas solny.

I. a) z azotanem srebrnym daje biały osad chlorku srebrnego, rozpuszczalny w amoniaku.

II. a) *kwasi siarkowy*: jeśli po rozcieńczeniu i dodaniu chlorku barowego nie powstaje biały osad, dowodzi to nieobecności kwasu siarkowego;

b) *arsen*: po rozcieńczeniu wodą, nalewa się ostrożnie wody siarkowodowej tak, by płyny nie zmieszały się; jeśli po dłuższym staniu nie powstanie na powierzchni zetknięcia żółty pierścień, dowodzi to nieobecności arsenu;

c) *metale ciężkie i wapń*: po zalkalizowaniu amoniakiem i dodaniu siarczku amonowego, powstaje osad.

III. po rozcieńczeniu przez miareczkowanie mianowanym ługiem potasowym, przy użyciu fenoltaleiny jako wskaźnika.

2. Kwas azotowy.

I. a) miesza się ze stężonym kwasem siarkowym i nalewa ostrożnie stężonego roztworu siarczanu żelazowego; na powierzchni zetknięcia powstaje brązowo-czarny pierścień;

b) biała wełna lub pióro zanurzone w kwasie azotowym żółknieją.

II. a) *kwasi siarkowy i metale ciężkie*: jak przy kwasie solnym;

b) *kwasi solny*: azotanem srebrnym (1 I. a).

III. jak przy kwasie solnym.

3. Kwas siarkowy.

I. a) zmieszany z wodą ogrzewa się silnie. Nie wolno wlewać wody do kwasu, lecz należy zawsze wlewać kwas do wody;

b) z chlorkiem barowym daje biały osad;

c) cukier, papier itp., zwęglą stężony kwas siarkowy.

II. a) *kwas solny*: azotanem srebrowym (1 I. a);

b) *kwas azotowy*: reakcją podaną pod 2 I. a);

c) *ołów*: przez rozcieńczenie wodą, przyczem rozpuszczony w stężonym kwasie siarkowym siarczan ołowiu wydziela się; wykonywa się to przez wlanie do 100 cm³ wody, 20 cm³ kwasu. Ołów wykazać też można, wprowadzając siarkowodor do podejrzanego kwasu, przyczem — w razie obecności ołowiu — całość zabarwi się na brązowo;

d) *arsen*: rozcieńcza się kwas siarkowy i odsacza ewentualnie wydzielony siarczan ołowiany (3 II. c); otrzymany przesącz bada się na arsen jak pod 1 II. b).

III. jak przy kwasie solnym.

4. Kwas fosforowy.

I. kilka kropeł kwasu miesza się z kilku kroplami kwasu azotowego, dodaje molibdenianu amonowego i podgrzewa, przyczem powstaje żółty osad.

II. a) *kwas azotowy*: jak pod 2 I. a);

b) *kwas siarkowy*: jak pod 3 I. b);

c) *metale ciężkie i wapń*: kilka kropeł alkalizuje się amoniakiem i dodaje siarczku amonowego. Osad dowodzi obecności metali ciężkich. Do przesączu dodaje się szczawianu amonowego; w razie obecności wapnia wydzieli się biały osad.

III. przez oznaczenie gęstości.

5. Kwas octowy.

I. a) z chlorkiem żelazowym zabarwienie czerwone, po rozcieńczeniu wodą brązowy osad;

b) z alkoholem etylowym i kwasem siarkowym po podgrzaniu przyjemny zapach eteru octowego.

II. a) *kwas siarkowy*: jak 3 I. b) (po dłuższym czasie);

b) *kwask solny*: jak 1 I. a) (po dłuższym czasie), zresztą por. badanie octu str. 24.

III. badanie jak przy kwasie solnym.

6. Kwas szczawiowy.

I. w roztworze wodnym po zobojętnieniu amoniakiem i dodaniu chlorku wapniowego, biały osad szczawianu wapniowego.

II. *metale*: przy żarzeniu w tyglu platynowym pozostają one, podczas gdy kwas szczawiowy ulotni się.

III. jak przy kwasie solnym.

B) Zasady.

Zasady zniebieszczają czerwony papier lakmusowy.

7. Amoniak.

I. a) z siarczanem miedziowym zabarw. ciemno-niebieskie;

b) wobec kwasu solnego białe dymy salmiaku.

II. a) *kwask siarkowy*: jak 3 I. b) po zobojętnieniu kwasem azotowym;

b) *kwask solny*: jak 1 I. a) po zobojętnieniu kwasem azotowym;

c) *metale ciężkie*: po dodaniu siarczku amonowego osad;

d) *kwask węglowy*: po rozcieńczeniu wodą i dodaniu wody wapiennej biały osad.

III. przez miareczkowanie rozcieńczonego amoniaku mianowanym kwasem siarkowym, przy użyciu lakmusa jako wskaźnika.

8. Wodorotlenek potasowy.

I. a) przy rozpuszczeniu we wodzie wydziela się wiele ciepła;

b) roztwór daje z kwasem winowym krystaliczny osad;

c) płomień gazowy barwi na fiołkowo.

II. a) *glin i wapń*: roztwór wodorotlenku potasowego we wodzie, zakwasza się kwasem octowym, alkalizuje amoniakiem i ogrzewa dłuższy czas na łaźni wodnej. Wydzielony kłaczkowaty osad dowodzi obecności glinu; przesącz zadaje się szczawianem amonowym, poczem wydzieli się wapń jako szczawian wapniowy;

kwasy:

roztwór wodny zobojętnia się kwasem octowym; przy zobojętnieniu wydzielać się będą banieczki gazu, jeśli wodorotlenek zawierał

b) kwas węglowy;

tak zobojętniony roztwór bada się na

c) *kwas siarkowy*: jak 3 I. b),

d) *kwas solny*: jak 1 I. a),

e) *kwas azotowy*: jak 2 I. b).

III. miareczkuje się mianowanym kwasem solnym, przy użyciu lakmusu jako wskaźnika.

9. Wodorotlenek sodowy.

I. a) jak 8 I. a);

b) z pyroantymonianem potasowym biały osad;

c) płomień gazowy barwi na żółto.

II. identycznie jak 8 II.

III. " " 8 III.

10. Tlenek wapniowy.

I. a) jak 8 I. a);

b) roztwór wodny, odsączony od resztek nierozpuszczalnych, daje z dwutlenkiem węglowym biały osad węglanu wapniowego;

c) płomień gazowy barwi na pomarańczowy.

C) Sole.**11. Salmiak**

I. a) rozpuszczalny we wodzie, nie zmienia barwy papierków lakmusowych; na blaszce platynowej ogrzany ulatnia się;

b) podgrzany z roztworem wodorotlenku sodowego wydziela amoniak;

c) z azotanem srebrowym daje biały osad.

II. a) *metale ciężkie i wapń* wykrywa się działając kolejno siarkowodorem, siarczkiem amonowym i węglanem amonowym;

b) *kwas siarkowy*: jak 3 I. b).

12. Węglan amonowy.

- I. a) zniebieszcza papierek lakmusowy, ogrzany na blaszce platynowej ulatnia się;
- b) jak 11 I. b);
- c) z kwasem solnym wydziela bezwodnik węglowy.
- II. jak 11 II.

13. Potaż (węglan potasowy).

- I. a) zniebieszcza papierek lakmusowy, zczerwienia kroplę fenolftaleiny, barwi płomień gazowy na fioletowo;
- b) jak 12 I. c);
- c) z nadmiarem kwasu winowego biały osad.
- II. jak 8 II.

14. Dwuwęglan sodowy.

- I. a) nie zczerwienia roztworu fenolftaleiny, barwi płomień gazowy na żółto;
- b) jak 9 I. b);
- c) jak 12 I. c);
- II. a) jak 11 II. a);
- b) *amoniak*: przez podgrzanie z wodorotkiem sodowym (zapach amoniaku);
- c) *soda*: przez rozpuszczenie we wodzie i dodanie kropli roztworu fenolftaleiny; jeśli roztwór zczerwienieje, dowodzi to obecności sody.
- III. Jeśli dwuwęglan sodowy zawiera sodę, nie nadaje się dla celów spożywczych.

15. Soda.

- I. a) zniebieszcza papierek lakmusowy, zczerwienia roztwór fenolftaleiny;
- b) inne reakcje jak pod 14 I.
- II. jak w 8 II. a), c), d), e) i w 14 II.

16. Siarczan magnezowy (sól gorzka).

- I. a) nie zmienia papierka lakmusowego;
- b) z amoniakiem, salmiakiem i fosforanem dwusodowym biały osad;

c) z chlorkiem barowym biały osad.

II. a) jak 11 II. a);

b) jak 1 I. a).

17. Siarczan (witryol) miedzi.

I. a) z amoniakiem niebieski osad;

b) z chlorkiem barowym biały osad.

II. *metale obce*: zakwasza się roztwór kwasem solnym, dodaje wody siarkowodorowej i odsącza od wydzielonego siarczku miedzi; przesącz nie powinien dawać po dodaniu siarczku amonowego żadnego osadu.

SPIS RZECZY.

	Str.
I. Zboża	5
II. Nasiona owoców strączkowych	7
III. Mąki	8
IV. Towary piekarskie	9
V. Jaja	10
VI. Cukier	11
VII. Mleko	11
VIII. Tłuszcze i oleje	11
VIIIa. Pokost	15
VIIIb. Tran	16
IX. Przyprawy korzenne	16
X. Kawa	20
XI. Herbata	22
XII. Kakao	23
XIII. Wino	23
XIV. Ocet	24
XV. Spirytus	25
XVI. Nafta	25
XVII. Mydło	26
XVIII. Świece	27
XIX. Papier	27
XX. Woski	34
XXI. Olejki eteryczne	35
XXII. Żywice. Balsamy	36
XXIII. Gumy	37
XXIV. Farby	37
XXV. Galalit — szyldkret	44
XXVI. Włókna. Nici	44
XXVII. Kamienie szlachetne i półszlachetne	45
XXVIII. Rudy metali	47
XXIX. Chemikalia	50

II.

WIADOMOŚCI SZKOLNE.

I. Skład Kuratorji Akademii Handlowej

w Krakowie z końcem r. S. 1911/12

Przewodniczący:

Dr. Leo Juliusz, komandor ces. austr. orderu Franciszka Józefa, prezydent miasta Krakowa, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, członek komisji prawniczej Akademii Umiejętności w Krakowie, członek państwowej i krajowej Rady kolejowej, oraz krajowej komisji przemysłowej, poseł do Rady państwa i na Sejm krajowy, Prezes Koła Polskiego i t. d.

Delegat c. k. Ministerstwa Oświaty:

Dr. Zoll Fryderyk, komandor cesarsko-austriackiego orderu Franciszka Józefa, kawaler ces. austr. orderu żelaznej korony III. klasy, członek Izby panów, c. k. Radca dworu, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, wiceprezes Akademii Umiejętności w Krakowie.

Delegat Wydziału krajowego:

Liban Bernard, kawaler orderu Franciszka Józefa, c. k. Radca komercyjnalny, członek Izby handlowej, właściciel fabryki cementu w Podgórzu.

Delegaci Rady miejskiej:

Federowicz Jan Kanty, właściciel handlu korzennego i win, radca cesarski, radca miejski, członek Rady nadzorczej Związku handlowego w Krakowie, członek Wydziału kongregacyi kupieckiej, członek Wydziału wielkiego Kasy Oszczędności m. Krakowa, poseł na Sejm krajowy, wiceprezes Izby handlowej

Dr. Leo Juliusz, j. w.

Dr. Wasung Władysław, profesor c. k. państw, szkoły przemysłowej. radca miejski.

Delegaci Izby handlowej i przemysłowej:

- Dr. Benis Artur**, kawaler orderu Franciszka Józefa, c. k. Radca komercyjny, adwokat krajowy, szef biura Izby handlowej, członek krajowej komisji przemysłowej.
- Blumenfeld Adolf**, b. dyrektor filii Banku hipotecznego, właściciel składu węgla, członek Izby handlowej.
- Dattner Maurycy**, kawaler ces. austr. orderu żelaznej korony III. klasy i cesarskiego orderu Franciszka Józefa, c. k. radca komercyjny, prezydent krakowskiej Izby handlowej i przemysłowej, radca miejski i t. d.

Delegaci Kongregacji kupieckiej:

- Jawornicki Józef**, właściciel handlu korzennego, radca miejski, członek Izby handlowej i t. d.
- Dr. Nieć Władysław**, c. k. radca rządu, właściciel handlu wyrobów wschodnich, i. t. d.

Dyrektor szkoły:

Kannenberg Józef, j. n.

2. Skład grona nauczycieli Akademii Handlowej i połączonych z nią szkół i kursów z końcem roku szkolnego 1911/12.

C. k. Dyrektor:

1. **Kannenberga Józef**, b. c. k. dyrektor gimnazjalny, uczył języka niemieckiego w klasie Ia i Ib, ŻSH. tygodniowo godzin 10.

Nauczyciele i profesorowie:

2. **Dr. nauk techn. Bolland Arnold**, c. k. profesor Akademii Handlowej, zaprzysiężony chemik sądowy i rzeczoznawca z zakresu towaroznawstwa, zawiadowca zbiorów chemicznych i towaroznawczych, kierownik pracowni chemicznej i towaroznawczej, gospodarz kl. I DSH. uczył chemii w klasach II i III AH. tyg. godz. 4, towaroznawstwa w kl. III i IV AH tyg. godz. 4, w kl. I i II DSH. tyg. godz. 6, na KA, KB i Abs. tyg. godz. 6, oraz kierował ćwiczeniami towaroznawczemi. KB. tyg. godz. 2.
3. **Heitzman Henryk**, c. k. profesor gimnazjalny, zawiadowca gabinetu geograficznego-historycznego, gospodarz kl. III AH, uczył historii w kl. III i IV AH, tyg. godz. 4, oraz geografii w kl. III i IV AH tyg. godz. 4, w kl. II DSH tyg. godz. 3, w kl. Ia, Ib, IIa i IIb ŻSH tyg. godz. 8 i na KA. KB i Abs. tyg. godz. 9. — Zmarł 6 czerwca 1912 r.
4. **Ippoldt Juliusz**, c. k. profesor Akademii Handlowej w VIII r., lektor języka niemieckiego na wszechnicy Jagiellońskiej, zaprzysiężony sądowy znawca pisma, członek Komisji egzaminacyjnej dla kandydatów na nauczycieli do szkół wydziałowych, zawiadowca biblioteki nauczycielskiej i uczniów, gospodarz KA, KB i Abs., uczył j. niemieckiego w klasach III, IV AH. tyg. godzin 9, w kl. II DSH. tyg. godzin 6 i na KA, KB i Abs. tyg. godzin 6.

Skrócenia: AH. = Akademia Handlowa.

DSH. = Dwuklasowa szkoła handlowa męska.

ŻSH. = Dwuklasowa szkoła handlowa żeńska.

USH. = Uzupełniająca szkoła handlowa.

KA. = Kurs abiturjentów, oddział A; KB = Kurs abiturjentów, oddział B.

Abs = Kurs absolwentek szkół średnich.

5. **Korbel Stanisław**, profesor Akademii Handlowej z p. X r., gospodarz kl. Ia AH., uczył stenografii w klasach Ia, II AH. tyg. godzin 5, w kl. I i II DSH. tyg. godz. 4, w kl. Ia i Ib, IIa i IIb ZSH. tyg. godz. 10, na kursie Abs. tyg. godz. 2; kaligrafii w klasach Ia, II AH. tyg. godz. 4, w kl. I i II DSH. tyg. godz. 3., na KA, KB, Abs. tyg. godz. 2. Na kursie wieczornym uczył stenografii w 2 g. tyg., oraz kierował ćwiczeniami praktycznymi w stenografii w kl. III i IV AH. tyg. godz. 2.
6. **Lang Maryan**, c. k. profesor gimnazyalny, zawiadowca gabinetu fizykalnego, gospodarz klasy Ib AH., uczył algebry i arytmetyki w klasach Ia, Ib, II, III i IV AH. tyg. godz. 10, na KA. KB. Abs. tyg. godz. 6; geometrii w klasie Ia, Ib, AH. tyg. godz. 4; fizyki w kl. Ia i Ib AH. tyg. godz. 6.
7. **Dr. Lulek Tomasz**, c. k. rzeczywisty nauczyciel Akademii Handlowej, gospodarz klasy II DSH, uczył ekonomii w kl. IV AH, tyg. godz. 2; nauki o ustroju politycznym w kl. II DSH, tyg. godz. 1; nauki o handlu w kl. II DSH, tyg. godz. 3, na KA, KB i Abs. tyg. godz. 3; buchalteryi na KA. KB. i Abs tyg. godz. 15.
8. **Nycz Stanisław**, nauczyciel z. k., sądownie zaprzysiężony znawca techniki handlowej, zawiadowca zbioru dokumentów handlowych, uczył rachunków kupieckich w kl. III AH. tyg. godz. 3, w kl. II b ŻSH. tyg. godz. 3; korespondencyi handl. w kl. II. AH. tyg. godz. 2; nauki o handlu w kl. Ia, Ib, II tyg. godz. 6, w kl. IIb ŻSH. tyg. godz. 2; buchalteryi w kl. II AH. tyg. godz. 2. Na kursie wieczornym wykładał buchalteryę i rachunki kupieckie tygodniowo godzin 8.
9. **Passakas Mieczysław**, profesor Akademii Handlowej z p. IX. r., gospodarz klasy Ia ŻSH., uczył korespondencyi handlowej w kl. III AH. tyg. godz. 3, na KA. KB. Abs. tyg. godz. 6; buchalteryi w kl. III AH. tyg. godz. 3, w kl. Ia ŻSH. tyg. godz. 4; nauki o handlu w kl. IIa ŻSH. tyg. godz. 2; rachunków w kl. Ia i IIa ŻSH. tyg. godz. 6; prawa handlowego na kursie Abs. tyg. godz. 2. Na kursie wieczornym wykładał korespondencyę handlową i naukę o handlu i wekslach, tyg. g. 4.
10. **Petelenz Ignacy**, c. k. rzeczywisty nauczyciel szkoły realnej, gospodarz kl. IIb ŻSH., uczył języka niemieckiego w kl. Ia, Ib, II AH. tyg. godz. 12, w kl. I DSH. tyg. godz. 6, w kl. IIa i IIb ŻSH tyg. godz. 10.
11. **Rongier Paweł**, officier d'Academie, profesor Akademii Handlowej z. p. VIII r., lektor języka francuskiego na wszech-nicy Jagiellońskiej, uczył języka francuskiego w klasach Ia, Ib, II, III, IV AH. tygodniowo godzin 21.

12. **Skalski W. told Rogala**, c. k. rzeczywisty nauczyciel Akademii Handlowej, zawiadowca zbioru materiałów kantorowych, gospodarz klasy IV AH., uczył rachunków kupieckich w kl. IV AH. tyg. godz. 3, na KA. KB. i Abs, tygodn. godz. 15; i prowadził kantor praktyczny w kl. IV AH. tyg. godz. 6.
13. **Sosnowski Kazimierz**, c. k. profesor gimnazjalny, zawiadowca biblioteki uczennic ŻSH. i pracowni fotograficznej, gospodarz klasy II. AH., uczył języka polskiego w kl. Ia, Ib, II. III, IV AH. tyg. godz. 15, w kl. I i II DSH. tyg. godz. 7, w kl. Ib, IIa i IIb ŻSH. tygodniowo godzin 8.
14. **Dr. Weigt Herkulan**, c. k. profesor Akademii Handlowej, uczył historii w kl. Ia, Ib, II AH. tyg. godz. 6., oraz geografii w kl. Ia, Ib, II AH. tyg. godz. 6 i w kl. I DSH. tyg. godz. 3. oraz w czerwcu na kursach Abiturientów i kursie absolwentek.
15. **Dr. Zarzycki Edward**, profesor Akademii Handlowej, z. p. IX r., od 15/11 1911 na urlopie, pełni obowiązki kierownika krajowej szkoły kupieckiej w Tarnowie.

Ochmistrzyni żeńskiej szkoły handlowej:

Panna **Chwalibogowska Zofia** (prov.).

Nauczyciele pomocniczy:

1. **Byczkowski Roman**, urzędnik banku galicyjskiego dla handlu i przemysłu, gospodarz kl. IIa ŻSH i III. USH. uczył nauki o handlu w kl. I b ŻSH. tyg. godz. 1; buchalteryi w kl. Ic ŻSH i 3 USH. tyg. godz. 6; oraz prowadził kantor praktyczny w kl. IIa ŻSH. tyg. godz. 7.
2. **Calier Oskar**, em. prof. gimn. uczył języka angielskiego w kl. II, III, IV AH tyg. godz. 9.
3. **Dębski Franciszek**, urzędnik filii banku krajowego, gospodarz kl. Ic ŻSH., uczył rachunków w kl. II DSH i Ic ŻSH. tyg. godz. 7; korespondencyi w kl. 3 USH tyg. godz. 2.
4. **Horowitz Jakób**, urzędnik banku galicyjskiego dla handlu i przemysłu, uczył kaligrafii w kl. Ia, Ib i Ic ŻSH. tyg. godz. 6.
5. **Jaglarz Andrzej**, c. k. profesor gimnazjum św. Jacka, uczył rachunków kupieckich w klasach Ia, Ib, i II AH. tyg. godz. 9.
6. **Dr. Josefert Bruno**, wicesekretarz Izby Handlowej, uczył pisanie na maszynie w kl. IV AH, IIDSH, IIa i II b ŻSH. na KA, KB i Abs tygodniowo godzin 19.
7. **Klimontowski Marceli**, c. k. auskultant sądowy, uczył buchalteryi w kl. I DSH. tyg. godz. 4; rachunków w kl. I DSH. tyg. godz. 3; korespondencyi w kl. I b ŻSH tygodniowo godz. 4.

8. **Kordyl Stanisław**, c. k. z. naucz. II Szk. realnej, uczył geografii w kl. 1c ŻSH. w kl. I, II, III USH. tygodniowo godzin 6.
9. **Król Ignacy**, c. k. profesor gimnazjum III, zawiadowca gabinetu przyrodniczego, uczył historii naturalnej w kl. 1a i 1b AH tyg. godz. 6; Towaroznawstwa w kl. IIa i IIb ŻSH. tyg. godzin 6.
10. **Dr. Krzyżanowski Adam**, profesor wszechnicy Jagiellońskiej, uczył ekonomii politycznej na KA, KB i Abs. tyg. g. 6.
11. **Dr. Kwaszyc Wincenty**, urzędnik banku galicyjskiego dla handlu i przem., uczył kaligrafii w kl. 1b AH. tyg. godz. 2.
12. **Dr. Łoziński Paweł**, c. k. z. naucz. I szk. realn., uczył towaroznawstwa w 1a, 1b, 1c ŻSH. tyg. godz. 9; higieny w 1a, 1b, 1c ŻSH. tyg. godz. 6, oraz kierował ćwiczeniami chemicznymi i towaroznaw. w kl. III, IV AH i KA, tyg. godz. 8.
13. **Mirkowski Feliks**, urzędnik Tow. Wzajemn. kredytu, uczył w kl. II USH. buchalteryi tyg. godz. 2, korespondencyi tyg. godz. 1, nauki handlu tyg. godz. 1.
14. **Müller Jan**, c. k. zastępca naucz. III gimn. uczył języka niemieckiego w kl. 1c ŻSH i kl. I i II USH tyg. godz. 9.
15. **Nennel Henryk**, redaktor c. k. biura korespondencyjnego, lektor stenografii na wszechnicy Jagiellońskiej, uczył stenografii w kl. I b AH, 1 c ŻSH, KA, KB. i w kl. III USH. tyg. godzin 9.
16. **Oleś Andrzej**, główny buchalter gazowni miejskiej, prowadził kantor praktyczny w kl. II. DSH. tyg. godz. 7.
17. **Dr. Patkiewicz Władysław**, c. k. radca skarbowy, uczył nauki o ustroju i administracji państwa na KA i KB. Tyg. godz. 2.
18. **Pazdanowski Tadeusz**, c. k. profesor II szkoły realnej, gospodarz kl. I USH, uczył języka polskiego w klasie 1a i 1c ŻSH. oraz kl. I USH. tygodniowo godzin 7.
19. **Peszkowski Ludwik**, dyrektor szkoły ludowej, uczył kaligrafii w kl. IIa, IIb ŻSH. tyg. godz. 2, w kl. I i II. USH. tyg. godzin 3.
20. **Pompa Edward**, prokurzysta i naczelny buchalter banku galicyjskiego dla handlu i przemysłu, prowadził kantor praktyczny w kl. IIb ŻSH. tygodniowo godzin 7.
21. **Dr. Sikorska Helena**, sekundaryusz I kl. szpitala powsz. św. Łazarza, uczyła higieny w kl. IIa i II b ŻSH. tyg. godz. 4.
22. **Waciega Henryk**, dyrektor szkoły wydziałowej, gospodarz kl. II. USH. uczył rachunków w kl. I, II, III USH. tygodn. godzin 6.
23. **Dr. Wróblewski Stanisław**, profesor wszechnicy Jagiellońskiej, uczył prawa handlowego w kl. IV AH., na KA i KB. tyg. g. 6 i prawa wekslowego w kl. III AH. tyg. godzin 1.

24. **Dr. Zabiński Albin**, gospodarz kl. Ib ŻSH, uczył nauki o handlu w kl. I DSH. kl. Ia, Ic ŻSH. tyg. godz. 4; buchalteryi w kl. Ib ŻSH tyg. godz. 4; korespondencyi w kl. I DSH, kl. Ia i Ic ŻSH. tyg. godz. 12; rachunków w kl. Ib ŻSH. tyg. godz. 3.
25. **Żukowski Antoni**, c. k. radca szkolny, em. profesor semin. naucz., uczył języka rosyjskiego w kl. II, III, IV AH. tyg. godz. 9.

Nadto udzielali nauki:

Śpiewu chóralnego w AH. i DSH. w 2 godz. tyg. p. **Walewski Bolesław** i języka esperanto — **pan Władysław Grabowski** urz. Tow. Wzaj. Ubezp.

3. Regulamin i plany naukowe Akademii Handlowej, oraz połączonych z nią szkół i kursów.

A) Akademia Handlowa.

**I. Wyciąg ze statutu organizacyjnego
Akademii Handlowej w Krakowie,**
zatwierdzonego reskr. c. k. Ministerstwa Wyznań i Oświaty
z 12/1 1901 L. 35268/900, z 27/8 1007 L. 33612, z 26/10
1908 L. 44785 i z 2/12 1909 L. 19324.

1. Cel i nazwa szkoły.

§ 1.

Zadaniem Akademii Handlowej jest udzielać młodzieży, poświęcającej się zawodom handlowym lub pokrewnym, wykształcenia zawodowego i ogólnego w rozmiarze i kierunku, odpowiadającym ich późniejszemu stanowisku.

§ 2.

Szkoła nazywa się „Akademia Handlowa w Krakowie“.

§ 3.

Językiem wykładowym jest język polski.

IV. Organizacja nauki.

§ 12.

Akademia handlowa w Krakowie składa się z 4 kursów rocznych.

§ 13.

O ile niniejszy statut inaczej nie postanawia, odowiazuja w Akademii handlowej te same przepisy, co w państwowych szkołach średnich.

§ 14.

Plan nauk Akademii Handlowej jest równobrzmiący z planem normalnym wydanym przez c. k. Ministerstwo Wyznań i Oświaty dla wszystkich publicznych wzgl. mających prawo publiczności wyższych szkół handlowych.

V. Zbiory naukowe.

§ 15.

W celu poparcia nauki zakłada się w Akademii Handlowej:

1. Bibliotekę nauczycielską. 2. Bibliotekę uczniów. 3. Zbiór geograficznych środków naukowych. 4. Gabinet fizyczny. 5. Gabinet historyi naturalnej. 6. Zbiór technologicznych aparatów i obrazów ściennych. 7. Zbiór okazów do nauki towaroznawstwa. 8. Pracownię chemiczną i towaroznawczą.

Utrzymanie porządku, konserwację i spisywanie inwentarza wymienionych zbiorów naukowych powierza dyrektor pojedynczym nauczycielom.

VIII. Uczniowie.

§ 26.

Uczniowie Akademii handlowej są albo uczniami zwyczajnymi albo hospitantami.

Zwyczajnymi uczniami są ci, którzy uczęszczają na wszystkie planem lekcyjnym na każdy rok przepisane przedmioty. Młodzieńcy którzy życzą sobie uczęszczać tylko na naukę pewnych przedmiotów, mogą wyjątkowo w miarę wolnego miejsca znaleźć przyjęcie jako hospitanci, muszą jednak mieć wszystkie warunki przyjęcia wymagane od uczniów zwyczajnych.

IX. Zgłoszenia.

§ 27.

Uczniowie mają się zgłosić do dyrektora zakładu w towarzystwie rodziców albo ich zastępców w czasie między 28 a 30 czerwca i 1 a 4 września.

Przy wpisie ma uczeń przedłożyć metrykę chrztu lub urodzenia i ostatnie świadectwo szkolne; gdyby nie mógł być przedstawiony przez rodziców lub ich zastępców, ma przedłożyć pisemną prośbę, przez rodziców lub opiekuna wystawioną.

X. Warunki przyjęcia.

§ 28.

Od ucznia wstępującego na pierwszy kurs Akademii Handlowej wymaga się dowodu, że w roku kalendarzowym, w którym się zapisuje, ukończy czternaście lat, tudzież że ukończył 4 klasy szkoły średniej (gimnazjum, szkoły realnej, gimnazjum realnego), i w świadectwie z klasy IV ma we wszystkich przedmiotach obowiązkowych co najmniej notę dostateczną, lub ukończył z postępem conajmniej dobrym we wszystkich przedmiotach trzyklasową szkołę wydziałową. W ostatnim przypadku kandydaci muszą się poddać ścisłemu egzaminowi z języka wykładowego, rachunków i algebry.

Wymagania przy egzaminie wstępnym są następujące:

1. Z języka wykładowego. Uczeń ma łatwy ustęp do czytania opowiedzieć ustnie i napisać w sposób należyty bez błędów gramatycznych i ortograficznych. Nadto ma uczeń przy rozbiórce zdań pod względem części mowy i składni udowodnić znajomość głównych zasad gramatyki.

2. Z rachunków. Cztery działania główne na liczbach dziesiętnych i ułamkach zwyczajnych, rozkładanie i redukcya, rachowanie liczbami mianowanemi, wnioskowanie, metoda rozkładania, reguła łańcuchowa, rachunek średniego podziału i rachunek spółki.

3. Z algebry. Cztery działania główne na liczbach ogólnych całkowitych z jednym lub więcej wyrazami, podnoszenie do kwadratu i do sześciastu wyrażeń algebraicznych, tudzież liczb układu dziesiętkowego, największy wspólny dzielnik i najmniejsza wspólna wielokrotność, rachowanie liczbami ułamkowemi.

Do klas wyższych przyjmuje się uczniów, którzy klasę poprzedzającą tego zakładu lub podobnie zorganizowanej Akademii Handlowej ukończyli ze stopniem pierwszym.

W przypadkach zasługujących na szczególne uwzględnienie, mogą jednak tacy kandydaci, którzy powyższego dowodu złożyć nie mogą, za przyzwoleniem c. k. Ministerstwa Wyznań i Oświaty być przypuszczeni do egzaminu wstępnego, przy którym oprócz odpowiedniego wieku mają okazać takie wiadomości, które odpowiadają celowi nauki klasy bezpośrednio poprzedzającej tę klasę, do której kandydat wstąpić zamierza. Egzamin ten ma się odbywać ze wszystkich przedmiotów nauki w tej klasie.

O przyjęciu hospitantów rozstrzyga konferencya nauczycieli; przyjmowanie takich uczniów zależy jednak od liczby uczniów zwyczajnych i miejsca w klasie.

Liczba uczniów przyjętych do jednej klasy nie może przewyższać 40.

§ 29.

Uczniowie których rodzice i krewni nie mieszkają w Krakowie, mają Dyrekcyi podać swoje mieszkanie i donieść natychmiast o każdej zmianie w ciągu roku.

Dyrekcya udzieli na życzenie rodziców lub ich zastępców wiadomości o poważnych rodzinach, przy których uczniowie mogą mieć mieszkanie, wikt, opiekę i nadzór domowy. Za każdego ucznia, nie mieszkającego u krewnych, musi utrzymujący stancję przyjąć odpowiedzialny nadzór.

Zakład zastrzega sobie w takim wypadku prawo nadzorowania i od czasu do czasu kontrolowania domowego sposobu życia uczniów.

Gdyby zachodzić miały jakie poważne wątpliwości co do dalszego pozostawiania ucznia na jakiejś stancyi — ma wówczas dyrekcyja prawo spowodować zerwanie umowy i ucznia gdzieindziej umieścić.

Co do korzystania uczniów z nauki przedmiotów nadobowiązkowych rozstrzygają rodzice lub ich zastępcy.

Zapisanie się na jakikolwiek przedmiot nadobowiązkowy obowiązuje do uczęszczania nań na przeciąg bieżącego roku szkolnego.

XI. Opłata szkolna.

§ 30.

Czesne wynosi na każdym roku Akademii Handlowej 40 kor. rocznie. Oprócz opłaty szkolnej ma każdy uczeń przy przyjęciu go do zakładu złożyć jednorazowo taksę wstępną w kwocie 10 kor. i 2 kor. jako datek na środki naukowe.

Hospitanci płacą oprócz taksy wstępnej, czesne po 10 koron za każdy przedmiot, na który uczęszczają.

Taksa za ćwiczenia w pracowni chemicznej i towaroznawczej wynosi 10 kor. rocznie.

Opłatę szkolną składa się półrocznie z góry, a mianowicie pierwszą ratę razem z taksą wstępną, drugą ratę 1. marca.

XII. Karność.

— § 31. —

W Akademii Handlowej w Krakowie obowiązują przepisy dyscyplinarne, obowiązujące w innych szkołach średnich, względnie przepisy wydane osobno dla uczniów Akademii Handlowej.

Z początkiem roku szkolnego poda dyrektor w obecności grona nauczycielskiego przepisy szkolne uczniom do wiadomości,

każdy zaś uczeń otrzymując jeden egzemplarz tych przepisów, zobowiąże się do ich przestrzegania.

Ferye stosują się do norm obowiązujących w państwowych szkołach średnich.

XIII. Świadectwa.

§ 32.

Każdy uczeń zwyczajny otrzymuje z końcem każdego półroczu świadectwo postępu, po ukończeniu zaś Akademii Handlowej świadectwo odejścia, wykazujące jego zachowanie się w klasie IV i całkowity wynik nauki w szkole.

Hospitanci mogą składać egzamin z przedmiotów, na które uczęszczali i otrzymują na tej podstawie świadectwo postępu.

Uczniowie, którzy opuszczają zakład podczas roku szkolnego otrzymują świadectwa frekwencyjne, w których potwierdza się jedynie, że uczęszczali na odpowiedni kurs.

W świadectwach określa się obyczaje stopniami: chwalebne, dobre, odpowiednie, mniej odpowiednie, nieodpowiedne; pilność: wytrwała, dobra, dostateczna, niejednostajna i mała; postęp w przedmiotach stopniami: celujący, bardzo dobry, dobry, dostateczny, niedostateczny i zły.

Przy ocenianiu obyczajów i postępu uczniów postępuje się z całą ścisłością. Jeżeli postęp w jednym tylko przedmiocie jest niedostateczny, konferencja nauczycieli może ucznia przypuścić do powtórzenia egzaminu z tego przedmiotu po wakacjach głównych, jeśli dotyczący nauczyciel zawodowy temu się nie sprzeciwi. Gdyby na ten egzamin nie pozwolono lub wynik jego był nie pomyślny, uczeń musi klasę powtarzać.

Egzamina dojrzałości nie odbywają się w Akademii Handlowej. Dyrektor jest jednak obowiązany przy końcu każdego roku, a szczególnie przy odejściu abiturientów ze szkoły przekonać się o tem, czy uczniowie osiągnęli rzeczywiście cel nauki.

§ 33.

Każda zmiana niniejszego statutu musi uzyskać zatwierdzenie c. k. Ministerstwa Wyznań i Oświaty.

II. Plan nauk.

Liczba po- rządkowa	P R Z E D M I O T	Liczba godzin nauki tygodniowo na kursie				Razem
		I.	II.	III.	IV.	
	A. Przedmioty obowiązkowe:					
1.	Język polski	3	4	3	2	12
2.	» niemiecki i korespondencya	4	4	4	5	17
3.	» francuski i »	4	4	5	4	17
4.	Geografia handlowa	2	2	2	2	8
5.	Historya	2	2	2	2	8
6.	Matematyka { <i>a</i>) algeb. i arytm. polit.	2	2	2	2	8
	{ <i>b</i>) geometrya	2	—	—	—	2
	{ <i>c</i>) rachunki kupieckie	3	3	3	3	12
7.	Historya naturalna	3	—	—	—	3
8.	Fizyka	3	—	—	—	3
9.	Chemia i technologia chemiczna	—	2	2	—	4
10.	Towaroznawstwo i technologia .	—	—	2	2	4
11.	Nauka o handlu	2	2	—	—	4
12.	Korespondencya handlowa . . .	—	2	3	2 (I. p.)	6
13.	Buchalterya	—	2	3	4 (I. p.)	7
14.	Kantor wzorowy	—	—	—	6 (II. p.)	3
15.	Prawo handlowe i przemysłowe .	—	—	—	2	2
16.	» wekslowe	—	—	1	—	1
17.	Ekonomia społeczna	—	—	—	2	2
18.	Kaligrafia	2	2	—	—	4
19.	Stenografia	2	3	—	—	5
	Razem	34	34	32	32	132
	B. Przedmioty nadobowiązkowe:					
1.	Język angielski	—	3	3	3	9
2.	» rosyjski	—	3	3	3	9
3.	Ćwiczenia w laborator. chemiczn.	—	—	2	2	4
4.	» » towarozn.	—	—	2	2	4
5.	Pisanie na maszynie	—	—	—	2	2
6.	Gimnastyka	2	2	2	2	8
	Razem	2	8	12	14	36

A) Przedmioty obowiązkowe.

1. Język polski.

Cel nauki: Biegłość i stylistyczna poprawność w ustnem i pisemnem używaniu mowy dla wyrażenia zasobu myśli, zawartego w zakresie nauki i doświadczenia uczniów; charakterystyka poetycznych i prozaicznych form artystycznych, wysnuta z przykładów. Przegląd w toku retrogresywnym i charakterystyka najważniejszych epok historii literatury oraz najwybitniejszych pisarzy, oparta na lekturze kilku wyborowych dzieł lub wyjątków.

KURS I. (3 godz. tygod.)

Urtwalenie zasadniczych wiadomości gramatycznych. Omówienie zasad głosowni, odmiany i składni. W miarę potrzeby praktyczne ćwiczenia ortograficzne z przygodnem podawaniem głównych zasad pisowni. (Dyktaty). Czytanie i objaśnianie epicznych i lirycznych utworów, tudzież wzorowych ustępów prozaicznych z dokładnem uwzględnieniem układu, toku myśli i właściwości językowych czytanego ustępu. W związku z lekturą poetycznych ustępów główne zarysy prozody i metryki. Wysnuta z przykładów charakterystyka najważniejszych rodzajów i form epicznej i lirycznej poezji, tudzież najcelniejszych artystycznych prozy. Przy objaśnianiu wzorowych ustępów należy podawać krótkie wiadomości biograficzne o najwybitniejszych autorach.

Ćwiczenia w uczeniu się na pamięć i wygłaszaniu.

Prace pisemne: W razie potrzeby dyktaty w celu utrwalenia prawideł ortografii i interpunkcyi. Rocznie 10 zadań, na przemian jedno domowe a jedno szkolne. (Zadania szkolne można zastąpić dyktatami). Opisy przedmiotów rzeczywistych, które są uczniom dobrze znane z codziennego życia albo z nauki szkolnej; łatwe porównania; streszczenia lub wyciągi z obszerniejszych ustępów do czytania z podaniem dyspozycyi (planu).

KURS II. (4 godz. tygod.).

Lektura najcelniejszych dzieł i wzorów polskiej literatury XIX. stulecia, począwszy od roku 1822. Charakterystyka tego okresu, określenie życia i rozwoju wybitnych pisarzy. Zwięzłe objaśnianie o powstaniu, historycznych podstawach i toku akcji czytanych poematów.

W miarę potrzeby dalszy ciąg gramatyki.

Uczenie się na pamięć poetycznych i prozaicznych ustępów wzorowych.

Prace pisemne : Zadania przeważnie konkretnej treści, będące w związku z lekturą albo z innymi przedmiotami naukowymi. Zaprawianie uczniów do samodzielnego, należytego dysponowania przez rozbiór stosownych ustępów do czytania, oraz przez uwagi podczas przygotowania i oddawania prac piśmiennych. Rocznie 10 zadań na przemian domowych i szkolnych.

KURS III. (3 godz. tygodn.).

Lektura najcenniejszych dzieł i wzorowych wyjątków z polskiej literatury XVIII. i XIX. stulecia do roku 1822. Charakterystyka tego okresu i najznakomitszych pisarzy.

Uczenie się na pamięć poetycznych i prozaicznych ustępów wzorowych.

Zadania jak na kursie II.

KURS IV (2 godz. tygodn.).

Lektura najważniejszych dzieł i wzorowych wyjątków z polskiej literatury XVI. i XVII. stulecia. Charakterystyka tego czasu i najznakomitszych pisarzy.

Rocznie ośm zadań, na przemian domowych i szkolnych.

2. Język i korespondencya niemiecka.

Cel nauki : Biegłość i stylistyczna poprawność w piśmiennem i ustnem używaniu języka w zakresie nauk udzielanych w szkole i korespondencyi kupieckiej. Poznanie najbardziej kształcących pierwiastków literatury niemieckiej, jako też najważniejszych szczegółów z życia klasycznych pisarzy niemieckich.

KURS I. (4 godz. tygodn.).

Gruntowne utrwalenie zasadniczych prawideł gramatycznych. Lektura utworów prozaicznych treści opowiadającej i opisowej, tudzież utworów poetycznych. Przeróbki tekstu. Podawanie toku myśli. Opowiadanie czytanych ustępów. Przekształcanie ustępów poetycznych na prozaiczne.

Co tygodnia dyktat, co trzy tygodnie zadanie domowe i szkolne na przemian.

KURS II. (4 godz. tygodn.).

Ciąg dalszy lektury analitycznej, połączony z ciągiem powtarzaniem i pogłębianiem poznanych już partyi z nauki o formach i rozszerzeniem przez zapoznanie się z dawniejszymi formami. W podanym zakresie zestawianie rodzin słów z przygodnem, niezbyt wielkiem rozszerzeniem nabytych wiadomości i szczegółnem uwzględ-

dnieniem synonimów. Przez ciągle przerabianie przeczytanego materiału ma uczeń przyswoić sobie trwale naukę o trybie przypuszczającym i warunkowym (mowa zależna); rząd czasowników i przyimków; należy jednak unikać mechanicznego wyliczania takich prawideł i zwracać uwagę na różne znaczenie tego samego słowa przy zmianie rzędu. Lektura i memorowanie wzorowych listów z zakresu życia towarzyskiego i rodzinnego. Wprawa w formach listu na podstawie przemiany przerobionego materiału.

Ćwiczenia ustne i pisemne przy użyciu obrazów, podobnie jak na kursie I., przy zwiększaniu jednak wymagań, stosownie do większej dojrzałości umysłowej i nowo nabytego zasobu językowej i ogólnej wiedzy.

Miesięcznie jeden dyktat, co trzy tygodnie zadanie szkolne i domowe na przemian.

KURS III. (4 godz. tygodn.).

Analiczna lektura celem powtórzenia nauki o formach i składni, łącznie z nauką o zdaniu; systematyczna nauka o znakach pisarskich i powstawaniu wyrazów. Na tym stopniu nauki należy dać uczniom do ręki gramatykę napisaną po niemiecku. Lektura kursoryczna ze szczególnem zwróceniem uwagi na właściwości stylu i rodzaje prozy. Dalsze ćwiczenia w memorowaniu. Przy omawianiu obrazów należy pytania i odpowiedzi zastąpić swobodnym nie przygotowanym wykładem.

Ośm zadań szkolnych i cztery domowe w ciągu roku. W zadaniach szkolnych opowiadania przeczytanych lub wyłożonych, a nie przerobionych jeszcze ustępów treści opowiadającej, niekiedy także podanie z pamięci dyspozycji czytanych ustępów; w wypracowaniach domowych: charakterystyki, porównania i t. p. czasami listy.

Korespondencya. Krótkie powtórzenie przepisów kodeksu handlowego, odnoszących się do przechowania i kopiowania listów o ich formie zewnętrznej i o kopertach. Zwykle zamówienia w interesie towarowym i wykonanie tych zleceń, przesyłka pieniędzy na własny i obcy rachunek, trasowanie i rymesy, różne przekazy. Listy należy traktować jako okresy jednego interesu i poprzeć naukę przez krótkie powtarzanie znanych już z nauki w języku wykładowym objaśnień o pocztowej Kasie oszczędności, o znaczeniu, istocie i formie weksla i t. d., tudzież przez wypracowanie odpowiednich robót kantorowych, posługując się używanymi formularzami, jako też przez wykonanie przedtem przerobionych listów.

Na zadania domowe czystopisy przerobionych w szkole listów, jako też ustne i pisemne przygotowanie listów i formularzy z przerobionej partyi.

Zadania szkolne wedle potrzeby, przynajmniej jednak na końcu pewnej partyi. Należy używać tylko podręcznika napisanego po niemiecku.

KURS IV. (5 godz. tyg.).

Przy lekturze przygodne omawianie zawilego szyku wyrazów, niezwyklej budowy zdań, przestarzałych form i zwrotów jako też rozpowszechnionych dyalektycznych, prawie że ogólnie używanych wyrażen.

Rodzaje poezyi, najważniejsze rzeczy z prozodyi, jako też najogólniejsze wiadomości z metryki. Właściwej historii literatury nie uprawia się, należy jednak przy czytaniu i omawianiu arcydzieł albo w całości albo w wyjątkach, podać uczniom najważniejsze wiadomości o życiu i dziełach wielkich poetów i prozaików ostatnich dwóch stuleci. Należy jednak w każdym razie omówić działalność Grillparzera, a wedle możności i innych poetów austriackich.

Wypracowania jak w kursie III., przeważnie swobodne tematy z zakresu wiedzy ogólnej i zawodowej.

Korespondencya. Przerobienie dalszych partyi i zaokrąglenie całości; jeśli możliwe, należy po wzięciu całego materiału, połączyć korespondencyę niemiecką z kantorem wzorowym. Zresztą nauka odbywa się jak na kursie III.

3. Język francuski i korespondencya.

Cel nauki. Znajomość form i składni. Zrozumienie niezbyt trudnych ustępów prozaicznych. Wprawa w używaniu języka w słowie i piśmie, jako też w korespondencyi handlowej. Zapoznanie się z najcenniejszymi utworami literatury od czasu Ludwika XIV., ze szczególnem uwzględnieniem XIX. wieku.

KURS I. (4 godz. tygodn.).

Przyswojenie sobie zasobu słów, potrzebnego w życiu codziennem, oraz biegle ich używanie w postaci krótkich, pojedynczych zdań.

Po nauce o wymowie i czasownikach posiłkowych, przejść należy odrazu do ustępów, których treść zaczerpnięto z życia codziennego, jak n. p. o izbie szkolnej, o znajdujących się tam przedmiotach i osobach, o przyborach uczniów, o ubraniu, o gmachu szkolnym i mieszkaniu, o ciele ludzkim, o rodzinie, o zatrudnieniu ucznia w dniach powszednich i świątecznych i t. p. (Przez oznaczenie czasu, jako też ćwiczenia w głównych działaniach rachunkowych, należy już na tym stopniu zaznajomić uczniów grunto-wnie z liczebnikami). Obok tych ustępów treści przeważnie opiso-

wej, które ma się przerabiać zapomocą ciągłych pytań i odpowiedzi, należy ćwiczyć w tłumaczeniu i niektóre z przeczytanych krótkich i łatwych ustępów treści opowiadającej zadać do wyuczenia się na pamięć, aby dać uczniom sposobność do wyrażania się w dłuższych i ciągłych zdaniach.

Z gramatyki przerobić należy przeważnie czasowniki, słowo posiłkowe i odmiany regularne. Przysiadające tu lub ówdzie czasowniki nieregularne ma uczeń przyswoić sobie jako wokabuły, najważniejsze i najczęstsze formy należy zestawiać.

Zadania: W pierwszym półroczu cztery dyktaty wiążące się ściśle z materiałem naukowym, w drugim dwa dyktaty i trzy zadania szkolne. Zadania szkolne: Napisanie należycie przerobionego ciągłego ustępu, odpowiedzi na łatwe francuskie pytania z zakresu przerobionego materiału.

KURS II. (4 godz. tygod.).

Powiększenie zapasu słów i zwrotów przez najważniejsze pojęcia abstrakcyjne, szybkie i poprawne tworzenie dłuższych zdań na podstawie przerobionego materiału; pewność w używaniu form.

Nowy materiał językowy można zaczerpać z odpowiednich ustępów, przeważnie treści opowiadającej. Również tu można zacząć omawianie obrazów Hözlza, pożądanem jednak byłoby, aby uczniowie używali drukowanego słowniczka do każdego obrazu. Uczniowie mają odpowiadać coraz to dłuższymi zdaniami na coraz dłuższe pytania, należy ich także przyzwyczajać do francuskiego szyku wyrazów.

Celem gramatyki jest uzupełnienie nauki o formach. Systematyczne traktowanie czasownika na podstawie głosowni, rodzajnik, rzeczownik, przymiotnik, i zaimek.

Zadania: W roku szkolnym cztery dyktaty i cztery zadania szkolne. Dyktaty: Przeróbki przeczytanego materiału aż do swobodnego dyktatu. Zadania: pytania i odpowiedzi pozostające w ścisłym związku z przeczytanym materiałem. Przekształcenia gramatyczne. Tłumaczenia z języka polskiego w celu nauczania się składni.

KURS III. (5 godz. tygod.).

Szybkie i pewne zrozumienie mowy i rzeczy czytanych. Większa biegłość w mowie. Poprawność w pisemnem wyrażaniu prostych myśli. Wprowadzenie w naukę korespondencji handlowej. Od tego kursu począwszy, należy oddzielić godziny lektury od godzin gramatyki i dać uczniom osobny podręcznik dla gramatyki. W godzinach przypadających na lekturę, należy bez wielu gramatycznych wyjaśnień przerobić materiał językowy, zawarty w ustępach, zapomocą rozmówek, opowiadań, przekształceń i t. p. Czytać

należy większe ustępy przeważnie treści historycznej, opisowej i dydaktycznej.

Gramatyka. Powtórzenie czasowników nieregularnych. Najważniejsze rzeczy ze składni, przyczem powtórzyć należy i przerobić odnośną naukę o formach, a mianowicie: francuskie zdanie (użycie rodzajnika), miejsce przedmiotu w zdaniu: przedmiot po rzeczowniku w związku z *à* i *de* (rodzaj, liczba), po przymiotniku, po czasowniku (czasowniki przechodnie, nieprzechodnie i osobowe z *avoir* i *être*). Użycie czasów.

Korespondencya handlowa. Przyswojenie sobie zawodowych zwrotów. Omawianie i wypełnianie formularzy i samoistne układanie listów, które zdarzają się zwykle przy zamówieniach w interesach towarowych na własny rachunek, (poświadczenia zamówień, odbioru faktury). Wyplata w gotówce (list pieniężny, przekaz pieniężny, przekaz pocztowy, zapłata na rachunek trzeciej osoby). Awiza trat, traty komisowe, listy w sprawie akceptu i rymes. Listy wywiadowcze. Listy dotyczące rachunku bieżącego.

W roku ośm zadań szkolnych. Tłumaczenia z polskiego na francuskie, przerabianie przeczytanych ustępów, swobodne tematy, odnoszące się do lektury, listy.

KURS IV. (4 godz. tygod.).

Lektura analityczna w celu utrwalenia wiadomości gramatycznych, tudzież lektura kursoryczna, połączona z ćwiczeniami w rozmowie i opowiadaniu. Treścią ustępów do czytania ma być: kultura Francyi w XIX. wieku, przemysł i ekonomiczne stosunki, zwyczaje i obyczaje Francyi. Lektura wyjątków z najcenniejszych dzieł literatury od czasów Ludwika XIV. Zakończenie nauki o składni. Użycie trybów. Powtórzenie całokształtu gramatyki.

Korespondencya. Oferty towarowe, przesłanie wzorów, potwierdzenie otrzymanych i odwołanie danych zleceń. Listy w sprawie domicylu. Reklamacye, oferty, listy polecające, prośby o posadę.

Zadania jak na kursie III., co drugie z zakresu korespondencyi handlowej.

4. Geografia handlowa.

Cel nauki: Dokładna znajomość stosunków handlowo-geograficznych wszystkich państw świata, oparta na ogólnych zasadach geografii fizycznej i politycznej. Udział pojedynczych państw w obrocie światowym, ze szczególnem uwzględnieniem ich stosunków handlowych z Austro-Węgrami.

KURS I. (2 godz. tygod.).

Wiadomości z geografii matematycznej, o ile są potrzebne dla zrozumienia stosunków oświetlenia i ogrzania ziemi. Rachuba

czasu. Kalendarz. Nauka o globusie i karcie, elementarne zasady projekcji map. Zasady geografii fizycznej ze szczególnem uwzględnieniem tych procesów, których wynikiem jest klimat, następnie zaś tych, które mają znaczenie dla produkcji i obrotu. Oro- i hydrografia, warunki klimatyczne i geografia polityczna Austro-Węgier, cesarstwa niemieckiego i Szwajcaryi.

KURS II. (2 godz. tyg.).

Krótkie i ogólne powtórzenie oro- i hydrografii, klimatu, jako też geografii politycznej krajów poznanych na kursie I., a w związku z tem geografia handlowa tychże, jako też kolonii niemieckich. Zaludnienie, produkcya rolnicza i górnicza, przemysł, przywóz i wywóz, obrót handlowy, najważniejsze miejsca handlowe i porty, linie kolejowe i okrętowe. Geografia handlowa Włoch i półwyspu bałkańskiego według powyższego planu. Kolonie (względnie kraje przynależne) należy omawiać w podobny sposób i to zawsze w związku z krajem macierzystym.

KURS III. (2 godz. tygod.).

Geografia handlowa Rosyi, Danii, Szwecyi i Norwegii, Wielkiej Brytanii, Holandyi, Belgii, Francyi, Hiszpanii i Portugalii wraz z ich koloniami.

KURS IV. (2 godz. tyg.).

Samoistne państwa Azji, Stany zjednoczone Ameryki Północnej, romańskie państwa Ameryki i samoistne państwa Afryki, o ile mają znaczenie w obrocie handlu światowego. Powtórzenie geografii handlowej Austro-Węgier i krajów sąsiednich. Zarys ustroju monarchii Austro-węgierskiej z uwzględnieniem spraw wspólnych. Zarząd tych ostatnich. Rys administracyi Austrii. Przegląd najlepszych połączeń (linie okrętowe) Austro-Węgier ze szczególnem uwzględnieniem połączeń morskich. Ogólny przegląd produkeyi światowych. (Statystyka najważniejszych artykułów).

5. Historia powszechna i historia handlu.

Cel nauki: Przegląd najważniejszych wydarzeń historycznych ze stanowiska rozwoju gospodarczego i kulturalnego, ze szczególnem uwzględnieniem czasów najnowszych. Historia rozwoju handlu światowego.

KURS I. (2 godz. tygod.).

Krótkie i zwięzłe powtórzenie historii starożytnej i wieków średnich aż do Karola Wielkiego, przytem należy zwrócić szczególną uwagę na fenickie przedsięwzięcia handlowe, kolonizację grecką, cywilizacyjne znaczenie okresu aleksandryjskiego i rozkwitu Kartaginy. Stosunki kulturalne i handlowe państwa rzymskiego.

KURS II. (2 godz. tygod.).

Rys historyczny wieków średnich od Karola Wielkiego do odkrycia Ameryki. Handel i obrót w okresie bizantyńskim. Rola Arabów w historii Europy. Handel wenecki. Znaczenie ekonomiczno-handlowe wojen krzyżowych, rozwój miast włoskich i Hanzy i stosunki handlowe między nimi. Środkowe europejskie ogniska pośrednictwa handlu. Instytucje bankowe w wiekach średnich. Rozwój środków komunikacyjnych. Stowarzyszenia handlowe. Jarmarki średniowieczne. Pierwsze wyprawy Europejczyków w poprzek kontynentu azjatyckiego. Upadek handlu egipskiego. Trudności handlu na dalekim Wschodzie z powodu terytorialnego rozpostarcia się Turków. Pobudki szukania morskiej drogi do Indyi wschodnich. Henryk Żeglarz. Kryzys socyalna, dzieląca wieki średnie od czasów nowożytnych. Podróże odkrywcze Portugalczyków, aż do ich pojawienia się w Indjach wschodnich. Odkrycie Ameryki.

KURS III. (2 godz. tygod.).

Historia powszechna czasów nowożytnych aż do drugiego pokoju paryskiego (1815), ze szczególnem uwzględnieniem rozwoju Austro-Węgier w tym okresie.

Organizacja handlu kolonialnego. Nowe metropole handlu światowego. Upadek Hanzy i handlu włoskiego. Polityka handlowa Elżbiety angielskiej. Rozwój regalizmu i merkantyizmu. Polityka handlowa Colberta. Powstanie wielkich kompanii handlowych. Powstanie angielskiej potęgi kolonialnej. Przedsiębiorstwa Law'a. Polityka handlowa Karola VI., Maryi Teresy i Józefa II. Ekonomiczne i handlowe znaczenie wyzwolenia się Ameryki. Polityka handlowa i handel w wieku XVII. i XVIII. Rozwój banków, giełd i środków komunikacyjnych. Powstanie pierwszych systemów ekonomii społecznej. Społeczne przyczyny i skutki rewolucji francuskiej.

KURS IV. (2. godz. tygod.).

Historia powszechna czasów najnowszych. Rozwój środków komunikacyjnych, pieniądza i kredytu w wieku XIX. Rozwój rolnictwa, górnictwa i przemysłu. Wystawy światowe. Rozwój handlu światowego.

6. Matematyka.

a) *Algebra i arytmetyka polityczna.*b) *Geometria.*

Cel nauki: Nauka matematyki w szkole handlowej ma wytknięte dwa cele. W pierwszym rzędzie ma ona na celu rozwinięcie zdolności myślenia uczniów i w ten sposób przy szczególnem uwzględnieniu nauk zawodowych umożliwić nabycie wykształcenia wyższego — a następnie ma podać pewien zasób wiadomości potrzebnych do ugruntowania zrozumienia arytmetyki kupieckiej i politycznej.

KURS I. (Po 2 godz. tyg.).

Algebra. Cztery działania na liczbach ogólnych i ułamkach algebraicznych. Układ dziesiętkowy liczb. Uzasadnienie najprostszych reguł o podzielności liczb dziesiętkowych. Największy wspólny dzielnik i największa wspólna wielokrotność. Zastosowanie algebry do ułamków dziesiętnych. Ułamki peryodyczne i niezupełne tudzież działania na nich. Równania pierwszego stopnia z jedną i więcej niewiadomymi. Zastosowanie równań do rachunku spółki, rachunku średniego i mieszaniny (równania w słowach). Zastosowanie algebry do nauki o stosunkach i proporcjach, reguła trzech. Teoretyczne uzasadnienie rachunku w stu, na sto i od stu. Wyprowadzenie formuły na odsetki. Wyprowadzenie stałego dzielnika (liczby kluczowej). Rozwiązanie zadań z rachunku spółki i mieszaniny, rachunku rabatu, zysków i strat i rachunku ubezpieczenia za pomocą proporcji.

W roku sześć zadań szkolnych.

Geometria. Znajomość najważniejszych zasad stereometrii i planimetrii. Uzupełnione i rozszerzone powtórzenie planimetrii i stereometrii w związku z planem naukowym niższych klas szkoły średniej, względnie szkoły wydziałowej, przyczem należy na podstawie znanych już pojęć starać się w dalszym ciągu nauki zbliżyć jak najbardziej do naukowego obejmowania przedmiotu. Należy także położyć wagę na zastosowanie geometrii do rozwiązywania takich zadań, które są w stanie rozwijać samoistość ucznia. Obliczenie powierzchni i objętości należy ograniczyć do ciał, w handlu najczęściej przychodzących, przyczem przy objętości obliczać ma się także i wagę. (Oznaczenie ciężaru belek, beli, płynów w beczkach, ładunków wagonowych i t. p.). W wyższych kursach, przy omawianiu poszczególnych partyi algebry, należy przerabiać równie odpowiednie zadania z dziedziny geometrii.

KURS II. (2 godz. tygod.).

Algebra. Potęgi i pierwiastki. Równania drugiego stopnia z jedną niewiadomą. Równania nieoznaczone pierwszego stopnia z dwoma niewiadomymi, rozwiązywanie za pomocą podstawienia zwykłych wypadków, jakie mogą zachodzić w rachunku mieszaniny, jakoteż zastosowanie do tego rachunku. Pojęcie logarytmów w ogólności. Ogólne twierdzenie o logarytmach (iloczyn, iloraz, potęga, pierwiastek). Logarytmy briggowskie. Tablice logarytmowe. Rachowanie za pomocą logarytmów.

Zadania jak na kursie I.

KURS III. (2 godz. tygod.).

Algebra i arytmetyka polityczna. Dalsze ćwiczenia w rachunku logarytmami. Najprostsze przypadki równań wykładniczych, które mogą zachodzić w arytmetyce politycznej. Postępy arytmetyczne i geometryczne. Rachunek procentu składanego i rent czasowych. Wartość końcowa kapitału złożonego na procent składany, z uwzględnieniem kosztów administracyjnych. Stopa procentowa dostosowana i względna. Średni termin płatności. Wartość końcowa wkładów rocznych. Annuitety. Renty czasowe. Oprocentowanie z góry. Kurs pożyczek i konstrukcja planów amortyzacyjnych (wartość nominalna i kursowa pożyczek). Równość kursów. Umorzenie kapitału i odsetek równymi kwotami, plany umorzenia przy oprocentowaniu z góry i z dołu. Konstrukcja pożyczek loteryjnych bezprocentowych i oprocentowanych.

Zadania jak na kursie II.

KURS IV. (2 godz. tygod.).

Algebra i arytmetyka polityczna. Krótkie powtórzenie materiału naukowego kursu III. Rachunek prawdopodobieństwa. (Prawdopodobieństwo bezwzględne, względne i złożone, prawdopodobieństwo w odniesieniu do długości życia ludzkiego. Prawdopodobna długość życia. Nadzieja matematyczna i rzetelna wkładka). Renta życiowa, zawisła od życia lub śmierci pewnej osoby. Oznaczenie wysokości renty dożywotniej i jej rezerwy premiiowej. Odroczona i czasowa renta życiowa. Uzyskanie kapitału przez wpłacenie premii. Ubezpieczenie kapitału. Wartość początkowa expektatywy. Wartość początkowa ubezpieczonego kapitału z zastrzeżeniem lat próby. Obliczenie premii dla expektatywy. Ubezpieczenie życiowe skrócone i odroczone. Renty łączne. (Wartość początkowa pensji wdowiej. Wartość początkowa expektatywy wdowiej i odnośne premie). Obliczenie rezerw, omówienie zamknięcia ksiąg towarzystw asekuracyjnych i instytucji pensyjnych.

Zadanie jak na kursie III.

c) *Rachunki kupieckie.*

Cel nauki : Wprawa i pewność w wykonywaniu wszystkich kupcowi potrzebnych rachunków w interesie towarowym i bankowym, z uwzględnieniem potrzeb praktyki kupieckiej, oparta na podstawie dokładnego zrozumienia.

KURS I. (3 godz. tygod.)

Powtórzenie działań arytmetycznych na liczbach całkowitych, ułamkach dziesiętnych i zwyczajnych. Ćwiczenia w pamięciowym rachowaniu liczbami całkowitymi i ułamkami. Najłatwiejsze ułatwienia rachunkowe ze szczególnem uwzględnieniem skróconego mnożenia i dzielenia, oraz metody rozkładania. Omówienie najważniejszych walut, miar i wag. Rozkładanie i redukcya. Rachowanie liczbami mianowanemi z zastosowaniem skróconego mnożenia i dzielenia oraz metody rozkładania. Wnioskowanie. Reguła łańcuchowa. Rachunek procentu i pro mile i jego zastosowanie do obliczeń rabatu, zysków i strat i do rachunku asekuracyjnego. Fachowe objaśnienia obliczeń towarowych. Proste obliczenia towarowe. (Rachunki dostawy, faktury i rachunki kosztów). Obliczenie odsetek od sta, na sto i ze stu, za lata, miesiące i dni. Liczby kluczowe.

W ciągu roku ośm zadań.

KURS II. (3 godz. tygod.).

Powtórzenie materiału I. kursu. Obliczanie odsetek od wkładów w kasach oszczędności i w urzędzie pocztowych kas oszczędności. Rachunek dyskontu. Dyskontowanie wedle zwyczajów austriackich i zagranicznych. Rachunek terminowy od sta i na sto. Obliczanie rachunków bieżących (Konto korentów), z pojedynczą stopą procentową wedle wszystkich trzech metod. Dewizy (z uwzględnieniem zwyczajów giełd krajowych), obliczenie sumy wekslowej przy dewizach wyrównawczych, reprodukcya weksli na targach krajowych; obliczanie papierów wartościowych wedle cedy giełdy wiedeńskiej. Obliczanie kuponów zagranicznych i pieniędzy papierowych. Faktury konsygnacyjne i rachunki sprzedaży. Pojedyncze kalkulacje towarów sprowadzonych.

Zadania jak na kursie I.

KURS III. (3 godz. tygodn.).

Ogólne powtórzenie. Rozwiązania najgłówniejszych zadań z rachunku złota i srebra. Notowanie monet i zwyczaje giełdowe. Rachunek monet. Remedium. Obliczenia wartości kursowej. Parytet monet. Ažio i disażio. Opłata cła. Sprzedaż złota i srebra w szta-

bach, jakoteż monet w banku austro-węgierskim. Import złota i srebra. Rachunek dewiz i papierów wartościowych na giełdach zagranicznych (Berlin, Frankfurt n/M, Hamburg, Amsterdam, Paryż, Londyn). Pośrednia produkcja weksli. Obliczenia weksli komisowych. Emisja papierów wartościowych. Urzędowa zniżka i zwyczaj papierów wartościowych. Obliczenia papierów z brakującymi kuponami. Interesa na raty i zastaw papierów wartościowych. Zamknięcie rachunków bieżących wedle wszystkich metod z podwójną i zmieniającą się stopą procentową. Trudniejsze przykłady prostej kalkulacji towarowej. Złożona kalkulacja towarowa
Zadania jak na kursie II.

KURS IV. (3 godz. tygod.).

Ogólne powtórzenie. Kalkulacja towarów zamorskich. Net-apports na giełdach zagranicznych. Arbitraż dewiz, papierów wartościowych, walut i arbitraż reportowy. Kupieckie interesa towarowe i w papierach wartościowych na giełdach. Miary jakościowe w międzynarodowym handlu zbożem, przędzą i jedwabiem, oznaczenia jakościowe spirytusu. Omówienie notowań, dewiz i walut najważniejszych dla europejskiego importu i eksportu w miejscach zamorskich. Zwyczaje handlowe i notowania zboża i mąki, różnych gatunków olejów, spirytusu, nafty, bawełny i cukru w handlu międzynarodowym. Obliczenia parytetów towarowych na podstawie notowań najważniejszych giełd. Układanie tablic parytetowych i ich używanie; interpolacja.

Zadania jak na kursie III.

7. Historia naturalna.

Cel nauki: Poglądowa znajomość historii naturalnej w zarysie.

KURS I. (3 godz. tygod.).

Zoologia. Zasadnicze pojęcia z somatologii. Omówienie tych klas i rzędów świata zwierzęcego, które dostarczają surowców w większych ilościach.

Mineralogia. Omówienie ogólnej własności minerałów, przy czem o formach należy tylko krótko mówić. Opisanie najważniejszych i szerokie zastosowanie mających minerałów, bez szczególniejszego uwzględnienia systematyki. Omówienie najważniejszych skał.

Botanika. Opisanie ważniejszych roślin nasiennych różnych rzędów ze szczególnem uwzględnieniem tych, które są ważne dla handlu i przemysłu. Omówienie niektórych roślin skrytokwiatowych, ze szczególnem uwzględnieniem pożytecznych i szkodliwych bakterii i grzybów. Łatwe przedstawienie budowy roślin.

8. Fizyka.

Cel nauki : Znajomość najważniejszych zjawisk przyrody z uwzględnieniem ich praktycznego zastosowania, polegająca na metodzie doświadczalnej.

KURS I. (3 godz. tygod.).

Ciepło. Wpływ ciepła na objętość. Mierzenie ciepła. Zmiana stanu skupienia. Rozchodzenie się ciepła. Związek między ciepłem a pracą mechaniczną. Źródła ciepła.

Magnetyzm. Zjawiska zasadnicze. Magnesy naturalne i sztuczne, ich siła i zastosowanie. Magnetyzm ziemi.

Elektryczność. Elektryczność powstała przez potarcie. Prąd elektryczny i baterye. Elektromagnetyzm. Indukcja. Zastosowanie.

Akustyka. Powstanie głosu. Dźwięk. Ton. Wysokość tonów. Skala tonów. Różne źródła głosu.

Optyka. Pojęcia wstępne. Rozchodzenie się światła. Odbijanie się, załamanie i rozkładanie się promieni świetlnych. Oko i przyrządy optyczne. Interferencya i polaryzacya.

Mechanika. Prawa równowagi. Punkt ciężkości. Opory ruchu. Maszyny proste i ich zastosowanie. Ruch w ogólności. Spad wolny, rzut, wahadło, ruch centralny, uderzenie.

Zasadnicze własności płynów. Równomierne rozchodzenie się ciśnienia. Ciśnienie na dno i na ściany. Naczynia połączone. Prawo Archimedes'a. Areometr. Szybkość i ilość wody wypływającej.

Zasadnicze własności gazów. Ciśnienie powietrza i jego zastosowanie. Prawo Mariota i Gay-Lussac'a. Dyfuzya, absorpcya i endosmoza. Ruch gazów. Zastosowanie.

9. Chemia.

Cel nauki : Zrozumienie zjawisk chemicznych na podstawie eksperymentu. Znajomość ważniejszych pierwiastków i związków, które mają znaczenie dla handlu i przemysłu, jako też technicznego sposobu ich utrzymania i przeróbki, tudzież poznanie rodzajów i stosunków handlowych tych ciał.

KURS II. (2 godz. tygod.).

Chemia nieorganiczna. Teoretyczne pojęcia z chemii. Metaloidy i ich związki; w nawiązaniu do tego omówienie fabrykacyi kwasu solnego, siarkowego i azotowego, fabrykacya zapalek, węgiel kamienny i brunatny, torf, węgiel sztuczny, zjawisko palenia się ciał, eksplozja, płomień, piec, gaz oświetlający. Potasowce i ich związki. Sól kuchenna, fabrykacya sody i potażu. Proch

strzelniczy. Wapniowce i ich związki. Wyrób wapna, cementu, gipsu, chlorku bielącego. Przemysł szklarski. Glin, alun, przemysł garncarski. Żelazo jego przygotowanie i przeróbka na żelazo kowalne. Inne metale ciężkie. Farby mineralne.

KURS III. (2 godz. tygod.).

Związki węgla. (Chemia organiczna). Węglowodory i ich pochodne. Nafta i przemysł handlowy. Wosk ziemny. Alkohole. Węglowodany. Fabrykacja cukru i przemysł fermentacyjny (wino, piwo, spirytus, ocet). Tłuszcze. Fabrykacja świec i mydła, margaryna. Gliceryna i organiczne materiały wybuchowe. Związki aromatyczne. Przeróbka smoły węglowej i farby sztuczne, środki dezynfekcyjne. Farbiarstwo i drukarstwo. Garbarstwo. Fabrykacja kleju. Ciała białkowe, masło i ser. Konserwowanie środków żywności.

10. Towaroznawstwo.

Cel nauki : Metodyka badania towarów. Poznanie ważnych w handlu światowym towarów, których surowce należą do świata przyrodniczego i bez zmiany (przeróbki chemicznej) przychodzą do handlu, jako też takich fabrykatów i półfabrykatów, które bywają wyrabiane z produktów świata przyrodniczego i przetworów przemysłu chemicznego przez zmianę formy, a zatem na drodze mechanicznej.

KURS III. (2 godz. tygod.).

Towary nieorganiczne. Mechaniczno-technologiczna obróbka metali (ludwisarstwo, obrabianie powierzchni, wyrób blachy, drutu, rur etc.). Stopy, materiały do polerowania i szlifowania. Drogie kamienie i ich obróbka. Materiały budowlane i zdobnicze.

Towary organiczne. Roślinne artykuły spożywcze. Zboże, rośliny strączkowe. Wytwory młynarskie i ich wyrób. Artykuły piekarskie. Krochmal. Handlowe gatunki cukru. Owoce i nasiona jadalne. Zwierzęce artykuły spożywcze. Mięso i konserwy mięsne. Ryby i konserwy. Mleko i wytwory mleczarskie. Jaja. Miód.

KURS IV. (2 godz. tygod.).

Używki i korzenie. Narkotyki. Wosk. Olej eteryczny, balsamy, żywica i guma. Kauczuk i przemysł kauczukowy. Drzewo i jego obrabianie. Korki. Naturalne organiczne materiały garbarskie i handlowe gatunki skóry. Towary kuśnierskie. Włókna i ich przeróbka. Fabrykacja papieru. Organiczne materiały tokarskie.

11 Nauka o handlu.

Cel nauki : Nauka o handlu, jako wstęp do przedmiotów handlowych, ma podać najważniejsze urządzenia dotyczące się handlu. Jako nauka przygotowawcza powinna ucznia zapoznać z obcą mu dziedziną tak wszechstronnie, aby uzyskać pogląd na całą technikę i instytucje pomocnicze handlu.

KURS I. (2 godz. tygod.).

Pojęcie, powstanie i korzyści handlu. Rodzaje handlu. Handlujący, firma, rejestr handlowy. Sądy handlowe. Personal kupiecki. Krótki zarys różnych rodzajów stowarzyszenia się dla prowadzenia interesów handlowych na wspólny rachunek. Przedmioty handlu i ich miernik. Cena i pieniądz. System walut, miar i wag najważniejszych krajów. Handel towarowy i jego podział. Zwyczaje handlowe dotyczące się sprzedaży i zapłaty. Rachunki i faktury (formularze i druki). Krótkie omówienie różnych sposobów zapłaty. Kredyt (podział, konto, kompensacja, skotracya). Teoretyczne wyjaśnienia weksla i praktyczne wypracowanie rozmaitych rodzajów i form weksla. Wymogi wekslowe, indos, akcept, zapłata, protest z powodu nieprzyjęcia i z powodu niezapłacenia, duplikat i kopia, domicyll, regres, adres w potrzebie, interwencya. Przekazy, obrót żyrowy (rachunek żyrowy, czek, jego rodzaje, korzyści obrotu żyrowego, najważniejsze instytucje żyrowe w Austrii-Węgrzech). Obrót klearingowy (formularze i druki). Przesyłanie i przewóz towarów. Poczta, telegraf i telefon. Środki przewozowe i taryfy (koleje, przewoźnictwo, żegluga morska i rzeczna). Najważniejsze części regulaminu ruchu, odnoszące się do przewozu towarów. Papiery potrzebne do żeglugi, szczególnie ceduła morska i charte partie. Zawody pomocnicze dla handlu. Stręczyciel, komisant, agent.

KURS II. (2 godz. tygod.).

Krótkie sumaryczne powtórzenie materiału kursu II. Handel pieniężny, wekslami i papierami wartościowymi. Handel walutami, inkaso i eskont rymes, handel dewizami, podział efektów, wartość imienna i kursowa, papiery lokacyjne i spekulacyjne, emisya, spłata, promesy.

Urządzenia popierające rozwój handlu. Targi, jarmarki i aukcje. Giełdy i interesa giełdowe. (Podział giełd, interesa giełd towarowych i pieniężnych, interesa rzeczywiste i terminowe, prolongacyjne i premiowe, polubowne sądy giełdowe). Domy składowe. (Dowód własności i warrant, pożyczki na warranty, korzyści domów składowych). Banki i interesa bankowe (interesa czynne i bierne, podział banków).

Ubezpieczenia. Ubezpieczenie przedmiotów i życia, podział zakładów ubezpieczeń, reasekuracja. Czynności wywiadowcze kupieckie, wywiadywanie się przez stosunki handlowe, biura wywiadowcze, stowarzyszenia kupców dla bezpieczeństwa kredytu. Polityka handlowa. Wewnętrzna polityka handlowa (wpływ państwa na handel, izby handlowe, gremia kupieckie). Zewnętrzna polityka handlowa. (Traktaty handlowe, konsulatory, popieranie wywozu). Powtórzenie i bliższe omówienie cel. Cło zwrotne i premie wywozowe. Manipulacja cłowa. Kredyt cłowy.

12. Korespondencya handlowa.

Cel nauki: Biegłość w wykonywaniu prac pisemnych w obrocie handlowym. Wprawność w pisaniu listów handlowych z odpowiednim uwzględnieniem poprawności stylu, jako też zrozumienia zwyczajów kupieckich i odnośnych przepisów z zakresu prawa handlowego.

KURS II. (2 godz. tygod.).

Zewnętrzna forma listów kupieckich i adresów. Kopiał. Manipulacja z listami przychodzącymi. Skrócenia. Listy w sprawie wypłat i przesyłek pieniężnych na własny i cudzy rachunek, listy w sprawie przekazów, bonifikacji i przeniesień rachunkowych. Listy w obrocie żyrowym i czekowym pocztowej kasy oszczędności. Listy w sprawach wekslowych. Listy awizacyjne, traty komisowe. Listy w sprawie rymes do inkasu, do eskontu, do awisa na dobro rachunku, listy w sprawie rymes na mniejsze miasta, w sprawie rymes komisowych, akceptu i domicylu. Listy w interesach towarowych na własny rachunek. Oferty sprzedawcy i kupującego listy z zamówieniem i listy z fakturą.

W roku sześć zadań szkolnych. Ćwiczenia domowe w miarę potrzeby.

KURS III. (3 godz. tygod.).

Powtórzenie. Listy w interesach towarowych na cudzy rachunek. Oferta komisanta i zapytania komitenta. Propozycja zakupu i jej wykonanie. Konsygnacje, sprzedaż. Odwołanie, reklamacja i odmowa, adres w potrzebie, interwencja, przyjęcie przez wyreczenie, protest i rachunek zwrotny, listy z powodu brakującego lub nienależnego indeksu, prolongacja, weksle zaginione. Listy w sprawie kredytu akceptacyjnego. Listy w handlu walutami, dewizami, efektami i w sprawie kuponów. Listy wywiadowcze, informacyjne, polecające i kredytowe czyli akredytywy. Listy w sprawie kontokorentów i zalegającej zapłaty.

W roku sześć zadań szkolnych. Ćwiczenia domowe w miarę potrzeby.

KURS IV. (2 godz. tygod. w I. półroczu).

Powtórzenie. Listy w interesach spedycyjnych i asekuracyjnych. Listy w interesach partycypacyjnych i konsorcyonalnych. Nie wypłacalność i upadłość. Okólniki. Wzajemne ofiarowanie usług przez domy handlowe. Oferty służbowe i podania do domów handlowych i instytucji. Ogólne powtórzenie z uwzględnieniem listów o złożonej treści.

Trzy zadania szkolne. Ćwiczenia domowe wedle potrzeby.

13. Buchalterya.

Cel nauki: Teoretyczna i praktyczna znajomość różnych sposobów prowadzenia ksiąg kupieckich.

KURS II. (2 godz. tygod.).

Znaczenie i cel buchalteryi. Postabowienia ustawy, odnoszące się do buchalteryi i ksiąg handlowych. Objaśnienia terminologii buchalteryjnej. Zasady i główne księgi buchalteryi pojedynczej Strazza. Księgi pomocnicze buchalteryi pojedynczej. Zamknięcie ksiąg buchalteryi pojedynczej. Wydatne poparcie teorii przez wypracowanie jak największej ilości przykładów zaksiązkowania z zakresu interesu towarowego, wekslowego, spedycyjnego i komisowego. Przeprowadzenie jednomiesięcznego interesu wedle zasad buchalteryi pojedynczej ze stopniowem wprowadzaniem praktycznych wykładów z zakresu handlu towarowego. Zamknięcie ksiąg głównych i pobocznych tego interesu. Księżkowania w interesie drobiazgowym.

W roku sześć zadań szkolnych.

KURS III. (3 godz. tygod.).

Krótkie powtórzenie materiału kursu II. Buchalterya podwójna, jej wartość i charakter. Objaśnienie rachunków, ksiąg głównych i pobocznych. Przykłady ksiązkowania. Księgi pomocnicze buchalteryi podwójnej. Zamknięcie ksiąg wedle zasad podwójnej buchalteryi. Przeprowadzenie jednomiesięcznego interesu hurtownego towarowego u pojedynczego kupca wedle zasad buchalteryi podwójnej z uwzględnieniem interesu wekslowego, komisowego i spedycyjnego, jako też łatwiejszych przykładów z zakresu handlu pieniężnego i papierami wartościowymi. Zamknięcie i przeniesienie we wszystkich księgach głównych i pomocniczych. Wierzytelności wątpliwe. Buchalterya jawnych spółek handlowych. Dalsze książ-

kowanie poprzedniego interesu przez następny miesiąc, z początkiem którego to okresu wstępuje wspólnik i zamknięcie ksiąg tej jawnej spółki handlowej. Istota buchalteryi tajnej.

W roku sześć zadań szkolnych.

KURS IV. (4. godz. tygod. w I. półroczu).

Kontowanie w interesie towarowo-komisowym i konsygnacyjnym. Książkowanie interesów na konto mio (nostro). Interesa partycypacyjne. Buchalterya spółek cichych, komandytowych i towarzystw akcyjnych. Buchalterya bankowa i fabryczna. Buchalterya amerykańska. Książkowanie i zamknięcie jednomiesięcznego tematu z interesu komisowego. Przeprowadzenie i zamknięcie jednomiesięcznego interesu (według wyboru nauczyciela, który ma uwzględnić potrzeby uczniów), według buchalteryi amerykańskiej

Trzy zadania szkolne.

14. Kantor wzorowy.

KURS IV. (6 godz. tygod. w II. półroczu).

Cel nauki: Osiągnięcie możliwie samoistnej pracy uczniów w wykonaniu prac kantorowych dla rozmaitych przedsiębiorstw ze szczególnem uwzględnieniem organicznego związku wiadomości handlowych. Na podstawie kilku jednomiesięcznych planów dla rozmaitych przedsiębiorstw, mają być wypracowane listy przychodzące i odchodzące, jako też wynikające z nich zapiski buchalteryjne. Przytem uwzględnić należy szczególnie interesa partycypacyjne towarowe i bankowe. Przy wypracowaniach tych należy zwracać przedewszystkiem na praktyczne wyszkolenie ucznia we wszelkich pracach kantorowych, aby uniknąć jednostronnego wyrobienia.

15. Prawo handlowe i przemysłowe.

KURS IV. (2 godz. tygod.).

Cel nauki: Znajomość prawa handlowego i przemysłowego w zakresie potrzeb kupieckich.

Pojęcie i cel prawa. Wyjaśnienie pojęć: ustawa i rozporządzenie na praktycznych przykładach. Konstytucya i administracya. Władze administracyjne i sądowe. Pojęcie kupca wedle prawa handlowego. Prawa i obowiązki kupców o pełnem uprawnieniu. Ustawowe postanowienie o rejestrze handlowym i firmie, prokurzystach i pełnomocnikach; pomocnicy handlowi. Czynności handlowe względne i bezwzględne. Oferty między obecnymi i nieobecnymi. Istota umowy. Kupno i sprzedaż. Odwołanie. Rodzaje kupna. Zabezpieczenie kontraktu kupna wykonania. Zadatek. Ka-

ra konwencyonalna. Kara za zawód. Postanowienia odnoszące się do dostawy, zapłaty i czasu wykonania. Obowiązki i prawa kupującego i sprzedającego. Odsetki kupieckie. Kupieckie papiery na zlecenie i na okaziciela. Kupieckie prawo zastawu i retencji. Przepisy ustawowe dla interesu komisowego, spedycyjnego i przewoźniczego; odnośne prawa i obowiązki. Najważniejsze postanowienia ustawowe, odnoszące się do spółek handlowych. Szczególne przepisy co do wpisu w rejestr handlowy. Jawna spółka handlowa (założenie, stosunek prawny wspólników, stosunek prawny do osób trzecich, rozwiązanie, wystąpienie wspólnika, likwidacja, przedawnienie skargi). Spółka komandytowa. Spółka komandytowa na akcye. Spółka akcyjna. Stowarzyszenie zarobkowe i gospodarcze. Spółka cicha i stowarzyszenia do przedsięwzięcia pojedynczych czynności handlowych na wspólny rachunek. Otwarcie konkursu i skutki prawne otwarcia. Pretensye w konkursie. Postępowanie konkursowe i jego ukończenie. Konkurs kupiecki. Ukończenie konkursu przez przymusową ugodę. Najważniejsze ustawy i rozporządzenia z zakresu prawa przemysłowego. Pojęcie i podział przemysłu. Zakres i wykonanie uprawnień przemysłowych. Ochrona marki, wzoru i przywileju. Najważniejsze przepisy o pomocniczym personalu przesłowym. Postanowienie o wynagrodzeniu, rozwiązanie stosunku służbowego, sądy przemysłowe. Przekroczenia przemysłowe. Kary. Inspektorzy przemysłowi.

16. Prawo wekslowe.

Cel nauki: Nabycie wiadomości z prawa wekslowego, potrzebnych kupcowi do praktyki i ich zastosowanie w stosunkach handlowych.

KURS III. (1. godz. tygod.).

Postanowienia prawa wekslowego i jego osobliwości na podstawie ustawy wekslowej. Zdolność wekslowa, przyjęcie zapłaty, protest, regres, interwencya, poręka, zaniedbanie kroków pilności, przedawnienie, weksle fałszywe i sfalszowane, weksle zaginione. Najważniejsze różnice między ustawą austriacką a ustawami obcemi. Proces wekslowy.

17. Ekonomia społeczna.

Cel nauki: Zrozumienie typowych zjawisk naszego życia gospodarczego i ich przyczynowego związku na tle dzisiejszego ustroju społecznego.

KURS IV. (2 godz. tygod.).

Wstęp. Pojęcia zasadnicze. Stadya rozwoju życia gospodarczego (w nawiązaniu do materiału z historii handlu). Gospodarka, jej powstanie i rozwinięcie się w gospodarstwo światowe. Podział nauki ekonomii społecznej.

Produkcya. Istota produkcji, jej kierunki i rozwój obecny. Czynniki produkcyjne, przedsiębiorstwo i jego formy, wielkie i drobne przedsiębiorstwo w rolnictwie, przemyśle i handlu. Swobodne współzawodnictwo i jego ograniczenie (związki przedsiębiorców). Przesilenia. Główne zadania polityki agrarnej i przemysłowej.

Cyrkulacja. Podział na handel i obrót, jako wymianę dóbr i obrót kredytowy. Nauka o zamianie dóbr. Cena, prawo i szczególnie ważne przyczyny chwiania się ceny.

Nauka o pieniądzu, jego zadania i własności. Chwiejność cen metali szlachetnych. Prawo Greshama. Systemy monetarne. Austriacka regulacja waluty.

Nauka o kredycie, jego korzyściach, niebezpieczeństwie i zastosowaniu. Organizacja kredytu (prywatnego i publicznego.)

Nauka o bankach i interesach bankowych ze zużytkowaniem wiadomości o ich technice, nabytych w nauce o handlu. Surogaty pieniądza.

Handel, jego rodzaje i urządzenia. Zasady handlowej polityki wewnętrznej i zewnętrznej. Komunikacje i ich znaczenie społeczne. Zasady polityki kolejowej i dróg wodnych.

Nauka o rozdziale dochodu. Dochód, jego rodzaje, przedstawienie każdego rodzaju dochodu co do jego istoty, formy i praw ekonomicznych. Zasadnicze rysy polityki socjalnej ze szczególnem uwzględnieniem nowszego prawodawstwa austriackiego. Terazniejsze stronnictwa ekonomiczne.

Nauka o konsumpcyi. Pogląd na ubezpieczenia, ich znaczenie w gospodarstwie społecznem. Ubezpieczenie przymusowe. Spożycie publiczne. Urządzenia gospodarki państwowej, wydatki i przychody państwowe. Zasadnicze rysy austriackiego systemu podatkowego i należyciowego (z wyłączeniem technicznych szczegółów). Długi państwowe. Zarys historii literatury.

18. Kaligrafia.

Cel nauki : Wyrobienie pięknego i biegłego pisma.

KURS I. (2 godz. tygod.).

Trzymanie ciała i pióra. Ćwiczenia mające na celu wyrobienie lekkiego i pewnego pisma. Ćwiczenia w piśmie angielskiem i niemieckiem.

KURS II. (2 godz. tygod.).

Powtórzenie pisma angielskiego i niemieckiego. Pismo rondo. Nagłówki. Ćwiczenia w pismach dyktatów kaligraficznych.

19. Stenografia.

Cel nauki: Przyswojenie biegłości w czytelnym pisaniu bez trudności około 70 wyrazów na minutę.

KURS I. (2 godz. tygod.).

Tworzenie wyrazów, znaczniki i skracanie słów.

KURS II. (3 godz. tygod.).

Nauka o skracaniu zdań i jej zastosowanie do skracania źródłosłowem, formą i do skracania logicznego. Dyktaty stenograficzne i ich odczytanie. W II. półroczu stenografia niemiecka.

B) Przedmioty nadobowiązkowe.

1. Język angielski i korespondencya.

Cel nauki: Jak w języku francuskim. Literatura: poznanie najważniejszych dzieł nowszej literatury angielskiej.

KURS II. (3 godz. tygod.).

Cel nauki: Zdolność wyrażania się o najważniejszych wypadkach życia codziennego w krótkich zdaniach.

Materyał językowy. Ustępy przerobione powinny zawierać najniezbędniejsze wyrażenia z zakresu życia codziennego. (Zob. plan dla języka francuskiego na kurs I.). Już tu należy, jak w języku francuskim, ćwiczyć w używaniu liczebników. Wobec prostej gramatyki angielskiej, można przerobić najważniejsze jej działy już w I. roku, pomijając formy przestarzałe; w szczególności składni należy wchodzić o tyle tylko, o ile wymagają tego ustępy. Już od pierwszej lekcji należy wykazywać najważniejsze różnice między językiem niemieckim a angielskim.

Zadania. Od Bożego Narodzenia do końca. I. półroczu trzy krótkie dyktaty, wiążące się ściśle z materyałem naukowym; w II. półroczu dwa dyktaty i cztery zadania szkolne. Tematem zadań szkolnych może być: napisanie z pamięci należycie opracowanych ustępów, odpowiedzi na łatwe zapytania łączące się z materyałem naukowym.

KURS III. (3 godz. tygod.).

Rozszerzenie materiału językowego, swobodniejsze używanie go w słowie i piśmie. Przygotowanie do korespondencji handlowej. Zapomocą odpowiednich ustępów treści odpowiadającej i opisowej, należy powiększyć materiał językowy o tyle, aby uczeń przyswoił sobie zapas słów i zwrotów, używanych w życiu codziennym, w lekkiej lekturze (szczególnie gazet) i w obrocie handlowym. Każdy ustęp przerobić należy przy pomocy konwersacyi, przyczem uczniowie sami mają stawiać pytania. Ze względu na krótszy czas nauki (o rok mniej niż dla języka francuskiego), już na tym stopniu nauki należy czytać tekie ustępy, odnoszące się do handlu, obrotu i przemysłu, aby uczniom dawać często sposobność poznania wyrażen technicznych. Używanie nauki o formach i dokładne traktowanie składni. Od kursu III. począwszy, należy używać obrazów Hölzla, podobnie jak w języku francuskim.

Korespondencya handlowa (w II. półroczu), wedle planu dla francuskiej korespondencyi w kursie III.

Ośm zadań szkolnych w ciągu roku. Materiałem dla zadań szkolnych są odpowiedzi na pytania angielskie, wiążące się z lekturą, reprodukcya niewielkich ustępów do czytania, awobodne dyktaty. Przemiana opowiadań poetycznych na prozę. Tłómaczenia z języka wykładowego na angielski. Ćwiczenia w korespondencyi handlowej.

KURS IV. (3 godz. tygod.).

Zwięzłe powtórzenie i pogłębienie gramatyki, mianowicie: ważniejszych partyi składni. Lektura większych ustępów, przedstawiających cywilizacyę, obyczaje, handel i przemysł angielski, tudzież należy przerobienie ich za pomocą pytań i odpowiedzi: dalsze ćwiczenia w opowiadaniu. Lektura wyjątków z cenniejszych dzieł nowszej literatury.

Korespondencya handlowa, podobnie jak korespondencya francuska w kursie IV.

W roku ośm zadań szkolnych; połowa z korespondencyi, dla innych temat jak w kursie III. z dowolnem zwiększaniem wymagań.

2. Język rosyjski i korespondencya.

Cel nauki: Poprawna wymowa, dostateczna znajomość gramatyki i pewność w ortografii rosyjskiej. Należyta biegłość w wyrażaniu się ustnem i w piśmie, zarówno w mowie potocznej, jak i w języku handlowym. Pogląd na rozwój literatury rosyjskiej w XIX. stuleciu.

KURS II. (3 godz. tygod.).

Ćwiczenia w poprawnym wymawianiu i akcentowaniu, pisanii i czytaniu wyrazów i zdań. Nauka o formach, a z nauki o składni — reguły potrzebne do zrozumienia zdań pojedynczych. Przyswajanie w pamięci wyrazów i zwrotów rosyjskich, ćwiczenia ustne i pisemne.

Zadania szkolne i domowe na przemian co 14 dni.

KURS III. 3 godz. tygod.).

Lektura i tłumaczenie trudniejszych ustępów prozaicznych treści opowiadającej lub opisowej, jako też łatwych poezji wraz z krótkimi życiorysami poetów. W związku z lekturą dalsze ćwiczenia w wymówieniu i opowiadaniu po rosyjsku odczytanych ustępów. Dalsze ćwiczenia w gramatyce i ortografii, oraz trudniejsze dyktaty. Pod koniec odczytywanie i omawianie wzorów pism handlowych, bankowych i giełdowych, przyswojenie sobie tytułów, przestrzeganych w stylizacji rosyjskiej; wyuczenie się wyrażen i zwrotów, jako też terminów w handlowej rosyjskiej stylistyce. Próby tłumaczenia na język rosyjski wzorowych listów i innych pism i dokumentów handlowych polskich.

Wypracowania domowe i szkolne (jedno co 14 dni).

KURS IV. (3 godz. tygod.).

Lektura wyborowych ustępów prozaicznych z odpowiedniej książki do czytania i jednego ze znakomitych dzieł literatury XIX. wieku w całości. W związku z lekturą powtórzenie, uzupełnienie i zebranie w system całego przerobionego materiału gramatycznego. Dalsze ćwiczenia w mówieniu i opowiadaniu po rosyjsku, dalsze ćwiczenia w ortografii i stylistyce. Pogląd na literaturę rosyjską XIX. wieku. Obok tego: dyktaty oryginalnych listów i innych dokumentów rosyjskich, odnoszących się do zawodu kupieckiego; tłumaczenia ich na język polski i retrowersje. Wypracowania podług danych wzorów zawodowych pism rosyjskich. Dalsza praca w rozumieniu i używaniu najważniejszych terminów zawodowych, odnoszących się do spraw handlowych, bankowych, giełdowych i ksiązkowania.

Wypracowania domowe i szkolne (jedno na miesiąc).

3. Ćwiczenia w chemii analitycznej.

KURS III. i IV. (po 2 godz. tygod.).

Analiza jakościowa prosta, łatwa analiza złożona. Metoda miareczkowa.

4. Praktyczne ćwiczenia w laboratorium towaroznawczem.

KURS III. i IV. (po 2 godz. tygod.).

Ćwiczenia w najprostszych fizykalnych badaniach towarowych. Mierzenie i ważenie. Oznaczenie ciężaru właściwego. Przeprowadzenie używanych w handlu oznaczeń jakościowych towarów. Badania mikroskopowe. Badania towarów i ich zafałszowań.

5. Pisanie na maszynie.

KURS IV. (2 godz. tygod.).

Cel nauki: Pewne i szybkie pisanie dyktatów. Praktyczne zaznajomienie się z urządzeniem różnych w handlu używanych maszyn pisarskich.

B) Kurs Abiturjentów.

1. R e g u l a m i n

Kursu Abiturjentów przy Akademii handlowej w Krakowie.

§ 1.

Celem kursu abiturjentów przy Akademii handlowej w Krakowie jest danie słuchaczom, którzy złożyli egzamin dojrzałości w jednej ze szkół średnich, w ciągu jednego roku w stosowny sposób możliwie gruntownego wykształcenia handlowego. Kurs ten ma dać sposobność zwłaszcza prawnikom i technikom zapoznania się z organizacją handlu i komunikacji oraz z pracą zawodową kupiecką.

§ 2.

Rok szkolny zaczyna się na kursie abiturjentów dnia 3. października a kończy się 30. czerwca ; składa się zaś z 2 półroczy.

§ 3.

Nauki udziela się w języku polskim, wedle planów, zatwierdzonych przez c. k. Ministerstwo wyznań i oświaty.

§ 4.

Kierownictwo kursu abiturjentów spoczywa w rękach dyrektora Akademii handlowej w Krakowie, nauki udziela grono nauczycielskie tego zakładu. Dyrektor może powołać jednego z członków grona nauczycielskiego na gospodarza kursu, którego zadaniem będzie współdziałanie w przeprowadzeniu przepisów karności i porządku.

§ 5.

Jako słuchaczy przyjmuje się tych tylko, którzy złożyli z pomyślnym wynikiem egzamin dojrzałości w jednej z krajowych szkół średnich (gimnazjum, gimnazjum realne, zreformowane realne gimnazjum, szkoła realna).

Kandydaci, którzy złożyli egzamin dojrzałości w jednej z krajowych szkół średnich, której język wykładowy jest inny niż na kursie abiturjentów, muszą przed przyjęciem na kurs złożyć egzamin wstępny z języka polskiego, o ileby dyrektor w inny jaki sposób nie przekonał się, że władają nim dostatecznie.

Egzamin wstępny z języka wykładowego kursu składa się z krótkiego pisemnego streszczenia łatwego ustępu z książki oraz z kollokwium na dowolny temat z życia codziennego.

§ 6.

Wyjątkowe przyjęcie słuchaczy, którzy wymagane w §5. studia odbyli w zagranicznych równorzędnych szkołach średnich, może nastąpić jedynie za zezwoleniem c. k. Ministerstwa Wyznań i Oświaty i to tylko w miarę miejsc wolnych po wpisaniu kandydatów przyjętych na podstawie § 5. Takich słuchaczy obowiązują odnośnie do egzaminu wstępnego z języka polskiego postanowienia § 5. Przyjęcia prowizoryczne są niedopuszczalne.

Prywatystów nie przyjmuje się na kurs abiturjentów.

§ 7.

Liczbę słuchaczy, których można przyjąć na jeden kurs ogranicza się do 60 najwyżej.

§ 8.

Słuchacze, którzy poddali się przepisany egzaminom ze wszystkich obowiązkowych przedmiotów, otrzymują z końcem roku szkolnego świadectwo z oceną postępu w każdym przedmiocie.

Na podstawie osobnej uchwały konferencji grona nauczycielskiego mogą słuchacze, którzy na wszystkie wykłady pilnie uczęszczali, otrzymać świadectwo frekwencyjne, w którym wyraźnie się zaznaczy, że słuchacz nie składał przepisanych egzaminów.

§ 9.

Wszystkich słuchaczy obowiązują zatwierdzone przez c. k. Ministerstwo Wyznań i Oświaty przepisy egzaminacyjne i karności. Jeżeli nie ma wyznaczonego gospodarza kursu, spełnia dyrektor sam wszystkie w przepisach egzaminacyjnych i karności gospodarzowi kursu wyznaczone obowiązki.

§ 10.

Opłata szkolna wynosi dla wszystkich uczniów rocznie 200 koron. Kwotę tę należy złożyć w gotówce przy wpisie; wyjątkowo

może Kuratora Akademii zezwolić na złożenie tej kwoty w 2 ratach półrocznych. Od tej opłaty nie uwalnia się nikogo. Każdy słuchacz składa nadto takse wstępną w kwocie 10 koron i 10 koron jako datek na zbiory naukowe.

Za uczęszczanie na przedmioty nadobowiązkowe, jak nauka o ustroju i administracji państwa, stenografia i kaligrafia nie pobiera się osobnej opłaty. Za praktyczne ćwiczenia w pracowni towaroznawczej należy uiścić takse 20 koron, za uczęszczanie na kurs językowy i pisania na maszynie należy uiścić z góry roczną takse w kwocie 10 koron. Taksa za egzamin wstępny z języka polskiego wynosi 5 koron, za każdy egzamin uzupełniający lub poprawczy należy złożyć z góry takse w kwocie 10 koron. Czesnego i taks nie zwraca się pod żadnym warunkiem. Wystąpienie z kursu przed końcem roku szkolnego nie zwalnia od obowiązku złożenia opłaty szkolnej za cały rok szkolny.

§ 11.

We wszystkich sprawach, nie uregulowanych wyraźnie regulaminem albo przepisami egzaminacyjnymi wzgl. dyscyplinarnymi obowiązują przepisy wydane dla 4-klasowej Akademii handlowej w Krakowie.

Plan naukowy kursu abiturjentów.

a) Przedmioty obowiązkowe:

Rachunki kupieckie	tyg. godz. 5
Nauka o handlu i wekslach	" " 3 w I p. 1 w 2 p.
Korespondencya i nauka o dokumentach handlowych	" " 2
Księgowość (buchalterya) i kantor praktyczny	" " 3 w I p., 5 w 2 p.
Prawo handlowe i przemysłowe	" " 2
Gospodarstwo społeczne	" " 2
Towaroznawstwo	" " 2
Geografia handlowa i statystyka	" " 3
Arytmetyka polityczna	" " 2
Język niemiecki i korespondenc.	" " 2

Razem 26 godz. tygodniowo.

a) Przedmioty nadobowiązkowe:

Nauka o ustroju i administracji państwa	tygodniowo	godzin 1
Stenografia	"	" 2
Kaligrafia	"	" 1

Ćwiczenia w pracowni towaroznawczej : tygodniowo godzin 2
 Pisanie na maszynach (partyami) . . . " " 2
 w II. półroczu.

2, Materiał naukowy.

a) Przedmioty obowiązkowe.

1. Rachunki kupieckie. (5 godzin tygodniowo).

Powtórzenie elementarnych działań arytmetycznych. Rachunek procentu i odsetek. Rachunek dyskontu w najważniejszych miejscowościach giełdowych. Rachunek dewiz, walorów i monet według zwyczajów wiedeńskich. Zamknięcie rachunku bieżącego w zarysie. Rachunek dewiz, walorów i monet według zwyczajów berlińskich, frankfurckich, hamburskich, amsterdamskich, paryskich i londyńskich. Ćwiczenia w obliczaniu weksli wyrównawczych według zwyczajów austriackich i zagranicznych. Dokładne przerebienie pojedynczej i złożonej kalkulacji towarowej. Przedsiębiorstwo (arbitrage) dewiz, walorów i monet. Obliczenia przy przywozie złota do monarchii austro-węgierskiej. Rachunkowe objaśnienie sprawunków premiowych i prolongacyjnych.

2. Nauka o handlu i wekslach. (W I. półroczu 3 godziny w II. 1 godzina tygodniowo).

a) Wstęp: pojęcie, powstanie, pożytek i rodzaje handlu. Przedmioty handlu i ich miary. Cena i pieniądz. Systemy monet miar i wag w najważniejszych państwach europejskich i Stanach Zjednoczonych. Handel towarowy i jego zwyczaje.

b) O sposobach zapłaty. Teoretyczne objaśnienie i praktyczne wypracowanie weksli wszelkiego rodzaju. Składniki weksła, indos, akcept, zapłata, duplikat i odpis (kopia), weksle umieszczone. Protest nieprzyjęcia i niezapłaty, regres wekslowy, adres pomocniczy i wyreczenie. Amortyzacja weksła. Zaniedbanie i przedawnienie wekslowe. Weksle zagraniczne. Zdolność wekslowa. Stempel wekslowy. Objaśnienie przekazów i czeków. Oddział czekowy pocztowej kasy oszczędności. Inne urządzenia dla ułatwienia wypłat.

c) Przedsiębiorstwa handlowe, firmy i pracownicy handlowi. Przegląd związków do prowadzenia przedsiębiorstw handlowych.

d) Pomocnicze zawody handlowe.

e) Komunikacja. Poczta, telegraf i telefon na usługach handlu. Przewoźnictwo. Nauka o taryfach kolejowych i dokumentach żeglugi morskiej. Najważniejsze wiadomości o ubezpieczeniu przewozem, o spedycji, cłach i manipulacji cłowej.

f) Handel pieniędzy, weksli i walorów. Banki i kasy oszczędności tudzież ich czynności.

g) Pomocnicze urządzenia handlowe. Giełdy, targi, wystawy, składownia, ceduła składowa systemu austriackiego, wywiado-stwo kupieckie; izby handlowo-przemysłowe, gremia handlowe, konsulatory, traktaty handlowe.

h) Sprawunki giełdowe i ich wykonanie.

i) Międzynarodowy handel towarowy. Miary jakościowe, zwy-czaje handlowe i oznaczenie cen zboża, mąki, nasion olejnych, spirytusu, nafty, bawełny, kawy, i cukru. Obliczanie cen porównaw-czych na podstawie notowań najwybitniejszych miejscowości han-dlowych.

3. Korespondencya i nauka o dokumentach handlowych.

(2 godz. tyg.).

a) Ćwiczenia w sporządzaniu dokumentów: objaśnianie i wy-pracowywanie not, faktur, rachunków zakupna, sprzedaży i ko-sztów, ceduł dostawy i odbioru, ceduł złożenia i kwitów, listów przewozowych i deklaracji cłowych weksli, przekazów i czeków. Wypełnianie druków pocztowych i Pocztowej Kasy oszczędności.

b) Korespondencya (z przygodnem wypracowaniem przyna-leżnych dokumentów): Wstępne wiadomości o korespondencyi, forma listów, postępowanie z listami przychodzącymi i odchodzą-cymi. Listy w sprawie wypłat i przesylek gotówkowych. Korespon-dencya wekslowa. Listy w handlu towarowym na własny rachunek. Listy w sprawie zakupna i sprzedaży monet, dewiz i walorów. Listy w sprawie rachunków bieżących. Listy w handlu komiso-wym i spedycyi. Korespondencya wywiadowcza, listy upominające listy kredytowe. Okólniki, oferty służbowe, łatwiejsze podania do władz.

4. Księgowość (buchalterya) i kantor praktyczny. (W I. pół-roczu 3 godziny, w II. 5 godzin tygodniowo).

a) Wstęp i księgowość pojedyncza. Zadanie księgowości; przepisy ustawy handlowej o księgach kupieckich. Objaśnienie najważniejszych wyrażeń technicznych z dziedziny księgowości. Zasady księgowości pojedynczej. Wypracowanie księgi kasowej, dziennika, księgi dłużników i wierzycieli, inwentarza. Księgi po-mocnicze w handlu towarowym. Przerobienie krótkiego tematu i zamknięcie wszystkich ksiąg głównych i pomocniczych.

b) Księgowość podwójna. Istota i zasady księgo-wości podwójnej. Objaśnienie najważniejszych kont. Objaśnienie i wypracowanie księgi kasowej, dziennika, księgi głównej, inwen-tarza i bilansu; saldakonti. Powtórzenie ksiąg pomocniczych z han-

dlu towarowego i objaśnienie ksiąg ilościowych z działu bankowego. Zbiornik. Cel i przeprowadzenie zamknięcia według metody podwójnej. Przerobienie kilku krótkich tematów i jednego dłuższego wraz z zamknięciem wszystkich ksiąg zasadniczych i pomocniczych.

Przerobienie krótkiego tematu przedsiębiorstwa fabrycznego według metody amerykańskiej. Krótkie omówienie zaszłości komisowych z działu towarowego i bankowego (conto mio) tudzież przedsięwzięcie na wspólny rachunek (conto a meta). Najważniejsze wiadomości o bilansach przedsiębiorstw zobowiązanych do publicznego składania rachunków.

c) Kantor praktyczny.

Nauka ma umożliwić słuchaczom nabranie poglądu na wzajemny związek poszczególnych czynności w przedsiębiorstwie przez przerobienie tematu dającego sposobność do sporządzania dokumentów, listów, zapisek księgowych, obliczeń i objaśnień z dziedziny techniki handlowej. W stosownych chwilach należy omówić zasady organizacji przedsiębiorstw handlowych, urządzenia kontrolne i manipulacyjne.

Pobocznym celem ćwiczeń kantorowych jest powtórzenie najważniejszych materyi z przedmiotów handlowych.

5. Prawo handlowe i przemysłowe. (2 godz. tygodniowo).

Wstęp o ustawodawstwie handlowem i przemysłowem w ogólności.

a) Pojęcie kupca według prawa handlowego; prawa i obowiązki kupców. Ustawowe przepisy o rejestrze handlowym, o firmach, prokurentach, pełnomocnikach i pomocnikach handlowych. Względne i bezwzględne sprawunki (czynności) handlowe (z pominięciem sprawunków giełdowych). Oferta między obecnymi i nieobecnymi. Odwołanie i istota umowy. Kupno i sprzedaż. Rodzaje kupna. Zabezpieczenie wykonania kupna. Zadatek. Kara umowna. Kara za zawód. Przepisy o dostawie, zapłacie i terminie wykonania. Prawa i obowiązki sprzedawcy i nabywcy. Odsetki kupieckie. Papiery kupieckie na zlecenie i na dzierżyciela (bezimienne). Kupieckie prawo zastawu i prawo zatrzymania. Ustawowe przepisy o komisie, spedycyi i przewoźnictwie; odnośne prawa i obowiązki. Najważniejsze przepisy ustawowe o spółkach handlowych. Spółka jawna (założenie, stosunki prawne między spółnikami, ich stosunek do innych osób; rozwiązanie, wystąpienie, likwidacya, przedawnienie skarg). Spółka komandytowa. Spółka komandytowo-akcyjna. Spółka akcyjna. Spółka cicha i zjednoczenie do pojedynczych przedsięwzięć handlowych na wspólny rachunek (spółka przygodna). Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością. Najważniejsze wiadomości o stowarzyszeniach zarobkowych i gospodarczych.

b) Otwarcie konkursu i jego skutki prawne. Wierzytelności konkursowe. Postępowanie konkursowe i jego zakończenie. Konkurs kupiecki i ugoda przymusowa.

c) Najważniejsze ustawy przemysłowe i rozporządzenia. Pojęcie i podział zatrudnień zarobkowych. Wykonywanie uprawnień przemysłowych i ich granice. Ochrona znaków, wzorów i patentów. Najważniejsze wiadomości o pracownikach przemysłowych (wynagrodzenie, rozwiązywanie stosunku służbowego, sądy przemysłowe). Przekroczenia przemysłowe; kary. Inspektorowie przemysłowi.

6. Gospodarstwo społeczne. (2 godziny tygodniowo).

1. Wstęp. Pojęcia zasadnicze. Stopnie rozwoju gospodarstwa społecznego.

2) Gospodarstwo społeczne. Podstawy nowoczesnego gospodarstwa społecznego (ludność, państwo, ustroj prawny). Przebieg procesu gospodarczego w dzisiejszym ustroju społecznym (produkcja i jej czynniki, zarobkowanie, konsumpcja; pieniądz i kredyt; dochód i jego rodzaje). Typowe zjawiska nowoczesnego życia gospodarczego (przedsiębiorstwa wielkie i drobne). Wolna konkurencja i jej granice. Zmiany wartości i cen; gospodarcze znaczenie banków, przesilenie gospodarcze. Usiłowania dążące do zmiany obecnego ustroju gospodarczego (przegląd współczesnych stronnictw gospodarczych).

Polityka gospodarcza. Zarys polityki agrarnej, przemysłowej, handlowej i komunikacyjnej (historyczny rozwój, ustroj i sposoby popierania rolnictwa, przemysłu, handlu i komunikacji). Zarys polityki społecznej ze szczególnem uwzględnieniem nowszego ustawodawstwa austriackiego. Pogląd na ubezpieczenie i jego gospodarcze znaczenie.

Nauka skarbowości. Zarys nauki skarbowości (rodzaje dochodów państwowych i ich użycie, budżet, długi państwowe) i austriackiego ustawodawstwa skarbowego (organy zarządu skarbowego); poglądowe przedstawienie podatków bezpośrednich i pośrednich a zwłaszcza podatku zarobkowego.

7. Towaroznawstwo. (2 godziny tygodniowo).

Przejrzysty przegląd przemysłów najważniejszych dla monarchii austriacko-węgierskiej, przedewszystkiem przemysł metalowy (żelazo, stal, miedź, ołów, cynk, rtęć), fabrykacja szkła i wyrobów glinianych; materiały opałowe i do oświetlenia (węgle, nafta, воск ziemny i t. p.) przeróbka tłuszczów; fabrykacja kwasu siarkowego; młynarstwo; browarnictwo; fabrykacja cukru i spirytusu; przemysł tekstylny, papierniczy, przeróbka skóry. W związku z tym materiałem omówione będą z jednej strony surowce po-

trzebne dla każdej z powyższych gałęzi przemysłu, z drugiej strony omówi się produkty końcowe, mające znaczenie handlowe jako towary.

(Od czasu do czasu urządzi się wycieczkę do zakładów przemysłowych).

8. Geografia handlowa i statystyka (3 godziny tygod.).

Ogólna fizyczna i antropologiczna geografia jako wstęp. Szczegółowe traktowanie państw europejskich, zwłaszcza monarchii austriacko-węgierskiej pod względem oro- i hydrografii, klimatu, zaludnienia, rolnictwa, górnictwa, przemysłu, handlu i komunikacji oraz charakterystyka ich znaczenia jako państw kolonialnych. Przeglądowa geografia ekonomiczna pozaeuropejskich części świata ze szczególnem uwzględnieniem wielkich posiadłości kolonialnych i Zjednoczonych Stanów Ameryki. Omówienie środków i instytucji komunikacyjnych między kontynentami (zwłaszcza linii okrętowych i kablowych). Statystyczny przegląd światowej produkcji i handlu.

9. Arytmetyka polityczna (2 godziny tygodniowo).

Rachunek procentu składanego i rachunek rent. Obliczanie rat amortyzacyjnych w pożyczkach hipotecznych. Pożyczki z prawem pierwszeństwa. Konstrukcja planów amortyzacyjnych dla tego rodzaju pożyczek. Objasnienie konwersji pożyczek.

Elementarny rachunek prawdopodobieństwa. Tablice śmiertelności. Obliczanie premii dla ubezpieczeń, zależnych od życia jednej i kilku osób (ubezpieczenia na dożycie, ubezpieczenia rent i ubezpieczenia na wypadek śmierci). Obliczanie rezerwy premiowej i omówienie zamknięcia rachunków w zakładach ubezpieczeń i zakładach emerytalnych (rachunek zysku i strat i rachunek bilansu).

Matematyczne zasady ubezpieczeń robotniczych.

10. Język niemiecki (2 godz. tygod.).

Na podstawie dostatecznej znajomości gramatycznych zasad języka i odpowiedniego zasobu słów powtórzenie kursoryczne nauki o formach i składni zapomocą ustnych lub piśmiennych ćwiczeń. Gramatyczna analiza literackie objaśnienie odpowiednio dobranych ustępów z uwzględnieniem stylistyki; lektura artykułów ekonomicznej treści, wzorowych pod względem językowym i rzeczowym, znajdujących się w dziennikach. Ciągłe ćwiczenia w ustnym używaniu języka obcego na podstawie obrazów poglądowych i przystępnych tekstów. Wprowadzenie w korespondencyę niemiecką z podaniem odpowiedniego zasobu

zwrotów używanych w języku handlowym. Szczególnie należy uwzględnić listy z zakresu handlu towarowego i łatwiejsze listy z działu bankowego na podstawie zasłóści, z których wynika korespondencya.

Nauczyciel używa w rozmowie ze słuchaczami podczas objaśnienia materiału wyłącznie języka niemieckiego.

b) Przedmioty nadobowiązkowe.

11. Nauka o ustroju i administracyi państwa. (1 godzina tygodniowo).

Wstęp: Pojęcie i cel prawa. Państwo i prawo polityczne w ogólności. Monarchia austro-węgierska. Państwowe organy ustawodawcze królestw i krajów reprezentowanych w radzie państwa, monarcha, rada państwa, sejmy, władze polityczne; ustawodawstwo i rozporządzenia, sądownictwo, zarząd polityczny; władze krajowe; samorząd. Obywatelstwo państwowe i ogólne prawa obywateli państwowych w królestwach i krajach reprezentowanych w Radzie państwa. Stosunek prawno-polityczny Przedlitawii do Węgier i krajów przyłączonych. Pogląd na najważniejsze materye austr. prawa prywatnego. Omówienie urzędzeń dotyczących handlu na polu zarządu politycznego, ochrony prawnej, wojskowości, szkolnictwa, skarbowości, przemysłu i ustawodawstwa społecznego.

12. Praktyczne ćwiczenia w pracowni towaroznawczej. (2 godz. tygodniowo).

Ćwiczenia w pojedynczej analizie fizykalnej towarów. Mięczenie i ważenie. Oznaczenie ciężaru właściwego. Oznaczenie jakości towarów metodami praktykowanymi w handlu.

Użycie mikroskopu; pojedyncze prace mikroskopowe, jako wstęp do mikroskopii technicznej. Badania najważniejszych surowców o wyraźnej strukturze; badanie fabrykatów i najczęstszych fałszowań.

13. Stenografia. (2 godziny tygodniowo)

Tworzenie i skracanie słów. Zasady skracania zdań. Ciągłe ćwiczenia w celu nabycia wprawy w pisaniu 110—125 zgłoszek na minutę bez trudności i tak czytelnie, by każdy umiejący stenografować, mógł stenogram przeczytać.

14. Kaligrafia. (1 godzina tygodniowo).

Wprawa w piśmie łacińskim i niemieckiem. Pismo rondowe. Ćwiczenia w szybkim piśmie kupieckiem.

15. Pisanie na maszynach. (2 godz. tygodn. w II półroczu).

Ćwiczenia celem wyuczenia się pewnego i biegłego pisma na maszynach z konceptu i wedle dyktatu. Praktyczna znajomość urządzenia maszyn różnych systemów częściej używanych.

Nauki udziela się w grupach po 6 — 10 uczestników.

C) Jednoroczny kurs handlowy dla absolwentek szkół średnich, (gimnazyów, szkół realnych), liceów, seminariów nauczycielskich i t. d.

I. Regulamin zawodowego kursu handlowego dla absolwentek szkół średnich i t. d.. przy Akademii Handlowej w Krakowie.

§ 1.

Zawodowy kurs handlowy przy Akademii handlowej w Krakowie ma na celu danie sposobności absolwentkom zakładów naukowych średniego typu sposobności do nabycia w ciągu jednorocznej nauki tych wiadomości z zakresu nauk handlowych, które do praktycznego zawodu są najpotrzebniejsze.

§ 2.

Nauki udziela się w języku polskim wedle planów, zatwierdzonych przez c. k. Ministerstwo Wyznań i Oświaty.

§ 3.

Kierownictwo zawodowego kursu handlowego spoczywa w rękach dyrektora Akademii handlowej w Krakowie, nauki udzielają nauczyciele tegoż zakładu.

§ 4.

Jako słuchaczki przyjmuje się kandydatki, które ukończyły z pomyślnym wynikiem krajową szkołę średnią (gimnazjum, szkołę realną), krajowe liceum, mające prawo publiczności, albo seminaryum nauczycielskie. Kandydatki, które ukończyły nauki w szkole o innym języku wykładowym, mają poddać się egzaminowi wstępnemu z języka polskiego, jeżeli dyrektor nie ma pewności, że kandydatka włada dostatecznie językiem polskim. Wymiar takiego egzaminu wstępnego ustanawia dyrektor w porozumieniu z gronem nauczycieli kursu.

O wyjątkowem przyjęciu kandydatek, nie mogących wykazać się studjami, wymienionymi w § 4, ozstrzyga c. k. Rada Szkolna Krajowa.

Prowizorycznie nie przyjmuje się nikogo. Na zawodowy kurs handlowy nie przyjmuje się prywatystek.

§ 6.

Liczbę przyjętych słuchaczek ogranicza się do 50.

Kurs otwiera się tylko w razie wpisania się przynajmniej 25 słuchaczek.

§ 7.

Słuchaczki które klasyfikowano ze wszystkich przedmiotów obowiązkowych, otrzymują z końcem roku szkolnego świadectwo z postępem we wszystkich przedmiotach nauki. Świadectw frekwencyjnych nie wydaje się wcale.

§ 8.

Oплата szkolna wynosi 200 koron i ma być złożona z góry przy wpisie. Kuratorya Akademii może jednak zezwolić w wyjątkowych wypadkach na złożenie jej w dwu półrocznych ratach przy wpisie i w dniu 16. lutego. Od opłaty szkolnej nie uwalnia się nikogo. Ponadto należy złożyć wpisowe w kwocie 10 koron.

Za uczęszczanie na przedmioty nadobowiązkowe jak korespondencyę niemiecką, stenografię i kaligrafię nie pobiera się żadnej taksy. Za naukę pisania na maszynach opłaca się takse w kwocie 10 koron.

Za egzamin wstępny z języka polskiego opłaca się takse 5 koron.

Złożonych raz opłat szkolnych i taks nie zwraca się pod żadnym warunkiem. Wystąpienie z kursu przed końcem roku szkolnego nie znosi obowiązku uiszczenia opłaty za cały rok szkolny.

§ 9.

Słuchaczki są obowiązane do regularnego uczęszczania na wykłady wszystkich przedmiotów obowiązkowych wzgl. wybranych przez siebie przedmiotów nadobowiązkowych. O przeszkodach w uczęszczaniu należy donieść pisemnie gospodarzowi kursu i po powrocie należycie usprawiedliwić opuszczone godziny. Nieusprawiedliwiona przerwa w uczęszczaniu na wykady przez więcej niż jeden tydzień, upoważnia dyrektora do wykreślenia słuchaczki.

§ 10.

Dla absolwentek szkół średnich (gimnazyów, szkół realnych) zaprowadzi się osobne nadobowiązkowe wykłady ekonomii i arytmetyki politycznej, o ile słuchaczki pokryją połączone z tem koszta. Kursa tych przedmiotów otworzy się tylko w tym wypadku, jeżeli się zgłosi conajmniej 10 słuchaczek z pomiędzy absolwentek szkół średnich.

§ 11.

Oдноśnie do klasyfikacji, egzaminów poprawczych, feryi, przepisów karności i wszystkich tym regulaminem nie uregulowanych kwestyi, obowiązują na zawodowym kursie handlowym przeoisy wydane dla 4-klasowej Akademii Handlowej.

Plan nauki obejmuje:

a) Przedmioty obowiązkowe:

Rachunki kupieckie	tyg. godz. 5
Nauka o handlu i wekslach	" " 3 w I. p. 1 w II. p.
Korespondencya i nauka o dokumentach handlowych	" " 2
Księgowość (buchalterya) i kantor praktyczny	" " 3 w I. p. 5 w II. p.
Prawo handlowe i przemysłowe	" " 2
Towaroznawstwo	" " 2
Geografia handlowa i statystyka	" " 3
	20

b) Przedmioty nadobowiązkowe:

Język niemiecki i korespondencya	tyg. godz. 2
Stenografia	" " 2
Kaligrafia	" " 1
Pisanie na maszynach	" " 2 w II półr.

c) Nadobowiązkowo wyłącznie dla absolwentek szkół średnich (gimnazyów i szkół realnych):

Gospodarstwo społeczne (ekonomia)	tyg. godz. 2
Arytmetyka polityczna	" " 2

2. Materiał naukowy.

a) Przedmioty obowiązkowe.

1. Rachunki kupieckie. (5 godz. tyg.).

Powtórzenie elementarnych działań arytmetycznych. Rachunek łańcuchowy. Rachunek procentu, odsetek i dyskontu. Rachunek dewiz, walorów i monet według zwyczajów wiedeńskich. Zamknięcie rachunku bieżącego z jednostajną stopą procentową.

Rachunek dewiz, walorów i monet według zwyczajów najważniejszych giełd zagranicznych. Ćwiczenia w obliczaniu weksli wyrównawczych według zwyczajów austriackich i zagranicznych. Dokładne przerobienie pojedynczej i złożonej kalkulacji towarowej. Przebierstwo (arbitrage) dewiz i walorów. Rachunkowe objaśnienie sprawunków giełdowych.

2. Nauka o handlu i wekslach. (w I. półr. 3 godziny, w II. 1 godzina tygodniowo).

a) Wstęp : pojęcie, powstanie i rodzaje handlu. Przedmioty handlu i ich miary. Cena i pieniądz. Najważniejsze systemy monet, miar i wag. Handel towarowy i jego zwyczaje.

b) O sposobach zapłaty. Teoretyczne objaśnienie i praktyczne wypracowanie weksli wszelkiego rodzaju. Składniki weksła, indos, akcept, zapłata, duplikat i odpis (kopia), weksle umiejscowione. Protest z powodu nieprzyjęcia i niezapłaty, regres wekslowy, adres pomocniczy i wyręczenie. Amortyzacja weksła. Zaniedbanie i przedawnienie wekslowe. Weksle zagraniczne. Zdolność wekslowa. Stempel wekslowy. Objąsnienie przekazów i czeków. Dział czekowy Pocztyowej Kasy Oszczędności. Inne urządnienia dla ułatwienia wypłat.

c) Przedsiębiorstwa handlowe, firmy i pracownicy handlowi. Przegląd związków do prowadzenia przedsiębiorstw handlowych.

d) Pomocnicze zawody handlowe w zarysie.

e) Komunikacja. Poczta, telegraf i telefon na usługach handlu. Przewoźnictwo. Nauka o taryfach kolejowych i dokumentach żegluga morskiej. Najważniejsze wiadomości o ubezpieczeniu przewozem, o spedycji, cłach i manipulacji cłowej.

f) Handel pieniędzy, weksli i walorów. Banki i kasy oszczędności tudzież ich czynności.

g) Pomocnicze urządnienia handlowe. Giełdy, targi, wystawy, składownie, ceduła składowa systemu austriackiego, wywiady kupieckie ; izby handlowo-przemysłowe, gremia handlowe, konsulatory, traktaty handlowe.

h) Sprawunki giełdowe i ich wykonanie.

i) Międzynarodowy handel towarowy. Miary jakościowe, zwyczaje handlowe i oznaczenie cen najważniejszych towarów handlu międzynarodowego. Obliczanie cen porównawczych na podstawie notowań najwybitniejszych miejscowości handlowych.

3. Korespondencya i nauka o dokumentach handlowych.

a) Ćwiczenia w sporządzaniu dokumentów : Objąsnianie i wypracowywanie not, faktur, rachunków zakupna, sprzedaży i kosztów, ceduł dostawy i odbioru, ceduł złożenia i kwitów, listów

przewozowych i deklaracji cłowych, weksli, przekazów i czeków. Wypełnianie druków pocztowych i pocztowej kasy oszczędności.

b) Korespondencya: Wstępne wiadomości o korespondencyi, forma listów, postępowanie z listami przychodzącymi i odchodzącymi. Listy w sprawie wypłat i przesyłek gotówkowych. Korespondencya wekslowa. Listy w handlu towarowym na własny rachunek. Listy w sprawie zakupna i sprzedaży monet, dewiz i walorów. Listy w sprawie rachunków bieżących. Listy w handlu komisowym i spedycji. Korespondencya wywiadowcza, listy upominające, listy kredytowe. Okólniki; oferty służbowe, łatwiejsze podania do władz.

4. Księgowość (buchalterya) i kantor praktyczny. (w I. p. 3 godz., w II. 5 godz. tygod.).

a) Wstęp i księgowość pojedyncza. Zadanie księgowości, przepisy ustawy handlowej o księgach kupieckich. Objaśnienie najważniejszych wyrażeń technicznych z dziedziny księgowości Zasady księgowości pojedynczej. Wypracowanie księgi kasowej, dziennika, księgi dłużników i wierzycieli, inwentarza. Księgi pomocnicze w handlu towarowym. Przerobienie jednomiesięcznego tematu niewielkich rozmiarów i zamknięcie wszystkich ksiąg głównych i pomocniczych. Księgowość w handlu sklepowym i przerobienie praktycznego przykładu.

b) Księgowość podwójna. Istota i zasady księgowości podwójnej. Objaśnienie najważniejszych kont. Wypracowanie księgi kasowej, dziennika, księgi głównej, inwentarza i bilansu; saldakonti. Powtórzenie ksiąg pomocniczych z handlu towarowego i objaśnienie ksiąg ilościowych z działu bankowego. Objaśnienie i przeprowadzenie zamknięcia według metody podwójnej. Przerobienie dwóch krótkich tematów, jednego z działu towarowego, drugiego z działu bankowego i zamknięcie wszystkich ksiąg zasadniczych i pomocniczych.

Przerobienie krótkiego tematu przedsiębiorstwa fabrycznego według metody amerykańskiej. Krótkie omówienie zaszłości komisowych z działu towarowego i bankowego (conto mio), tudzież przedsięwzięcia na wspólny rachunek (conto a meta). Najważniejsze wiadomości o bilansach spółek handlowych.

c) Kantor praktyczny. Nauka ma umożliwić słuchaczkom nabranie poglądu na wzajemny związek poszczególnych czynności w przedsiębiorstwie przez przerobienie tematu dającego sposobność do sporządzania dokumentów, listów, zapisek księgowych, obliczeń i objaśnień z dziedziny techniki handlowej. W stosownych chwilach należy omówić zasady organizacji przedsiębiorstw handlowych, urządzenia kontrolne i manipulacyjne.

5. Prawo handlowe i przemysłowe. (2 godziny tygodniowo).

Wstępne uwagi o powstaniu, znaczeniu i formie ustaw i rozporządzeń. Przegląd austriackich władz administracyjnych i sądowych.

a) Kodeks handlowy. Pojęcie kupca według prawa handlowego; prawa i obowiązki kupców. Ustawowe przepisy o rejestrze handlowym, o firmach, prokurantach, pełnomocnikach i pomocnikach handlowych. Względne i bezwzględne sprawunki (czynności) handlowe (z pominięciem sprawunków giełdowych). Oferta między obecnymi i nieobecnymi. Odwołanie. Istota umowy. Kupno i sprzedaż. Rodzaje kupna. Zabezpieczenie wykonania kupna. Prawa i obowiązki sprzedawcy i nabywcy. Odsetki kupieckie. Papiery kupieckie na zlecenie i na dzierżyciela (beziemienne). Kupieckie prawo zastawu i prawo zatrzymania. Ustawowe przepisy o komisie, spedycji i przewoźnictwie. — Najważniejsze przepisy ustawowe o spółkach handlowych. Spółka jawna (założenie, stosunki prawne między spółnikami, ich stosunek do innych osób rozwiązanie, wystąpienie, likwidacja). Spółka komandytowa. Spółka komandytowo-akcyjna. Spółka akcyjna. Spółka cicha i spółka przygodna. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością. Najważniejsze wiadomości o stowarzyszeniach zarobkowych i gospodarczych.

b) Zasadnicze przepisy konkursowe.

c) Najważniejsze ustawy i rozporządzenia przemysłowe. Pojęcie i podział zatrudnień zarobkowych. Wykonywanie uprawnień przemysłowych. Ochrona znaków, wzorów i patentów. Najważniejsze wiadomości o pracownikach przemysłowych (wynagrodzenie, rozwiązanie stosunku służbowego, sądy przemysłowe). Przekroczenia przemysłowe. Inspektorowie przemysłowi.

6. Towaroznawstwo. (2 godziny tygodniowo).

Krótkie a przejrzyste omówienie tych gałęzi przemysłu, które mają dla monarchii austriacko-węgierskiej ważniejsze znaczenie, w szczególności: przemysł metalowy (żelazo, stal, miedź, ołów, cynk, rtęć), fabrykacja szkła i wyrobów glinianych; przemysł naftowy i przeróbka tłuszczów; młynarstwo; piwowarstwo; fabrykacja cukru i spirytusu; przemysł tekstylny i papierniczy; przeróbka skóry.

Dla objaśnienia wykładów służą zbiory towaroznawcze, skiotikon i wycieczki do zakładów przemysłowych.

7. Geografia handlowa i statystyczna. (3 godz. tygodniowo).

Na wstępie powtórzenie zasad z geografii ogólnej, matematycznej i fizycznej, mających znaczenie dla produkcji, przemysłu, handlu i komunikacji. Dokładne traktowanie monarchii austriacko-

węgierskiej oraz omówienie reszty państw europejskich z koloniami i terytoriami pod protektorem pod względem geografii politycznej, oro-i hydrografii, klimatu, zaludnienia, produkcji rolniczej i górniczej, przemysłu, wywozu i przywozu; najważniejsze miasta handlowe, portowe, linie kolejowe i okrętowe tych państw. Samodzielne państwa pozaeuropejskie traktowane poglądowo. Środki i urządzenia komunikacyjne między kontynentami (zwłaszcza linie okrętowe i kablowe). Przegląd światowej produkcji na podstawie statystyki najważniejszych artykułów.

b) Przedmioty nadobowiązkowe.

8. Język niemiecki. (2 godziny tygodniowo).

Na podstawie dostatecznej znajomości gramatycznych zasad języka i odpowiedniego zasobu słów powtórzenie kursoryczne nauki o formach i składni za pomocą ustnych lub piśmiennych ćwiczeń. Gramatyczna analiza i literackie objaśnienie odpowiednio dobranych ustępów z uwzględnieniem stylistyki; lektura artykułów treści ekonomicznej, wzorowych pod względem językowym i rzeczowym, znajdujących się w dziennikach. Ciągłe ćwiczenia w ustnym używaniu języka obcego na podstawie obrazów poglądowych i przystępnych tekstów. Wprowadzenie w korespondencję niemiecką z podaniem odpowiedniego zasobu zwrotów używanych w języku handlowym. Szczególnie należy uwzględnić listy z zakresu handlu towarowego i łatwiejsze listy z działu bankowego na podstawie zaszłości, z których wynika korespondencja.

Nauczyciel używa ze słuchaczkami w rozmowie podczas objaśniania materiału wyłącznie języka niemieckiego.

9. Stenografia. (2 godziny tygodniowo).

Tworzenie i skrócenia słów. Zasady skracania zdań. Ciągłe ćwiczenia w celu nabycia wprawy w pisaniu 110—125 zgłosek na minutę bez trudności i tak czytelnie, by każdy umiejący stenografować, mógł stenogram przeczytać.

10. Kaligrafia. (1 godzina tygodniowo).

Wprawa w piśmie łacińskim i niemieckim. Pismo rondowe. Ćwiczenia w szybkim pisanu kupieckim.

11. Pisanie na maszynach. (2 godziny tygodn. w II półroczu).

Ćwiczenia w pisanu na maszynach różnych systemów. Objasnianie konstrukcji maszyn. Naukę pobierają słuchaczki partiami.

c) Przedmioty nadobow ązkowe wyłącznie dla absolwentek gimnazjów i szkół realnych.

12. Gospodarstwo społeczne (2 godz. tygodn.).

1. Wstęp. Pojęcia zasadnicze. Stopnie rozwoju gospodarstwa społecznego.

2) Gospodarstwo społeczne. Podstawy nowoczesnego gospodarstwa społecznego (ludność, państwo, ustrój prawny). Przebieg procesu gospodarczego w dzisiejszym ustroju społecznym (produkcyja i jej czynniki, zarobkowanie, konsumpcya; pieniądz i kredyt; dochód i jego rodzaje). Typowe zjawiska nowoczesnego życia gospodarczego (przedsiębiorstwa wielkie i drobne). Wolna konkurencya i jej granice. Zmiany wartości i cen; gospodarcze znaczenie banków, przesilenia gospodarcze. Usiłowania dążące do zmiany obecnego ustroju gospodarczego (przegląd współczesnych stronnictw gospodarczych).

Polityka gospodarcza. Zarys polityki agrarnej, przemysłowej, handlowej i komunikacyjnej (historyczny rozwój, ustrój i sposoby popierania rolnictwa, przemysłu, handlu i komunikacji). Zarys polityki społecznej ze szczególnem uwzględnieniem nowszego ustawodawstwa austriackiego. Pogląd na ubezpieczenie i jego gospodarcze znaczenie.

Nauka skarbowości. Zarys nauki skarbowości (rodzaje dochodów państwowych i ich użycie, budżet, długi państwowe) i austriackiego ustawodawstwa skarbowego (organy zarządu skarbowego); poglądowe przedstawienie podatków bezpośrednich i pośrednich a zwłaszcza podatku zarobkowego.

13. Arytmetyka polityczna. (2 godziny tygodniowo).

Rachunek procentu składanego i rachunek rent. Obliczanie rat amortyzacyjnych w pożyczkach hipotecznych. Pożyczki z prawem pierwszeństwa. Konstrukcyja planów amortyzacyjnych dla tego rodzaju pożyczek. Objaśnianie konwersyi pożyczek.

Elementy rachunku prawdopodobieństwa. Tablice śmiertelności. Obliczanie premii dla ubezpieczeń, zależnych od życia jednej i kilku osób (ubezpieczenia na dożycie, ubezpieczenia rent i ubezpieczenia na wypadek śmierci). Obliczanie rezerwy premiowej i omówienie zamknięcia rachunków w zakładach ubezpieczeń i zakładach emerytalnych (rachunek zysków i strat i rachunek bilansu).

Matematyczne zasady ubezpieczeń robotniczych.

D) Dwuklasowa szkoła handlowa męska.

1. Regulamin.

§ 1.

Zadaniem dwuklasowej szkoły handlowej dla chłopców, połączonej z Akademią handlową w Krakowie, jest udzielić młodzieńcom, którzy zamierzają poświęcić się stanowi kupieckiemu lub pokrewnym zawodom, oprócz pewnego zasobu wiedzy ogólnej, wykształcenia zawodowego i przyczynić się do podniesienia zarobkowości osób stanu kupieckiego.

Dla tych zawodów handlowych, dla których według § 38 ustawy przemysłowej przepisane jest wykazanie się świadectwem uzdolnienia, zastępuje całkowite ukończenie z dobrym postępem tej 2-klasowej szkoły handlowej cały czas praktyki w myśl rozp. c. k. Ministra Handlu w porozumieniu z c. k. Ministrem Wyznań i Oświaty z 13/8 1907. Dz. p.p. Nr. 198.

§ 2.

Językiem wykładowym jest język polski.

§ 3.

Dwuklasowa szkoła handlowa składa się z kursu przygotowawczego i 2 kursów rocznych, na które materiały nauki rozdzielony jest według planu, zatwierdzonego przez c. k. Ministerstwo Wyznań i Oświaty. Nauka odbywa się codziennie z wyjątkiem świąt i niedziel rano od 8 do 1. Rok szkolny trwa od 4. września do 30. czerwca.

§ 4.

Dwuklasowa szkoła handlowa męska połączona jest z Akademią Handlową i Kuratorya tejże szkoły sprawuje równocześnie obowiązki Kuratoryi dwuklasowej szkoły handlowej w myśl postanowień statutu organizacyjnego Akademii handlowej w Krakowie.

§ 5.

Kierownikiem dwuklasowej szkoły handlowej w Krakowie jest każdorazowy dyrektor Akademii handlowej w Krakowie, nauki udzielają nauczyciele Akademii handlowej w Krakowie ewentualnie inni nauczyciele pomocniczy, mający stałe posady przy tutejszych szkołach średnich.

§ 6.

W celu poparcia nauki założy się dla dwuklasowej szkoły handlowej osobne zbiory naukowe, na razie korzystać będzie szkoła ze zbiorów Akademii handlowej w Krakowie.

§ 7.

Na kurs przygotowawczy przyjmuje się uczniów, którzy ukończyli 13. rok życia lub ukończą go w roku kalendarzowym, w którym się zapisują i złożyli egzamin wstępny. Przy tym egzaminie muszą wykazać się odpowiednią znajomością języka polskiego i niemieckiego, tudzież czterech zasadniczych działań arytmetycznych.

Do klasy I. przyjmuje się uczniów, którzy ukończyli z dobrym postępem klasę przygotowawczą, tudzież uczniów, którzy ukończyli lub z końcem roku kalendarzowego, w którym się wpisują ukończą lat 14 i wykażą się świadectwem, że ukończyli z dobrym postępem kl. III. wydziałową, gimnazjalną lub realną. W wyjątkowych tylko wypadkach i o ile miejsca starczy, będzie się przyjmować uczniów nie mających powyżej podanych studyów, jeżeli złożą z pomyślnym skutkiem ścisły egzamin wstępny w zakresie nauk, udzielanych w klasie przygotowawczej dwuklasowej szkoły handlowej.

Do klasy II. przyjmuje się tylko uczniów, którzy ukończyli z dobrym postępem klasę I. dwuklasowej szkoły handlowej.

Liczba uczniów w jednej klasie nie może przekraczać 40.

§ 8.

Każdy uczeń wpisujący się po raz pierwszy ma złożyć wpisowe w kwocie 10 K. Każdy uczeń bez wyjątku składa corocznie 2 K. jako datek na zbiory naukowe. Czesne wynosi w klasie przygotowawczej I i II po 40 K. rocznie i ma być wniesione w 2 ratach z góry (po połowie między dniem wpisu a 15/10 i między 1/2 a 15/3). Uczniowie klasy przygotowawczej nie mogą być od opłaty szkolnej uwolnionymi. Nie uwalnia się również od czesnego za I. półrocze klasy I. nikogo z uczniów przyjętych wprost do klasy I.. natomiast uczniowie, którzy przeszli z klasy przygotowawczej

do klasy I. mogą w wyjątkowych wypadkach uzyskać uwolnienie. Od II. półrocza w klasie I, mogą uczniowie być uwalniani wedle zasad, przyjętych w szkołach średnich.

Raz wpłaconych opłat szkolnych nie zwraca się pod żadnym warunkiem.

§ 9.

Uczniów dwuklasowej szkoły handlowej obowiązują przepisy wydane przez c. k. Radę szkolną krajową dla uczniów szkół średnich, względnie dla uczniów Akademii Handlowej, oraz regulamin domowy Akademii handlowej w Krakowie.

§ 10.

Plan nauk obejmuje następujące przedmioty:

	Kl. Przyg.	Kl. I.	Kl. II.
1. Religia tyg. godz.	2	—	—
2. Język polski „ „	5	4	3
3. Język niemiecki „ „	4	6	6
4. Rachunki kupiec. „ „	5	5 w I. p. 3 w II. p.	4
5. Geometrya . . „ „	2	—	—
6. Nauka o handlu i wekslach . . „ „	—	4 w I. p. 2 w II. p.	3
7. Korespondencya handlowa i prace kantorowe . . „ „	—	2 w I. p. 4 w II. p.	3 w I p.
8. Buchalterya . . „ „	—	2 w I. p. 4 w II. p.	4 w I p.
9. Kantor praktyczny „ „	—	—	7 w I p.
10. Geografia handl. „ „	3	3	3
11. Historya naturalna „ „	4	—	—
12. Fizyka i chemia „ „	4	—	—
13. Towaroznawstwo „ „	—	3	3
14. Nauka o ustroju politycznym . . „ „	—	—	1
15. Stenografia . . „ „	—	2	2
16. Kaligrafia . . „ „	2	2	1
Nadobowiązkowo:			
17. Pisanie na masz. „ „	—	—	2
18. Gimnastyka . . „ „	—	2	2
19. Śpiew „ „	—	1	1
Razem tyg. godz.	31	36	38

2. Plan nauk Dwuklasowej szkoły handlowej męskiej.

a) Przedmioty obowiązkowe.

1. Religia.

Klasa przygotowawcza (2 godz. tyg.).

Nauki tego przedmiotu udziela się w sposób przewidziany ustawą dla szkół ludowych wedle postanowień władzy kościelnej.

2. Język polski.

Cel nauki. Łatwe porozumiewanie się z innymi w języku wykładowym ; łatwość poprawnego wyrażania się w mowie i piśmie ; biegłość w wyraźnym czytaniu i opowiadaniu rzeczy czytanych. Znajomość najważniejszych dzieł literatury ze szczególnem uwzględnieniem arcydzieł najwybitniejszych autorów nowszej doby.

Klasa przygotowawcza (5 godz. tyg.).

Biegle i poprawne czytanie, objaśnianie słowne i rzeczowe. Ustne opowiadanie, wolne od gwarowych naleciałości ; ćwiczenia w pisowni ze szczególnem uwzględnieniem jednakowo lub podobnie brzmiących wyrazów. Zdanie pojedyncze rozwinięte, rozróżnianie zdania pojedynczego od złożonego ; wszystkie części mowy. Pisemne streszczanie słyszanych opowiadań i krótkich opisów. Układanie łatwych listów prywatnych na podstawie dyspozycji. Uczenie się na pamięć stosownych ustępów.

W każdym półroczu 4 zadania szkolne i 4 domowe. Dyktaty wedle uznania nauczyciela.

Klasa I. (4 godz. tyg.).

Powtórzenie odmian ; rozbiór części składowych zdania pojedynczego ; zasady pisowni i nauki o znakach pisarskich ; najczęściej używane słowa obcego pochodzenia, zwłaszcza z zakresu handlu ; złożone i ściągnięte zdanie ; rozbiór zdań. Lektura prozaicznych i poetycznych ustępów ; poprawne czytanie i opowiadanie czytanego. Uczenie się na pamięć stosownych ustępów.

W każdym półroczu 3 zadania szkolne i 3 domowe ; dyktaty wedle uznania nauczyciela.

Klasa II. (3 godz. tyg.).

Powtórzenie nauki o formach i zdaniu ; ustne i pisemne opowiadanie czytanych ustępów własnymi słowami. Tok myśli

i dyspozycja wzorowych ustępów prozaicznych. Ortograficzne ćwiczenia w dalszym ciągu. Krótkie wiadomości o najważniejszych dziełach literackich z podaniem odnośnych szczegółów biograficznych, przyczem należy przede wszystkim uwzględnić arcydzieła wybitnych poetów nowszej doby. Najważniejsze wiadomości o rodzajach poetycznych form i nauki o wierszowaniu, wysnute z lektury. Samodzielne opowiadanie czytanych ustępów poetycznych; ćwiczenia w wolnych wykładach. Wypracowania piśmienne postępują od zwyczajnej reprodukcji poczynając aż do łatwego samodzielnego wypracowania na temat z zakresu praktyki życiowej uczniów.

Co półrocze 3 zadania szkolne i 2 domowe; dyktaty wedle uznania nauczyciela.

3. Język niemiecki.

Cel nauki. Dostateczna znajomość nauki o formach i zdaniu; zrozumienie łatwiejszych tekstów; pewna wprawa w ustnem wyrażaniu się; zdolność wypracowania zwykłych listów z zakresu interesu towarowego.

Podstawą nauki gramatyki i konwersacji jest lektura.

Klasa przygotowawcza (tyg. godz. 4).

Deklinacja i konjugacja. Płynne i poprawne czytanie. Ogólne wiadomości z gramatyki niemieckiej, szczególnie z zakresu deklinacji i konjugacji. Nacisk należy położyć na płynne i poprawne czytanie, Opowiadanie czytanych ustępów na podstawie stosownie stawianych pytań. Konwersacja niemiecka. Ćwiczenia ortograficzne. Uczenie się na pamięć.

Co dwa tygodnie zadanie szkolne. W I. półroczu dyktaty.

Klasa I. (6 godz. tyg.).

Deklinacja, konjugacja i najważniejsze zasady nauki o zdaniu. Ustne i pisemne ćwiczenia w celu ugruntowania wiedzy gramatycznej i nabycia odpowiedniego zasobu słów. Odpowiedzi na łatwe pytania nauczyciela, nawiązane do lektury i środków poglądowych. Przy zwykłych pytaniach skierowanych do uczniów używa nauczyciel języka niemieckiego (z wyjątkiem pouczeń gramatycznych).

W każdym półroczu 3 zadania szkolne i 3 domowe; dyktaty wedle uznania nauczyciela.

Klasa II. (6 godz. tyg.).

Powtórzenie i rozszerzenie nauki o formach, zwłaszcza słów nieregularnych. Uzupełnienie zasad składni. Ciągłe ustne i pisemne

ćwiczenia. Lektura, tłumaczenia i objaśnianie dłuższych ustępów, których treść da podstawę do nawiązania rozmówek. Przy sposobności krótkie tłumaczenia z języka polskiego na język niemiecki. Uzupełnienie zasobu słów przez korzystanie z obrazów ściennych z uwzględnieniem charakterystycznych cech języka handlowego. Stawianie pytań przez uczniów i próby w jednolitem samodzielnie opisywaniu i opowiadaniu w języku niemieckim.

Wprowadzenie w korespondencję handlową za pośrednictwem stosownego zasobu frazesów, potrzebnych do pisania łatwiejszych listów w sprawach towarowych i połączonych z handlem towarowym listów obrotu handlowego. Przy nauce korespondencji należy trzymać się porządku listów, zachowanego przy nauce korespondencji w języku polskim. W miejsce tłumaczeń należy przystąpić jak najrychlej do samodzielnego sporządzania listów w języku niemieckim na podstawie osobnych tematów.

Objaśniania i omawiania należy w kl. II. prowadzić w języku niemieckim.

W każdym półroczu 3 zadania szkolne i 3 domowe. Ćwiczenia w korespondencji i dyktaty wedle uznania nauczyciela.

4. Rachunki kupieckie.

Cel nauki; 1) Biegłość w wykonywaniu wszelkich obliczeń potrzebnych kupcowi w handlu towarowym z uwzględnieniem sposobów stosowanych w praktyce; 2) znajomość elementarnych obliczeń bankowych według zwyczajów austriackich. Wprawa w rachowaniu pamięciowym.

Klasa przygotowawcza (5 godz. tyg.).

Objaśnianie dziesiętkowego układu liczbowego. Cztery działania rachunkowe bezimiennymi liczbami całymi i dziesiętnymi; osobne ćwiczenia w działaniu poziomem. Ułamki zwyczajne. Rachowanie bezimiennymi uławkami zwyczajnymi (z jednocyfrowymi a co najwyżej dwucyfrowymi licznikami i mianownikami). Jednostki pieniężne Monarchii austriacko-węgierskiej, Państwa niemieckiego, Francji, Wielkiej Brytanii, Włoch i Państwa rosyjskiego. Miary i wagi metryczne, angielskie i rosyjskie. Rozkładanie i zwiżanie. Cztery działania rachunkowe liczbami imiennymi (mianowanymi). Ćwiczenia w rachowaniu pamięciowym przy każdej sposobności.

W każdym półroczu 4 zadania szkolne. 2 razy w tygodniu krótkie zadania domowe, które należy o ile możliwości poprawić w szkole.

Klasa I.

(W pierwszym półroczu 5 godz., w drugim 3 godz. tyg.).

Gruntowne powtórzenie działań bezimiennymi ułamkami dziesiętnymi i zwyczajnymi (z licznikami i mianownikami co najwyżej dwucyfrowymi). Ćwiczenia w szybkim działaniu poziomem. Kupieckie skrócenia rachunkowe, o ile rzeczywiście ułatwiają rachowanie, w szczególności skrócone mnożenie i dzielenie. Najważniejsze (europejskie i amerykańskie) układy monet, miar i wag ze szczególnem uwzględnieniem waluty koronowej i układu metrycznego, Rozkładanie i zwijanie. Działanie liczbami imiennymi (mianowanemi wraz z t. zw. praktyką włoską. Rachunek stosunku i wnioskowanie. Rachunek spółki i średniego podziału; rachunek łańcuchowy. Rachunek procentu od 100, w 100 i na 100 i jego zastosowanie przy procentowych dodatkach i potrąceniach praktyki kupieckiej. Obliczanie odsetek od 100, w 100 i na 100 i rachowanie liczbami procentowymi. Najważniejsze obliczenia towarowe; pojedyncza kalkulacja zakupna. Ciągłe ćwiczenia w pamięciowem rachowaniu liczbami imiennymi i bezimiennymi.

W pierwszym półroczu 4, w drugim 3 zadania szkolne; w pierwszym półroczu 2 razy, w drugim raz na tydzień krótkie zadanie domowe, które należy o ile możliwości poprawić w szkole.

Klasa II. (4 godz. tygodn.).

Powtórzenie rachunku procentu i odsetek. Główne zasady rachunku średniego terminu. Najważniejsze zadania z rachunku procentu składanego bez użycia formułek algebraicznych. Rachunek dyskontu według austriackich zwyczajów bankowych. Zasady rachunku monet, a zwłaszcza obliczanie ich wartości kursowej według zwyczajów austriackich. Obliczenia przy zapłacie ceł. Obliczanie wartości zagranicznych biletów bankowych. Główne zasady rachunku dewiz według austriackich zwyczajów (z pominięciem londyńskich weksli ze ścisłym terminem). Krótkie omówienie zagranicznych kursów, posiadających szczególniejsze znaczenie dla austriackiego handlu towarowego. Zasady rachunku walorów według zwyczajów austriackich. Łatwe przykłady weksli wyrównawczych celem powtórzenia.

Zamknięcie rachunku bieżącego z jednolitą (pojedynczą i podwójną) stopą procentową. Dokładne przerobienie kalkulacji towarowej wraz z kalkulacją przywozów zamorskich. W związku z kalkulacją należy omówić także ogólne koszty administracyjne w przedsiębiorstwach handlowych. Obliczanie wartości i cen porównawczych najważniejszych przedmiotów handlu międzynarodowego (zboża, mąki, spirytusu, cukru, nafty, bawełny, kawy).

Ćwiczenia w rachowaniu pamięciowem przy każdej stosownej okoliczności.

W każdym półroczu po 4 zadania szkolne; dwa razy w tygodniu krótkie zadania domowe, które należy o ile możliwości poprawić w szkole.

5. Geometrya.

Cel nauki: Oparta na doświadczeniu znajomość najważniejszych geometrycznych brył z uwzględnieniem potrzeb handlu i przemysłu. Łatwość przy obliczaniu powierzchni i objętości brył. (Dowodów twierdzeń nie należy podawać w algebraicznej formie).

Klasa przygotowawcza. (2 godziny tygodniowo).

Zasady geometryi. Poglądowe objaśnianie najprostszych brył. Opis najważniejszych figur płaskich i ich charakterystycznych własności na drodze doświadczalnej. Przystawanie trójkątów i ważne opierające się na niem twierdzenia. Czworobok. Koło. Obliczanie powierzchni. Zasady stereometrii. Powierzchnia i objętość graniastosłupa, ostrosłupa, walca, stożka i kuli. Przykłady obliczania ciężarów ciał, przychodzących w handlu z pomocą objętości i ciężaru właściwego.

W każdym półroczu 2 zadania szkolne, częstsze ćwiczenia domowe według uznania profesora.

6. Nauka o handlu i wekslach.

Cel nauki: Poglądowa znajomość stosunków i urządzeń, mających praktyczne znaczenie dla handlu. Zrozumienie praktycznej strony weksla z pominięciem szczegółów czysto prawnych. Zadaniem nauki o handlu i wekslach w klasie I. jest przedewszystkiem objaśnienie pojęć i zjawisk, których znajomość jest potrzebna przy nauce innych przedmiotów handlowych, w klasie II. natomiast uzupełnienie nauki handlowej przez samodzielne zapoznanie uczniów ze stosunkami i urządzeniami, które jeszcze nie były nigdzie przedmiotem objaśnień.

Klasa I. (W pierwszym półroczu 4 godziny, w drugim 2 godziny w tygodniu.

Wstęp. Pojęcie, powstanie, pożytek i rodzaje handlu. Przedmioty handlu. Handel towarowy, jego zwyczaje i dokumenty. Miary i wagi, cena, pieniądz, waluta, moneta, pieniądz papierowy. Przegląd kupieckich sposobów zapłaty.

Początki nauki o wekslu o ile są niezbędne do nauczania innych przedmiotów, a mianowicie pojęcie i główne rodzaje weksla,

jego znamiona, stempel wekslowy, przyjęcie, indosowanie i zapłata weksła. Objasnienia należy zawsze łączyć z wypracowaniem przykładów wekslowych. Krótka charakterystyka przekazu i czeku bankowego. Poczta Kasa Oszczędności, dział oszczędnościowy i i czekowy i organizacja tego ostatniego. Przedsiębiorcy handlowi: kupiec, firma i rejestr handlowy, pracownicy handlowi. Najważniejsze wiadomości o spółkach handlowych i innych związkach dla celów handlowych. Pomocnicze zawody handlowe: działalność komisanta, agenta, spedytora i przewoźnika. Pomocnicze urządzenia handlowe: koleje, żegluga, poczta, telegraf, telefon. Targi, składownie publiczne, wywiadownictwo kupieckie. Ubezpieczenie w służbie handlu.

Klasa II. (3 godziny tygodniowo).

Powtórzenie kupieckich sposobów zapłaty, organizacji czekowej w Pocztovej Kasie Oszczędności i najważniejszych materii z nauki o pomocniczych zawodach i urządzeniach handlowych. Wiadomości cłowe: najważniejsze wiadomości o austriackiej taryfie cłowej i dokumentach cłowych. Handel pieniężny i kredytowy: krótki zarys nauki o handlu pieniądzy, weksli i walorów, nauka o bankach i kasach oszczędności tudzież ich czynnościach, wreszcie o giełdach i sprawunkach giełdowych. Z prawa handlowego i konkursowego: ogólne przepisy ustawowe o zawieraniu i wypełnianiu sprawunków handlowych i sposobów ich zabezpieczenia na podstawie IV. księgi ustawy handlowej. Sądownictwo handlowe. Najważniejsze wiadomości z prawa konkursowego. Z prawa wekslowego: Zdolność wekslowa; powtórzenie i uzupełnienie wiadomości o składnikach wekslowych, o indosie, przyjęciu i zapłacie weksła; protest i regres wekslowy, adres pomocniczy i wyręczenie wekslowe. Umiejscowienie; powielanie weksła. Weksle własne i przekazowe. Podrabianie i fałszowanie weksli. Zaginięcie weksła. Skarga wekslowa. Odrębne przepisy węgierskiej ustawy wekslowej. Powtórzenie i rozszerzenie wiadomości o przekazach i czekach. (Przepisy ustawodawstwa przemysłowego, dotyczące handlu, zawarte są w nauce o ustroju politycznym).

7. Korespondencya i nauka o dokumentach kupieckich.

Cel nauki: biegłość w sporządzaniu listów i dokumentów handlu towarowego bez błędów językowych, formalnych i rzeczowych.

Klasa I. (W pierwszym półroczu 2 godz., w drugim 4 godz. tyg.).

Nauka o dokumentach kupieckich celem zapoznania uczniów z formą, zwyczajami kupieckimi i wyrażeniami technicznymi, których należy przestrzegać przy sporządzaniu dokumentów kupieckich. Wystawianie not, faktur, rachunków zakupna i sprzedaży, kosztów, ceduł dostawy i odbioru, ceduł złożenia, kwitów, listów przewozowych, deklaracji cłowych, telegramów; formalna strona weksla, przekazu i czeku, dokumentów pocztowych i dokumentów działu czekowego Pocztovej Kasy Oszczędności.

Korespondencya (z przygodnem wypracowywaniem przynależnych dokumentów). Wstęp o znaczeniu i sposobie sporządzania listów w handlu. Forma listów kupieckich, kopert listowych i pocztówek. Ogólne postępowanie z listami przychodzącymi i odchodzącymi. Listy w sprawie przesyłek i wypłat gotówkowych. Zwyczajna korespondencya w handlu towarowym, a mianowicie zamówienie towarów i wykonanie polecenia z uwzględnieniem różnych sposobów wyrównania faktury, nadto potwierdzenie odbioru towarów. Odwołanie i wytykanie wad. Łatwe przykłady z korespondencyi wekslowej, a mianowicie zawiadomienie o wystawieniu traty, przekazywanie weksli na rachunek bieżący z walutą płatności, listy o załatwieniu przyjęcia wekslowego i listy inkasowe. Krótkie przerobienie korespondencyi wywiadowczej. Listy upominające.

W pierwszym półroczu 2 zadania szkolne i 2 domowe, w drugim 4 szkolne i 3 domowe. Zadania domowe obejmują wypracowanie listów i dokumentów kantorowych, których koncept uczeń powinien sam sporządzić. Wszystkie wypracowania należy wykonywać od razu na czysto (w razie potrzeby przy pomocy notatek stenograficznych), a tylko wyjątkowo przepisywać w domu.

Klasa II. (3 godziny tygodniowo w pierwszym półroczu).

Powtórzenie zwyczajnych listów towarowych. Wyrównanie faktury przez Pocztową Kasę Oszczędności. Oferta sprzedawcy, zapytanie nabywcy, komis zakupna i sprzedaży towarów. Najważniejsze listy i dokumenty spedycyjne. Normalne przykłady korespondencyi przy sprowadzaniu towarów z krajów zamojskich. Dalszy ciąg korespondencyi wekslowej, a mianowicie przekazywanie weksli do dyskontowania, listy w sprawie umiejscowienia i regresu wekslowego. Najprostsze listy z obrotu bankowego, a mianowicie komisowe zakupno i sprzedaż walut, dewiz i walorów; przekazywanie rachunkowe. Listy w sprawie rachunków bieżących. Listy polecające i kredytowe. Okólniki. Skrypty dłużne. Pełnomocnictwa. Podania o zapisywanie do rejestru handlowego. Prośby o nadanie posad. Świadectwa służbowe.

W ostatnich 4 tygodniach drugiego półrocza należy (w godzinach kantoru praktycznego) przeprowadzić ogólne powtórzenie materiału korespondencji i dokumentyki tudzież księgowości i przy tej sposobności dokonać ostatecznej klasyfikacji słabszych uczniów.

W pierwszym półroczu 2 zadania szkolne i 2 domowe.

8. Księgowość (buchalterya).

Cel nauki: Poznanie teorii i nabycie wprawy w praktycznem zastosowaniu księgowości kupieckiej w handlu towarowym.

Klasa I.

(W pierwszym półroczu 2 godziny, w drugim 4 godz. tygodniowo).

Wstęp: Pojęcie, zadanie i metoda księgowości kupieckiej w ogólności. Ustawowe przepisy o księgowości kupieckiej i obowiązków stemplowania ksiąg handlowych. Objasnienie najważniejszych ogólnych pojęć i technicznych wyrażań księgowości kupieckiej.

Księgowość pojedyncza: Zasady księgowości pojedynczej i zasadnicze księgi tej metody (księga kasowa, dziennik, księga główna, inwentarz). Straca kasowa i straca odbiorców. Pomocnicze księgi metody pojedynczej. Zamknięcie ksiąg według tej metody. Ciągłe praktyczne ćwiczenia w księgowaniu różnych zaszłości w przedsiębiorstwach handlowych i przemysłowych. Przeprowadzenie jednomiesięcznego tematu (średnich rozmiarów) w przedsiębiorstwie pojedynczym działu towarowego przez wszystkie księgi główne i pomocnicze. Zapiski księgowe przedsiębiorstwa sklepowego i przerobienie osobnego przykładu dla ich objaśnienia.

Księgowość podwójna: Zasady księgowości podwójnej i zasadnicze księgi tej metody, (księga główna, kasowa, dziennik, inwentarz). Wypracowanie praktycznych przykładów zaciągania do tych ksiąg.

W pierwszym półroczu 2, w drugim 4 zadania szkolne; zadania domowe według uznania nauczyciela. Wypracowania szkolne należy wykonać odrazu na czysto, a tylko wyjątkowo przepisywać w domu.

Klasa II. (W pierwszym półroczu 4 godz. tyg.).

Dalszy ciąg księgowości podwójnej. Powtórzenie i rozszerzenie nauki o kontach księgowości podwójnej i reguł o zaciąganiu do ksiąg tej metody. Zbiornik. Teorya otwarcia i zamknięcia ksiąg według metody podwójnej. Objasnienia pojęcia bilansu. Ciągłe praktyczne ćwiczenia w księgowaniu, zamykaniu i otwieraniu na prostych i krótkich przykładach z handlu

towarowego, z przedsiębiorstw przemysłowych i bankowych. Objaśnianie i wypracowanie amerykańskiej księgi głównej. Najważniejsze zasady księgowości fabrycznej. Odrębne zasady zamknięcia w spółkach jawnych.

W ostatnich czterech tygodniach drugiego półrocza (w godzinach kantoru praktycznego) należy urządzić ogólne powtórzenie i egzamin z materiału księgowości (wraz z korespondencją i dokumentyką) i przeprowadzić przy tej sposobności klasyfikację słabszych uczniów z tego przedmiotu.

W pierwszym półroczu 4 zadania szkolne; zadania domowe wedle uznania nauczyciela, przyczem należy o ile możliwości unikać mechanicznego przepisywania.

9. Kantor praktyczny.

Cel nauki: Zrozumienie wzajemnego związku między pojedynczemi czynnościami przedsiębiorstwa i powtórzenie najważniejszych materii ze wszystkich przedmiotów handlowych. O ile możliwości należy zapoznać uczniów z urządzeniami kantorowemi dla czynności manipulacyjnych.

Tok czynności kantorowych należy urządzić tak, aby wszyscy uczniowie byli ciągle zatrudnieni.

Klasa II. (w II pół . 7 godz. tygodn.).

Zupełne wypracowanie jednego lub kilku tematów z handlu hurtownego i drobnego (sklepowego), polegające na wypracowaniu wszystkich dokumentów i listów i przeprowadzeniu wszystkich zapisów księgowych wynikających z każdej zaszłości. W odpowiednich miejscach należy przeprowadzić także potrzebne obliczenia i objaśnić odnośną zaszłość pod względem techniczno-handlowym i prawnym. Pomiędzy zaszłościami, które należy objaśnić, powinny znajdować się także sprawunki komisowe i spedycyjne tudzież najprostsze sprawunki bankowe.

Wypracowania kantoru praktycznego należy zakończyć w 4 tygodnie przed upływem drugiego półrocza, aby uzyskać wolne godziny dla powtórzenia.

W drugim półroczu 2 zadania szkolne trwające po 2 godziny. Domowe przygotowanie do przerobienia zaszłości najbliższej godziny szkolnej.

10. Geografia handlowa.

Cel nauki: Na ogólnych geograficznych zasadach oparta znajomość państw jako obszarów produkcji i handlu i ich stanowisko w obrocie światowym ze szczególnem uwzględnieniem monarchii austro-węgierskiej. Zrozumienie map, które są podstawą całej nauki.

Klasa przygotowawcza (tyg. godz. 3).

Najważniejsze geograficzne pojęcia potrzebne do zrozumienia globusu i map. Ogólny przegląd części ziemi wedle układu poziomego i pionowego, wedle nawodnienia, klimatu, zaludnienia, oraz politycznego podziału. Dokładniejsze traktowanie monarchii austriacko-węgierskiej.

Klasa I. (tyg. godz. 3).

Wyjaśnienie potrzebnych do zrozumienia map pojęć z geografii matematycznej. Zasady geografii fizycznej z uwzględnieniem tych partyi, które są szczególnie ważne dla produkcji, handlu i komunikacji. Dokładne traktowanie monarchii austro-węgierskiej, polityczny podział państwa, dokładne przerobienie oro- i hydrografii, klimatu, zaludnienia, produkcji rolniczej i górniczej, przemysłu; środki komunikacyjne Austro-Węgier, zwłaszcza główne linie kolejowe i okrętowe. Objaśnianie specjalnej mapy ziemi rodzinnej.

Cesarstwo niemieckie (wraz z koloniami) i Szwajcarya pod względem oro- i hydrograficznym, produkcji, przemysłu, handlu i komunikacji z uwzględnieniem stosunków handlowych tych państw z Austro-Węgrami.

Klasa II. (tyg. godz. 3).

Inne kraje sąsiadujące z monarchią austro-węgierską, przy czem należy się ograniczyć do przerobienia najważniejszych ogólnych geograficznych stosunków i do charakterystycznych produktów, mających znaczenie dla handlu światowego. Reszta państw europejskich z ich koloniami, oraz samoistne państwa pozaeuropejskie, traktowane w sposób przeglądowy pod względem ogólnym i geograficzno-handlowym. Wyjaśnienia kolejowych rozkładów jazdy. Najważniejsze środki i instytucje komunikacyjne między stałymi lądami, (okręty pocztowe, kable, międzynarodowy związek pocztowy).

11. Historia naturalna.

Cel nauki: Poglądowa znajomość działów przyrody wedle zasadniczych własności płodów, ich wzajemnego stosunku i znaczenia dla człowieka. Znajomość budowy ciała ludzkiego i zasad higieny.

Klasa przygotowawcza. (4 godz. tyg.).

Mineralogia: Opis najbardziej rozpowszechnionych minerałów ze szczególnem uwzględnieniem tych, które mają zastoso-

wanie techniczne; własności ogólne, a mianowicie formy krystalograficzne na podstawie odpowiednich przykładów. Przegląd najważniejszych minerałów wchodzących w skład skorupy ziemskiej. Zoologia: Anatomiczna budowa ciała ludzkiego i znaczenie części jego, przedstawione we formie łatwo przystępnej (bez uwzględnienia stosunków histologicznych). W związku z tem zasady higieny i kilka reguł o pierwszej pomocy w nieszczęśliwych wypadkach. Przegląd świata zwierzęcego na podstawie tych gatunków i rodzajów zwierząt, które w kraju naszym żyją, lub też mieć będą znaczenie ze względu na naukę towaroznawstwa; zarys systematyki świata zwierzęcego. Botanika: Opis kilku bardzo rozpowszechnionych roślin nasiennych, w miarę możliwości na podstawie świeżego materiału roślinnego; zwięzłe objaśnienie budowy zewnętrznej i funkcji poszczególnych organów w związku z właściwą anatomią roślin. Zarys systematyki świata roślinnego łącznie z nauką o najważniejszych roślinach bezkwiatowych, zwłaszcza o grzybach i ich znaczeniu przy wywoływaniu fermentacji i chorób.

Cała nauka historii naturalnej powinna być pogładową i w ten sposób prowadzoną, by stanowiła przygotowanie dla późniejszej nauki towaroznawstwa.

12. Fizyka.

Cel nauki: Znajomość najważniejszych i najłatwiej zrozumiałych zjawisk fizycznych z ciągłym uwzględnianiem praktycznych potrzeb codziennego życia. (Nauka ma się opierać o ile możliwości na doświadczeniach).

Klasa przygotowawcza. (tyg. godz. 4).

Ogólne własności ciał, stany skupienia, ciężar, środek ciężkości, dźwignia, waga, równia pochyła, ruch i jego przeszkody. Swobodna powierzchnia cieczy, rozchodzenie się ciśnienia, prasa hydrauliczna, ciśnienie na dno, pęd do góry, ciśnienie na ściany, koła wodne, turbiny, naczynia połączone, zasada Archimedes'a, oznaczanie ciężaru gatunkowego stałych i ciekłych ciał; własności powietrza, pompa rozrzedzająca i zgęszczająca, pompa pneumatyczna, ciśnienie atmosferyczne, barometr, lewar, pompa, sikawka, manometr.

Istota ciepła, działanie ciepła w ogólności, rozszerzanie się ciał pod wpływem ciepła, termometr, motory gazowe, topnienie, parowanie, wrzenie, maszyna parowa, rozchodzenie się ciepła, wywołane przez ciepło prądy w powietrzu i we wodzie. Ogólne prawa głosu, szybkość rozchodzenia się głosu, odbicie głosu, ton, drgania, struny, piszczałki, ludzki organ głosu i słuchu, fonograf, gramofon. Powstanie i rozchodzenie się światła, cień, odbicie świa-

ła w zwierciadłach, załamywanie się światła w pryzmatach, fotografia, załamywanie się światła w soczewkach, mikroskop, luneta, latarnia magiczna, ludzkie oko, okulary, stereoskop.

Powstanie elektryczności przez tarcie, elektroskop, rozkład elektryczności na przewodnikach, maszyna elektryczna influencyjna. Powstanie elektryczności przez wpływ, elektryczność atmosferyczna, burze; magnetyczne zjawiska i prawa, umiejscowienie magnetycznej siły (bieguny), naturalne i sztuczne magnesy, magnetyzm ziemski, deklinacja, kompas; ogniwo galwaniczne, prąd elektryczny, działanie cieplne i świetlne prądu elektrycznego, żarówka, lampa łukowa, chemiczne działanie prądu elektrycznego w ogólności, elektroliza wody, magnetyczne działanie prądu elektrycznego, elektromagnetyzm, dzwonki elektryczne, telegraf, mikrofon i telefon, indukcja, działanie prądu indukcyjnego, dynamomaszyna, motor elektryczny.

13. Towaroznawstwo.

Cel nauki: Znajomość najważniejszych surowców naturalnych z uwzględnieniem ich własności charakterystycznych, ich sposobów i miejsc otrzymywania, ich znaczenia dla handlu i zastosowania; znajomość zasadniczych pojęć z zakresu chemii w związku ze składem chemicznym i przeróbką surowca; znajomość ważniejszych wiadomości z dziedziny chemicznej i mechanicznej technologii, odnoszącej się do sporządzania półfabrykatów i towarów gotowych.

Klasa I. (3 godziny tygodniowo).

Wstęp: Podział towarów na podstawie ich pochodzenia z przyrody. Pojęcia wstępne z chemii niezbędne dla towaroznawstwa; podział towarów podług składu chemicznego. Towary nieorganiczne: (Towary ze świata mineralnego) Metale i produkty hutnicze; materiały do szlifowania i polerowania; kamienie służące do ozdoby; materiały tokarskie i budowlane; surowce przemysłu chemicznego i produkty chemiczne; szkło; towary z gliny; materiały do pisania i rysowania; mineralne materiały do oświetlania i palenia. Powtórzenie omówionych w ciągu roku pierwiastków i związków chemicznych.

Klasa II. (3 godziny tygodniowo).

Towary organiczne. (Towary ze świata roślinnego i zwierzęcego). Pożywki roślinne i zwierzęce; używki łącznie z napojami alkoholowymi; tłuszcze i oleje; olejki eteryczne, żywice, gumy, kauczuk; drzewo; organiczne materiały farbiarskie i gar-

barskie; towary ze skóry zwierzęcej; włókna i towary z nich sporządzane; organiczne materiały tokarskie; najważniejsze materiały apteczne. Zwięzłe powtórzenie omówionych związków organicznych.

W odpowiednich miejscach należy omówić najważniejsze szczegóły odnoszące się do zafalszowania pewnych towarów i najprostsze metody rozeznawania tychże; należy zwrócić uwagę na środki ostrożności, jakich przechowywanie pewnych towarów wymaga, jakoteż na możliwość psucia się pewnych towarów. Cała nauka powinna być prowadzoną przy pomocy charakterystycznych prób towarowych, toków fabrykacyi, tablic i modeli; przez wycieczki do fabryk, urządzone w związku z materiałem wykładowym, ma być daną uczniom sposobność wglądu w ruch przemysłowy.

Nauka towaroznawstwa powinna w interesie praktycznych celów nauki specjalnie zwracać uwagę na lokalny handel i przemysł.

14. Nauka o ustroju politycznym.

Cel nauki: Poznanie najważniejszych materii z ustroju, administracyi i sądownictwa królestw i krajów, reprezentowanych w Radzie państwa.

Nauka odbywać się powinna raczej w formie opowiadania i objaśnienia niż w sposób systematyczny.

Klasa II. (1 godzina tygodniowo).

Krótki wstęp o państwie i prawie państwowem w ogólności. Monarchia austriacko-węgierska jak związek państw. Ustawodawcze czynniki państwa w królestwach i krajach reprezentowanych w Radzie państwa (monarcha i rada państwa); sejmy krajowe. Ustawy i rozporządzenia. Państwowe władze administracyjne i sądowe ze szczególnem uwzględnieniem zakresu interesów kupieckich; władze krajowe; samorząd. Ogólne prawa obywateli. Polityczny stosunek Przedlitawii do Węgier. Zasadniczy pogląd na najważniejsze materie austriackiego prawa prywatnego.

Najważniejsze urzędy na polu administracyi politycznej, sądownictwa, wojskowości, szkolnictwa, skarbowości (podatki, cła i monopole), administracyi przemysłowej i społecznego ustawodawstwa Austrii.

W związku z temi materiami należy omówić zwłaszcza główne zasady ustawy przemysłowej (podział zatrudnień zarobkowych, warunki samodzielnego zarabkowania, dowód uzdolnienia, pomocniczy personal przemysłowy, przepisy ochronne o robotnikach przemysłowych, stowarzyszenia zawodowe), zasady ochrony patentów, marek i wzorów. Zakres działania izb handlowo-przemysłowych i handlowe zadanie konsulatów.

15. Stenografia.

Cel nauki: Zdolność pisania 110—125 zgłosek na minutę i pewność w odczytywaniu własnego stenogramu.

Klasa I. (tyg. 2 godz.).

Tworzenie i skracanie słów. Osobne ćwiczenia w pisaniu technicznych wyrażań handlowych.

W każdym półroczu 2 zadania szkolne; ćwiczenia pisemne wedle potrzeby.

Klasa II. (tyg. 2 godz.).

Skracanie zdań i ćwiczenia w szybkim pisaniu. Przy tych ćwiczeniach należy uwzględnić także i korespondencyę handlową.

W każdym półroczu 2 zadania szkolne; ćwiczenia wedle potrzeby.

Uwaga: W szkołach, w których udziela się obowiązkowo także nauki drugiego języka oprócz wykładowego, należy przerobić z uczniami w miarę wolnego czasu także zasady stenografii w tym języku.

16. Kaligrafia.

Cel nauki: WYROBIENIE PIĘKNEGO I SZYBKIEGO PISMA.

Klasa przygotowawcza (2 godz. tygodn.).

Nabycie gruntownej wprawy w piśmie łacińskim i niemieckim.

W każdym półroczu 3 wypracowania z próbami pisma w szkole; ćwiczenia domowe wedle uznania nauczyciela.

Klasa I. (2 godz. tyg.).

Nabycie gruntownej wprawy w piśmie łacińskim, niemieckim i rondowem w rozmaitych wielkościach.

W każdym półroczu 3 wypracowania z próbami pisma w szkole; domowe ćwiczenia wedle uznania nauczyciela.

Klasa II. (1 godz. tyg.).

Pismo kupieckie z uwzględnieniem metody szybkiego pisania. Sygnatury handlowe.

W każdym półroczu 2 wypracowania z próbami pisma w szkole; ćwiczenia szkolne wedle uznania nauczyciela.

Nadobowiązkowo :

17. Pisanie na maszynach.

Cel nauki: Zaznajomienie się z użyciem maszyn do pisania różnych systemów.

Klasa II. (tyg. godz. 2).

Ogólne wyjaśnienie sposobu pisania na maszynach z uniwersalną klawiaturą. Trzymanie ciała przy pisaniu na maszynie, wkładanie papieru, poruszanie wózka w prawo i lewo przy równoczesnem robieniu odstępów między wierszami; normalny układ palców. Uderzenie w klawisze. Ćwiczenia w łączeniu liter używanych najczęściej w języku wykładowym. Tworzenie słów i zdań. Pisanie dużych liter (bezpośrednio lub przy pomocy zmiennika). Znaki pisarskie i liczby. Podkreślanie słów i zdań. Wstępy do listów kupieckich i zakończenia. Ćwiczenia w pisaniu kopert, listów kupieckich i rachunków (tych ostatnich przy użyciu tabulatora). Pisanie pod dyktatem i na podstawie stenogramów.

Uczniowie podzieleni są przy nauce na grupy.

18. Gimnastyka i gry dla młodzieży.

Cel nauki: Wzmocnienie siły, zręczność i pewność ruchów uczniów, rozbudzenie ich zmysłu porządku; utrzymanie fizycznej i umysłowej świeżości przez przyjemne ćwiczenia cielesne.

Klasa I. i II. (2 godziny tygodniowo w każdej klasie).

Ćwiczenia wolne i w zastępach; stosowne do wieku i fizycznego rozwoju ćwiczenia na przyrządach. Gry ruchowe.

19. Śpiew.

Cel nauki: Rozbudzenie poczucia muzykalności, podniesienie kultury umysłu uczniów przez pielęgnowanie muzyki towarzyskiej.

Klasa I. i II. (1 godzina tygodniowo w każdej klasie).

Ćwiczenia w słuchu; ćwiczenia w pisaniu i czytaniu nut (na podstawie systemu nutowego); ćwiczenia głosu i trafianie interwałów w granicach zdolności uczniów do śpiewu ze względu na mutację; rozbudzanie poczucia rytmu. Ćwiczenia w wielogłosowym śpiewie choralnym. Niektóre dobre pieśni ludowe (zwłaszcza też patryotyczne) należy wyćwiczyć do śpiewania z pamięci.

E) Dwuklasowa szkoła dla dziewcząt.

I, R e g u l a m i n.

1. Regulamin.

§ 1.

Zadaniem Dwuklasowej szkoły handlowej dla dziewcząt, połączonej z Akademią handlową w Krakowie jest udzielić dziewczętom tych wiadomości kupieckich, zwłaszcza kantorowych, których potrzebować mogą jako buchalterki, kasyerki, korespondentki i t. p.

§. 2.

Językiem wykładowym jest język polski.

§. 3.

Szkoła składa się z dwóch kursów rocznych, na które materiały naukowy rozdzielony jest wedle planu, na który c. k. Ministerstwo Wyznań i Oświaty udzieliło swego przyzwolenia.

§. 4.

Dwuklasowa szkoła handlowa dla dziewcząt połączona jest z Akademią handlową w Krakowie, a zarząd jej sprawuje Kuratorja tegoż zakładu.

§. 5.

Kierownikiem dwuklasowej szkoły handlowej dla dziewcząt w Krakowie jest każdorazowy dyrektor Akademii handlowej w Krakowie, nauki udzielają nauczyciele Akademii handlowej ewentualnie inni nauczyciele pomocniczy, mający stałe posady przy tutejszych szkołach średnich lub instytucjach finansowych. i t. p.

§. 6.

Do klasy I. przyjmuje się uczennice, które ukończyły z dobrym postępem (we wszystkich przedmiotach) trzy klasy szkoły wydziałowej (licealnej lub średniej), albo złożyły egzamin wstępny z języka polskiego, niemieckiego, rachunków, geografii i nauk

przyrodniczych w zakresie nauk udzielanych w 3-klasowej szkole wydziałowej. Uczennice muszą w roku, w którym się wpisują do szkoły ukończyć 14 lat. Wobec innych równych warunków mają pierwszeństwo uczennice z ukończoną wyższą klasą wydziałową i starsze wiekiem.

Do klasy II. przyjmuje się uczennice, które ukończyły z I. stopniem ogólnym klasę I. Dwuklasowej szkoły handlowej lub mając co najmniej lat 15 złożyć egzamin wstępny w zakresie nauk udzielanych w klasie I. Dwuklasowej szkoły handlowej.

§. 7.

Przy pierwszym wpisie ma każda uczennica złożyć wpisowe w wysokości 10 K. Każda zaś bez wyjątku składa co roku 2 K. jako datek na zbiory naukowe. Czesne wynosi 80 K. rocznie i ma być wniesione w dwóch ratach z góry (połowa do 15/10, druga połowa między 1/2 a 15/3). Od opłaty szkolnej nie uwalnia się wcale. Raz wpłaconych opłat szkolnych nie zwraca się pod żadnym warunkiem.

§. 8.

Wszystkie inne prawa i obowiązki uczennic nie wyszczególnione w niniejszym regulaminie zawierają odnośne przepisy dla uczniów Akademii handlowej względnie dla uczniów i uczennic szkół średnich.

§. 9.

Plan nauki obejmuje następujące przedmioty:

1. Język polski . . .	kl. I. 2 godz.	kl. II. 3 godz.
2. Język niemiecki . . .	" 5	" 5
3. Rachunki kupieckie	5 w I. p., 3 w II. p.	" 3
4. Nauka o handlu i wekslach . . .	3 w I. p., 1 w II. p.	" 2
5. Prace kant. i koresp.	2 w I. p., 4 w II. p.	" 3 w I. półr.
6. Buchalterya . . .	2 w I. p., 4 w II. p.	" 4 w I. półr.
7. Kantor praktyczny .	"	" 7 w II. półr.
8. Geografia handlowa	" 2	" 2
9. Stenografia . . .	" 2	" 2
10. Kaligrafia	" 2	" 1
Nadobowiązkowo:		
11. Towaroznawstwo .	" 3	" 3
12. Pisanie na maszynie	" —	" 2
13. Nauka hyg. i gosp.	" 2	" 2
14. Gimnastyka . . .	" 2	" 2
15. Śpiew	" 1	" 1
Razem tygodniowo w kl. I.	33 godz.	w kl. II. 35 godz.

2 Plan nauk Dwuklasowej szkoły handlowej żeńskiej.

a) Przedmioty obowiązkowe.

1. Język polski.

Cel nauki: Łatwe porozumiewanie się z innymi w języku wykładowym; zdolność poprawnego wyrażania się w mowie i piśmie; biegłość w wyraźnym czytaniu i opowiadaniu rzeczy przeczytanych. Znajomość najważniejszych dzieł literatury ze szczególnym uwzględnieniem arcydzieł autorów nowszej doby.

Klasa I. (2 godz. tygodn.).

Powtórzenie odmian i rozbiór części składowych zdania pojedynczego, zasady pisowni i nauki o znakach pisarskich; najczęściej używane słowa obcego pochodzenia, zwłaszcza z zakresu handlu i powtórzenie najważniejszych części ze składni; rozbiór zdań. Lektura prozaicznych i poetycznych ustępów; poprawne czytanie i opowiadanie czytanego. Uczenie się na pamięć stosownych ustępów.

W każdym półroczu 2 zadania szkolne i 2 domowe; dyktaty wedle uznania nauczyciela.

Klasa II. (3 godz. tygodn.).

Powtórzenie nauki o formach i zdaniu; ustne i pisemne opowiadanie czytanych ustępów własnymi słowami. Tok myśli i dyspozycja wzoronych ustępów prozaicznych. Ortograficzne ćwiczenia w dalszym ciągu. Krótkie wiadomości o najważniejszych dziełach literackich z podaniem odnośnych szczegółów biograficznych, przyczem należy przedewszystkiem uwzględnić arcydzieła wybitnych poetów nowszej doby. Najważniejsze wiadomości o rodzajach poetycznych form i nauki o wierszowaniu wysnute z lektury. Samodzielne opowiadanie czytanych ustępów poetycznych i ćwiczenia w wolnych wykładach. Wypracowania piśmienne postępują od zwyczajnej reprodukcji począwszy aż do łatwego samodzielnego wypracowania na temat z zakresu praktyki życiowej uczenic.

Co półroczu 3 zadania szkolne i 2 domowe; dyktaty wedle uznania nauczyciela.

2. Język niemiecki.

Cel nauki: Dostateczna znajomość nauki o formach i zdaniu; zrozumienie łatwiejszych tekstów; pewna wprawa w ustnem

wyrażaniu się i zdolność wypracowywania zwykłych listów w zakresie interesu towarowego.

Podstawę nauki gramatyki i konwersacyi stanowi lektura.

Klasa I. (5 godz. tygodn.).

Głosownia i czytanie. Nauka o formach i najważniejsze zasady nauki o zdaniu. Ustne i pisemne ćwiczenia w celu ugruntowania wiedzy gramatycznej i nabycia odpowiedniego zasobu słów. Odpowiedzi na łatwe pytania nauczyciela, nawiązane do lektury i środków poglądowych. Przy zwykłych pytaniach skierowanych do ucznia używa nauczyciel języka niemieckiego z (wyjątkiem pouczeń gramatycznych).

W każdym półroczu 3 zadania szkolne i 3 domowe; dyktaty wedle uznania nauczyciela.

Klasa II. (5 godz. tygodn.).

Powtórzenie i rozszerzenie nauki o formach, zwłaszcza słów nieregularnych. Uzupełnienie zasad składni. Ciągłe ustne i pisemne ćwiczenia. Lektura, tłumaczenia i objaśnienia dłuższych ustępów, których treść da podstawę do nawiązania rozmówek. Przy sposobności krótkie tłumaczenia z języka polskiego na język niemiecki. Uzupełnienie zasobu słów przez korzystanie z obrazów ściennych, z uwzględnieniem charakterystycznych cech języka handlowego. Stawianie pytań przez uczennice i próby w jednolitem samodzielnie opisywaniu i opowiadaniu w języku niemieckim.

Wprowadzenie w korespondencję handlową za pośrednictwem stosownego zasobu frazesów, potrzebnych do pisania łatwiejszych listów w sprawach towarowych i połączonych z handlem towarowym listów obrotu handlowego. Przy nauce korespondencji należy trzymać się porządku listów, zachowywanego przy nauce korespondencji w języku polskim. W miejsce tłumaczeń należy przystąpić jak najrychlej do samodzielnego sporządzania listów w języku niemieckim na podstawie osobnych tematów.

Objaśnienia i omawiania należy w klasie II. prowadzić w języku niemieckim.

W każdym półroczu 3 zadania szkolne i domowe. Ciągłe ćwiczenia w korespondencji na podstawie dawanych tematów.

3. Rachunki kupieckie.

Cel nauki: Biegłość w wykonywaniu wszelkich obliczeń potrzebnych kupcowi w handlu towarowym z uwzględnieniem sposobów stosowanych w praktyce; znajomość elementarnych obliczeń bankowych według zwyczajów austriackich. Wprawa w rachowanie pamięciowe.

Klasa I.

(W pierwszym półroczu 5 godz., w drugim 3 godz. tygodn.).

Gruntowne powtórzenie działań bezimiennymi ułamkami dziesiętnymi i zwyczajnymi (z licznikami i mianownikami co najwyżej dwucyfrowymi). Ćwiczenia w szybkim działaniu poziomem. Kupieckie skrócenia rachunkowe, o ile rzeczywiście ułatwiają rachowanie, w szczególności skrócone mnożenie i dzielenie. Najważniejsze (europejskie i amerykańskie) układy monet, miar i wag ze szczególnem uwzględnieniem waluty koronowej i układu metrycznego. Rozkładanie i zwijanie. Działania liczbami imiennymi (mianowanemi) wraz z t. zw. praktyką włoską. Rachunek stosunku i wnioskowanie. Rachunek spółki i średniego podziału; rachunek łańcuchowy. Rachunek procentu od 100, w 100 i na 100 i jego zastosowanie przy procentowych dodatkach i potrąceniach praktyki kupieckiej. Obliczanie odsetek od 100, w 100, i na 100 i rachowanie liczbami procentowymi. Najważniejsze obliczenia towarowe; pojedyncza kalkulacja zakupna. Ciągłe ćwiczenia w pamięciowem rachowaniu liczbami imiennymi i bezimiennymi.

W pierwszym półroczu 4, w drugim 3 zadania szkolne; w pierwszym półroczu 2 razy, w drugim raz na tydzień krótkie zadanie domowe, które należy o ile możności poprawić w szkole.

Klasa II. (3 godz. tygodn.).

Powtórzenie rachunku procentu i odsetek. Rachunek dyskontu według austriackich zwyczajów bankowych. Zasady rachunku monet, a zwłaszcza obliczanie ich wartości kursowej według zwyczajów austriackich. Obliczenia przy zapłacie cel. Obliczanie wartości zagranicznych biletów bankowych. Główne zasady rachunku dewiz według austriackich zwyczajów (z pominięciem londyńskich weksli ze ścisłym terminem). Krótkie omówienie zagranicznych kursów, posiadających szczególniejsze znaczenie dla austriackiego handlu towarowego. Zasady rachunku walorów według zwyczajów austriackich. Łatwe przykłady weksli wyrównawczych celem powtórzenia.

Zamknięcie rachunku bieżącego z jednolitą (pojedynczą i podwójną) stopą procentową w zarysach. Dokładne przerobienie kalkulacji towarowej wraz z kalkulacją przywozów zamorskich. W związku z kalkulacją należy omówić także ogólne koszty administracyjne w przedsiębiorstwach handlowych. Obliczanie wartości i cen porównawczych najważniejszych przedmiotów handlu międzynarodowego (zboża, mąki, spirytusu, cukru, nafty, bawełny, kawy). Ćwiczenia w rachowaniu pamięciowem przy każdej stosownej okoliczności.

W każdym półroczu po 3 zadania szkolne; raz w tygodniu krótkie zadania domowe, które należy o ile możliwości poprawić w szkole.

4. Nauka o handlu i wekslach.

Cel nauki: Poglądowa znajomość stosunków i urządzeń, mających praktyczne znaczenie dla handlu. Zrozumienie praktycznej strony weksla z pominięciem szczegółów czysto prawnych. Zadaniem nauki o handlu i wekslach w klasie I. jest przede wszystkim objaśnienie pojęć i zjawisk, których znajomość jest potrzebna przy nauce innych przedmiotów handlowych, w klasie II. natomiast uzupełnienie nauki handlowej przez samodzielne zapoznanie uczeniec ze stosunkami i urządzeniami, które jeszcze nie były nigdzie przedmiotem objaśnień.

Klasa I. (W pierwszym półroczu 3 godziny, w drugim 1 godzina w tygodniu).

Wstęp. Pojęcie, powstanie, pożytek i rodzaje handlu. Przedmioty handlu. Handel towarowy, jego zwyczaje i dokumenty. Miary i wagi, cena, pieniądz, waluta, moneta, pieniądz papierowy. Przegląd kupieckich sposobów zapłaty.

Początki nauki o wekslu, o ile są niezbędne do nauczania innych przedmiotów, a mianowicie: pojęcie i główne rodzaje weksla, jego znamiona, stempel wekslowy, przyjęcie, indosowanie i zapłata weksla. Objasnienia należy zawsze łączyć z wypracowaniem przykładów wekslowych. - Krótka charakterystyka przekazu i czeku bankowego. Pocztaowa kasa oszczędności, dział oszczędnościowy i czekowy i organizacja tego ostatniego. Przedsiębiorcy handlowi: kupiec, firma i rejestr handlowy, pracownicy handlowi. Najważniejsze wiadomości o spółkach handlowych i innych związkach dla celów handlowych. Krótkie pouczenie o pomocniczych zawodach handlowych: działalność komisarza, agenta, spedytora i przewoźnika. Przegląd pomocniczych urządzeń handlowych: koleje, żegluga, poczta, telegraf, telefon. Targi, składownie publiczne, wywiadowstwo kupieckie. Ubezpieczenie w służbie handlu.

Klasa II. (3 godziny tygodniowo).

Powtórzenie kupieckich sposobów zapłaty, zwłaszcza organizacyi czekowej w pocztowej kasie oszczędności. Wiadomości cłowe: najważniejsze wiadomości o austriackiej taryfie cłowej i dokumentach cłowych. Handel pieniężny i kredytów: krótki zarys nauki o handlu pieniądzy, weksli i walorów, nauka o bankach i kasach oszczędności tudzież ich czynnościach,

wreszcie o giełdach i sprawunkach giełdowych. Z prawa handlowego i konkursowego: ogólne przepisy ustawowe o zawieraniu i wypełnianiu sprawunków handlowych i sposobów ich zabezpieczenia na podstawie IV. księgi ustawy handlowej. Sądownictwo handlowe. Najważniejsze wiadomości z prawa konkursowego: Z prawa wekslowego: Zdolność wekslowa; powtórzenie i uzupełnienie wiadomości o składnikach wekslowych, o indosie, przyjęciu i zapłacie weksła; protest i regres wekslowy, adres pomocniczy i wyłączenie wekslowe. Umieszczenie; powielanie weksła. Weksle własne i przekazowe. Podrabianie i fałszowanie weksli. Zaginięcie weksła. Skarga wekslowa. Powtórzenie wiadomości o przekazach i czekach. Z reszty przepisów ustawodawstwa przemysłowego: Zasady ustawy przemysłowej (podział zatrudnień zarobkowych, warunki samodzielnego zarabkowania, dowód uzdolnienia, pomocniczy personal przemysłowy, przepisy ochronne o robotnikach przemysłowych), handel wolny, monopole. Zasady ochrony patentów, marek i wzorów. Izby handlowe i przemysłowe, gremia kupieckie, konsulaty.

5. Korespondencya i nauka o dokumentach kupieckich.

Cel nauki: biegłość w sporządzaniu listów i dokumentów handlu towarowego bez błędów językowych, formalnych i rzeczowych.

Klasa I. (W pierwszym półroczu 2 godz., w drugim 4 godz. tyg.).

a) Nauka o dokumentach kupieckich celem zapoznania uczniów z formą, zwyczajami kupieckimi i wyrażeniami technicznymi, których należy przestrzegać przy sporządzaniu dokumentów kupieckich. Wystawianie not, rachunków zakupna i sprzedaży, kosztów, ceduł dostawy i odbioru, ceduł złożenia, kwitów, listów przewozowych, deklaracji cłowych, telegramów; formalna strona weksła, przekazu i czeku, dokumentów pocztowych i dokumentów działu czekowego pocztowej kasy oszczędności.

b) Korespondencya (z przygodnem wypracowywaniem przynależnych dokumentów). Wstęp o znaczeniu i sposobie sporządzania listów w handlu. Forma listów kupieckich, kopert listowych i pocztówek. Ogólne postępowanie z listami przychodzącymi i odchodzącymi. Listy w sprawie przesyłek i wypłat gotówkowych. Zwyczajna korespondencya w handlu towarowym, a mianowicie zamówienie towarów i wykonanie polecenia z uwzględnieniem różnych sposobów wyrównania faktury, nadto potwierdzenie odbioru towarów. Odwołania i wytykania wad. Łatwe przykłady z korespondencyi wekslowej, a mianowicie zawiadomienie o wysta-

wieniu traty, przekazywanie weksli na rachunek bieżący z walutą płatności, listy o załatwienie przyjęcia wekslowego i listy inkasowe. Krótkie przerobienie korespondencji wywiadowczej. Listy upominające.

W pierwszym półroczu 2 zadania szkolne i 2 domowe, w drugim 4 szkolne i 3 domowe. Zadania domowe obejmują wypracowanie listów i dokumentów kantorowych, których koncept uczenica powinna sama sporządzić. Wszystkie wypracowania należy wykonywać odrazu na czysto (w razie potrzeby przy pomocy notatek stenograficznych), a tylko wyjątkowo przepisywać w domu.

Klasa II. (3 godziny tygodniowo w pierwszym półroczu).

Powtórzenie zwyczajnych listów towarowych. Wyrównanie faktury przez pocztową kasę oszczędności. Oferta sprzedawcy, zapytanie nabywcy, komis zakupna i sprzedaży towarów. Najważniejsze listy i dokumenty spedycyjne. Dalszy ciąg korespondencji wekslowej, a mianowicie przekazywanie weksli do dyskontowania, listy w sprawie umiejscowienia i regresu wekslowego. Najprostsze listy z obrotu bankowego, a mianowicie komisowe zakupno i sprzedaż walut, dewiz i walerów; przekazywanie rachunkowe. Listy w sprawie rachunków bieżących. Listy polecające i kredytowe. Okólniki. Prośby o nadanie posad. Świadectwa służbowe.

W ostatnich 4 tygodniach drugiego półroczu należy (w godzinach kantoru praktycznego) przeprowadzić ogólne powtórzenie materiału korespondencji i dokumentyki tudzież księgowości i przy tej sposobności dokonać ostatecznej klasyfikacji słabszych uczennic.

W pierwszym półroczu 2 zadania szkolne i 2 domowe.

6. Księgowość (buchalterya.)

Cel nauki: Poznanie teorii i nabycie wprawy w praktycznym zastosowaniu księgowości kupieckiej w handlu towarowym.

Klasa I.

(W pierwszym półroczu 2 godziny, w drugim 4 godz. tygodniowo).

Wstęp: Pojęcie, zadanie i metoda księgowości kupieckiej w ogólności. Ustawowe przepisy o księgowości kupieckiej i obowiązek stemplowania ksiąg handlowych. Objasnienie najważniejszych ogólnych pojęć technicznych wyrażen księgowości kupieckiej.

Księgowość pojedyncza: Zasady księgowości pojedynczej i zasadnicze księgi tej metody (księga kasowa, dziennik,

księga główna, inwentarz). Straca kasowa i straca odbiorców. Pomocnicze księgi metody pojedynczej. Zamknięcie ksiąg według tej metody. Ciągłe praktyczne ćwiczenia w księgowaniu różnych zaszłości w przedsiębiorstwach handlowych i przemysłowych. Przeprowadzenie jednomiesięcznego tematu (średnich rozmiarów) w przedsiębiorstwie pojedynczym działu towarowego przez wszystkie księgi główne i pomocnicze. Zapiski księgowe przedsiębiorstwa sklepowego i przerobienie osobnego przykładu dla ich objaśnienia.

Księgowość podwójna: Zasady księgowości podwójnej i zasadnicze księgi tej metody, (księga główna, kasowa, dziennik, inwentarz). Wypracowanie praktycznych przykładów zaciągania do tych ksiąg.

W pierwszym półroczu 2, w drugim 4 zadania szkolne; zadania domowe według uznania nauczyciela. Wypracowania szkolne należy wykonać od razu na czysto, a tylko wyjątkowo przepisywać w domu.

Klasa II. (W pierwszym półroczu 4 godz. tygodn.).

Dalszy ciąg księgowości podwójnej. Powtórzenie i rozszerzenie nauki o kontach księgowości podwójnej i reguł o zaciąganiu do ksiąg tej metody. Zbiornik. Teorya otwarcia i zamknięcia ksiąg według metody podwójnej. Objasnienie pojęcia bilansu. Ciągłe praktyczne ćwiczenia w księgowaniu, zamykaniu i otwieraniu na prostych i krótkich przykładach z handlu towarowego, z przedsiębiorstw przemysłowych i bankowych. Objasnianie i wypracowanie amerykańskiej księgi głównej. Najważniejsze zasady księgowości fabrycznej. Odrębne zasady zamknięcia w spółkach jawnych.

W ostatnich 4 tygodniach drugiego półrocza (w godzinach kantoru praktycznego) należy urządzić ogólne powtórzenie i egzamin z materiału księgowości (wraz z korespondencją i dokumentacją) i przeprowadzić przy tej sposobności klasyfikację słabszych uczeniec tego przedmiotu.

W pierwszym półroczu 4 zadania szkolne; zadania domowe wedle uznania nauczyciela, przyczem należy o ile możliwości unikać mechanicznego przepisywania.

7. Kantor praktyczny.

Cel nauki: Zrozumienie wzajemnego związku między pojedynczymi czynnościami przedsiębiorstwa i powtórzenie najważniejszych materii ze wszystkich przedmiotów handlowych. O ile możliwości należy zapoznać z urządzeniami kantorowymi uczennice dla czynności manipulacyjnych.

Tok czynności kantorowych należy urządzić tak, aby wszystkie uczennice były ciągle zatrudnione.

Klasa II. (w II. półr. 7 godz. tygodn.).

Zupełne wypracowanie jednego lub kilku tematów z handlu hurtownego i drobnego (sklepowego), polegające na wypracowaniu wszystkich dokumentów i listów i przeprowadzeniu wszystkich zapisek księgowych, wynikających z każdej zaszłości. W odpowiednich miejscach należy przeprowadzić także potrzebne obliczenia i objaśnić odnośną zaszłość pod względem techniczno-handlowym i prawnym. Pomiedzy zaszłościami, które należy objaśnić, powinny znajdować się także sprawunki komisowe i spedycyjne tudzież najprostsze sprawunki bankowe.

Wypracowania kantoru praktycznego należy zakończyć w 4 tygodnie przed upływem drugiego półrocza, aby uzyskać wolne godziny dla powtórzenia.

W drugim półroczu 2 zadania szkolne trwające po 2 godziny. Domowe przygotowanie do przerobienia zaszłości najbliższej godziny szkolnej.

8. Geografia i nauka o ustroju politycznym.

Cel nauki: Na ogólnych geograficznych zasadach oparta znajomość państw jako obszarów produkcji i handlu, oraz ich stanowisko w obrocie światowym ze szczególnem uwzględnieniem austriacko-węgierskiej monarchii. Zrozumienie map, które są podstawą całej nauki. Zasady nauki o ustroju politycznym w Austrii.

Klasa I. (2 godz. tygodn.).

Wyjaśnienie potrzebnych do zrozumienia map pojęć z geografii matematycznej; zasady geografii fizycznej z uwzględnieniem tych warunków, które są szczególnie ważne dla produkcji i handlu.

Dokładniejsze traktowanie monarchii austriacko-węgierskiej, polityczny podział państwa, dokładne traktowanie orografii, klimatu, stosunków zaludnienia, produkcji rolniczej i górniczej, przemysłu; stosunki komunikacyjne Austro-Węgier, zwłaszcza najważniejsze linie kolejowe i okrętowe. Objaśnianie specjalnej mapy ziemi rodzinnej.

Cesarstwo Niemieckie (wraz z koloniami) i Szwajcarya z ograniczeniem do najważniejszych ogólnie geograficznych stosunków i charakterystycznych produktów, mających znaczenie dla handlu światowego.

Klasa II. (2 godz. tygodn.).

Reszta państw Europy z koloniami i samodzielne pozaeuropejskie państwa, traktowane krótko pod ogólnie- i handlowo geo-

graficznym względem. Objąsanie kolejowych rozkładów jazdy. Najwężniejsze środki i instytucje komunikacyjne między stałymi lądami (linie okrętów pocztowych, kabel, międzynarodowy związek pocztowy) — Krótkie powtórzenie politycznej geografii Austro-Węgier.

W związku z tem: Z nauki o ustroju politycznym: najpotrzebniejsze w życiu praktycznym wiadomości o ustroju państwa, administracyi i stosunkach prawnych królestw i krajów zastąpionych w Radzie państwa, stosunek prawno-państwowy do Węgier. Ogólne prawa obywateli.

(Zasadnicze ustępy ważnych dla kupca części ustawodawstwa handlowego i przemysłowego przerobi się przy nauce o handlu i wekslach).

9. Stenografia.

Cel nauki: Zdolność pisania 110—125 zgłosek na minutę i pewnośc w odczytywaniu własnego stenogramu.

Klasa I. (tyg. 2 godz.).

Tworzenie i skracanie słów. Osobne ćwiczenia w pisaniu technicznych wyrażeń handlowych.

W każdym półroczu 2 zadania szkolne; ćwiczenia pisemne wedle potrzeby.

Klasa II. (tyg. 2 godz.).

Skracanie zdań i ćwiczenia w szybkim pisaniu. Przy tych ćwiczeniach należy uwzględnić także i korespondencyę handlową. W każdym półroczu 2 zadania szkolne; ćwiczenia wedle potrzeby.

Uwaga: W szkołach, w których udziela się obowiązkowo także nauki drugiego języka oprócz wykładowego, należy przerobić z uczenicami w miarę wolnego czasu także zasady stenografii w tym języku.

10. Kaligrafia.

Cel nauki: WYROBIENIE PIĘKNEGO I SZYBKIEGO PISMA.

Klasa I. (2 godz. tyg.).

Nabywanie gruntownej wprawy w piśmie łacińskim, niemieckim i rondowym w rozmaitych wielkościach.

W każdym półroczu 3 wypracowania z próbami pisma w szkole; domowe ćwiczenia wedle uznania nauczyciela.

Klasa II. (1 godz. tyg.).

Pismo kupieckie z uwzględnieniem metody szybkiego pisania. Sygnatury handlowe.

W każdym półroczu 2 wypracowania z próbami pisma w szkole; ćwiczenia szkolne wedle uznania nauczyciela.

Nadobowiązkowo:

11. Towaroznawstwo.

Cel nauki: Znajomość najważniejszych surowców naturalnych z uwzględnieniem ich własności charakterystycznych, ich sposobów i miejsc otrzymywania, ich znaczenia dla handlu i zastosowania; znajomość zasadniczych pojęć z zakresu chemii w związku ze składem chemicznym i przeróbką surowca; znajomość ważniejszych wiadomości z dziedziny chemicznej i mechanicznej technologii, odnoszącej się do sporządzania półfabrykatów i towarów gotowych.

Klasa I. (3 godz. tygodn.).

Wstęp: Podział towarów na podstawie ich pochodzenia z przyrody. Pojęcia wstępne z chemii niezbędne dla towaroznawstwa; podział towarów podług składu chemicznego. Towary nieorganiczne: (Towary ze świata mineralnego). Metale i produkty hutnicze; materiały do szlifowania i polerowania; kamienie służące do ozdoby; materiały tokarskie i budowlane; surowce przemysłu chemicznego i produkty chemiczne; szkło; towary z gliny; materiały do pisanie i rysowania; mineralne materiały do oświetlania i palenia. Powtórzenie omówionych w ciągu roku pierwiastków i związków chemicznych.

Klasa II. (3 godziny tygodniowo).

Towary organiczne. (Towary ze świata roślinnego i zwierzęcego). Pożywki roślinne i zwierzęce; używki łącznie z napojami alkoholowymi; tłuszcze i oleje; olejki eteryczne, żywice, gumy, kauczuk; drzewo; organiczne materiały farbiarskie i garbarskie; towary ze skóry zwierzęcej; włókna i towary z nich sporządzane; organiczne materiały tokarskie; najważniejsze materiały apteczne. Zwężle powtórzenie omówionych związków organicznych.

W odpowiednich miejscach należy omówić najważniejsze szczegóły odnoszące się do zafałszowania pewnych towarów i najprostsze metody rozeznawania tychże; należy zwrócić uwagę na środki ostrożności, jakich przechowywanie pewnych towarów wy-

maga, jakoteż na możność psucia się pewnych towarów. Cała nauka powinna być prowadzoną przy pomocy charakterystycznych prób towarowych, toków fabrykacji, tablic i modeli; przez wycieczki do fabryk, urządzone w związku z materiałem wykładowym, ma być daną uczniom sposobność wglądu w ruch przemysłowy.

Nauka towaroznawstwa powinna w interesie praktycznych celów nauki zwracać specjalnie uwagę na lokalny handel i przemysł.

12. Pisanie na maszynach.

Cel nauki: Zaznajomienie się z użyciem maszyn do pisania różnych systemów.

Klasa II. (tyg. godz. 2).

Ogólne wyjaśnienie sposobu pisania na maszynach z uniwersalną klawiaturą. Trzymanie ciała przy pisaniu na maszynie, wkładanie papieru, poruszanie wózka w prawo i lewo przy równoczesnem robieniu odstępów między wierszami; normalny układ palców. Uderzenie w klawisze. Ćwiczenia w łączeniu liter używanych najczęściej w języku wykładowym. Tworzenie słów i zdań. Pisanie dużych liter (bezpośrednio lub przy pomocy zmiennika). Znaki pisarskie i liczby. Podkreślanie słów i zdań. Wstępy do listów kupieckich i zakończenia. Ćwiczenia w pisaniu kopert, listów kupieckich i rachunków (tych ostatnich przy użyciu tabulatora). Pisanie pod dyktatem i na podstawie stenogramów.

Uczennice pobierają naukę grupami.

13. Nauka gospodarstwa i higieny.

Kurs I. (2 godz. tyg.).

Powietrze; tlen i azot; utlenienie i spalanie. (Ciśnienie powietrza, barometr); woda; znachodzenie w przyrodzie. Hygrometr; własności wody naturalnej; wody mineralne. Źródła ciepła, termometr; węgle, naturalne i sztuczne (drzewne, koks); węgiel, tlenek i dwutlenek węgla, węgiel jako materiał opałowy. Sucha destylacja, gaz świetlny. Nafta i produkty uboczne, specjalnie benzyna. — Siarka, dwutlenek siarki; bielenie; chlor i chlorek bielący. — Sól kuchenna i soda w gospodarstwie domowem; potaż, gips, alun i t. d. — Szkło; porcelana i wyroby z gliny. — Metale: żelazo, nikiel, miedź, glin; ich zastosowanie, w szczególności dla naczynia. — Farby trujące i nietrujące. — Alkohol etylowy, eter, kwas octowy (ocet jadalny); alkohol drzewny, formalina, kamień winowy. — Fermentacja; wino, piwo i wódka; niebezpieczeństwo alkoholu. — Tłuszcze jako środki spożywcze

i jako surowce dla fabrykacji mydeł i świec (łącznie z parafiną i woskiem). Gliceryna. — Skrobia, jej rola w przyszłości (assymilacja), jako środek spożywczy i w gospodarstwie. Cukier. — Ważniejsze środki spożywcze ze świata roślinnego (zboża i mąki, owoce strączkowe, jarzyny, owoce); środki spożywcze ze świata zwierzęcego (mięso, mleko, ser, jaja, miód); o psuciu się środków spożywczych (gnicie i butwienie); konserwowanie. — Materiały służące do ubrania; ważniejsze włókna podług pochodzenia i własności, przedziwa i tkaniny; farbiarstwo. — Papier.

Kurs II. (2 godz. tygod.).

Budowa ciała ludzkiego i higiena, ogólnie. — Pożywienie ludzkie, jego znaczenie i higiena; ogólnie o pożywieniu i wartości środków spożywczych; ważniejsze przepisy dyetetyczne. — Powietrze i jego znaczenie dla oddechania; zanieczyszczenie powietrza; wpływ klimatu na zdrowie. — Pielęgnowanie skóry, kąpiele, ubranie. — Ziemia (zanieczyszczenia, usuwanie odpadków); woda, szczególnie woda do picia i jej sprowadzanie. — Mieszkanie; wybór miejsca pod mieszkanie i zużycie ubikacji, pokrycie podłogi, ściany; wietrzenie; opalanie (lokalne i centralne); sztuczne oświetlanie; zasady elektryczne. — Istota chorób zakaźnych; drobno-ustroje. — Drogi rozszerzania się chorób zakaźnych; najważniejsze choroby zakaźne, i przyrpane. — Środki zapobiegające chorobom zakaźnym (szczepienie, odkażanie); środki przeciwgruźlicze. — Zarys pielęgnowania chorych i pierwszej pomocy w niebezpiecznych wypadkach; opieka domowa.

14. Gimnastyka i gry dla młodzieży.

Cel nauki: Wzmocnienie siły, zręczność i pewność ruchów uczenic, rozbudzenie ich zmysłu porządku; utrzymanie fizycznej i umysłowej świeżości przez przyjemne ćwiczenia cielesne.

Klasa I. i II. (2 godziny tygodniowo w każdej klasie).

Ćwiczenia wolne i w zastępach; stosowne do wieku i fizycznego rozwoju ćwiczenia na przyrządach. Gry ruchowe.

15. Śpiew.

Cel nauki: Rozbudzenie poczucia muzykalności, podniesienie kultury umysłu uczenic przez pielęgnowanie muzyki towarzyskiej.

Klasa I. i II. (1 godzina tygodniowo w każdej klasie.

Ćwiczenia w słuchu ; ćwiczenia w pisaniu i czytaniu nut (na podstawie systemu nutowego) ; ćwiczenia głosu, trafianie interwałów w granicach zdolności uczenic do śpiewu ; rozbudzanie poczucia rytmu. Ćwiczenia w wielogłosowym śpiewie choralnym. Niektóre dobre pieśni ludowe (zwłaszcza też patryotyczne) należy wyćwiczyć do śpiewania z pamięci.

F) Uzupełniająca Szkoła Handlowa.

1. Regulamin uzupełniającej szkoły handlowej.

§ 1.

Zadaniem uzupełniającej szkoły handlowej jest : osobom będącym w praktyce handlowej dać sposobność do uzupełnienia swych wiadomości i przyczynić się do podniesienia ich zarobkowości.

§ 2.

Uzupełniająca szkoła handlowa składa się z trzech kursów rocznych, na które materiały nauki jest rozdzielony według planu, zatwierdzonego przez c. k. Ministerstwo Wyznań i Oświaty.

Ogół godzin nauki w każdej klasie ustanawia się na 8 godzin tygodniowo — w poniedziałki, środy, czwartki i soboty od godziny 2 do 4 względnie od 4 do 6 w razie otwarcia klas równorzędnych.

Rok szkolny trwa od 16. września do 30. października.

§ 3.

Uzupełniająca szkoła handlowa w Krakowie połączona jest z Akademią handlową, a językiem wykładowym jest język polski.

Wydział zarządu Akademii handlowej sprawuje równocześnie obowiązki Wydziału szkolnego szkoły uzupełniającej. Obraduje on nad sprawami szkoły uzupełniającej i zarządza nią w myśl postanowień statutu organizacyjnego Akademii handlowej.

§ 5.

Kierownikiem szkoły uzupełniającej jest dyrektor Akademii handlowej, sprawujący równocześnie nadzór dydaktyczno-pedagogiczny.

§ 6.

Do uzupełniającej szkoły handlowej obowiązani są uczęszczać uczniowie i praktykanci handlowi w Krakowie, o ile nie

ukończyli z pomyślnym skutkiem równoważnej szkoły uzupełniającej lub nie wykażą się wiedzą, odpowiadającą zakresowi nauki w szkole uzupełniającej (§ 99 b. now. ust. przem. z 23. lutego 1897 Dz. pr. p. Nr. 63).

Uczniów przyjmuje się przed rozpoczęciem nauki w terminach, które Dyrekcyja corocznie ogłosi.

Na kurs I. przyjmuje się uczniów i pomocników handlowych, którzy wykażą się świadectwem uwolnienia ze szkoły ludowej co najmniej 4-klasowej (po odbyciu sześcioletniej obowiązkowej nauki szkolnej) lub świadectwem innej szkoły, które w myśl ustawy krajowej zastępuje świadectwo uwolnienia szkoły ludowej, albo ukończyli z dobrym postępem naukę w uzupełniającej ogólnej szkole, albo przy egzaminie wstępnym okażą wiadomości, odpowiadające powyższym warunkom.

Do klasy II. przyjmuje się tylko uczniów, którzy ukończyli z dobrym postępem I. klasę uzupełniającej szkoły handlowej. Wyjątkowo mogą być przyjęci do II. klasy ci uczniowie, którzy wykażą się świadectwem z ukończonej co najmniej III. klasy wydziałowej lub gimnazjalnej (realnej).

Do klasy III. przyjmuje się tylko uczniów, którzy z dobrym postępem ukończyli klasę II. uzupełniającej szkoły handlowej.

§ 7.

Każdy uczeń zgłaszający się do wpisu po raz pierwszy ma przedłożyć świadectwo uwolnienia ze szkoły ludowej względnie inne równoważne świadectwo, metrykę chrztu względnie urodzenia i złożyć takse wstępną 2 K. oraz corocznie 2 K. jako datkę na środki naukowe. Datki na środki naukowe składają również uczniowie wpisujący się na nowo do szkoły.

Od taksy wstępnej nie uwalnia się nikogo. Od datku na zbiory naukowe może Kuratoria uwolnić uczniów będących na praktyce u członków Krakowskiej Kongregacji kupieckiej. Uczniowie nie będący na żadnej praktyce lub nie obowiązani do nauki uzupełniającej płacą oprócz taksy wstępnej i datku na środki naukowe czesne szkolne 10 K. rocznie z góry przy wpisie. Raz wpłacanych opłat nie zwraca się pod żadnym warunkiem.

§ 8.

Każdy uczeń jest obowiązany uczęszczać regularnie na naukę według przepisów planu naukowego, unikać wszelkiego przeszkadzania nauce, szanować urządzenia szkolne i środki naukowe i w ogóle stosować się do zarządzeń szkoły.

Każdy uczeń otrzymuje książeczkę kontrolną pilności i uczęszczania i obowiązany jest do przestrzegania zawartych w niej prze-

pisów niemniej jak i regulaminu domowego przez Kuratoryę szkoły wydanego.

§ 9.

Przy końcu roku szkolnego otrzymuje każdy uczeń wykaz zachowywania się, pilności i postępu w każdym przedmiocie nauki, a po ukończeniu całego trzylecia nauki świadectwo końcowe.

§. 10.

Plan naukowy obejmuje:

obowiązkowo:		K l a s a:		
		I.	II.	III.
1. Język polski	3	—	—	—
2. Rachunki kupieckie	2	2	2	2
3. Nauka o handlu i wekslach	—	3 w I. p. i 1 w II. p.		—
4. Prace kantorowe i korespondencya handlowa	—	1	2	2
5. Buchalterya	—	2 w II. półr.		2
6. Geografia handlowa	1	1	2	2
7. Kaligrafia	2	1	—	—
nadobowiązkowo:				
8. Język niemiecki	2	2	—	—
9. Stenografia	—	—	2	2
Razem	10	10	10	10

2. Plan nauk w Uzupełniającej Szkole Handlowej.

a) Przedmioty obowiązkowe.

1. Język polski.

Cel nauki: Łatwość w poprawnem i biegłym wyrażaniu się w mowie i piśmie, o rzeczach wchodzących w zakres wiedzy ucznia.

Klasa I. (3 godziny tygodniowo.)

Biegłe i poprawne czytanie, połączone z objaśnieniami słownymi i rzeczowymi. Opowiadanie ustępów przeczytanych. Ćwiczenia w pisowni ze szczególnem uwzględnieniem błędów popeł-

nianych najczęściej przez uczniów i wyrazów obcego pochodzenia z zakresu handlu. — Gramatyczne wyjaśnienie części mowy oraz zdania pojedynczego i złożonego. Pisemne streszczanie najwykleszych opowiadań i opisów. Ćwiczenia w układaniu listów prywatnych.

W każdym półroczu 3 zadania szkolne; dyktaty wedle potrzeby.

2. Rachunki.

Cel nauki: Wystarczająca pewność i biegłość w wykonywaniu najważniejszych rachunków w interesie towarowym. Wprawa w liczeniu pamięciowym. (W klasach, w których jest większość praktykantów z kantorów wymiany, należy kłaść główny nacisk na pewność i biegłość w obliczaniu wartości giełdowych). Przy nauce rachunków należy bacznie zwracać uwagę na ciągłe współpracownictwo wszystkich uczniów.

Klasa I. (2 godziny tygodniowo.)

Układ dziesiętny. Cztery główne działania całymi liczbami niemianowanymi i ułamkami dziesiętnymi. Zasady rachunku ułamkami zwyczajnymi. Łatwo zrozumiałe praktyczne skrócenia, skrócone mnożenie i dzielenie. Metryczne miary i wagi; waluta koronowa. Obce waluty państw sąsiadujących z monarchią austro-węgierską. Rozkładanie i redukcja miar i walut o układzie dziesiętnym oraz cztery główne działania liczbami mianowanymi z powyższego zakresu. Wnioskowanie. Rachunek procentu od 100. Przy każdej sposobności ćwiczenia w liczeniu pamięciowym. W każdym półroczu 2 zadania szkolne; ćwiczenia szkolne wedle uznania nauczyciela.

Klasa II. (2 godziny tygodniowo.)

Powtórzenie rachunków liczbami niemianowanymi i mianowanymi oraz wnioskowanie. — Obszerniejsze wyjaśnienie waluty koronowej, powtórzenie wiadomości o walutach obcych z dodatkiem najważniejszych, dotąd nie przerabianych jeszcze systemów monetarnych państw zagranicznych. Systematyczne powtórzenie miar metrycznych; angielskie i rosyjskie miary i wagi. Rozkładanie, redukcja i cztery działania główne liczbami zwyczajnymi. Praktyka włoska. Najważniejsze wiadomości o stosunkach i proporcjach; pojedyncza reguła trzech. Rachunek łańcuchowy. Rachunek procentu z uwzględnieniem procentowych dodatków i strącań wedle praktyki kupieckiej. Rachunek odsetek. Obliczenia towarowe, mianowicie rachunki dostawy, zakupna i sprzedaży. Zasady prostej kalkulacji towarowej. Przy każdej sposobności ćwiczenia w liczeniu pamięciowym.

W każdym półroczu 2 zadania szkolne; ćwiczenia w szkole wedle uznania nauczyciela.

Klasa III. (2 godz. tygod.).

Powtórzenie rachunku łańcuchowego. Rachunek procentu i odsetek. Rachunek dyskontu. Dalszy ciąg obliczeń towarowych a mianowicie rachunki cłowe, obliczenia wartości towarów handlu światowego, trudniejsze rachunki zakupna i sprzedaży. Dalszy ciąg prostej kalkulacji towarowej, zasady złożonej kalkulacji towarowej. W związku z kalkulacją należy omówić także ogólne koszty zarządu. Wybrane zadania z zakresu obliczenia wartości dewiz, walut i papierów wartościowych wedle zwyczajów wiedeńskich. Najważniejsze wiadomości o rachunku bieżącym (kontokorrent). Przy każdej sposobności ćwiczenia w pamięciowym liczeniu. (Przynauce w klasach, do której uczęszczają praktykanci z kantorów wymiany, należy zamiast dalszego ciągu kalkulacji towarowej przerobić dokładnie rachunek dyskontu, dewiz, walut i papierów wartościowych.)

W każdym półroczu dwa zadania szkolne; ćwiczenia w szkole wedle uznania nauczyciela.

3. Nauka o handlu i wekslach.

Cel nauki: Przeglądowa znajomość najważniejszych urządzeń obrotu handlowego i najniezbędniejszych wiadomości z prawą handlowego. Zrozumienie zasad obrotu wekslowego, nabytych drogą praktycznych przykładów.

Nauka o handlu ma przez swoje wyjaśnienia i ćwiczenia być z jednej strony niejako przygotowaniem do nauki buchalteryi i korespondencyi, z drugiej strony uzupełnieniem nabytej w tych przedmiotach wiedzy handlowej.

Klasa II. (w I. półroczu 3 godziny, w II. 1 godz. tyg.).

Przemysł handlowy i rodzaj handlu. Kupiec, firma, rejestr handlowy, personal handlowy, spółki handlowe (w najkrótszym zarysie), likwidacja i upadłość. Handel towarowy i jego zwyczaje; zawieranie i wykonywanie interesów towarowych. Pieniądz, kredyt i kredytowe środki płatnicze.

Pogląd na najzwyklejsze sposoby przekazywania pieniędzy między kupcami. Zasadnicze pojęcia z nauki o wekslach a mianowicie pojęcie i główne rodzaje weksła, cechy weksła, stempel wekslowy, żyro, przyjęcie, zapłata. Umiejscowienie weksła. Powielanie weksli. Protest, regres, adres w potrzebie, interwencya. Weksle fałszywe i podrabiane. Weksle zaginione. Skargi wekslowe. (Wyjaśnienia należy nawiązywać do wypracowywania przykładów).

Przekazy. Obrót żyrowy i czek bankowy. Obrót kliryngowy w ogólności. Obrót czekowy pocztowych kas oszczędności. — Głó-

wne zasady handlu pieniężnego, wekslowego i papierów wartościowych. Pośrednictwo handlowe w zarysie, a mianowicie pośrednicy handlowi (Makler), komisyjonerzy, agenci, spedytorzy, przewoźnicy, koleje żelazne, żegluga. Krótkie pouczenie o instytucjach popierających handel a mianowicie: poczty, telegraf, telefon, targi, jarmarki, giełdy, domy składowe, banki; ubezpieczenie na usługach handlu, zakłady wywiadowcze. Wpływ państwa na handel, zwłaszcza w sprawach cłowych. Najpotrzebniejsze dla kupca przepisy ustawy przemysłowej. Ochrona patentu, wzorów i marek.

4. Buchalterya.

Cel nauki: Wprawa w pojedynczej buchalteryi i znajomość zasad buchalteryi podwójnej w ich zastosowaniu do małego i średniego handlu.

Szczególny nacisk należy położyć na ciągłe współpracownictwo uczniów.

Klasa II. (w II. półroczu 2 godziny tyg.).

Wstęp: Zasada i cel buchalteryi kupieckiej, odnośne ustawowe postanowienia. Wyjaśnienie ogólnych pojęć i fachowych wyrażeń buchalteryi.

Buchalterya pojedyncza: Jej użycie w handlu drobiazgowym. Zaksiążkowanie interesów gotówkowych: Księga kasowa, strazza kasowa, wykaz kasowy, (kasa samozapisująca); zaksiążkowanie interesów kredytowych, zwłaszcza drobiazgową sprzedaż towarów; Strazza odbiorców, hurtowne zakupno towarów: księga główna i księga zapadłości; rekapitulacya: inwentarz w handlu drobiazgowym. Wypracowanie krótkiego tematu z handlu drobiazgowego.—Buchalterya pojedyncza w średnim handlu; księga kasy, dziennik, księga główna, inwentarz. Najważniejsze księgi pomocnicze. Zamknięcie ksiąg wedle buchalteryi pojedynczej. Ciągłe praktyczne ćwiczenia i wypracowanie krótkiego tematu z handlu towarowego wraz z zamknięciem ksiąg. W II. półroczu dwa zadania szkolne. Wypracowania buchalteryczne należy o ile możliwości zaraz w szkole sporządzać w czystopisach i z reguły nie przepisywać jeszcze raz w domu.

Klasa III. (2 godz. tygod.).

Buchalterya podwójna: Zasady bieżącego książkowania wedle tej metody. Księga kasowa, główna, salda-konti. Powtórzenie ksiąg pomocniczych. Nieustanne ćwiczenie praktyczne w bieżącym książkowaniu. Wyjaśnienie zamknięcia ksiąg wedle buchalteryi podwójnej i nabycie w tem wprawy na najprostszych przy-

kładach. Opracowanie krótkiego tematu z handlu towarowego z zamknięciem ksiąg. Temat nie musi być koniecznie ten sam, który opracowywano wedle buchalteryi pojedynczej. (W klasach, do których uczęszczają praktykanci z kantorów wymiany, należy przy wyborze tematu uwzględnić ich potrzeby).

W każdym półroczu po 2 zadania szkolne. Do wypracowań w szkole odnoszą się także uwagi umieszczone przy kl. II.

5. Korespondencya i prace kantorowe:

Cel nauki: Nabycie pewnej wprawy w układaniu poprawnych listów i prac kantorowych w zakresie małego i średniego handlu.

Klasa II. (1 godz. tygod.).

Prace kantorowe służące do zapoznania się z formą i wyrażeniami dokumentów kupieckich; noty, faktury, rachunki zakupna i sprzedaży, rachunki kosztów, ceduły odbioru i dostawy, ceduły złożenia, kwity, listy przewozowe, deklaracje cłowe, strona formalna dokumentów w obrocie listowym i czekowym pocztowych kas oszczędności, telegramy. Korespondencya z wykonaniem należących do listów prac kantorowych. Forma i styl listów kupieckich w ogólności; kowerty, pocztówki. Postępowanie z listami przychodzącymi i wychodzącymi. Listy z zamówieniem towaru i wykonanie zleceń z uwzględnieniem różnych rodzajów wyrównania faktury. Doniesienia o otrzymaniu towaru. — Listy awizujące traty, zwroty weksli do zapisania na dobro.

W każdym półroczu 2 zadania szkolne. Listy i prace kantorowe mają pod nadzorem nauczyciela wykonać wszyscy uczniowie o ile możliwości w czystopisach i z reguły nie należy je w domu jeszcze raz przepisywać.

Klasa III. (2 godz. tygod.).

Korespondencya. Powtórzenie i dalszy ciąg listów w interesie towarowym, oferty, komisyjne zakupno i sprzedaż, odwołania, reklamacye. — Dalszy ciąg listów w sprawach wekslowych a mianowicie listy w sprawie akceptu i inkasowania, protestu z braku przyjęcia i z braku zapłaty, w sprawie umiejscowienia. Listy wywiadowcze i udzielające wyjaśnień. Listy upominające. Okólniki. Skrypty dłużne. Pełnomocnictwa. Podania o posady. Świadectwa służbowe. (Jeżeli uczniowie jakiejś klasy składają się z praktykantów kantorów wymian, należy zamiast korespondencyi towarowej przeprowadzić naukę korespondencyi w sprawie komisyjnej sprzedaży i zakupna dewiz, walut i papierów wartościowych).

W każdym półroczu 2 zadania szkolne. Uwaga zamieszczona przy kl. II. tyczy się także i wypracowań w kl. III.

6. Geografia i nauka o ustroju politycznym.

Cel nauki: Znajomość najważniejszych państw jako obszarów produkcji, handlu i komunikacji ze szczególnem uwzględnieniem Austro-Węgier. — Znajomość zasad austriackiego ustroju politycznego. Przy nauce należy stale posługiwać się mapami.

Klasa I. (1 godz. tygod.).

Pojęcia geograficzne potrzebne niezbędnie do zrozumienia mapy. Ogólny przegląd części ziemi pod względem układu pionowego i poziomego; polityczny podział części ziemi z uwzględnieniem najważniejszych miejsc handlowych.

Klasa II. (1 godz. tyg.).

Monarchia austriacko-węgierska w całości i kraje jej jako obszary produkcji i handlu z ograniczeniem do charakterystycznych wytworów; najważniejsze linje kolejowej i okrętowej monarchii. Objaśnianie kolejowego rozkładu jazdy.

Klasa III. (2 godz. tygod.).

Reszta państw europejskich i pozaeuropejskich wraz z koloniami; w tej części należy traktować tylko o tych miejscach i płodach, które mają znaczenie dla handlu światowego. Objaśnianie karty komunikacji światowej z uwzględnieniem linii okrętów pocztowych i kabli.

Z nauki o ustroju politycznym: — Do krótkiego powtórzenia politycznej geografii Austro-Węgier należy nawiązać łatwo zrozumiałe pouczenie o ustroju państwa, administracji i ustawodawstwie krajów zastąpionych w Radzie Państwa.

7. Kaligrafia.

Cel nauki: Wyrabianie biegłego i ładnego pisma.

Klasa I. (2 godz. tygod.).

Pilne ćwiczenia w piśmie łacińskim i niemieckim. W każdym półroczu 3 próby pisma w szkole.

Klasa II. (1. godz. tygod.).

Pismo kupieckie (łacińskie i niemieckie) z uwzględnieniem szybkości pisanja. Pismo rondowe. W każdym półroczu po 2 próby pisma w szkole.

b) Przedmioty nadobowiązkowe.

1. Język niemiecki.

Cel nauki: Zdolność porozumiewania się z gośćmi w sklepie w języku niemieckim i możność sporządzania łatwych listów kupieckich w tym języku. Nauka opiera się na nabytej już poprzednio przez uczniów znajomości języka niemieckiego.

Klasa I. (2 godz. tygod.).

Głosownia i nauka czytania. Nauka o formach; zasady składni. Ustne i pisemne ćwiczenia w celu ugruntowania wiedzy gramatycznej i nabycia pewnego zasobu słów. Odpowiadanie na łatwe pytania nauczyciela, nawiązywane do rzeczy z zakresu pojęć uczniów i nauki. W każdym półroczu dwa zadania szkolne. Dyktaty wedle potrzeby.

Klasa II. (2 godz. tygod.).

Powtórzenie nauki o formach i składni. Lektura i konwersacja z uwzględnieniem zwrotów kupieckich. Tłumaczenia przerabianych w korespondencji i ćwiczeniach kantorowych dokumentów i listów. W tej klasie posługuje się nauczyciel w swych przemówieniach i objaśnieniach wedle możliwości językiem niemieckim. Należy nakłaniać uczniów, by w tym języku stawiali pytania i dawali odpowiedzi — jak je słyszą w swych handlach. W każdym półroczu 2 zadania w szkole. Ćwiczenia w korespondencji wedle uznania nauczyciela.

2. Stenografia.

Cel nauki: Stenografowanie do 100 zgłosek na minutę i odczytywanie stenogramu.

Klasa III. (2 godz. tygod.).

Tworzenie wyrazów, znaczniki, najważniejsze zasady skrótów logicznych. Dyktaty treści handlowej w coraz szybszym tempie i ćwiczenie w czytaniu.

G) Zawodowy kurs wieczorny dla dorosłych.

I. R e g u l a m i n

wieczornego kursu zawodowego dla dorosłych przy Akademii handlowej w Krakowie.

§ 1.

Celem wieczornego kursu zawodowego, urządnego przy Akademii handlowej w Krakowie jest podanie osobom dorosłym, zwłaszcza mającym już zajęcia praktyczne tego wymiaru wiedzy handlowej, jaka im przy wykonywaniu prac kantorowych, księzkowaniu i obliczaniu może być potrzebna.

§ 2.

Kurs trwa 8 miesięcy od 1. października do 30 maja i odbywa się tylko w razie zgłoszenia się co najmniej 20 uczestników.

§ 3.

Nauki udzielają wedle podanego niżej, a przez c. k. Ministerstwo Wyznań i Oświaty zatwierdzonego planu naukowego nauczyciele Akademii handlowej, względnie powołani osobno nauczyciele pomocniczy. Kierownictwo kursu spoczywa w rękach każdorazowego dyrektora Akademii handlowej.

§ 4.

Warunkiem przyjęcia na ten kurs jest ukończony 17 rok życia i wykształcenie przedwstępne, co najmniej w zakresie 6-letniej nauki w szkole ludowej.

§ 5.

Kurs ten ma charakter czysto informacyjny. W czasie roku szkolnego nie egzaminuje się uczestników wcale, nie wydaje się zatem z końcem roku szkolnego żadnych świadectw ani kwalifikacyjnych ani frekwencyjnych. W czasie wykładów powołuje

jednak dotyczący nauczyciel uczestników do wykonywania prac przy tablicy, względnie na drukach w ławkach lub do dawania ustnych odpowiedzi, dla przekonania się, czy przerobiony materiał został należycie zrozumiany i zapamiętany.

Po ukończeniu kursu mogą frekwentanci przystąpić do egzaminu prywatnego ze wszystkich wykładanych przedmiotów w tut. Akademii handlowej w myśl osobnego regulaminu tych egzaminów i otrzymują po złożeniu egzaminu świadectwa. Świadectwa frekwentacyjnych nie wydaje się.

§ 6.

Uczestnikom kursu przysługuje prawo dowolnego wyboru przedmiotów, program jednak wykładów jest tak ułożony, że każdy z uczestników może uczęszczać na wszystkie działy. Opłata szkolna wynosi od godziny tygodniowej za cały kurs 10 kor. przy wpisaniu się na 12 godzin razem tylko 100 kor. Wykłady z towaroznawstwa obejmować będą 8 działów, każdy po 8 godzin, tak że każdy dział obejmie jeden miesiąc. Opłata za uczęszczanie na wszystkie działy wynosi 40 kor., za uczęszczanie na jeden dział (8 godz.) kor. 8.

Wszelkie opłaty uiszcza się z góry przy wpisie. Raz złożonych opłat nie zwraca się pod żadnym warunkiem.

§ 7.

W dniach wolnych od nauki w Akademii handlowej niema również wykładów i na kursie wieczornym.

§ 8.

W sprawach nieuregulowanych wyraźnie niniejszym regulaminem obowiązują odnośne przepisy oraz regulamin domowy Akademii handlowej w Krakowie.

§ 9.

Plan naukowy obejmuje następujące przedmioty :

1. Buchalterya: a) Cz. I. dla początkujących: Teorya i praktyczne zastosowanie buchalteryi pojedynczej i podwójnej w interesie kupieckim . . . tyg. godz. 4
- b) Cz. II. dla frekwentantów, którzy już się zaznajomili z teorią buchalteryi podwójnej: Buchalterya w interesie bankowym tyg. godz. 4
2. Prace kantorowe i korespondencya handlowa " " 2

3. Rachunki kupieckie	tyg. godz. 4
4. Nauka o handlu i wekslach	" " 2
5. Stenografia	» " 2
6. Towaroznawstwo	" " 2

2. Plan szczegółowy.

I. BUCHALTERYA.

1. Teorya i praktyczne zastosowanie buchalteryi pojedynczej i podwójnej w interesie kupieckim. (4 godziny tygodniowo).

Zadanie i znaczenie buchalteryi. Ustawowe przepisy. Buchalterya pojedyncza w interesie hurtownym i drobiazgowym. Księgi pomocnicze.

Buchalterya podwójna, księgi główne i pomocnicze. Praktyczne przerobienie jednomiesięcznego przykładu z interesu hurtownego w połączeniu z interesem drobiazgowym, wedle pojedynczej i podwójnej buchalteryi z uwzględnieniem działu komisowego.

2. Buchalterya w interesie bankowym. (4 godziny tygodniowo).

Powtórzenie zasad buchalteryi podwójnej. Podwójna buchalterya, wedle niemieckiej i włoskiej metody w interesie bankowym i ubezpieczeniowym, w kasach oszczędności, w spółkach zarobkowych i gospodarczych: Buchalterya fabryczna. Metoda francuska. Buchalterya amerykańska. Praktyczne przykłady w miarę potrzeby.

II. Korespondencya handlowa i prace kantorowe. (2 godz. tyg.).

Biegłość w sporządzaniu listów kupieckich i prac kantorowych w interesie towarowym.

III. Rachunki kupieckie. (4 godz. tygodniowo).

Wprawa w używaniu rachunkowych ułatwień i praktycznych skrótów. Miary i wagi najważniejszych państw handlowych. Powtórzenie rachunku proporcji, rachunku przeciętnego i mieszaniny. Dokładne przerobienie reguły łańcuchowej, rachunku procentu i pro mille, rachunku odsetek i dyskontu. Obliczanie rachunków bieżących, rachunek złota, srebra i monet. Dewizy i obliczanie papierów wartościowych wedle ceduły wiedeńskiej. Pojedyncza i złożona kalkulacya towarowa.

IV. Nauka o handlu i wekslach. (2 godz. tygodniowo).

Pojęcie i gospodarcze znaczenie handlu. Firmy, kupcy i pracownicy handlowi. Spółki handlowe. Przedmoty handlu. Najwa-

źniejsze systemy miar i wag. Środki płatnicze i sposoby zapłaty. Teoretyczne i praktyczne objaśnienia weksli. Przekazy i czek. Krótka nauka o papierach wartościowych. Targi i giełdy. Składownie publiczne. Organizacja i czynności bankowe w zarysie. Pomocnicze zawody handlowe. Urządzenia publiczne, służące do podniesienia handlu. Zawodowe związki kupieckie.

V. Towaroznawstwo. (2 godz. tyg.).

Październik: I. Środki spożywcze: Towary mleczarskie, mięsne, rybne. Zboże i inne produkty rolnicze. Mąki. Towary piekarskie. Kawa. Herbata. Kakao. Cukier. Przyprawy. (razem 8 g.)

Listopad: II Wino. Piwo. Spirytus. Wódki. Ocet. Miód. Owoce. Towary cukiernicze. (razem 4 godziny)

III Dział materiałów piśmienniczych, obejmujący przybor. biurowe i sklepowe. Papiery pisarskie, drukarskie, pakunkowe, atramenty, ołówki, pióra, gumy, farby, (razem 4 godz.).

Grudzień: IV. Dział towarów konfekcyjnych: Włókna. Nici. Tkaniny. Futra. (razem 8 godzin).

Styczeń: V. Dział metalowy (z wyłączeniem szlachetnych). (razem 8 godzin).

Luty: VI. Metale szlachetne. Kamienie szlachetne. Materiały do szlifowania i polerowania. (razem 4 godziny).

VII. Dział towarów galanteryjnych. Kamienie półszlachetne. Materiały zdobnicze. Skóry. Perfumerye. Gąbki. Szczeciny (razem 4 godziny).

Marzec: VIII. Dział materiałów i farb. Tłuszcze. Oleje. Lakiery. Pokosty. Barwniki. Gumy. Kleje. Olejki eteryczne. Żywica. Balsamy. Kauczuk i gutaperka. Chemikalia i przetwory chemiczne. (razem godzin 8).

Kwiecień: IX. Materiały budowlane: Drzewa. Cegły. Cementy. Wapno. Kamienie. Szkło. Wyroby gliniane. (razem godz. 8).

Maj: X. Mydło. Świece. Nafta. Krochmal. (razem 4 godz.)

XI. Towaroznawstwo towarów nieobjętych powyższymi działami (razem 4 godziny).

Z wykładami połączone będą demonstracje zbiorów, obrazów świetlnych i ćwiczenia w pracowni towaroznawczej.

VI. Stenografia. (2 godz. tygodniowo).

Tworzenie wyrazów i skracanie słów. Nauka o skracaniu zdań. Ćwiczenia w szybkim pisaniu od 80 słów na minutę, zwłaszcza z działu korespondencji handlowej.

H) Wieczorny kurs handlowy dla prawników.

Kurs ten ma na celu dać bądź to ukończonym, bądź to kończącym studia prawnikom względnie urzędnikom pracującym w administracji, skarbie, sądzie i t. p. pewną sumę wiedzy z dziedziny a) buchalteryi, d) nauki o handlu 3) bankowości.

Nie chodzi tu o nabycie biegłości w buchalteryi i bankowości, lecz o nauczenie zrozumienia jednej i drugiej, o danie możliwości poznania istoty, terminologii i form tych nauk, zapoznania z ich celem i zadaniami, o ile tego zawód prawniczy wymaga. Kurs ten obejmuje 80 godzin wykładowych przez ciąg pełnych 10 tygodni. Początek wykładów około 20/10 a koniec 15/1.

Wykłady odbywają się 2—4 razy w tygodniu w czasie od 6—8 lub od 7—9 wieczorem.

Oplata za cały kurs wynosi koron 30 i uiszcza się w całości z góry przy wpisie. Uwolnień od opłat niema.

Stosunek nieprawników do prawników oznacza się na 1 : 5. Minimalna liczba frekwentantów kursu wynosi 25 — maksymalna 30. Na kursie tym niema egzaminów, nie wydaje się świadectw frekwencyjnych, słuchacze mogą otrzymać na żądanie tylko potwierdzenie wpisu.

Plan nauk.

a) Buchalterya.

I. Zasadnicze wiadomości teoretyczne i praktyczne ich zastosowanie. (godz. 40).

Pojęcie i zadanie buchalteryi: Buchalterya ilościowa i wartościowa. Znaczenie księgowe „Winien“ i „Ma“. Buchalterya podwójna i jej charakterystyczne cechy. System rachunków przeciwnych (Konta). Objaśnienie znaczenia głównych rachunków w przedsiębiorstwach towarowych, bankowych i wytwórczych. Księgi tego systemu, ich typy, cele i znaczenie oraz stosunek wzajemny. Urządzenie, otwarcie, prowadzenie i zamknięcie ksiąg chronologicznych i systematycznych. Bilans i wykaz strat i zysków. Amerykańska forma kalkulacji podwójnej. Buchalterya w przedsiębiorstwach wytwórczych. Odmiana zamknięć rachunkowych w przedsiębiorstwach związkowych (spółkach i stowarzyszeniach). Zasady kontroli i rewizji ksiąg. Przerabianie przykładów z interesu towarowego, bankowego i przemysłowego (fabrycznego) z zamknięciem dla firmy pojedynczej i różnego rodzaju spółek.

II. Nauka o bilansach. (10 godz.).

Pojęcie i prawne znaczenie bilansu. Zasady bilansowania w przedsiębiorstwach pojedynczych i związkowych. Poszczególne

składniki bilansu i ocenienie ich wartości. Kapitał akcyjny (udziałowy). Fundusze rezerwowe, ich przeznaczenie, sposoby tworzenia i użycia. Amortyzacje i sposoby ich przeprowadzenia. Antycypacje. Sumy przechodnie. Bilanse banków i kas oszczędności, zakładów ubezpieczeń, przedsiębiorstw przemysłowych i przewozowych. Bilans jako podstawa opodatkowania przedsiębiorstw, obowiązanych do publicznego składania rachunków, według ustawy podatkowej z dnia 25/10 1896 L. 220 Dz. u. p. Bilansy likwidacyjne i konkursowe. Sposoby fałszowania bilansów.

b) Bankowość.

I. Obliczenia (rachunki) bankowe. (20 godz.).

Rachunek procentu. Dyskontowanie weksli. Obliczanie wartości walut, losów, obligacji, akcji i dewiz. Zamknięcie rachunku bieżącego.

II. Z nauki handlu (10 godz.).

Organizacja i czynności banków i kas oszczędności w połączeniu z nauką o najważniejszych dokumentach bankowych. Weksle, przekazy, listy kredytowe, чеки, żyro i klirying. Asygnaty bankowe. Depozyty P. K. O. Formy kredytu bankowego: eskontowanie weksli, warrantów, walorów i faktur, kredyt akceptowy, zastawniczy (lombardowy) i hipoteczny. Finansowanie przedsiębiorstw i pożyczek publicznych. Pośrednictwo w wypłatach. Giełdy i transakcje handlowe.

I. Egzamina prywatne.

z przedmiotów kupieckich w Akademii handlowej w Krakowie.

Celem umożliwienia osobom, które nabyły znajomości przedmiotów kupieckich drogą nauki prywatnej, wykazania swej wiedzy urzędowo uwierzytelnionym dokumentem, zaprowadzono za zezwoleniem c.k. Ministerstwa Wyznań i Oświaty z dnia 5 lutego 1910 r. l. 48.969/09 w Akademii handlowej w Krakowie egzamina prywatne z następujących przedmiotów:

1. z buchalteryi,
2. z korespondencyi kupieckiej i prac kantorowych,
3. z rachunków kupieckich,
4. nauki o handlu i wekslach,
5. z towaroznawstwa,
6. ze stenografii.

Kto się chce poddać takiemu egzaminowi winien wnieść do c.k. Dyrekcyi Akademii handlowej w Krakowie podanie, opatrzone

stemplem na 1 koronę, z wymienieniem przedmiotów, z których zamierza egzamin składać i wykazaniem swych dotychczasowych studiów (najmniej w zakresie 2 klas szkoły wydziałowej), tudzież wieku (przynajmniej lat 17). Do podania należy dołączyć także świadectwo moralności.

Egzaminowanie porucza Dyrekcyja w każdym poszczególnym wypadku temu członkowi grona nauczycielskiego, który udziela odnośnego przedmiotu w zakładzie; egzaminator rozstrzyga też wspólnie z dyrektorem, czy wykazane przedwstępne wykształcenie jest wystarczającym do dopuszczenia do egzaminu.

Przy każdym egzaminie ma być obecny dyrektor, któremu też służy prawo zadawania pytań.

Każdy egzamin składa się z części pisemnej i ustnej, a w towaroznawstwie z ćwiczenia praktycznego w laboratorium, oraz z egzaminu ustnego, będącego z niem w związku. W razie złego wyniku z wypracowania pisemnego nie dopuszcza się kandydata do egzaminu ustnego.

Kandydat otrzyma z odbytego egzaminu świadectwo, w którym prócz rodowodu ma być dokładnie podany zakres egzaminowania z odnośnego przedmiotu (np. z buchalteryi pojedynczej i podwójnej w handlu drobiazgowym i hurtownym lub w interesie bankowym, lub z uwzględnieniem spraw spedycyjnych i komisowych i t. p.), oraz jedna z not następujących: celująco, bardzo dobrze, dobrze, dostatecznie, świadcząca o wyniku egzaminu.

Kandydaci, którzy nie odpowiedzą wymogom egzaminu, świadectwa nie otrzymają.

Świadectwo, ostemplowane stemplem za 2 korony, ma być podpisane przez dyrektora i egzaminatora i opatrzone pieczęcią urzędową.

Z wszystkich egzaminów prowadzi się protokół, który zawiera w bieżącym porządku imię i nazwisko, tudzież rodowód kandydatów, zakres i wynik egzaminu.

Protokół podpisany przez dyrektora i egzaminatora przechowuje się w aktach urzędowych.

Taksa egzaminacyjna wynosi za każdy wyżej wymieniony przedmiot koron 16.

Każdorazowy termin egzaminów prywatnych ogłoszony będzie w miejscowych dziennikach i w budynku Akademii handlowej. Podania o dopuszczenie do egzaminu należy wnieść co najmniej na tydzień przed terminem. Takse egzaminacyjną składa się po otrzymaniu pisemnego zawiadomienia o dopuszczeniu do egzaminu. Po rozpoczęciu egzaminu, takse egzaminacyjnych nie zwraca się pod żadnym warunkiem.

4 ZRIORY NAUKOWE.

I. Biblioteka.

(Zawiaadowca: Prof. J. Ippoldt).

A) *Biblioteka nauczycielska.*

Prenumerowano następujące czysopisma: Bank-Archiv, Biblioteka Warszawska, Chemiker-Zeitung, Handels-Museum, Österreichische Handelsschulzeitung, Kupiec poznański, Kupiec polski, Organisation, Österreichische Monatsschrift für den Orient, Poradnik językowy, Przewodnik naukowy i literacki, Przewodnik bibliograficzny, Verordnungsblatt, Wector, Wszechświat, Zeitschrift für Handelswissenschaft und Handelspraxis, Ziemia, Przegląd stenograficzny.

Otrzymano w darze: Misye katolickie, Dziennik urzędowy c. k. Rady Szkolnej Krajowej we Lwowie, Rękodzielnik, Przegląd rękodzielniczy.

W roku szkolnym 1911/12 zakupiono następujące ważniejsze dzieła: Dr. A. Halma, Dr. Schilling, Die Mittelschulen Österreichs; Jahrbuch der Export Akademie — des k. k. österr. Handelsmuseums; Dr. Wład. Cichocki, Słownik polsko-niemiecki, 2 części; Dr. Jan Ptaśnik, Italia Mercatoria apud Polonos; Karol Czajkowski, Nauka stenografii polskiej; Witold Skalski, Sprawunki premiowe na giełdzie wiedeńskiej; Zygmunt Resch, Koleje czy drogi wodne; Franc. M. Konieczny, Jak stempluje się weksle, czek i przekazy; Bericht über den IX. internationalen Kongress f. kaufm. Bildungswesen; 75 Jahre österreichischer Lloyd, 1836 — 1911; Dr. Z. Pelczar, Przewodnik po Galicyi 1911; Wöchentliches Verzeichnis der Neuigkeiten d. deutschen Buchhandels; J. Tews, Großstadtpädagogik; Schaffen und Schauen. Ein Führer durch d. Leben; Robert Schachner, Das bayrische Sparkassenwesen; Fr. Stürmer, Die Etymologie im Sprachunterrichte der höheren Schulen; Dr. H. V. Simon, Betrachtungen über Bilanzen. Geschäftsberichte der Aktiengesellschaften aus Anlass neuerer Vorgänge; Lansburgh Alfred, Das deutsche Bankwesen; Dr. Fontana-Russo, Grundzüge der Handelspolitik;

Die Statistik im Fabrik und Warenhandelsbetrieb, Dr. A. Calmes; Dr. Fr. Beck, Lehrbuch des deutschen Prosastils; Prof. Dr. A. Brennewitz, Die Schwierigkeiten unserer Muttersprache; Codex alimentarius austriacus, Schulbuchverlag 1911; J. Tretiak, Bohdan Zaleski, Życie i poezya; Adam Mickiewicz, Dzieła Tom. I. — VI.; Adam Mickiewicz, Nieznane pisma z archiwum filomatów; Edward Milewski, Sklepy społeczne; Dr. M. Kirchner, Die Bekämpfung der Tuberkulose u. die Fürsorge für die Phthisiker; Dr. Klecki, Alkoholizm i antyalkoholizm; Dr. A. Bochenek, Anatomia człowieka; Dr. Schulz L., Technologia chemiczna ogólna; Dr. Paul Kraiss, Gewerbliche Materialkunde; Dr. H. Öst, Lehrbuch der chemischen Technologie; Dr. A. Eibner, Malmaterialienkunde; Fritz Marzoll, Warenkunde für den Gummiwarenhändler; Hoyer, Lehrbuch der mechanischen Technologie; Wilhelm Herzberg, Papierprüfung; Dr. P. Krusche, Die Untersuchung der Düngemittel; Fr. Emich, Lehrbuch der Mikrochemie; A. Haarmann, Warenkunde des Manufakturenwarenhandels; Dr. M. Pietsch, Katechismus der Chemikalienkunde; Dr. A. Rümpler, Die käuflichen Düngestoffe; Karl Berger, Schiller, sein Leben und seine Werke; Dr. A. Bielschowsky, Goethe, sein Leben und seine Werke; Alfred Biese, Deutsche Literaturgeschichte; Ed. Wetzel, Fr. Wetzel, Die deutsche Sprache — Grammatik für höhere Lehranstalten; Dr. J. Ch. A. Heyse, Deutsche Grammatik; Ed. Brädicke, Der deutsche Sprachmeister; Dr. Theodor Matthias, Katechismus des guten Deutsch; S. Hetzel, Wie der Deutsche spricht; Fr. Blatz — Dr. E. Stulz, Neuhochdeutsche Schulgrammatik für höhere Lehranstalten; Gottfried Gurcke, Übungsbuch zur deutschen Schulgrammatik; Gottfried Gurcke, Deutsche Schulgrammatik; P. G. Münch, Rund ums rote Tintenfaß; Dr. A. Kutzner, Praktische Anleitung zur Vermeidung von Fehlern bei der Abfassung deutscher Aufsätze; Meyer, Hausschatz deutscher Poesie und Prosa; Theodor Paul, Deutsch, wie es fehlerlos geschrieben und gesprochen wird; Dr. J. Boock, Deutsche Elementarstilistik; J. G. Mulder, Sprach- und Übungsstoff aus der deutschen Kulturgeschichte; Dr. H. Kube, Deutsch richtig sprechen und schreiben durch Selbstunterricht; E. Lüttge, Der stilistische Anschauungsunterricht; Dr. O. I. Löbsche, Die Schwierigkeiten und die Richtigkeit des Ausdrucks in der deutschen Sprache; H. G. Mueller, Die Diskontierung offener Buchforderungen; Dr. G. Eckstein, Die Diskontierung von Buchforderungen in Österreich und Deutschland; Werner Grull, Die Inventur; Dr. J. Fr. Schär, Zahlungsbilanz und Diskont; Dr. R. Fischer, Über die Grundlagen der Bilanzwerte; Dr. A. Konrad, Die

Bilanzrätsel; Dr. Fr. Hertz, Die Schwierigkeiten der industriellen Produktion in Österreich; Dr. R. Fischer, Die Bilanzwerte; Walter Nachod, Treuhändler und Treuhandgesellschaften; Dr. G. Barthelme, Das deutsche, insbesondere das preußische Sparkassenwesen; Pf. R. Mully v. Oppenried, Die Hypothekaranstalten in Deutschland und Österreich-Ungarn; Edgar Jaffé, Das englische Bankwesen; Gustav Schmoller, Grundriß der allgemeinen Volkswirtschaftslehre; Robert Stern, Die Effekten-Arbitrage; Dr. C. Vigelius, Handbuch für Sparkassen; Gesetze und Verordnungen, betreffend die Unfall- und Kranken-Versicherung der Arbeiter — 10. Auflage; Fr. Leitner, Das Bankgeschäft und seine Technik; Dr. H. Deutsche, Arbitrage in Münzen, Barren, Wechseln, Effekten u. Prämien.; P. Wiener — W. Stoerk, Praktische Erbitragerechnungen, im besondern die Gold-Devisen- und Effektenarbitrage; Dr. J. Fr. Schär, Allgemeine Handelsbetriebslehre; Richard Maatz, Die Kaufmännische Bilanz; Dr. Schönwandt, Bilanzunwahrheit; R. Beigel, Theorie und Praxis der Buchführungs- und Bilanzrevision; Dr. O. Knappe, Die Bilanzen der Aktiengesellschaften; C. S. Grünhut, Lehrbuch des Wechselrechts; Dr. J. Breit, Bankgesetz; Statistik der Sparkassen 1906—1907; Statistik der Banken 1902—1906; Otto Hübner, Geographisch-Statistische Tabellen aller Länder der Erde; Fr. Baytel, Hygiena i zdrowie; Dr. L. Wernic, Zasady anatomii, fizyologii i higieny do użytku szkolnego; Richard Laube, Wortkunde f. d. Volksschule; K. O. Erdman, Die Bedeutung des Wortes; E. Pflyffer v. Altshofen, Lehrbuch des gesammten Düngewesens; Johannes Cracau, Warenkunde f. Drogisten; Wł. Łoziński, Życie polskie w dawnych wiekach; A. Schmidt, Kunsterziehung und Gedichtbehandlung; Riesser, Die deutschen Großbanken und ihre Konzentration; Handwörterbuch der Staatswissenschaften, 8 tomów; Calwer, Jahrbuch der Weltwirtschaft; L. R. Dicksee, Auditing; L. R. Dicksee, Depreciation, reserves and reservefunds. Sombart, Die Juden und das Wirtschaftsleben; Gerstner, Bilanzanalyse; Hesse u. Hennig, Handelskunde in Verbindung mit Handelskorrespondenz; E. Oberle, Universalhandelskorrespondenz, 5 części; K. Kunczitsky, Rundschrift-Vorlagen; Funk, Katechismus des Schreibunterrichts; Bankenorganisation; A. Schütz, Handbuch f. d. Bankverkehr; A. Witkowski, Zasady fizyki, t. III. Elektryczność i magnetyzm; Słuszkiewicz, Zbiór ustaw i rozporządzeń, dotyczących stowarzyszeń zarobkowych itd.; J. Wiśniakowski, Zamknięcie rachunków handlowych w buchalteryi; Fr. Leitner, Bilanztechnik und Bilanzkritik; E. Léantey, Traité des bilans; E. Kaufmann, Das französische Bankwesen; B. Mehrens, Entstehung und Entwicklung der großen französi-

schen Kreditinstitute; Milewski-Czerkawski, Polityka ekonomiczna; E. Dutlinger, Praca amerykańska; E. Dutlinger, Jak prowadzić ogólne zebrania; E. Dutlinger, I. Urlopy w teorii i praktyce. II. Jak szukać błędów buchalterycznych; E. Dutlinger, Kalkulacya i kontrole w fabrycznych przedsiębiorstwach; E. Dutlinger, Banki przemysłowe i hipoteczne; Rundschau des Kunstgewerbes. Die Leipziger Messe; F. Lemaire, Des amortissements et des réserves dans les sociétés industrielles; Svante Arrhenius, Obraz wszechświata w dziejach ludzkości i Jak powstają światy; A. Krzyżanowski, Towarzystwa i stowarzyszenia rolnicze; A. Krzyżanowski, Pieniądz; Burgerstein-Netolitzky, Handbuch der Schulhygiene; Jaeger, Die Bakteriologie des täglichen Lebens; Lasser-Cohn, Die Chemie im täglichen Leben; J. Stoiser, Grundriß der allgemeinen Wirtschafts- und Verkehrsgeographie;

W darze otrzymała biblioteka nauczycielska 118 dzieł od Izby Handlowo-Przemysłowej, Akademii Exportowej, c. k. Rady Szkolnej Krajowej, Austriackiego Lloyd'a i prof. Dr. Adama Krzyżanowskiego.

Razem przybyło w ciągu roku szkolnego 174 dzieł. Biblioteka liczy z końcem roku szkolnego 1151 dzieł.

B) Biblioteka uczniów.

W roku 1911/12 przybyło ogółem 90 dzieł, z tego w darze 5. Z końcem roku szkolnego liczy biblioteka 1698 dzieł. Udział uczniów pożyczających był bardzo żywy. Na 249 wpisanych uczniów Akademii i Dwuklasowej Szkoły pożyczało 209 uczniów. Książek wypożyczono do końca roku szkolnego 2031. Średnio wypada więc na każdego czytającego 9 książek. Dzieła kilkotomowe wydawano zazwyczaj w całości na raz. Darami wzbogacili bibliotekę uczniów szczególnie: Prof. Oskar Callier, za co Dyrekcya zakładu składa mu na tem miejscu serdeczne podziękowanie.

C) Biblioteka ubogich uczniów.

W czwartym roku istnienia pomnożył się ten dział w ciągu roku 1911/12 o 159 egzemplarzy, tak, że obecnie liczy 1057 egzemplarzy w wartości przybliżonej, po odliczeniu części odpadającej przez zużycie książek podczas ubiegłego roku szkolnego K. 2150.

D) Biblioteka uczennic.

Biblioteka uczennic Ż. S. H. powiększyła się w bież. roku szk. o 70 dzieł, liczy więc w drugim roku istnienia 258 dzieł w 302 tomach. W doborze książek uwzględniano przede wszystkim

działa treści praktycznej, a więc z zakresu handlowości, nauk społecznych, geografii i podróżnictwa, wynalazków i wszelkich dziedzin wiedzy — i to tak w języku polskim, jak i niemieckim. Wypożyczanie książek odbywało się co dwa tygodnie, a poczytność była znaczna, korzystało bowiem ze szkolnego księgozbioru 70% uczenic. Zawiadowcą biblioteki był prof. Sosnowski.

2. Gabinet geograficzno-historyczny.

(Zawiadowca: Prof. H. Heitzman).

1. W roku szkolnym 1911/12 zakupiono:

a) Do zbioru map: 1 Schwabe: Das Zeitalter der Entdeckungen. 2. Bamberg: Austrya 4 egz. 3. Bamberg: Bałkan 2 egz. 4. Bamberg: Włochy. 5. Johnston: Afryka. 6. Kornmann: Mapa Galicyi i Bukowiny. 7. Olszewski: Mapa górniczo-przemysłowa Galicyi. 8. 12 tablic do nauki czytania map. 9. Bamberg: Afryka. 10. Bamberg: Azja. 11. Bamberg: Ameryka północna. 12. Bamberg: Ameryka południowa. 13. Bamberg: Niemcy. 14. Bamberg: Rosya. 15. Bamberg: Włochy. 16. Bamberg: Francya. 17. Bamberg: Skandynawia. 18. Bamberg: Hiszpania. 19. Kümmerle: Szwajcarya. Otrzymano w darze od Akademii Eksportowej we Wiedniu: 20. Heiderich, Isochronenkarte v. Oesterr. Ungarn.

b) Do zbioru obrazów zakupiono 122 reprodukcji fotograficznych rzeźb i architektury.

c) Do zbioru map plastycznych zakupiono: Mapy plastyczne: Oceanu Atlantyckiego i Morza Śródziemnego.

d) Do zbioru płodów różnych krajów zakupiono skrzynki z płodami: 1. Meksyku. 2. Indyi przedgangesowych. 3. Afryki północnej.

e) Do zbioru przeźroczy przybyło 214 sztuk do nauki geografii.

Przeźrocza wykonano częścią we własnej pracowni fotograficznej, częścią nabyto za pośrednictwem Sammelstelle für warenkundliche Lehrmittel w Grazu.

II. Z końcem roku szk. 1910/11 posiada gabinet: 3 globusy, glob Marsa i medalion księżyca, planetarium Felkla, model góry, miarę stalową zwijaną, pedometr, barometr do mierzenia wysokości i planimetr, 3 mapy plastyczne, 108 map, 12 tablic do czytania map, 8 atlasów, 10 stereoskopów, 356 fotografii do stereoskopów, 490 sztuk przeźroczy, 480 obrazów do nauki geografii i historii, 8 charakterystycznych biustów różnych ras, 11 skrzynek z płodami różnych krajów — pozycyi w inwentarzu razem 331. W inwentarzu środków pomocniczych do nauki geografii 331 pozycyi.

3. Gabinet fizykalny.

(Zawiadowca: Prof. M. Lang).

W roku szkolnym 1911/12 zakupiono:

Ciężarki do bloków. Aparat do wykazania całkowitego odbicia według Hartla. Aparat do wykazania krzywoliniowego przebiegania światła według Hartla. Pryzmat pusty. Lupa 35 mm. średnicy. Tablica Franklina. Rurki Geisslera. Skala rozrzedzenia rurek. Waga kupiecka z ciężarkami.

Nadto umontowano dwie gablotki na dwie wagi demonstracyjne.

Gabinet posiada w inwentarzu 231 pozycyi. Zbiór przeźroczy składa się ze 151 sztuk.

4. Gabinet przyrodniczy.

(Zawiadowca: Prof. I. Król).

W r. 1911/12 zakupiono tablice ścienne: 1) Labes, Zęby. 2) Potonić i Gothan, Obrazy wegetacyi (2), 3) Baur-Fischer, 3 tablice anatomiczne. 4) Trumpp, Zaraźliwe choroby dziecięce, oraz 5) model zębów. 6) Dwie kasety ścienne oszkłone, przedstawiające w obrazach rozmnażanie się roślin i biologiczne wyposażenie nasienia.

Z końcem roku szk. 1911/12 obejmuje inwentarz pozycyi 154.

5. Zbiory towaroznawcze.

(Zawiadowca: Prof. Dr. A. Bolland).

W ubiegłym roku otrzymano w darze:

Zbiór materyałów do fabrykacyi linoleum i produktów gotowych, 34 sztuk od „Erste Oesterr. Linoleum Fabrik w Tryeście“.

2 puszki mleka skondenzowanego

od „Molkerei G. m. b. H.“ we Wiedniu.

Zbiór koców i materyałów na kołdry, 24 sztuk

od „A. Berls Söhne“ w Traun.

Zbiór materyałów do fabrykacyi porcelany, 15 sztuk

od M. Ždekauera w Altrohlau.

Zbiór wyrobów kauczukowych 19 sztuk.

„ „ asbestowych 15 „

od Asbest und Gummiwerke Calmon Wien.

7 skórek zajęczych do fabrykacyi filców i

12 sztuk objaśniających fabrykację kapelusza filcowego

od J. Hückla w Neutitschein.

Zbiór wyrobów kauczukowych i asbestowych, 45 sztuk

od Josephsthaler Gummi und Asbestwarenfabrik we Wiedniu.
Zbiór odnoszący się do porcelany, 46 sztuk
z fabryki Ks. Thuna w Klösterle.

2 pudełka wyrobów cukierniczych
z fabryki w Lobositz.

Przez Sammelstelle für warenkundliche Lehrmittel Graz
otrzymano :

Tok fabrykacji alundum, włókna konopne, tok fabrykacji
kawy Kathreina, soję, analizę chemiczną kawy Kathreina, analizę
chemiczną surogatów kawy, zbiór wyrobów oczkowych, 23 pró-
bek kopali, sztuczne rubiny i szafiry, próbki smoły celulozowej,
tok nagryzania szkła, kamień litograficzny i wzory siedzeń na
stolki.

Zakupiono :

Zbiór materiałów dla sporządzania pokostów, zbiór mate-
ryałów do barwienia lakierów i zbiór wzorowych lakierowań na
drzewie i metalu.

Z końcem r. 1911/12 obejmuje inwentarz :

pozycyi	1100
preparatów mikroskopowych	228
modeli owoców i nasion	16
tablic technologicznych	50
modeli	2

Zbiór dyapozytywów z dziedziny towaroznawstwa obejmuje :
118 sztuk z zakresu środków spożywczych, 42 sztuk z zakresu
materiałów opałowych, 39 sztuk z zakresu materiałów budo-
wlanych i zdobniczych, 100 sztuk z zakresu papiernictwa, 22
sztuk odnoszących się do drzewa, 180 sztuk odnoszących się do
metali, 78 sztuk z zakresu włókien, 100 sztuk z zakresu tkanin,
59 sztuk z zakresu garbarstwa, 50 sztuk z zakresu tłuszczów
i olejów, 50 sztuk z zakresu ceramiki, 77 sztuk z rozmaitych
działów, razem sztuk 915.

6. Pracownia chemiczna.

(Zawiadowca: Prof. Dr. A. Bolland).

Z końcem roku 1911/12 obejmuje inwentarz pracowni 99
sztuk. Zakupiono zbiór do analizy mikrochemicznej, rozdzielacz
i 7 słoików metali szlachetnych.

7. Pracownia towaroznawcza.

(Zawiadowca: Prof. Dr. A. Bolland).

Inwentarz pracowni obejmuje 103 pozycyi. Sprawiono ty-
gielek stalowy Pringsheima, pipetę do mikrochemicznego filtrowania,
tygielek do mikrowagi i mikroskop binokularny Zeissa.

8. Pracownia fotograficzna.

(Kierownik: Prof. K. Sosnowski).

W roku 1911/12 zakupiono: 1) Obiektyw do powiększeń Staebble Aplanat F 7.7. 2) Aparat fotograficzny 9×12 „Perfect“ z Aristostigmatem Meyera F 5.5 z kasetami i statywem. 3) Fotometr, „Infalible“.

Z końcem roku 1911/12 liczy inwentarz 19 pozycji.

9. Zbiór przyborów do kantoru i nauki pisania na maszynie.

(Zawiadowca: Prof. W. Skalski).

Z końcem roku szk. 1910/11 liczy zbiór 21 maszyn do pisania różnych systemów ze stolikami, 1 maszynkę ślepą do ćwiczenia w piśmie maszynowym, prasę do kopiowania, numerator, 13 Shannonów, 49 stampili, liczydło, perforator, 4 tablice z wzorami dokumentów handlowych, 5 tablic z wzorami monet. Cyklostyle. 6 oryginalnych ksiąg handlowych do użytku uczniów AH. podczas prac w kantorze.

10. Zbiór dokumentów handlowych.

(Zawiadowca: Prof. St. Nycz).

I Wzory i dokumenta handlowe.

Akredytywy 4. Asygnaty wewnętrzne 29. Cesye 1. Domy składowe 3. Druki pocztowe 18. Depozyt 23. Eskont faktur 3. Faktury 59. Galicyjska Kasa Oszczędności 6. Komis 1. Kasa Oszczędności 10. Kolejowe druki 22. Kwity 43. Konsygnacje 37. Noty 13. Kanosamenty 6. Listy eskontowe 3. Listy gotówkowe 27. Listy wekslowe 111. Listy upominające 16. Otwarcie kredytu 14. Okólniki 44. Oferty 40. Obrót żyrowy 71. Ogólne 15. Recepisy. i statuty 27. Pełnomocnictwo 6. Pożyczki hipoteczne 13. Papiery. wartościowe 31. P. K. O. 59. Reklama 3. Rachunki 27. Sprawozdania 6. Spedycya 20. Taryfy 7. Uwiadomienia 12. Ubezpieczenia 17. Wyciągi z rachunku bieżącego 67. Wyciągi z udziału 4. Wywiad kupiecki 61. Wykonanie zlecenia 36. Weksle, przekazy, bony, czek 92. Wzory kopert, torbeczek i próbek 29. Wzory listów kupieckich 20. Wynajem skrytek bankowych 1. Zamówienia 16. Zastępstwa 2. Razem sztuk 1059.

II. Księgi handlowe:

1) 2 Wechsel-Buch. 2) Warenbuch. 3) Ks. kasy. 4) Fakturen-Buch. 5) Księga wkładek. 6) Salda Conti. (Razem 7 ksiąg).

III. Bilanse:

a) bankowe 38; *b)* towarzystw zaliczkowych 11; *c)* fabryczne:
1) cukrownie 12, 2) browary 11; *d)* rozmaite 10. Razem 82.

IV. Wzory ksiąg handlowych: arkuszy razem sztuk 58.

5. Sprawozdanie z czynności w pracowniach i kółkach.

1. Pracownia chemiczna i towaroznawcza.

a) klasy III i IV A. H. (Kierownik: Prof. Dr. P. Łoziński).

Uczniowie III klasy A. H. zapoznali się z analizą chemiczną jakościową prostą na drodze mokrej (42 zadania) oraz kilkoma przykładami analizy złożonej, z analizą dmuchawkową, następnie z licznymi przykładami ilościowej analizy wagowej i miareczkowej. Na podstawie zyskanych w ten sposób wiadomości przystąpiono następnie do chemicznych badań towaroznawczych.

Równocześnie zapoznali się uczniowie z fizykalnymi metodami badań towaroznawczych, jak użycie wagi analitycznej, obliczanie ciężaru właściwego ciał stałych i płynnych, mierzenie trwałości, użycie noniusza i mikrometru — a nadto z użyciem mikroskopu do badań towaroznawczych i sporządzaniem odnośnych preparatów. Następnie przerabiano kolejno badania tych działów towarów, które są omawiane przy wykładach nauki towaroznawstwa w kl. III, a w szczególności badanie metali i rud, badanie produktów przemysłu chemicznego, badanie farb mineralnych, badanie zboża i produktów przemysłu młynarskiego, badanie produktów przemysłu cukrowniczego.

Przy wszystkich badaniach towaroznawczych stosowano równocześnie metody chemiczne, fizykalne i w razie potrzeby mikroskopowe, przyczem kładziono głównie nacisk na samodzielne oznaczanie jakości i ewentualnych zafałszowań w podanych uczniom do badania próbkach towarowych.

Uczniowie IV klasy A. H. przerabiali w podany powyżej sposób grupy towarów, omawiane przy wykładach towaroznawstwa w IV kl. oraz te, których badanie wymaga większej wprawy w stosowaniu odnośnych metod. W szczególności przerobiono: tłuszcze i oleje, mydła, glicerynę, woski, produkty destylacji ropy, produkty fermentacji (alkohole i ocet), włókna zwierzęce i roślinne, oraz produkty przemysłu tkackiego, papier, używki i przyprawy.

b) na Kursach Abiturjentów A i B. (Kierownik: Prof. Dr. Bolland).

Sluchacze zapoznali się z ważniejszymi metodami badania towarów, a mianowicie z mikroskopią, metodami fizykalnymi i chemicznymi.

Ćwiczenia prowadzone były równolegle z wykładami tak, że rozszerzały one i pogłębiały materiał wykładowy,

W szczególności dotyczyły ćwiczenia następujących działów towaroznawstwa:

Tekstylnego, papierniczego, młynarskiego, metalowego, farbiarskiego i produktów chemicznych.

Nadprogramowo na Kursie Absolwentek i w kl. II szkoły dwuklasowej męskiej, poświęcono kilka godzin na zapoznanie słuchaczek wzgl. uczniów z najważniejszymi metodami badania towarów, przede wszystkim z mikroskopem.

2. Pracownia fotograficzna.

(Kierownik: Prof. K. Sosnowski).

Celem rozpowszechnienia między uczniami sztuki fotografowania zakupiła Dyrekcyja aparat fotograficzny i zezwoliła niektórym uczniom na dostęp do pracowni. Uczniowie, którzy umieją fotografować, pouczają kolegów na wspólnych wycieczkach. Takim instruktorem kolegów był uczeń I a. A. H. Rakowicz. Ze zdjęć w czasie wycieczek utworzono album z obrazkami życia szkolnego, które poszły także do Muzeum szkolnego we Lwowie. Fotografie z ćwiczeń w strzelaniu na Woli Justowskiej posłano również i władzom wojskowym. W pracowni tej wykonał p. M. Kannenberg 90 przeźrocz, które pomnożyły zbiór diapozytywów gabinetu geograficznego.

3. Kółko literackie.

(Kurator: Prof. K. Sosnowski).

Kółko literackie odbyło w obecności Kuratora 3 posiedzenia. Pierwsze wypełnił odczyt ucznia IV kl. Cieńciały o „Wirach” Sienkiewicza (c. d.), drugie aktualny odczyt ucznia IV kl. Szkotnickiego o „Legionie” Wyspiańskiego, na trzecim ucz. III kl. Hałaciński mówił o stosunku Wyspiańskiego do idei messyjanistycznej ze szerszym i trafniejszym ujęciem trudnego przedmiotu. W posiedzeniach brało udział po kilkunastu uczestników, między którymi wywiązywała się ożywiona wymiana zdań na temat każdego z odczytów.

4. Seminaryum handlowe.

(Kierownik: Prof. Dr. Lulek).

Założone w r. 1909 seminaryum handlowe z odrębną biblioteką zawodową, ma na celu dostarczenie młodzieży szkolnej sposobności do znalezienia odpowiednich wskazówek co do praktycznych zajęć handlowych, do podniesienia zamiłowania do pewnych gałęzi handlowych, objawiającego się już w czasach szkolnych, wreszcie przyzwyczajenie uczniów do systematycznej pracy w obranym kierunku.

Biblioteka zawodowa obejmuje 84 dzieła. Korzystało z niej 72 uczniów z IV i III kursu. Owocem dokładnych studyów były przedłożone sprawozdania z niektórych dzieł, oraz pytania wyśtosowane do kierownika, a wywołujące nieraz ciekawą dyskusję

5. Kółko esperanckie.

(Kurator: Prof. W. Skalski).

Członkowie kółka w liczbie 6 próbowali w tym roku szkolnym swych sił i sami opracowywali tematy w języku esperanckim przeważnie z dziedziny historii polskiej.

Prócz tego pod kierownictwem p. Grabowskiego tłumaczono z polskiego na esperanto listy handlowe z działu towarowego i z esperanckiego na polskie listy z działu bankowego.

6. Czytelnia uczniów.

(Kurator: Prof. J. Ippoldt).

Czytelnia uczniów zawierała w podręcznej biblioteczce słowniki, encyklopedyę Orgelbranda, dzieła treści leksykalnej, ogólnej, roczniki różnych czasopism ilustrowanych i niektórych fachowych jak np. Handelsmuseum z poprzednich lat.

W roku bieżącym zakupiono dla czytelnii następujące dzieła: Springer, Powszechną ilustrowaną historję sztuki, 4 tomy i B. Gustawicz-E. WYROBEK, Życie zwierząt, tomy 3. i 4.

Dla czytelnii abonowano: Bibliothek der Unterhaltung und des Wissens, Fliegende Blätter, Przewodnik oświatowy, Esperantysta polski, Świat, Wiedza i postęp, Świat słowiański. Z biblioteki nauczycielskiej oddawano numera pism: Biblioteka Warszawska, Kupiec polski, Misye katolickie, Poradnik językowy, Przewodnik naukowy i literacki, Wszechświat, Monatsschrift für den Orient, Rękodzielnik, Kupiec poznański, Ziemia, Nasze źródło.

W czasie od 1 stycznia do końca czerwca 1912 r. otrzymywała czytelnia następujące czasopisma fachowe: Farben-Zeitung, Gummi-Zeitung, Wegweiser f. d. Spiel- Kurz- u. Galanterie-

warenindustrie, Wiener-Seifensieder-Zeitung, Oel- u. Fett-Zeitung, Kunstdünger u. Leim-Zeitung, Der Holzkäufer, Zeitschrift f. d. Lederhandel, Die Celluloidindustrie, Brünner Textil-Monatschrift, Der Parfumeur, Der Eisenwarenhandel, Papier- u. Schreibwaren-Zeitung, Textil-Zeitung, Kolonialwaren-Zeitung, Polski przegląd kupiecki.

W czytelni znajduje się 356 fotografii stereoskopowych i 8 ręcznych stereoskopów, 4 partye szachów i 1 partya warcabów. Na ścianach wiszą mapy, oraz cykl obrazów Stachiewicza i Kos-saka. W osobnej szafie znajdują się instrumenta muzyczne, sprawione dla orkiestry uczniów (bas, klarnet, altówka) i 10 składanych pultów. W czytelni odbywa się także i nauka śpiewu, do której ułatwienia służy znajdujące się tam pianino z fabr. Petroffa.

W ciągu r. s. 1911/12 korzystało z czytelni 6368 uczniów, czyli średnio 43 uczniów dziennie.

6. POMOC KOLEŻAŃSKA U. A. H.

(Kurator : Prof. Dr. H. Weigt).

W r. b. zgłosiło się po pożyczki ogółem uczniów 164 na kwotę łączną K. 3100 z czego udzielono K. 984.

Dochody czerpała Pom. Kol. ze składek uczniów Ak. i Dw. szkoły handlowej męskiej, z datków grona pp. profesorów i publiczności przy wpisach.

Przychód wynosi K. 501.25 i jest prawie o 100 K. wyższy od przychodu w poprzednim roku.

Organem Pom. Kol. byli delegaci :

Kurs IV. Cienciała Jerzy, Szkotnicki Adam (przew.).

Kurs II. Dźwigalski Leon, Oczko Janusz (skarbnik).

Kurs I. A Danielkiewicz Kazimierz, Lis Stanisław.

Kurs I. B. Diduch Kazimierz, Ludera Jan.

Klasa II. Dw. Haczyk Bolesław (sekretarz), Wawrzusiak Stanisław.

Klasa I. Dw. Pytlik Piotr, Sałustowicz Eugeniusz.

Przychód. Sprawozdanie kasowe Pomocy Koleżańskiej. Rozchód.

1	Majątek z d. 12 czerwca 1911	Koron	hal.	1	Pożyczki z roku 1908/9	Koron	hal.	
2	Dar Grona profesorów	1924	08	2	" " 1909/10	154	—	
3	" p. Liśa Maryana	95	38	3	" " 1910/11	372	—	
4	" p. Brochockiego	2	—	4	" " długoterminowe z r. 1911/12	487	—	
5	" p. Munka	2	—	5	" " krótkoterminowe " "	94	—	
6	" p. Godfrejowa	10	—	6	" " Za kupione książki do prow. rachunków	570	41	
7	" p. Sokolera	1	—	7	" " Stan kasy z d. 12 czerwca 1912	5	92	
8	" p. Migdała	4	05					
9	" p. Wawrzeckiego	1	—					
10	" p. Sz wajcera	5	—					
11	" Kursu Abiturjentów	23	34					
12	" Absolwentów Akademii handlowej	20	24					
13	" Dw. szk. h. żeńskiej	25	10					
14	" Kursu IV. Akademii handlowej	42	—					
15	" " II.	24	46					
16	" " Ia.	40	90					
17	" " Ib	34	60					
18	" " " "	41	35					
19	" Klasy I. Dwołk. szk. handl. męskiej	6	53					
20	" Procent od kapitału zakł. do 30/6 1911	12	30					
21	" Z obrotu ku czci Zygm. Krasńskiego	56	80					
22	" Reszta ze sprzedaży legitymacyj	52	20					
	Datki publiczności przy wpisach		33	Razem				2425
								33

7. KRONIKA ZAKŁADU.

I.

Rok szkolny 1911/12 rozpoczęto dnia 1 września 1911. Wpisy odbywały się w terminie letnim w ostatnich 2 dniach czerwca i w terminie jesiennym w dwóch pierwszych dniach września. Dnia 4 września odbyły się egzamina wstępne do klasy I. Nabożeństwo wstępne odprawione zostało w kościele OO. Kapucynów dnia 6 września. Nauka rozpoczęła się w Akademii i szkołach dwuklasowych dnia 7 września 1911 o godzinie 8 rano.

Wykłady na kursie absolwentek rozpoczęły się dnia 11 września a na kursie abiturientów 1 października, w szkole uzupełniającej zaczęła się nauka 16 września, na kursie wieczornym 1 października.

Z powodu nadzwyczajnie wielkiej liczby zgłoszeń do żeńskiej szkoły otworzono trzeci oddział klasy I, w którym nauka odbywała się od godz. 2 popołudniu do godz. 7 wieczorem. Również i na kursie abiturientów otwarto oddział równorzędny popołudniowy, na którym odbywały się wykłady od 3 popołudniu do 8 wieczorem.

W ogóle napływ młodzieży męskiej i żeńskiej do wszystkich szkół i kursów z Akademią połączonych był tak wielki, że w bieżącym roku szkolnym wyniosła liczba wpisanych do zakładu uczniów, uczenic, słuchaczy, i słuchaczek 735 podczas gdy w r. 1909/10 było wpisanych 520 a w r. 1910/11 596.

Dnia 9/9 i 20/11 urządzono nabożeństwo żałobne za duszę ś. p. Cesarzowej Elżbiety, a dnia 27/6 za duszę ś. p. Cesarza Ferdynanda.

Dnia 12/9 odprawiono w kościele OO. Kapucynów nabożeństwo żałobne za spokój duszy zmarłego księcia biskupa krakowskiego, Kardynała X. Jana Puzyny, w którem wzięli udział uczniowie i uczennice zakładu wraz z całym gronem nauczycielskiem.

Dnia 4/10 wzięli uczniowie i uczennice zakładu, wraz z gronem nauczycielskiem udział w nabożeństwie szkolnem, odprawionem z powodu Imienin Najjaśniejszego Pana.

Z okazji jubileuszowego obchodu urodzin Zygmunta Kraśńskiego wziął cały zakład udział w uroczystem nabożeństwie,

odprawionem w kościele OO. Kapucynów dnia 23/2 1912, następnie zebrali się wszyscy w jednej ze sal szkolnych celem uczenia wieszczą skromnym porankiem, na którego program złożyły się odczyt prof. K. Sosnowskiego, deklamacje ucznińcy Jadwigi Hlakowiczówny i uczniów Hałacińskiego i Tarczyńskiego, śpiew solowy uczeń Jaraczewskiej i Kuśiakówny, gra na fortepianie uczeń Woźnownej i produkcyę chóru szkolnego pod batutą prof. B. Walewskiego.

W czasie od 14/3 do 16/3 odbyły się rekolekcyę osobno dla uczniów Akademii i szkoły dwuklasowej męskiej, a osobno dla uczennic żeńskiej szkoły. Nauki wygłosili księża: Ks. Dr. W. Michalski i Ks. Dr. Bączkiweicz ze Zgromadzenia XX. Misyonarzy.

Dnia 25/3 przedstawiło się grono nauczycielskie nowemu Księciu biskupowi krakowskiemu Ks. Adamowi Sapieżu.

W ciągu roku szkolnego mieli uczniowie sposobność wysłuchania kilku odczytów: i tak c. k. major p. Kornberger wygłosił 24/10 ykład o prawach i obowiązkach uczniów wyższych szkół handlowych odnośnie do jednorocznej służby wojskowej. Dnia 24/1 wygłosił inżynier p. Zawadzki odczyt na temat „Stosunki handlowe w Brazylii ze szczególnem uwzględnieniem stosunków w Paranie“. P. Krzaczyński, kierownik filii L. P. P. wygłosił dla uczennic szkoły żeńskiej odczyt ilustrowany obrazami niknącymi p. t. „Kobieta w przemyśle“.

Z uczniów wygłosili odczyty wobec zebranych kolegów z kursu III. A. H. Tarczyński, p. t. „Istota i cele scutingu“ i Brodziński z kl. I. A. H. p. t. „Kilka wiadomości z dziedziny astronomii“.

W dniach 14 do 16 maja bawiła w Krakowie wycieczka uczniów szkoły handlowej z Ópawy na Śląsku, którą umieszczono w 2 salach szkolnych. W wycieczce tej wzięło udział 75 uczniów pod kierunkiem profesorów szkoły handlowej pp. Bieleckiego i J. Maulera oraz prof. gimn. p. J. Morra. Wycieczkowcy zwiedzili fabrykę tytoniu w Krakowie i kopalnię salin w Wieliczce, następnie w towarzystwie kilku uczniów tutejszego zakładu zwiedzili kościoły, muzea i zamek królewski na Wawelu.

Dnia 6 czerwca zmarł nagle po krótkiej a ciężkiej chorobie zaopatrzonej św. Sakramentami profesor Henryk Heitzmann. W pogrzebie, który odbył się dnia 8 czerwca wzięło udział całe grono nauczycielskie zakładu, uczniowie i uczennice oraz słuchacze kursu abiturjentów i słuchaczki kursu absolwentek. Imieniem grona profesorskiego Akademii przemówił prof. Nycz, imieniem uczniów zakładu uczeń III A. H. Tarczyński. W pogrzebie wzięli nadto udział: uczennice gimnazjum żeńskiego im. Król. Jadwigi z dyrektorem p. Gutwińskim i całym gronem nauczycielskiem, deputacya uczniów II gimnazjum i uczennice liceum PP. Urszulanek z Tarnowa z profesorami Biederem i Wierzbickim.

Żałobne nabożeństwo szkolne za duszę śp. profesora odprawiono w kościele OO. Kapucynów 11/6 o godz. 10 rano.

Za zezwoleniem Kuratoryi mieścili się w budynku Akademii:

1. Uzupełniająca szkoła zawodowa Stowarzyszenia Cukierników. (Nauczyciele: J. Dreziński, L. Misky, St. Syc, M. M. Urbański, uczniów 20).

2. Uzupełniająca szkoła zawodowa Stowarzyszenia gospodniostynkarskiego. (Nauczyciele: St. Lebedyński, Fr. Sauer, St. Załeski, uczniów 37).

W ślad swej petycji o upaństwowienie tut. Akademii Handlowej, przedłożonej W. Ministerstwu Wyznań i Oświaty 9 lutego 1907 l. 1925, która też częściowy skutek odniosła, powzięła Rada miasta Krakowa na posiedzeniu swem w dniu 22 kwietnia 1912 r. jednomyślnie następującą uchwałę: „Rada miasta uchwała zwrócić się do Wysokiego c. k. Rządu i do Koła polskiego we Wiedniu o przyspieszenie całkowitego upaństwowienia Akademii Handlowej w Krakowie“.

Rok szkolny zakończono uroczystem nabożeństwem w dniu 28 czerwca. Świadectwa rozdano w Akademii i obu szkołach dwuklasowych dnia 28 czerwca, na kursie abiturjentów i absolwentek dnia 30 czerwca.

II. Zmiany w gronie nauczycielskiem.

Kuratorya Akademii Handlowej nadała uchwałą z 16/5 1911 posady rzeczywistych nauczycieli w tut. zakładzie dotychczasowym nauczycielom kontraktowym Witoldowi Skalskiemu, Dr. Edwardowi Zarzyckiemu, Mieczysławowi Passakasowi i Stanisławowi Korblowi, a c. k. Rada Szkolna Krajowa rozp. z 14-go lipca 1911 l. 10.135 nominacye te zatwierdziła.

Na prośbę Kuratoryi udzieliła c. k. Rada Szkolna Krajowa reskr. z 23/6 1911 l. 9193 c. k. profesorowi II gimnazjum w Tarnowie Henrykowi Heitzmanowi i c. k. rzeczywistemu nauczycielowi szkoły realnej w Tarnowie Ignacemu Petelenzowi urlopów na r. s. 1911/12, a Kuratorya powierzyła prof. Heitzmanowi naukę geografii i historii, zaś prof. Petelenzowi naukę języka niemieckiego w tutejszym zakładzie na r. s. 1911/12.

Reskr. z 14 października 1911 l. 17.740 nadała c. k. Rada Szkolna Krajowa profesorowi szkoły realnej w Tarnopolu Dr. Arnoldowi Bollandowi i nauczycielowi rzeczywistemu Akademii Handlowej w Krakowie Witoldowi Skalskiemu rządowe posady nauczycieli przy tutejszym zakładzie od dnia 1 listopada 1911.

Uchwałą Kuratoryi z 14 listopada 1911 otrzymał nauczyciel tut. zakładu prof. Dr. Edward Zarzycki urlop do 31 sierpnia 1911 r., a Wydział Krajowy reskr. z 18 listopada 1911 l. 154.281

zamianował go kierownikiem Krajowej Szkoły Kupieckiej w Tarnowie.

Z własnego grona nauczycieli ustąpili z początkiem r. s. 1911/12 nauczyciele: Dr. Leon Rymar, który otrzymał posadę w c. k. gimnazyum w Złoczowie i Jan Müller, przeniesiony do c. k. gimnazyum III w Krakowie.

Z powodu choroby ochmistrzyni żeńskiej szkoły pani Maryi Truskołaskiej — powierzono prowizorycznie obowiązki ochmistrzyni tejże szkoły pannie Zofii Chwalibogowskiej.

Jako nauczycieli pomocniczych powołała Kuratoria od 1/9 1911 p. Dr. Kwaszyca, urzędnika banku galic. dla handlu i przem. do nauki kaligrafii, p. Dr. Łozińskiego, naucz. I szkoły realnej do nauki towaroznawstwa, p. Mirkowskiego, urzędnika Tow. Wzaj. Kredytu do nauki przedmiotów handlowych, p. J. Müllera naucz. gimn. III do nauki języka niemieckiego, p. Nennla c. k. redaktora biura korespondencyjnego do nauki stenografii, p. Pazdanowskiego profesora II szkoły realnej do nauki języka polskiego, panią Dr. med. Sikorską do nauki higieny, p. Dr. Żabińskiego, ausk. sądowego do nauki przedmiotów handlowych, oraz od 15/11 1911 p. Klimontowskiego, ausk. sądowego do nauki przedmiotów handlowych.

Z grona nauczycieli pomocniczych ustąpili z końcem r. s. 1910/11 profesorowie: Jan Magiera, prof. V gimnazyum, Dr. W. Krajewski, kierownik gimnazyum pryw. w Chrzanowie i prof. Uniw. Dr. J. Michalski, dyrektor banku krajowego we Lwowie.

Ustępującym nauczycielom składa Dyrekcyja na tem miejscu podziękowanie za ich pracę dla dobra uczniów tutejszego zakładu.

III. Stan i rozwój szkół i kursów połączonych z Akademią Handlową.

1. Akademia Handlowa. Do klasy I przyjęto ogółem 73 uczniów, z tych reprobowano przy egzaminie wstępnym 4. Z pozostałych 69 miało ukończoną niższą szkołę średnią 36, szkołę wydziałową 19, cztery wzgl. pięć klas szkoły handlowej w Król. Polskiem 4, repetentów 10. Klasę I podzielono na dwa oddziały. Liczba uczniów we wszystkich klasach Akademii wynosiła 181.

Kilkakrotnie zdarzały się wypadki, że do wpisu do klasy I zgłaszali się uczniowie przyjęci do klasy V gimnazjalnej na podstawie egzaminu wstępnego, a nie mogący się wykazać świadectwem z ukończonej z pomyślnym wynikiem klasy V; prośbę swą o przyjęcie motywowali tem, że złożywszy egzamin wstępny do klasy wyższej mają tem samem ukończoną już klasę niższą. Dyrekcyja odmawiała przyjęcia na podstawie obowiązujących przepisów statutu organizacyjnego, a obecnie rozstrzygnęła c. k.

Rada Szkolna Krajowa tę sprawę reskr. z 27 września 1911 r. l. 17.173 zaznaczając wyraźnie, że przy przyjęciu do I klasy Akademii Handlowej egzamin wstępny do klasy V nie jest jednoznaczny z ukończeniem kl. IV gimnazjum lub szkoły realnej.

C. k. Ministerstwo Wyznań i Oświaty reskr. z 20/10 1911 l. 35.543 podało do wiadomości, że c. k. Ministerstwo Handlu udzielać będzie w przyszłości stypendyów absolwentom Akademii Handlowych wyłącznie tylko po odbyciu dwuletniej praktyki handlowej w kraju.

Z inicjatywy kilku absolwentów tutejszej Akademii i uczniów IV kursu A.H. powstanie w najbliższej przyszłości Związek Absolwentów Akademii Handlowej w Krakowie. Statuty stowarzyszenia zostały już przez c. k. Namiestnictwo zatwierdzone a pierwsze walne zgromadzenie ma się odbyć w ostatnich dniach czerwca b. r. 1912. Nowemu związkowi byłych uczniów tutejszego zakładu przesyła dyrekcyja Akademii najserdeczniejsze życzenia pięknego rozwoju i pomyślnej pracy dla dobra własnego i całego narodu.

Ponieważ szkoła zawodowa, a taką jest zakład tutejszy, z natury rzeczy nie może zajmować się przeważnie daniem swym uczniom ogólnego wykształcenia, potrzebnego tak bardzo w życiu i stosunkach towarzyskich i społecznych, lecz kładzie główny nacisk na nabycie wiadomości fachowych, zachodziła przeto obawa, że tutejsi wychowankowie odczuwać będą w swem wykształceniu pewne braki. Aby i te luki zapłacić i zapoznać ich ze sztuką, sprawiono cały szereg doskonałych reprodukcji najlepszych twórców malarstwa zagranicznego i polskiego, rzeźby i architektury, które zdobiąc ściany wszystkich korytarzy szkolnych, mogą w przypatrujących się im uczniach wzbudzić poczucie piękna i skłonić do zajęcia się w czytelnici i w domu naukami nie objętymi planem naukowym szkoły.

2. Dwuklasowa szkoła handlowa męska. Do klasy I zgłosiło się uczniów 46, z tych miało ukończoną szkołę wydziałową 27, ukończonych 3 wzgl. 4 klas szkoły średniej 8, trzecią klasę szkoły handlowej w Król. Polskiem 1. Na podstawie egzaminu wstępnego przyjęto 2 uczniów, repetentów 8.

Z przyjemnością może dyrekcyja skonstatować, że absolwenci tej szkoły znaleźli wszyscy posady w różnych przedsiębiorstwach przemysłowych i finansowych, kilku także w handlowych. Niektórym, którzy po ukończeniu szkoły pracowali wytrwale dalej nad własnem wykształceniem, powodzi się nawet bardzo dobrze. Fakt ten powinien być zachętą do pracy dla ich młodszych kolegów i cenną wskazówką, że i po ukończeniu tej szkoły można przy wytrwałości i dalszem kształceniu się dojść do stanowiska zapewniającego dostatni byt.

3. Dwuklasowa szkoła handlowa żeńska. Do wpisu zgłosiła się tak wielka liczba uczenic, że Kuratoria licząc się z potrzebą wyższego i zawodowego wykształcenia dziewcząt, zdecydowała się na otwarcie 3 oddziałów równorzędnych w klasie I. Do klasy I przyjęto ogółem dziewcząt 124, z tych miało klasę 3 szkoły wydziałowej 30, kl. 4 szk. wydz. 47, kl. 5 szk. wydz. 28, kl. 6 szk. wydz. 5, 4 klas szkoły średniej 2, repetentek 12.

Nowo wprowadzona nauka towaroznawstwa, gospodarstwa i higieny wydała bardzo ładne rezultaty, a wiadomości z tych dziedzin będą z pewnością niezbędnymi w życiu niejednej pracownicy w handlu i przemyśle, a każdej gospodyni własnego czy cudzego gospodarstwa.

4. Uzupełniająca szkoła handlowa. W szkole tej, w której nauka odbywa się wedle nowych planów z r. 1910 nie zaszła żadna zmiana; akcja zmierzająca do otwarcia dalszych uzupełniających szkół handlowych męskich i żeńskich postąpiła o tyle naprzód, że Magistrat miasta Krakowa wypracował już program i plany takich szkół, a w niedługim czasie zajmie się tą sprawą Rada miasta, której niewątpliwie należyte wykształcenie młodzieży handlowej nie mniej leży na sercu, niż szkole samej.

Chcąc ze swej strony wzbudzić w uczniach tej szkoły większą wdzięczność dla samej instytucji naukowej, zachęcić ich do dalszego kształcenia się i dać im poznać, że na ich wykształceniu i dobrobycie zależy dyrekcji i gronu nauczycieli nie mniej niż na rozwoju innych szkół, urządzono w b. r. dnia 17. czerwca publiczne uroczyste rozdanie świadectw, przyczem po stosownych przemówieniach rozdano najlepiej zachowującym się uczniom wszystkich klas nagrody w postaci książek. Nagrody otrzymali z klasy III: Słowik Bronisław, Sowa Stefan, Wojaś Piotr; z klasy II: Bigaj Karol, Górski Ludwik, Laskowski Jan, Sieniawski Józef; z klasy I: Burnus Waleryan, Ciećkiewicz Michał, Manik Antoni, Ziółkowski Leonard.

5. Kurs abiturjentów. Nowe plany naukowe i przepisy egzaminacyjne zostały zatwierdzone przez c. k. Ministerstwo Wyznań i Oświaty reskr. z 9 października 1911 l. 32.830. W bieżącym roku szkolnym odbywała się też nauka już wedle tych planów. Na kurs abiturjentów zgłosiło się w tym roku tylu kandydatów (120), że Kuratoria widziała się zniewoloną otworzyć drugi równorzędny kurs w godzinach popołudniowych (od 3—8), wychodząc z założenia, że młodzież polska, chcąc się kształcić zawodowo, powinna w kraju znaleźć do tego sposobność. Ciężkiej pracy udzielania nauki w obu oddziałach kursu abiturjentów rano i popołudniu podjęło się grono nauczycieli chętnie, widząc w tem dobro akademickiej młodzieży, garnącej się do nabycia wiedzy fachowej.

6. Kurs absolwentek szkół średnich, liceów i seminariów nauczycielskich itd. Na kurs ten zgłosiło się 25 słuchaczek, w tem 13

z maturą gimnazjalną, 8 z maturą licealną i 4 z maturą seminaryalną.

Na żądanie c. k. Ministerstwa Wyznań i Oświaty zaznaczono wyraźnie w tytule kursu, że jest on przeznaczony dla absolwentek gimnazjów, szkół realnych, liceów, seminariów nauczycielskich itd. Ponieważ abiturientki szkół średnich w ścisłym tego słowa znaczeniu t. j. gimnazjów i szkół realnych, powinny były otrzymać wykształcenie takie same, jak abiturycenci szkół średnich na kursie abiturjentów, wprowadzono dla nich dodatkowo jako przedmioty nadobowiązkowe: ekonomię i arytmetykę polityczną. Obecnie więc są plany naukowe tego kursu dla absolwentek gimnazjów i szkół realnych równobrzmiące z planami naukowymi męskiego kursu abiturjentów. Absolwentki liceów, seminariów nauczycielskich itp. uczą się również tego samego i w tych samych rozmiarach co na męskim kursie abiturjentów, z wyjątkiem ekonomii i arytmetyki politycznej. Takie zarządzenia okazały się koniecznymi z tego powodu, że nie można w naszych warunkach, z powodu braku dostatecznej liczby kandydatek marzyć jeszcze o otwarciu osobnego kursu dla abiturjentek szkół średnich i osobnego dla absolwentek liceów, seminariów itp. Nowe plany naukowe zyskały również zatwierdzenie c. k. Ministerstwa Wyznań i Oświaty.

7. Wieczorny zawodowy kurs dla dorosłych odbył się wedle planów zatwierdzonych w roku 1910, nie było jednakże wykładów z dziedziny towaroznawstwa, z powodu braku kandydatów.

8. Kurs buchalteryi dla kandydatów stanu kupieckiego, zatwierdzony reskr. c. k. Ministerstwa Wyznań i Oświaty z 22/11 1911 l. 44.185 odbył się w czasie od 30/10 1911 do 24/3 1912. Inicyatywę do odbycia się tego pierwszego kursu buchalteryi dla handlowców dał p. radca A. Porębski imieniem Stowarzyszenia kupców i młodzieży handlowej w Krakowie, które też w znacznej części pokryło wszystkie koszty. Nauka odbywała się w niedziele i święta od 10¹/₂ do 1. Wykłady objął początkowo profesor A. H. Dr. E. Zarzycki, następnie od 15/11 profesor A. H. M. Passakas. Sluchaczy zgłosiło się 23. Wykłady obejmowały naukę buchalteryi pojedynczej i podwójnej, opartej na przerobieniu praktycznego przykładu z handlu hurtownego połączonego z drobiazgowym. Przy sposobności przerabiano potrzebne partie z nauki o handlu, oraz dokładnie naukę o wekslach, wykonując przytem wszystkie prace kantorowe i całą korespondencję połączoną z przerobionym w buchalteryi tematem. Kurs miał obejmować godzin wykładowych 45, na prośbę uczestników kursu, którzy chcieli pogłębić nabywane właśnie wiadomości fachowe, zgodziło się Stowarzyszenie kupców i młodzieży handlowej po-

kryć kosztu dalszych 12 godzin. Na zakończenie kursu odbył się najpierw egzamin pisemny a następnie ustny w obecności prezesa Stow. K. i mł. h. p. Adelfmana i wiceprezesa tegoż stowarzyszenia p. Strera, oraz dyrektora Akademii. Wszyscy uczestnicy, którzy w liczbie 10 dotrwali do końca i poddali się egzaminowi, okazali zupełnie dobrą znajomość buchalteryi kupieckiej i otrzymali też świadectwa.

9. **Wieczorny kurs handlowy dla prawników** — nie doszedł niestety do skutku, a to z powodu zbyt małej ilości zgłoszonych uczestników. Dyrekcyja nie wątpi jednak, że w przyszłym roku szkolnym kurs ten znowu się odbędzie i z tego powodu drukuje w niniejszem sprawozdaniu cały plan naukowy tegoż kursu.

IV. Stypendya i zapomogi uczniów.

1. Z Wydziału Krajowego otrzymali stypendya po 200 K. uczniowie Akademii: Burghard z IV, Cieńciała z IV; po 150 K. Mirek z IV; po 120 K. Zonczyk z III, Związek z III, Grychowski z IV, Kołodziej z IV, Weisskirch z IV, Siadek z IV, Kornblum z IV, Janicki z IV; po 100 K. Nowakowski z III, Tarczyński z III, Szczur z II, Chojceki z II, Antoszyk z II, Garztecki z II, Leśniak z III, Gilewski z II Banek z II, Kucielski z II, Setkiewicz z II.

2. Z Izby Handlowej i przemysłowej pobierali stypendya uczniowie Akademii: Wachsberger z IV 264 K., oraz po 120 K. Baranowski z IV, Gutowski z IV, Kruszyna z IV, Sidelko z IV, Szkotnicki z IV, Pach z III, oraz Masłowski z D₂; wreszcie słuchacze Kursu Abiturjentów Beller 500 K, i Socha Jan 150 K.

3. Ze Związku Stowarzyszeń gospodarczych i zarobkowych we Lwowie pobierał stypendyum im. T. Romanowicza w kwocie 240 K. Sumiński z III. AH.

4. Z galic. Towarzystwa Kredytowego ziemskiego we Lwowie pobierał stypendyum w kwocie 800 K. Skarżyński z II. AH.

5. Z Wydziału powiatowego w Chrzanowie pobierał stypendyum z fundacyi jubileuszowej cesarskiej w kwocie 200 K. Raczek z IV. AH.

6. Wydział Krajowy przeznaczył na doraźne zapomogi dla uczniów tut. zakładu K. 450. Z funduszu tego korzystało 8 uczniów Akademii i 8 uczniów szkoły dwuklasowej.

Ogółem wynosiły stypendya i zasiłki razem K. 6.014.

V. Wakacyjne praktyki uczniów.

Podobnie jak w latach ubiegłych tak i w czasie wakacyi r. 1911 znalazło kilkunastu uczniów zajęcie bądź to w kraju, bądź to za granicą.

Pracowali za granicą: 1) Cieńciała z IV jako buchalter i korespondent w Czytelnii w Trzyńcu na Śląsku austr. 2) Wachsbarger z IV przy administracji Hotelu Post w Schönbrunn. 3) Schönberg Józef z IV jako pomocnik biurowy w firmie Adolf Pinkusfeld w Pradze. 4) Raczek z IV przy korespondencji i ekspedycji towaru w firmie A. T. Mautner we Wiedniu. 5) Barbasch z IV w dziale fakturowym w firmie Jonas Wortschmann we Wiedniu. 6) Mirek z IV w firmie Societatea anonima illuminata w Braila w Rumunii. 7) Węgrzynowicz z III jako pomocnik handlowy w firmie B. Messner w Oderfurcie. 8) Sumiński z III w fabryce cukru Hr. Branickiej na Ukrainie. 9) Leitmann z III jako pomocnik inspektora w browarach akcyjnych Engelhardta w Berlinie-Pankow. 10) Gaszdecki z II w biurze ogłoszeń „Reklama“ w Kijowie. 11) Rapaport z II jako praktykant buchalterii w firmie R. Kohane we Frankfurcie n/O. 12) Hałocha z II w fabryce mebli H. Schnilben w Hamburgu. 13) Dzieciołowski z I w Tow. akc. przemysł.-handl. Ł. I. Borkowski w Dąbrowie Górniczej w Król. Pol. 14) Nieckuła z D₂ w biurach rafinerii nafty w Idawieiche na Śląsku pruskim.

Pracowali w kraju: 15) Tergondé z IV jako pomocnik-ekspedient w firmie Giebułtowicz w Dobromilu. 16) Witkowski z III w biurze kierownictwa regulacji Wisły w Krakowie. 17) Związek z III w agencji T. Wz. Ub. w Kamionce Strumiłowej. 18) Kuciński z II w biurze cegielni G. Emilewicza w Podgórzu. 19) Masłowski z D₂ w biurze spedycyjnym M. Vorzimmer w Krakowie. 20) Rybicki z D₂ w browarze w Okocimiu. 21) Dukalski z D₂ przy regulacji Wisły w Krakowie. 22) Sołomka z D₁ w administracji dzienników w Krakowie. 23) Blok z D₁ w kamieniołomach w Podgórzu. 24) Krieger z D₂ w przedsiębiorstwie żelazo-betonowym K. Hechtera w Krakowie. 25) Dziukiewicz z D₁ przy regulacji Wisły w Krakowie. 26) Wertz z D₁ w cementowni w Podgórzu-Bonarce. 27) Lisowski z I w sekretaryacie gal. akc. zakładów górniczych w Sierszy.

Dzięki szczerzej pomocy Wydziału Krajowego otrzymało 11 z wymienionych uczniów zasiłki na częściowe pokrycie kosztów podróży do miejsc, w których udało się im znaleźć zajęcie.

Także i w bieżącym roku szkolnym 1912 będą uczniowie zakładu próbować pracy w różnych miejscowościach.

VI. Wycieczki naukowe.

Prof. Dr. Bolland zwiedził z uczniami kl. II D. S. H.: 1) fabrykę oleju Baranowskiego, 2) fabrykę pędzli i szczotek, 3) fabrykę mydła Rożnowskiego.

Prof. Dr. Łoziński zwiedził z uczniami kl. III i IV A. H., z kursem abiturjentów i uczenicami klasy I Ż. S. H.: 1) fabrykę

wyrobów metalowych Jarry, 2) fabrykę gwoździ Baumingera, 3) fabrykę tytoniu, 4) fabrykę maszyn Zieleniewskiego, 5) fabrykę witraży Żeleńskiego, 6) fabrykę cegieł Hoffmana, 7) fabrykę koronek na Prądniku, 8) gazownię miejską, 9) fabrykę tutek Herliczki, 10) fabrykę wyrobów żelaznych Goreckiego, 11) fabrykę maszyn Peterseima, 12) fabrykę dachówek w Płaszowie i 13) fabrykę gipsu w Płaszowie i 14) ogród botaniczny.

Ponadto zwiedzili uczniowie kl. I A. H. z prof. Dr. Weigtem i Sosnowskim: Muzeum Narodowe, uczniowie kl. III A. H. z prof. Sosnowskim drukarnię Literacką; uczniowie kl. II D. S. H. z prof. Sosnowskim szkołę ślusarską w Świątnikach, a z prof. Nyczem różne fabryki w Trzebini; a uczenice Ż. S. H. wystawę gwiazdkową L. P. P., oraz fabrykę mydeł Śmiechowskiego na Podgórzu z prof. Dębskim.

Uczniowie szkoły uzupełniającej odbyli dwie wycieczki. W czasie jednej zwiedzili zamek na Wawelu, w czasie drugiej zwierzyniec w Dębnikach. Towarzyszyli im profesorowie pp.: Kordyl, Nennel, Pazdanowski, Peszkowski i Wacięga.

Strony naukowej nie zaniedbywano również i podczas wycieczek zabawowych (j. n.), n. p. do groty Twardowskiego (wykład o tworzeniu się skał, skamielinach, pokładach wapiennych), do Czarnego stawu (wykład o procesie wietrzenia i jeziorach tatrzańskich), do Przegorzał (o robotach ziemnych i wodnych) itp.

Dzięki pomocy Wys. Wydziału Krajowego, Krakowskiej Izby handlowej i miejskiej Kasy Oszczędności mogła i tego roku odbyć się większa naukowa wycieczka zagraniczna. 16 uczniów IV kl. A. H. wyjechało 23/5 z prof. H. Heitzmanem w podróż naukową do Wiednia, Tryestu, Wenecyi i Budapesztu. Jeden z uczestników wycieczki tak ją opisuje:

„Wycieczka nasza nie poskąpiła nam wrażeń od początku do końca. Wyjechaliśmy z Krakowa pełni humoru, śpiewając prawie całą drogę.

Wiedeń nas zawiódł; deszcz bowiem całodniowy uniemożliwiał nam wypełnienie zakreślonego przez ś. p. prof. Heitzmana programu. Mimo to zwiedziliśmy budynki: giełdy, opery, uniwersytetu, ratusza, parlamentu, Länderbanku, Izby handlowej i przemysłowej, następnie zamek cesarski, kościół św. Szczepana i Wotywny, muzeum historii naturalnej, pomniki Maryi Teresy, Tegethoffa, Eugeniusza Sabaudzkiego i w. i. W Schönbrunnie zwiedziliśmy park i zwierzyniec, a z koła ruchomego w Praterze oglądaliśmy panoramę Wiednia.

Jak w kinematografie przesuwają się przed naszymi oczyma obrazy, podczas podróży dnia następnego. Początkowo pagórki, potem Alpy, prześliczny widok z Semmeringu, przerywany licznymi tunelami, duży staw z wyspą, na której widnieje wspaniały ko-

ściół (Gorenjsko z Karawankami, Bled), liczne zamki, z których wyróżniał się Hochosterwitz na wzgórzu otoczony lasem, rzeka koloru siniego, Kras z lejkowatymi zagłębieniami, najdłuższy na świecie kamienny most nad rzeką Isonzo w Salcano w Gorycy; wreszcie zdumieliliśmy się, gdy z pięknej pogody, po przejechaniu tunelu długości przeszło 7 klm. znaleźliśmy się wśród deszczu i chmur. Zważyliśmy w powodzenie wycieczki dalszej, gdy znowu tunel przeszkodził dalszemu obserwowaniu okolicy, po okazaniu się natomiast światła ujrzeliśmy Tryest i morze, a nad niem śliczną pogodę. Tryest był naukową stroną wycieczki. Zwiedziliśmy tam magazyny i składy towarowe w porcie, olbrzymie elektrycznie poruszane krany, okręt pasażerski „Wiedeń“, urządzone według najnowszej techniki i z największym komfortem, okręt towarowy, arsenał Lloyda, skąd również widzieliśmy będące w budowie drednaughty, latarnię morską, doki okrętowe, ruch portowy, giełdę podczas zawierania umów o dostarczanie kawy, ogród miejski, kościół, zamek stary. Do Miramare przejechaliśmy się łódką motorową.

Podróż okrętem przyniosła nam nowe obrazy. Morze zasiane licznymi światełkami, to znikającymi, to znowu okazującymi się, wschód księżyca na morzu i wreszcie wschód słońca, oto powody dłaczego zawsze czuliśmy się niezmordowani.

W Wenecyi zabawiliśmy dwa dni, podczas których podziwialiśmy to oryginalnie zbudowane miasto. Tamtejsi słuchacze Akademii handlowej przyjęli nas owacyjnie i przez cały dzień towarzyszyli nam, oprowadzając po kościele św. Marka, pałacu Dożów na Lido, gdzie obserwowaliśmy przyływ morza. Prócz tego sami zwiedziliśmy plac św. Marka, Campanilę, wieżę zegarową, fabrykę mozaiki i paciorków szklanych, Akademię handlową, muzeum ze zbiorami tureckimi, pomnik Colleona, Galeryę sztuk pięknych. Wieczorem oświetlenie prokuracji 100.000 lampek elektrycznych przy dźwiękach muzyki wojskowej, wywarło na nas głębokie wrażenie. Po dalszej naszej podróży okrętem dostaliśmy się do Rjeki, skąd przedsięwzięliśmy wycieczkę do Abbazii. Tu wykąpaliliśmy się w morzu i zwiedziliśmy liczne wille, hotele, skałę Madonny i przeszliśmy nad morzem aż do Lovrany. Następnie powróciliśmy do Rjeki. Na szczególną uwagę wśród tylu widzianych rzeczy zasługują pałac gubernatora, synagoga, ruiny zamku, ogród publiczny i fabryka wódek.

Nową niespodziankę sprawił nam Budapeszt. Tyle godnych widzenia rzeczy oglądaliśmy, że trudnoby było wszystkie wyliczyć. Wymieniam też najważniejsze: Pałac królewski, parlament (otoczony tego dnia właśnie wojskiem i żandarmeryą), most Franciszka Józefa I, rybną basztę, „Ungariabad“, zakład kąpielowy ze salonami toaletowymi, do czyszczenia paznokci, jadalniami

z czytelnią i ze salą do kąpiei słonecznej. Wogóle postarano się w tym zakładzie o wszelką wygodę dla gości. Byliśmy również w nowo otwartym zwierzyńcu, urządzonym nadzwyczaj wzorowo według pomysłu Hagenbecka, właściciela zwierzyńca w Hamburgu.

Nakoniec pojechaliśmy na wyspę św. Małgorzaty na Dunaju, gdzie znowu byliśmy urządzeniem zachwyceni. Szczególnie podobał się nam zegar w klombie, na którym cyfry były zrobione z kwiatów, następnie wodospad i aleje.

W powrocie obserwowaliśmy nizinę węgierską i Karpaty. Wróciliśmy w zupełnem zdrowiu pełni wrażeń i niczem niezatarłych wspomnień do domu“.

Szkotnicki Adam.

VII. Hygiena i rozwój fizyczny.

a) W roku szkolnym 1911/12 wprowadzono osobną systematyczną naukę higieny w żeńskiej szkole handlowej. W klasie Ia+b+c udzielał jej p. Dr. Łoziński, a w klasie IIa+b pni Dr. Sikorska. Dla uczniów Akademii i męskiej szkoły dwuklasowej miał kilka wykładów Dr. St. Kącki, w czasie których zapoznał słuchaczy z udzielaniem pomocy w nagłych wypadkach, z objawami chorób zakaźnych i t. p.

b) Z powodu grożącej miastu epidemii ospy poddała dyrekcja Akademii swych wychowanków ochronnemu szczepieniu krowianką w dniu 7 maja 1912 r. Pni Dr. Sikorska zaszczepiła 104 uczenic szkoły żeńskiej, 10 słuchaczek kursu absolwentek i 12 słuchaczek z kursu wieczornego, oraz 10 osób z rodzin służby zakładu, razem osób 136; p. Dr. Kącki zaszczepił 80 uczniów Akademii, 26 z dwuklasowej szkoły, 58 ze szkoły uzupełniającej, 49 słuchaczy kursu abiturjentów i 2 z kursu wieczornego, oraz 4 tercyantów, razem osób 219. Zaszczepiono w całym zakładzie razem osób 355.

c) W zimie korzystało z dwóch par nart szkolnych, jak i w poprzednim roku, kilkunastu uczniów. W miesiącach letnich zajmowali się uczniowie, aczkolwiek mniej niż dawniej, grą w piłkę nożną, nie tworząc już własnych drużyn, lecz razem z uczniami innych zakładów naukowych.

Zamiast nauki gimnastyki, której z powodu braku sali nie można udzielać w takich rozmiarach, by z niej znaczna część uczniów i uczenic, jeżeli już nie wszyscy, korzystali, zaprowadzono na próbę klasowe wycieczki w czasie od nauki wolnym w okolicy Krakowa. Wycieczki te były częściowo połączone z zabawami ruchowymi (w zimie z sankowaniem) i o ile można osądzić, przyniosły uczestnikom nadzwyczajne korzyści.

Wykaz wycieczek zabawowych odbytych w r. 1911/12.

1) Uczniowie Akademii odbyli kilkogodzinnych wzgl. półdniowych wycieczek w okolice Krakowa 24. Celem wycieczek były: Wola Justowska, Kopiec Kościuszki, Paniańskie skały, Lasotnia, Tyniec, Bielany, Bronowice, Mogiła, Borek Fałęcki, Pychowice, Swoszowice, Raciborowice. Wycieczki te prowadzili profesorowie: pp. Heitzman (3), Ippoldt (2), Korbel (2), Król (2), Petelenz (3), Rongier (1), Skalski (1), Sosnowski (9), Dr. Weigt (1).

2) Uczniowie szkoły dwuklasowej mieli wycieczek kilkogodzinnych wzgl. półdniowych w okolice Krakowa 10. Celem wycieczek były: Kopiec Kościuszki, Wola Justowska, Kopiec Krakusa, Krzemionki, Łagiewniki, Przegorzały, Borek Fałęcki, Mogiła, Świątniki. Wycieczki te prowadzili profesorowie: pp. Heitzman (1), Korbel (1), Petelenz (1), Sosnowski (6), Dr. Żabiński (1).

3) Ucenice żeńskiej szkoły miały wycieczek kilkogodzinnych wzgl. półdniowych w okolice Krakowa 11. Celem wycieczek były: Kopiec Kościuszki, Paniańskie skały, Przegorzały, Wróblowice, Swoszowice, Pychowice, Prądnik biały, Bielany, Tonie, Zielonki, Mogiła. Wycieczki te prowadzili profesorowie: pp. Callier (2), Klimontowski (1), Korbel (5), Passakas (3), Sosnowski (9), Dr. Żabiński (2), oraz ochmistrzyni szkoły pna Chwalibogowska (8).

4) Wycieczki całodniowe urządzono dla klasy Ia,b A.H. w jesieni do Zakopanego i czarnego stawu Gąsienicowego z prof. Królem, w lecie do Rudawy i Mnikowa z prof. Langiem. Prof. Sosnowski wyjeżdżał z uczniami kl. II D.S.H. na 2 dni do Bielska, na górę Klimczak i Jaworza, z uczniami kursu III A.H. na 1 dzień do Lanckorony, a z uczniami II kursu A.H. do puszczy Niepołomickiej.

d) W bieżącym roku wprowadzono w porozumieniu z c. k. władzami wojskowymi także i systematyczną naukę strzelania. Nauki udzielał WP. Seweryn Gadziński, c. i k. kapitan 56 p. p. Na naukę uczęszczali uczniowie klasy III i IV A.H. Nauka rozpoczęła się dopiero 10/2 1912 i część jej teoretyczna odbywała się w naszym zakładzie. Na strzelanie kapzlami udzieliło Towarzystwo strzeleckie w Krakowie uczniom tut. zakładu swej strzelnicy zimowej, w której też strzelano 3 razy. Do strzelania ostrymi nabojami chodzili uczniowie na wojskową strzelnicę na Wole Justowską.

Przy tej sposobności składa dyrekcyja serdeczne podziękowanie W. Panu c. i k. kapitanowi S. Gadzińskiemu za nadzwyczaj gorliwe zajęcie się nauką strzelania tut. uczniów, za zachęcanie ich do uprawiania ćwiczenia oka i ręki i za osiągnięcie tak pomyślnego rezultatu; równocześnie dziękuje dyrekcyja Szanownemu Towarzystwu Strzeleckiemu w Krakowie za bezinteresowne użyczenie strzelnicy do ćwiczeń w strzelaniu kapzlami, bez

czego nauka w budynku szkolnym dla braku miejsca, nie byłaby mogła się odbywać.

VIII. Ważniejsze rozporządzenia władz szkolnych.

1) C. k. Rada Szk. Kraj. z 1/9 1911 l. 15.005 poleca w sprawie wycieczek zagranicznych odnosić się do c. i k. Ministerstwa spraw zagranicznych tylko za pośrednictwem szkolnych władz przełożonych.

2) C. k. Rada Szk. Kraj. z 22/3 1912 l. 22.807 podaje do wiadomości rozporządzenie c. k. Ministerstwa Kolei w sprawie legitymacyj fotograficznych uczniów, korzystających ze zniżek kolejowych.

3) C. k. Rada Szk. Kraj. z 30/5 1912 l. 6.410 normuje w myśl rozporządzenia ministeryalnego ferye szkolne w następujący sposób: I półrocze trwa od 1/9 do 31/1, a jeżeli ten dzień wypada na niedzielę do 30/1; II półrocze trwa od 1/2 wzgl. 31/1 do 30/6 (dzień 1/2 wolny od nauki). Ferye Bożego Narodzenia trwają od 22/12 do 7/1, świąt Wielkanocnych od wtorku przed do środy po świątach.

4) J.E. P. Minister W. i Ośw. reskr. z 25/5 1912 l. 1.088 (Prez. c. k. R. S. Kr. z 11/6 1912 l. 289) polecił dodać do przepisów dyscyplinarnych następujący paragraf: „W razie większych wykroczeń młodzieży szkolnej przeciw porządkowi szkolnemu, tudzież w razie samowolnego, polegającego na zmwowie opuszczenia nauki szkolnej przez uczniów, mają być winni pociągnięci do surowej dyscyplinarnej odpowiedzialności, w razie zaś potrzeby ma być zarządzone zamknięcie całego zakładu albo poszczególnych klas z zastrzeżeniem nowych wpisów w razie ponownego otwarcia zakładu (klas)“.

Wspomnienie pośmiertne.

Krakowska Akademia Handlowa poniosła w roku bieżącym dotkliwą stratę: w dniu 6-go czerwca zmarł nagle profesor **HENRYK HEITZMAN**.

Ś. p. Heitzman urodził się 31 marca 1874 r. w Jaśle, gdzie też odbył studia gimnazyalne i złożył egzamin dojrzałości (1893). W latach 1893/4—1896/7 studyował prawo na wszechnicy we Lwowie i złożył trzy egzamina prawnicze. Poświęcił się początkowo służbie skarbowej jako praktykant, a potem konceptista. Zajęcie biurowe jednak nie zadawało go. Toteż nie zważając na trud, jaki ponownie będzie musiał podjąć, postanowił oddać się pracy nauczycielskiej. Odbywszy w latach 1901/2

2993

do 1903/4 studia na wydziale filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego, złożył egzamin nauczycielski z historii i geografii (1905), a w kilka lat potem (1911) uzyskał aprobację do nauczania geografii w akademiach handlowych.— Zawód nauczycielski rozpoczął 1 września 1904 r. we Lwowie; jako profesor pracował w Tarnowie (II gimnazjum), gdzie zarazem był dyrektorem liceum żeńskiego PP. Urszulanek. We wrześniu 1911 r. objął obowiązki nauczycielskie w Akademii Handlowej w Krakowie. Niedługo jednak przeznaczone mu było tu pracować. Podejmując chętnie dla młodzieży wszelkie trudy, poprowadził wycieczkę uczniów A. H. przez Wiedeń, Tryest do Wenecji i z powrotem przez Rijekę i Budapeszt. Ś. p. Heitzman wrócił z wycieczką dnia 5. VI. wieczorem, a czuł się dobrze; lecz w parę godzin po powrocie nastąpił udar mózgu. Nagły skon wyrwał go przedwcześnie z pośród rodziny i społeczeństwa, właśnie w chwili, kiedy był w pełni sił, a praca jego coraz świetniejsze dawała plony. Toteż śmierć jego wzbudziła głęboki żal wśród kolegów, którzy go cenili dla licznych zalet charakteru i wśród młodzieży, darzącej go jako nauczyciela i wychowawcę szczerem przywiązaniem. Pamięć o nim pozostanie w sercach naszych niezatarta.

8. Spis imienny uczniów i uczenic,
względnie słuchaczy i słuchaczek do Akademii i połączonych
z nią szkół i kursów w r. 1911/1912 zapisanyrh,

(Oznaczeni * wystąpili w ciągu roku szkolnego).

I. Akademia handlowa.

K u r s I a.

1. *Angermann Emanuel	19. Lis Stanisław
2. Brenda Ludwik	20. Littmann Józef
3. Brenner Roman	21. *Maxymowicz Roman
4. *Burak Jan	22. Nebenzahl Salomon
5. *Bylina Hieronim	23. Pavloušek Franciszek
6. Ciesielski Stefan	24. Piróg Antoni
7. *Czarnecki Michał	25. Przyniczyński Zygmunt
8. Danielkiewicz Kazimierz	26. Rakowicz Zygmunt
9. *Dresdner Jozua	27. Rosenberg Samuel
10. *Dziuba Włodzimierz	28. *Sałach Kazimierz
11. *Ehrlich Jakób	29. *Schrager Mojżesz
12. Freundlich Markus	30. *Seredyński Franciszek
13. *Jende Michał	31. Słószarz Tadeusz
14. *Judenherc Simche	32. *Solilak Włodzimierz
15. Kietliński Adam	33. *Spira Maurycy
16. Kozak Edward	34. *Twaróg Apolinary
17. Kupferstein Jakób	35. Zajdel Jan.
18. *Lasak Karol	

K u r s I b.

1. Anisfeld Dawid	8. Hanek Józef
2. *Bandurski Wacław	9. *Jamróz Stanisław
3. Błahout Mieczysław	10. Kopyto Władysław
4. Brodziński Mieczysław	11. *Kostórkiewicz Karol
5. Diduch Kazimierz	12. Koszyk Stanisław
6. Dzieciółowski Stanisław	13. Kurnik Leon
7. Fischgrund Abraham	14. *Lewandowski Mateusz

15. Lisowski Stanisław
16. Ludera Lan
17. Mika Stefan
18. Obratschay Adam
19. Przybyszowski Tytus
20. Rogosz Józef
21. Rojek Edward
22. Rosner Ignacy
23. Spatz Efroim
24. Sperling Józef

25. Spira Lazar
26. Stawowczyk Rudolf
27. *Stepek Jan
28. Sternberg Jakób
29. Sutkowski Jan
30. Sznepka Stefan
31. *Tergondé Józef
32. *Truszkowski Jan
33. Wolas Stanisław
34. Zins Józef.

K u r s I I .

1. Antoszyk Józef
2. *Augustynowicz Zygmunt
3. Banek Zygmunt
4. Berezowski Tadeusz
5. *Chojewski Karol
6. Chrzanowski Wacław
7. Czapik Tadeusz
8. Dźwigalski Leon
9. Fritsch Alfred
10. Gasztecki Mieczysław
11. Gilewski-Kotwicz Włodzimierz
12. Halpern Abraham
13. *Hałocha Maryan
14. Horowitz Saul
15. Jarmicki Mieczysław
16. Jarosz Stanisław
17. Kacierz Wincenty
18. Koźmiński Michał
19. Kucielski Karol
20. Kuszewski Stefan
21. *Kutek Tadeusz

22. Lubański Stefan
23. Maruszczak Teodor
24. Musiałek Mieczysław
25. *Obidowicz Franciszek
26. Oczko Janusz
27. Pałasiński Leopold
28. Peczenik Maurycy
29. Przybylski Konrad
30. Rapaport Michał
31. Rapp Szymon
32. *Schwarzbrod Maurycy
33. *Senyk Zenon
34. Setkowicz Jakób
35. Skarżyński Witold
36. *Skawski Szymon
37. Sokołowski Jan
38. *Stachnik Józef
39. Szczur Władysław
40. Szwob Wiesław
41. Wohlfeiler Abraham
42. Wurm Władysław
43. Zelek Władysław.

K u r s I I I .

1. Brandstätter Cyne
2. Bukowski Stanisław
3. Ciesielski Michał
4. Dutkiewicz Julian
5. Freund Joachim
6. Grüss Mojżesz
7. Hałaciński Andrzej
8. Händel Wolf

9. Kahane Mojżesz
10. Kaim Zdzisław
11. Kolař Leopold
12. Leitmann Józef
13. Leśniak Stanisław
14. *Metal Wilhelm
15. Nowakowski Jerzy
16. Pach Gerwazy

17. Pizło Adam
18. Schiff Szymon
19. Schmidt Mieczysław
20. Storch Szymon
21. Sumiński Henryk
22. Tarczyński Tadeusz
23. Thorn Samuel
24. Tislowitz Jozua

25. Unger Karol
26. Węgrzynowicz Walenty
27. Witkowski Konstanty
28. *Wójcicki Tadeusz
29. Zawodny Maryan
30. Zonczyk Teodor
31. Związek Jan.

K u r s I V.

1. Adelmann Emil
2. Baranowski Stanisław
3. Barbasch Wolf
4. Bartosik Władysław
5. Burghard Aleksander
6. Cieñciała Jerzy
7. Goldenberg Abraham
8. Goldfinger Leon
9. Grychowski Stanisław
10. Gutowski Stanisław
11. Hochwald Pinkus
12. Iranek Stanisław
13. Janicki Kazimierz
14. Jedlicki Stanisław
15. Kaszycki Zdzisław
16. Kołodziej Wincenty
17. Kornblum Izak
18. Kruszyna Franciszek
19. Michalski Czesław

20. Mirek Wiktor
21. Mund Markus
22. Neufeld Rudolf
23. Raczek Józef
24. Rudnicki Kazimierz
25. Rządkosz Andrzej
26. Schönberg Józef
27. Schönberg Pinkus
28. Siadek Aleksander
29. Sidelko Józef
30. Staruszkiewicz Bronisław
31. Szafran Kazimierz
32. Szkotnicki Adam
33. Tergondé Kazimierz
34. Wachsberger Elias
35. Waga Ignacy
36. Weisskirch Wolf
37. Wellner Salamon
38. Wilgan Karol.

2. Dwuklasowa szkoła handlowa męska.

K l a s a I.

1. Bernstein Jakób
2. *Blak Józef
3. Blok Adam
4. *Braun Salamon
5. Czernicki Sylwin
6. Duda Władysław
7. Dura Józef
8. *Dziukiewicz Maryan
9. *Feigenbaum Emanuel
10. Giedziow Antoni
11. *Goldlust Rafał

12. Hochstim Tadeusz
13. *Hoffmann Jüdel
14. Horowitz Jakób
15. Jończyk Stanisław
16. Krieger Herman
17. Kryjak Bolesław
18. Landesdorfer Markus
19. Leibel Szymon
20. Likus Wojciech
21. Löffelholz Aron
22. Makowski Stanisław

23. *Malinowski Franciszek	35. Sołomka Michał
24. *Migdał Józef	36. Spalek Tomasz
25. Mrożek Władysław	37. *Swolkien Bolesław
26. Orczykowski Tadeusz	38. Szczelina Wincenty
27. *Orkisz Michał	39. *Szkaradek Stefan
28. Paruch Zygmunt	40. *Szumiński Eustachy
29. Pemper Izidor	41. *Szwajcer Izak
30. *Pollaschek Roman	42. Terenowicz Karol
31. Pytlik Piotr	43. Wertz Juliusz
32. Salustowicz Eugeniusz	44. Wiecheć Wawrzyniec
33. Schein Izak	45. Zajączkowski Stanisław
34. *Schlachet Abraham	46. *Zucker Jan.

Klasa II.

1. *Biński Tadeusz	12. Nowak Władysław
2. Dukalski Maryan	13. Rosner Szymon
3. *Dyrda Ludwik	14. Rybicki Jan
4. Gruszecki Jan	15. Sadowski Bolesław
5. Haczyk Bolesław	16. Schwertner Bronisław
6. Herzig Jakób	17. Ślizowski Tadeusz
7. Jakóbiec Józef	18. Wawrzusiak Jan
8. Knapczyk Antoni	19. Wołyniec Szymon
9. Krieger Samuel	20. Wróblewski Mieczysław
10. Masłowski Henryk	21. Zieliński Leonard
11. *Niekuła Bronisław	22. Zwinczak Adam.

3. Dwuklasowa szkoła handlowa żeńska.

Klasa I a.

1. Bobrowska Stefania	16. Kleinberger Celina
2. Borkówna Janina	17. Kolařówna Leokadya
3. Borkówna Wanda	18. *Krausówna Anastazyja
4. Dundówna Antonina	19. Leitmanówna Sali
5. Federgrün Paulina	20. Łaniewska Janina
6. *Gajewska Wanda	21. Łaniewska Kazimira
7. Geigerówna Genia	22. Mądrzykowska Maryja
8. Gsodamówna Helena	23. Makowska Aleksandra
9. Gsodamówna Małgorzata	24. Mikówna Maryja
10. Heilpernówna Antonina	25. Muchówna Janina
11. Hesslówna Wiktorya	26. Musiałówna Stefania
12. Hirschówna Salomea	27. Nowakówna Zofia
13. Hoszowska Aniela	28. Patkiewiczówna Łucya
14. Hutna Maryja	29. Piszczkówna Maryja
15. Isenberg Helena	30. Pompianka Marcelina

31. Pyrzowska Marya	37. Stachurska Wanda
32. *Rambauskówna Micha-
lina	38. Śmiałkówna Walerya
33. Rozwadowska Janina	39. Tabeau Kazimira
34. Seipówna Janina	40. Taffetówna Anna
35. Słobodówna Aniela	41. Teuchertówna Fryderyka
36. Sokołowska Jadwiga	42. *Wojciechowska Marya
	43. Żabianka Marya.

K l a s a I b.

1. Besterówna Lola	23. Łukawska Helena
2. Blahoutówna Zofia	24. Maissówna Anna
3. Boberówna Rozalia	25. Moczulska Zofia
4. Brandhuberówna Marya	26. Pammówna Salomea
5. Cicimirska Marya	27. Pauscherówna Marya
6. Czermakówna Wiktorya	28. Pstruszyńska Marya
7. *Dąbska Helena	29. Rosnerówna Emilia
8. Dziedzicówna Olimpia	30. Rosnerówna Helena
9. Fogelmannówna Antonina	31. Rossówna Józefa
10. *Frankiewiczówna Marya	32. Schwarzerówna Elżbieta
11. Gajdecka Ludwika	33. Singerówna Gustawa
12. Giedziówówna Marya	34. Słezakówna Helena
13. Goldberg Ewa	35. Słowiakówna Stefania
14. Goldmannówna Felicya	36. Staffówna Antonina
15. Haliniakówna Helena	37. Stawowska Gabryela
16. Hirschberg Felicya	38. Sydorówna Władysława
17. Jarzębińska Janina	39. Targalska Marya
18. Jendówna Stefania	40. Timerówna Helena
19. Kalicińska Franciszka	41. Tyncówna Helena
20. *Kleinówna Sara	42. Urbańska Marya
21. Lejczakówna Stanisława	43. Włodarska Cecylia.
22. Liebeskindówna Mina	

K l a s a I c.

1. Berwaldówna Felicya	12. Dwornicka Elżbieta
2. Bieńkowska Marya	13. Dzierżyńska Agata
3. Bogacka Jadwiga	14. Dzierżyńska Józefa
4. Brongielówna Franciszka	15. Ferberówna Irena
5. Broniowska Aniela	16. Gadomska Józefa
6. Buchbinderówna Regina	17. Gerberówna Ida
7. Ciaputówna Karolina	18. Hischtinówna Janina
8. Czaderówna Janina	19. Kasprzykówówna Stefania
9. Czernicka Józefa	20. Knapówna Anna
10. Dańcówówna Olimpia	21. Kociołkówówna Marya
11. Daniszewska Zofia	22. Kreislerówna Marya

23. Luksówna Regina	31. Piątkówna Franciszka
24. Łazarska Julia	32. *Pollakówna Łucya
25. Madejska Helena	33. Pragerówna Berta
26. Meinhardówna Bronisława	34. Putyrówna Marya
27. *Mialovichówna Julia	35. Walaszkówna Karolina
28. Michalikówna Helena	36. Wąsowiczówna Ludwika
29. Nawalanówna Zofia	37. Werbelówna Sabina
30. Pfefferberg Cecylia	38. Wodzickówna Ludwika

K l a s a I I a.

1. Barańska Janina	14. Lubańska Stefania
2. Berenkopf Karolina	15. Makowska Marya
3. Betterówna Helena	16. *Markiewiczówna Helena
4. *Dreherówna Salomea	17. Michałowiczówna Janina
5. Hłakowiczówna Jadwiga	18. Münzerówna Berta
6. Hłakowiczówna Marya	19. Mydlarzykówna Stefania
7. Kijaniówna Franciszka	20. Nadolnikówna Zofia
8. Kossówna Franciszka	21. Prokocimer Stefania
9. Królikowska Teresa	22. Rapsówna Helena
10. *Kronfeldówna Zofia	23. Sindelówna Rozalia
11. Krzysztoniówna Genowefa	24. Smoleniówna Marya
12. Lachiewiczówna Adela	25. Swobodówna Marya
13. Leitnerówna Julia	26. Woźnówna Eugenia
	27. Zatheyówna Ewa.

K l a s a I I b.

1. Buttermteig Leona	15. Luksówna Józefa
2. Cynsówna Bronisława	16. Miedniakówna Jadwiga
3. Domiczkówna Matylda	17. Nussbaumówna Sabina
4. Frudzińska Michalina	18. Oleksowiczówna Helena
5. Gawinówna Marya	19. Opoczyńska Leontyna
6. Günzig Olga	20. Podkowińska Jadwiga
7. Hoffmanówna Gizela	21. Rozwadowiczówna Ludwika
8. Infeldówna Felicya	22. Rubinsteinówna Gizela
9. Jezykówna Marya	23. Schimsheimerówna Eugenia
10. Kowalczykówna Antonina	24. Storchówna Salomea
11. Kowalczykówna Stefania	25. Voglerówna Mina
12. Kusiakówna Marya	26. Wypychowska Apolonia
13. Ładzińska Helena	27. Żywiecka Elżbieta.
14. Luksówna Lea	

4. Uzupełniająca szkoła handlowa.

K l a s a I.

1. *Babuchowski Edmund	20. *Przęczek Michał
2. Bury Franciszek	21. Ramza Stanisław
3. Burnus Waleryan	22. *Rosiek Walery
4. Ciećkiewicz Michał	23. Rycerz Franciszek
5. Cylupa Edmund	24. *Sękowski Mieczysław
6. Dąbrowski Stefan	25. Smoleń Jan
7. Doering Jan	26. Stolarz Michał
8. Domiczek Alfons	27. Sydor Józef
9. Drozdowski Aleksander	28. Szwajca Tadeusz
10. Garlik Leon	29. Talarek Henryk
11. Góralik Józef	30. *Talik Antoni
12. Guzik Stefan	31. Tatka Wiktor
13. Hottowy Władysław	32. *Tomczykiewicz Józef
14. Kochnowski Mścisław	33. Wach Władysław
15. Krupa Wawrzyniec	34. Włodek Maryan
16. Kuternoga Józef	35. Wolski Stefan
17. Manik Antoni	36. Zduń Jan
18. Mizia Stanisław	37. Ziolkowski Leonard
19. Musiałek Stefan	38. Żurawiecki Wincenty

K l a s a II.

1. *Bielecki Felicyan	20. Nowak Antoni
2. Bigaj Karol	21. Nowak Władysław
3. Buba Henryk	22. Owca Paweł
4. Dembitzer Izak	23. Pierowski Feliks
5. *Dmytruk Jan	24. *Plutyński Kazimierz
6. Dyrdziński Edward	25. Polek Marcelli
7. Filous Emil	26. *Różankowski Józef
8. Franaszek Antoni	27. Sieniawski Józef
9. *Gawlik Stanisław	28. Sobkowicz Jan
10. *Gorączko Józef	29. Skorut Stanisław
11. *Gottlieb Józef	30. Stankiewicz Władysław
12. Górski Ludwik	31. *Strojnowski Jan
13. Jankowski Henryk	32. Terlecki Julian
14. Kowalski Tadeusz	33. Urban Antoni
15. Kuternoga Stefan	34. Urban Józef
16. Laskowski Edward	35. Wittlin Władysław
17. Laskowski Jan	36. Wojaś Maryan
18. *Mogulski Kazimierz	37. Wojciechowski Aleksan-
19. *Nadolnik Władysław	der.

Klasa III.

1. Kulik Józef	7. Sowa Stefan
2. Paryś Józef	8. Słowik Franciszek
3. Pietrzak Julian	9. Wojaś Piotr
4. Rzepiela Józef	10. Wołyga Stanisław
5. Rychter Jan	11. Wróblewski Adam
6. *Steifer Franciszek	12. Zawada Kazimierz.

5. Kurs abiturjentów.

Oddział A.

1. Bachner Leizer	33. Misiewicz Tadeusz
2. Bobek Kazimierz	34. Morgenbesser Dawid
3. Borelowski Roman	35. Myszkowski Ludwik
4. Brozdowski Wojciech	36. Porębski Franciszek
5. Bukowski Kazimierz	37. Potocki Kazimierz
6. Dębicki Leon	38. Praisler Zdenko
7. Dobruchowski Maryan	39. Rotter Józef
8. Dworzak Tadeusz	40. Rutkowski Witold
9. Dziurzyński Kazimierz	41. Rys Ignacy
10. Gadulski Stanisław	42. Sarna Zygmunt
11. Gondek Kazimierz	43. Schifferstein Aleksander
12. Górski Walery	44. Schiller de Schildenfeld
Leon
13. Gutowski Aleksander	45. Schimmer Stanisław
14. Gutman Stanisław	46. Seidl Stanisław
15. *Hebenstreit Karol	47. Słęk Włodzimierz
16. Hirsch Natan	48. Sporysz Paweł
17. Immerglück Wilhelm	49. Swider Ludwik
18. Jagiełło Władysław	50. Szeligowski Stanisław
19. *Kaganek Jan	51. Tabeau Henryk
20. Karaś Julian	52. Truszkowski Andrzej
21. Koterbski Feliks	53. Truszkowski Stanisław
22. Kozłowski Józef	54. Urbanowicz Sebastyan
23. Krynicki Władysław	55. Wioch Zygmunt
24. Krzyżanowski Kazimierz	56. Wojciechowski Edward
25. Łazarski Władysław	57. Zachorowski Mieczysław
26. Łyp Franciszek	58. Zalasieński Edward
27. Markiewicz Józef	59. Zapałowicz Władysław
28. Maniecki Romuald	60. *Ziolo Henryk
29. Matyja Władysław	61. Zopoth Józef
30. Matz Alfred	62. Żuczkievicz Zygmunt.
31. Medweczky Wiktor	
32. Michałowski Konstanty	

Oddział B.

1. Babicki Józef	30. Ogonowski Ludwik
2. Basarabowicz Stefan	31. Oleaczek Mieczysław
3. Beller Alfred	32. *Piwnicki Witold
4. Binder Kazimierz	33. Porębski Józef
5. Dudek Michał	34. Porębski Zygmunt
6. *Frist Józef	35. Possinger Wiktor
7. Gollenhofer Edward	36. Prącik Eugeniusz
8. Grabowski Czesław	37. Przybylski Tadeusz
9. Grzywacz Ferdynand	38. Pyrkiewicz Jan
10. Hessel Roman	39. Ranwid Stanisław
11. Ichheiser Albert	40. Sacha Jan
12. Jaglarz Maryan	41. Sacha Kazimierz
13. Jus Augustyn	42. Sendecki Włodzimierz
14. Kamiński Stefan	43. Senkowski Alfons
15. Kopetschny Zdzisław	44. Sielecki Antoni
16. Korytowski Józef	45. Śliwiński Stefan
17. Koszko Kazimierz	46. Srokowski Włodzimierz
18. Kozłowski Jan	47. Süsser Zygmunt
19. Krieger Joachim	48. Szeliga Stanisław
20. Kwapniewski Tadeusz	49. Szumski Zygmunt
21. Lipiński Stanisław	50. Tombiński Mieczysław
22. Łyszczański Rudolf	51. Turowski Feliks
23. Machauf Ludwik	52. Więckowski Kazimierz
24. Markowicz Samuel	53. Wilk Stanisław
25. Marszałek Tadeusz	54. Wojda Stanisław
26. Merta Józef	55. Wyżykowski Stanisław
27. Mostowski Włodzimierz	56. *Ziemiński Władysław
28. Mytych Józef	57. Żabiński Bolesław
29. Niedźwiedz Ludwik	58. Żarnowiecki Kazimierz.

6. Kurs absolwentek.

1. Bernacka Aniela	14. Parczyńska Marya
2. Bieniewska Marya	15. Petelenzówna Zofia
3. Bilwinówna Jadwiga	16. Plutyńska Marya
4. Goyska Aniela	17. Prokopówna Olga
5. Jaśkiewiczówna Zuzanna	18. Pstruszyńska Eugenia
6. Komarówna Marya	19. Schenkelówna Rozalia
7. Kopecka Irena	20. Schönberg Róża
8. Kossowska Irena	21. Siemekówna Marya
9. Kulawska Teodora	22. Wasilkowska Marya
10. Lembergerówna Augusta	23. *Waśniewska Kazimiera
11. Madziarska Józefa	24. Zbrożkówna Zofia
12. Morawska Zofia	25. Żurawska Janina
13. Nieciówna Helena	

7. Kurs wieczorny.

1. Bachner Bernard	28. Mytnikówna Marya
2. Barączówna Janina	29. Neufeldówna Amalia
3. Blochówna Walerya	30. Pajor Leon
4. Boczarska Walerya	31. Pamulanka Pelagia
5. Bulkiewiczówna Marya	32. *Para Maryan
6. Cieślik Franciszek	33. Perzanowski Mieczysław
7. Czubrytówna Bronisława	34. *Preissówna Jadwiga
8. Dobrzyńska Marya	35. *Przystawski Tadeusz
9. Dynówna Józefa	36. Rapaczówna Bronisława
10. *Ėkier Antoni	37. Silberspitz Lea
11. Essmanowski Jerzy	38. *Socha Maryan
12. Flakowiczówna Izabela	39. *Solnitzky Anna
13. *Freindlówna Helena	40. Spadalikówna Janina
14. Fryczówna Stefania	41. Süsser Samuel
15. *Gołachowska Marya	42. *Szczygielski Adam
16. *Gołębiowski Wacław	43. Szajnmanówna Sara
17. Halówna Aniela	44. *Terpitzówna Marya
18. Hirschówna Rozalia	45. Tyrkalska Melania
19. Janicka Aldona	46. Vejstrkówna Elżbieta
20. Jaraczewska Palmira	47. *Wasserberg Anna
21. Kaim Władysław	48. *Wasseberg Helena
22. Kałamacki Antoni	49. Wejersówna Aniela
23. Karwowska Romana	50. Wellner v. Bachner Da-
wid
24. Kohlmanówna Marya	51. Wiśniowska Zofia
25. *Lorenc Ignacy	52. *Wolańska Marya
26. *Leśniak Jan	53. Zbyszewska Zofia.
27. *Martyniakówna Wanda	

8. Kurs dla handlowców.

1. Baliński Czesław	13. Moszoro Wartan Walery
2. Bobrowski Julian	14. Nawrocki Józef
3. Cabański Leon	15. Ostojski Władysław
4. *Cieszyński Franciszek	16. *Pyptiuk Józef
5. *Etgens Bogusław	17. *Skwarczek Klaudyusz
6. *Filipek Michał	18. *Stabrawa Leon
7. Gancarczyk Roman	19. *Sydor Klaudyusz
8. Jaworski Albin	20. *Szczepanik Karol
9. Kaczmarczyk Andrzej	21. *Urbański Hipolit
10. *Kaczmarczyk Ludwik	22. Warmus Antoni
11. *Krzyżański Antoni	23. *Wilczyński Jan.
12. Maternicki Władysław	

9. Egzamina prywatne z nauk handlowych złożyli:

a) w lipcu 1911: 1) Rausch Elias K., 2) Capiakówna Anna B, 3) Długoszówna Ludmiła B, 4) Krzeszowerówna Itta B, 5) Münzówna Stefania B, 6) Dorożyński Cezary B, 7) Łódziński Edward B, 8) Zacharias Stefan B, 9) Dziukiewiczówna Marya B, 10) Kanarkówna Ryfka B, 11) Królowna Zofia B, 12) Ottowa Marya B, 13) Śiwińska Helena B, 14) Szmydówna Jadwiga B, 15) Wilkoszówna Stefania B, 16) Bielański Jan B, 17) Jabłoński Kazimierz B, 18) Paszucha Stefan B, 19) Ryżowski Walery B, 20) Dadejówna Helena B, 21) Kopczyńska Jadwiga B, 22) Marszalska Stefania B, 23) Nenyczkówna Wanda B, 24) Szumańska Maryanna B.

b) w październiku 1911: 25) Łukasiewicz Waleryan B, 26) Styrnówna Jadwiga B, 27) Kłosińska Marya B, 27) Marciszewska Helena B, 28) Mizerska Janina B, 29) Muchówna Walerya B, 30) Timerówna Zofia B, 31) Huptysowski Józef B, 32) Wojtych Marian B, 33) Wiślocki Adam B.

c) w grudniu 1911: 34) Goebel Karol Hw, 35) Seipówna Kazimiera B, 36) Kochanówna Walerya B, 37) Naszydłowski Jan B, 38) Tyralewski Leon B.

d) w kwietniu 1912: 39) Łukaszewiczowa Stefania B, 40) Kurnatowska Aleksandra B, 41) Rudnicka Janina B, 42) Piątkiewiczówna Genowefa B, 43) Czanerle Wilhelmina B, 44) Towarnicka Joanna B, 45) Idzikówna Marya B, 46) Kosobucka Bronisława B, 47) Marfiakówna Michalina B, 48) Morawiecówna Teresa B, 49) Orczykowska Józefa B, 50) Pilch Jan B, 51) Sporkówna Helena B, 52) Borecka Eleonora B, 53) Kudasiewiczowa Marya B, 54) Szopińska Julia B, 55) Karpiej Eustachy B, 56) Wojewska Eleonora B, 57) Harterówna Paulina B, 58) Wiśniewska Elżbieta B, 59) Feinknopf Amalia B.

e) w czerwcu 1912: 60) Bachner Bernard B. K., 61) Barączówna Janina B. K. R. Hw. St., 62) Blochówna Walerya B., 63) Boczarska Walerya B. K., 64) Bulkiewiczówna Marya B., 64) Cieślik Franciszek K. Hw., 65) Czubrytówna Bronisława B. K. Hw., 66) Dobrzyńska Marya B. K., 67) Fryczówna Stefania St., 68) Halówna Aniela K., 69) Hirschówna Rozalia B. K. Hw. R., 70) Kaim Władysław K. Hw., 71) Kałamacki Antoni B, 72) Karwowska Romana B. K., 73) Kohlmanówna Marya B. K. Hw. R., 74) Mytnikówna Marya K. St., 75) Neufeldówna Amalia B. K., 76) Pajor Leon B. K., 77) Pamulanka Pelagia B. K. Hw., 78) Perzanowski Mieczysław B. K. Hw. R., 79) Rapaczówna Bronisława B. K., 80) Silberspitz Lea B. K. 81) Spadalikówna

Janina B. K. Hw. R., 82) Szejnmanówna Sara B. K. Hw. St., 83) Tyrkalska Melania B., 84) Vejstrkówna Elżbieta B. K., 85) Wejersówna Aniela B. K., 86) Wiśniowska Zofia B. K., 87) Zbyszewska Zofia B. K. Hw.

B. = Buchalterya pojed. i podw. w interesie towarowym.

K. = Korespondencya handlowa i prace kantorowe.

R. = Rachunki kupieckie.

Hw. = Nauka o handlu i wekslach.

St. = Stenografia.

Tow. = Towaroznawstwo.

10. Statystyczne

	Akademia Handlowa					Razem w AH.	Dwuklasowa Handlowa męska		Razem w DSH.
	Ia.	Ib.	II.	III.	IV.		I.	II.	
I. Liczba uczniów wzgl. uczennic:									
Przyjęto z początkiem r. 1911/12	33	34	42	31	38	178	45	22	67
W ciągu r. s. 1911/12	2	—	1	—	—	3	1	—	1
Razem	35	34	43	31	38	181	46	22	68
Z tych było:									
a) tutejszych z promocją	—	—	31	30	37	98	—	22	22
b) obcych z promocją .	30	29	2	—	—	61	38	—	38
c) repetentów	5	5	10	1	1	22	8	—	8
Razem	35	34	43	31	38	181	46	22	68
Wystąpiło w ciągu roku szkolnego 1911/12	17	7	9	2	—	35	16	3	19
Liczba uczniów z końcem roku szkol. 1911/12	18	27	34	29	38	146	30	19	49
II. Według miejsca urodzenia było:									
Z Krakowa	3	9	7	9	8	36	8	7	15
Z Podgórza	1	—	1	—	—	2	2	—	2
Z Galicyi	8	15	16	16	22	77	16	10	26
Z innych prowincyi Austro-Węgier	—	1	1	—	2	4	2	1	3
Z Król. Polskiego	3	2	9	4	6	24	2	1	3
Z W. Ks. Poznańskiego	1	—	—	—	—	1	—	—	—
Z Ces. Rosyjskiego	1	—	—	—	—	1	—	—	—
Ze Ślązka pruskiego	1	—	—	—	—	1	—	—	—
Z Ameryki	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Razem	18	27	34	29	38	146	30	19	49

zestawienie.

	Żeńska Dwuklasowa Szkoła Handlowa					Razem w ZSH.	Uzupełniająca Szkoła Handl.			Razem w USH.	Kurs abitu-ryentów		Razem na Kab.	Kurs ab-solwentek	Zawodowy kurs wiecz.	Kurs bohl-t. dla handl.	Razem w całym Zakładzie
	Ia.	Ib.	Ic.	IIa.	IIb.		I.	II.	III.		A.	B.					
	42	42	37	27	27	175	33	34	12	79	62	53	115	25	52	23	714
	1	1	1	—	—	3	5	3	—	8	—	5	5	—	1	—	21
	43	43	38	27	27	178	38	37	12	87	62	58	120	25	53	23	735
	—	—	—	24	27	51	—	21	12	33	—	—	—	—	—	—	204
	38	36	38	—	—	112	38	16	—	54	62	58	120	25	53	23	486
	5	7	—	3	—	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	45
	43	43	38	27	27	178	38	37	12	87	62	58	120	25	53	23	735
	4	3	2	3	—	12	6	10	1	17	3	3	6	1	17	13	120
	39	40	36	24	27	166	32	27	11	70	59	55	114	24	36	10	615
																	*
	16	15	19	14	15	79	7	5	3	15	24	22	46	7	19	—	217
	5	3	1	2	5	16	3	—	—	3	2	2	4	—	1	—	28
	13	22	15	4	6	60	17	20	8	45	29	29	58	14	12	5	297
	2	—	—	—	1	3	1	—	—	1	3	—	3	1	—	—	15
	3	—	—	1	—	4	3	2	—	5	1	1	2	1	4	1	44
	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	6
	—	—	—	3	—	3	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	5
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2
	39	40	36	24	27	166	32	27	11	70	59	55	114	24	36	10	615

* Wogóle przyjęto w r. 1911/12 do zakładu mężczyzn 496, kobiet 239
z tego wystąpiło w ciągu roku » 98, » 22
pozostało z końcem roku mężczyzn 398, kobiet 217

	Akademia Handlowa					Razem w AH.	Dwuklasowa Szk. Handl. męska		Razem w DSH.
	Ia.	Ib.	II.	III.	IV.		I.	II.	
III. Według wyznania było:									
Rzymsko-katolic.	12	19	27	18	26	102	20	15	35
Grecko-katolic.	—	—	1	—	—	1	1	1	2
Ewangelickiego	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Mojżeszowego	6	8	6	11	12	43	9	3	12
Razem	18	27	34	29	38	146	30	19	49
IV. Według języka ojczystego było:									
Polaków.	18	27	33	29	38	145	29	18	47
Rusinów	—	—	1	—	—	1	1	1	2
Razem	18	27	34	29	38	146	30	19	49
V. Według wieku było:									
Urodzonych w r. 1897 .	2	7	—	—	—	9	5	—	5
" " 1896 .	5	5	1	—	—	11	5	2	7
" " 1895 .	2	5	2	6	—	15	5	2	7
" " 1894 .	2	6	9	4	5	26	5	3	8
" " 1893 .	2	2	10	5	7	26	5	5	10
" " 1892 .	3	1	3	4	6	17	2	3	5
" " 1891 .	1	—	7	5	8	21	—	4	4
" " 1890 .	—	—	2	2	5	9	—	—	—
" " 1889 .	—	—	—	1	4	5	1	—	1
" " 1888 .	—	—	—	2	2	4	—	—	—
" " 1887 .	—	1	—	—	1	2	1	—	1
" " 1886 .	1	—	—	—	—	1	1	—	1
" " 1885 .	—	—	—	—	—	—	—	—	—
" " 1884 .	—	—	—	—	—	—	—	—	—
" " 1883 .	—	—	—	—	—	—	—	—	—
" " 1882 .	—	—	—	—	—	—	—	—	—
" " 1881 .	—	—	—	—	—	—	—	—	—
" " 1880 .	—	—	—	—	—	—	—	—	—
" " 1879 .	—	—	—	—	—	—	—	—	—
" " 1878 .	—	—	—	—	—	—	—	—	—
" " 1874 .	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Razem	18	27	34	29	38	146	30	19	49

Żeńska Dwuklasowa Szkoła Handlowa					Razem w ZSH.	Uzupełniająca Szkoła Handl.			Razem w USH.	Kurs abitu- ryentów		Razem na Kab.	Kurs ab- solwentek	Zawodowy kurs wiecz.	Kurs buch- dla handl.	Razem w całym Zakładzie
Ia.	Ib.	Ic.	IIa.	IIb.		I.	II.	III.		A.	B.					
30 — — 9	31 — — 9	28 — — 8	18 — — 6	16 — — 11	123 — — 43	32 — — —	26 — — 1	11 — — —	69 — — 1	52 1 1 5	48 1 — 6	100 2 1 11	20 1 — 3	29 — — 7	10 — — —	488 6 1 120
39	40	36	24	27	166	32	27	11	70	59	55	114	24	36	10	615
39 —	40 —	36 —	24 —	27 —	166 —	32 —	27 —	11 —	70 —	58 1	54 1	112 2	23 1	36 —	10 —	609 6
39	40	36	24	27	166	32	27	11	70	59	55	114	24	36	10	615
4 9 11 11 3 —<																

	Akademia Handlowa					Razem w AH.	Dwuklasowa szkoła handlo- wa męska		Razem w DSH.
	Ia.	Ib.	II.	III.	IV.		I.	II.	
VI. Uczęszczało na przedmioty nadobowiązkowe:									
Język niemiecki	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Język angielski	—	—	7	8	13	28	—	—	—
Język rosyjski	—	—	8	6	11	25	—	—	—
Język esperanto	—	—	4	—	5	9	—	—	—
Ćwiczenia w prac chem.	—	—	—	13	—	13	—	—	—
Ćwiczenia w prac towar.	—	—	—	13	11	24	—	—	—
Pisanie na maszynach	—	—	—	—	29	29	—	14	14
Śpiew	3	—	5	3	5	16	—	1	1
Stenografia	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kaligrafia	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Towaroznawstwo	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hygiena	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nauka o ustroju państw.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ekonomia	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Arytmetyka polityczna	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VII. Uzupełnienie klasyfikacyi za rok szkolny 1910/1911.									
Stopień I z odznaczeniem	—	—	—	2	—	2	1	1	2
„ I	14	19	31	35	34	133	21	13	34
„ II	6	5	3	2	—	16	4	—	4
„ III	1	2	5	—	1	9	3	2	5
Razem	21	26	39	39	35	160	29	16	45
VII. Klasyfikacya za II. półroczcie roku szkolnego 1911/1912.									
Otrzymało stop. I z odzn.	—	1	—	—	3	4	2	—	2
„ „ I	9	12	15	20	28	84	15	15	30
„ „ II	3	1	4	—	1	9	5	2	7
„ „ III	1	1	3	—	—	5	4	—	4
Przeznaczono do egzami- nu poprawczego	4	12	11	8	5	40	4	2	6
Przeznaczono do egzami- nu uzupełniającego	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nieklasyfikowano	1	—	1	1	1	4	—	—	—
Razem	18	27	34	29	38	146	30	19	49

	Żeńska Dwuklasowa Szkoła Handlowa					Razem w ZSH.	Uzupełniająca Szkoła Handl.			Razem w USH.	Kurs abitu- ryentów		Razem na Kab.	Kurs ab- solwentek	Zawodowy kurs wiecz.	Kurs buchł dla handl.	Razem w całym Zakładzie
	Ia.	Ib.	Ic.	IIa.	IIb.		I.	II.	III.		A.	B.					
—	—	—	—	—	—	—	30	24	—	54	—	—	—	15	—	—	69
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	28
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	11	31	—	—	—	55
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	14	25	20	—	—	139
—	—	—	—	—	—	—	24	27	51	—	—	—	—	—	—	—	17
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	45
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	10	16	7	23	12	—	23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	1	15	8	—	—	160
38	35	36	24	27	160	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	152
38	35	36	16	27	152	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	3	13	—	—	—	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	—	—	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—
3	3	—	2	3	11	—	1	—	1	—	—	—	9	—	—	—	25
21	24	—	21	19	85	24	15	12	51	—	—	—	41	—	—	—	344
8	9	—	1	4	22	—	—	—	—	—	—	—	7	—	—	—	49
—	—	—	2	2	4	2	2	—	4	—	—	—	—	—	—	—	22
32	36	—	26	28	122	26	18	12	56	—	—	—	57	—	—	—	440
6	3	1	3	2	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21
21	19	30	19	20	109	26	23	11	60	—	—	—	—	—	—	—	283
3	2	1	—	1	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	23
—	3	—	—	—	3	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	14
9	13	4	2	4	32	4	4	—	8	—	—	—	—	—	—	—	86
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
39	40	36	24	27	166	32	27	11	70	—	—	—	—	—	—	—	431

11. Wykaz książek na r. s. 1912|1913.

a) dla Akademii Handlowej.

Kurs I.

Język polski: *Próchnicki*. Wzory poezyi i prozy.

Język niemiecki: *A. Tuma*. Niemiecka czytanka dla szkół handlowych. (Nemečka čítanka, wyd. 2, Budziejowice 1907. *Stieglmaier*) *Dr. Jahner*. Deutsche Grammatik.

Język francuski: *Dr. Węckowski*. Książka do nauki języka francuskiego. T. I.

Geografia: *St. Majerski*. Geografia handlowa, Lwów 1912. *Kozenn-Gustawicz*. Atlas geograficzny.

Historia: *Dr. M. Mayr*. — *Dr. Weigt*. Historia handlu. *Putzger-Bojarski*. Atlas historyczny.

Algebra: *Kranz*. Algebra i arytmetyka.

Geometria: *Mocnik-Maryniak*. Geometria dla klas wyższych szkół średnich.

Rachunki kupieckie: *Pawłowski*. Podręcznik rachunków kupieckich dla wyższych szkół handlowych.

Historia Naturalna: *Hassack*. Leitfaden der Naturgeschichte für kom. Lehranstalten.

Fizyka: *Richter*. Lehrbuch der Physik f. höhere Lehranstalten. *Tomaszewski-Kawecki*. Fizyka dla klas niższych.

Nauka o handlu: *Kistryn*. Nauka o handlu i wekslach. *Christof-Passendorfer*. Zasadnicze pojęcia z zakresu prac kantorowych.

Stenografia: *Bojarski*. Stenografia.

Kurs II.

Język polski: *Tarnowski-Bobin*. Wypisy polskie dla szkół realnych Tom II.

Język niemiecki: *A. Tuma*. Niemiecka czytanka, jak w klasie I. *Dr. Jahner*. Deutsche Grammatik.

Język francuski: *Dr. Węckowski*. Książka do nauki języka francuskiego. T. II.

Geografia handlowa: *Zehden-Sieger*. Lehrbuch der Handelsgeographie. *St. Majerski*. Geografia handlowa 1912, *Kozenn-Gustawicz*. Atlas geograficzny.

- Historia** : *Dr. R. Mayr*. Lehrbuch der Handelsgeschichte. *Putzger-Bojarski*. Atlas historyczny.
- Algebra** : *Kostecki*. Arytmetyka i algebra dla klas wyższych. *Kranz*. Logarytmy.
- Rachunki kupieckie** : *Pawłowski*. Podręcznik rachunków kupieckich dla wyższych S. H. T. I, *Kreibig*. Lehrbuch der kaufmännischen Arithmetik f. h. Hs. T. II.
- Chemia** : *Oppelt*. Lehrbuch der unorganischen Chemie und chem. Technologie f. höhere Handelsschulen.
- Nauka o handlu** : *Kistryn*. Nauka o handlu i wekslach.
- Korespondencya handlowa** : *Chankowski*. Wykład korespondencyi handlowej, *Kleibel*, Lehrbuch der Handelskorrespondenz f. h. Hs.
- Buchalterya** : *W. Góra*. Buchalterya I.
- Stenografia** : *Bojarski*. Stenografia. *Kramsall*. Lehrbuch der Stenographie.
- Język angielski** : *Berger*. Łatwa metoda języka angielskiego.
- Język rosyjski** : *Aleksejew*. Neues Lehrbuch der russischen Sprache T. I.

Kurs III.

- Język polski** : *Tarnowski-Bobin*, Wypisy polskie dla szkół realnych. T. II.
- Język niemiecki** : *Dr. R. Mayr*, Deutsches Lesebuch. *Jahner*, Deutsche Grammatik.
- Język francuski** : *Bechtel-Glauser*, Französisches Lese- und Übungsbuch, T. II. *Rey*, La France industrielle et littéraire. *Glauser*, Cours élémentaire de correspondance.
- Arytmetyka polityczna** : *Pawłowski*, Zasady arytmetyki politycznej.
- Rachunki kupieckie** : *Pawłowski*, Rachunki kupieckie T. III.
- Geografia** : *Zehden-Sieger*, Handelsgeographie, *St. Majerski*, Geografia handlowa. *Kozenn-Gustawicz*, Atlas geograficzny.
- Historia** : *R. Mayr*, Handelsgeschichte. *Zakrzewski*, Historia powszechna. T. III.
- Chemia** : *Dr. Bolland-Duchowicz*, Chemia organiczna. Wyd 2.
- Towaroznawstwo** : *Hassack*, Lehrbuch der Warenkunde. *Dr. Bolland*, Towaroznawstwo.
- Korespondencya handlowa** : *Chankowski*, Wykład korespondencyi handlowej. *Kleibel*, Lehrbuch der Handelskorrespondenz.
- Buchalterya** : *Góra*, Buchalterya II.
- Język angielski** : *Berger*, Łatwa metoda języka angielskiego.
- Język rosyjski** : *Aleksejew*, Neues Lehrbuch der russischen Sprache. *Wolper*, Russkaja Riecz. *Albow*, Russkaja Etymologia;

Klasa IV.

- Język polski:** *Tarnowski-Bobin*. Wypisy polskie dla szkół realnych. Tom. I.
- Język niemiecki:** *Kummer-Stejskal*. Deutsche Literaturgeschichte, Dzieła poetów niemieckich w wydaniu Graesera. *Kleibel*. Lehrbuch der Handelskorrespondenz.
- Język francuski:** *Bechtel-Glauser*. Französisches Lese- und Übungsbuch, T. II. *Rey*, La France industrielle et littéraire. *Glauser*, Cours élémentaire de correspondance.
- Geografia:** *Zehden-Sieger*, Handelsgeographie. *St. Majerski*, Geografia handlowa. *Kozenn-Gustawicz*, Atlas geograficzny.
- Historia:** *R. Mayr*, Handelsgeschichte. *Zakrzewski*, Historia powszechna, T. III.
- Arytmetyka polityczna:** *Pawłowski*. Zasady arytmetyki polit.
- Rachunki kupieckie:** *Kreibig*, Lehrbuch der kauf. Arithm., T. IV.
- Towaroznawstwo:** *Hässak*, Lehrbuch der Warenkunde. *Dr. Bolland*, Towaroznawstwo.
- Korespondencya:** *Krakowski*, Wykład korespondencyi handlowej.
- Buchalterya:** *Ziegler*, Lehrbuch der Buchhaltung, T. III.
- Prawo handlowe:** *Rosenblat-Wróblewski*, Kodeks handlowy.
- Ekonomia polityczna:** *Fiedler*, Volkswirtschaftslehre.
- Język angielski:** *Berger*, Łatwa metoda języka angielskiego. Englisch Prose Reader by Pallota and Hurt.
- Język rosyjski:** *Wolper*, Russkaja Riecz. *Albow*, Russkaja Etymologia. *Dr. Theod. Kawraysky*, Russische Handelskorrespondenz.

b) dla dwuklasowej Szkoły handlowej męskiej.

Klasa I.

- Język polski:** *Czubek-Zawiliński*. Wypisy dla klasy. IV.
- Język niemiecki:** *A. Tuma*. Czytanka niemiecka jak w I. A. H.
- Geografia:** *St. Majerski*, Geografia handlowa. *Kozenn-Gustawicz*, Atlas geograficzny.
- Rachunki kupieckie:** *Pawłowski*, Podręcznik rachunków kupieckich.
- Towaroznawstwo:** *Hassack*, Leitfaden der Warenkunde f. 2-klasige Hs. T. I. Anorganische Waren. *Dr. Bolland*, Towaroznawstwo.
- Nauka o handlu:** *Kistryn*, Nauka o handlu i wekslach.
- Korespondencya:** *Haberer*, Lehrbuch der Handelskorrespondenz f. d. Unterricht an 2-klas. Hs.; *Chankowski*, Wykład korespondencyi handlowej.
- Buchalterya:** *W. Góra*, Buchalterya pojedyncza.
- Stenografia:** *Bojarski*, Stenografia.

Klasa II.

Język polski: Dzieła poetów wyd. Westa.

Język niemiecki: *Tuma*, jak w I.

Geografia: *St. Majerski*, Geografia handlowa. *Kozenn-Gustawicz*, Atlas geograficzny.

Rachunki kupieckie: *Pawłowski*, jak w I.; *Kreibig*. Leitfaden der Kaufm. Rechnens f. 2 K. Hs.

Towaroznawstwo: *Hassack*. Leitfaden der Warenkunde f. 2 Kl. Hs. T. 2. Organische Waren, *Dr. Bolland*. Towaroznawstwo.

Nauka o handlu: *Kistryn*. jak I.

Korespondencya: *Haberer* jak I. *Chankowski* jak I.

Buchalterya: *Góra*. Buchalterya T. II.

Stenografia: *Bojarski* jak w I.

c) dla dwuklasowej szkoły handlowej żeńskiej.

Klasa I.

Język polski: *Próchnicki*. Wzory poezji i prozy.

Język niemiecki: *A. Tuma*. Niemiecka czytanka jak w A. H.

Rachunki kupieckie: *Pawłowski*. Podręcznik rachunków kupieckich.

Nauka o handlu: *Kistryn*. Nauka o handlu.

Prace kantorowe i korespondencya: *Chankowski*. Wykład korespondencyi handlowej.

Geografia: *St. Majerski*. Geografia handlowa. *Kozen-Gustawicz* Atlas geograficzny.

Stenografia: *Bojarski*. Stenografia.

Klasa II.

Język polski: Dzieła poetów wyd. Westa.

Język niemiecki: *A. Tuma*. Niemiecka czytanka jak w A. H.

Rachunki: jak w kl. I.

Nauka o handlu i wekslach: jak w kl. I.

Buchalterya: *Góra*. Buchalterya podwójna,

Korespondencya: jak w kl. I.

Geografia: jak w kl. I.

Stenografia: jak w kl. I.

d) dla Uzupełniającej szkoły handlowej.

Klasa I.

Język polski: *Benoni-Habura*. Książka do czytania dla V. i VI. klasy szkół wydziałowych.

Język niemiecki : *German-Petelenz*. Ćwiczenia niemieckie dla kl. I.
Rachunki : *Dniestrzański*. Nauka rachunków dla szkół wydziałowych.
Geografia : *Klemensiewicz*. Wiadomości z nauki geografii.

Klasa II.

Język niemiecki : *German-Petelenz*. Ćwiczenia niemieckie dla kl. II.
Rachunki : *Dniestrzański*. Nauka rachunków dla szkół wydziałowych.
Buchalterya : *Odenthal*. Kaufmännische Buchhaltung mit Rücksicht auf den Gebrauch für kaufm. Fortbildungsschulen.
Korespondencya : *Haberer*. Leitfaden der Handelskorrespondenz.
Nauka o handlu : *Kistryn*. Nauka o handlu.
Geografia : *Klemensiewicz*. Wiadomości z geografii.

Klasa III.

Korespondencya : *Haberer*. Leitfaden der Handelskorrespondenz.
Rachunki : *Dniestrzański*. Nauka rachunków dla szkół wydz.
Buchalterya : *Odenthal*. Kaufmännische Buchhaltung.
Geografia : *Klemensiewicz*. Wiadomości z geografii.

11. Ogłoszenie dotyczące wpisów na r. s. 1912/1913.

I. Akademia Handlowa.

Na I. kurs przyjmuje się uczniów, którzy w roku kalendaryzowym, w którym się zapisują, ukończą lat 14 i mogą się wykazać ukończoną IV klasą gimnazjalną lub realną z najmniej dostatecznym postępem we wszystkich przedmiotach. Wyjątkowo przyjąć można również uczniów z ukończoną III. klasą wydziałową, którzy we wszystkich przedmiotach otrzymali przynajmniej postęp dobry. Uczniowie szkół wydziałowych muszą się poddać ściśłemu egzaminowi wstępnemu. Wymagania przy takim egzaminie wstępnym są następujące: Z języka polskiego ma uczeń ustęp dany mu do przeczytania opowiedzieć ustnie i napisać w sposób należyty bez błędów gramatycznych i ortograficznych. Nadto ma przy rozbiórze zdań udowodnić znajomość głównych zasad gramatyki pod względem części mowy i składni. Z algebry: Cztery działania główne na liczbach ogólnych całkowitych z jednym lub więcej wyrazami, podnoszenie do kwadratu i do sześciannu wyrażeń algebraicznych, tudzież liczb układu dziesiętkowego, największy wspólny dzielnik i najmniejsza wspólna wielokrotność, rachowanie liczbami ułamkowymi. Z rachunków: Cztery działania główne na liczbach dziesiętnych i ułamkach zwyczajnych, rozkładanie i redukcya, rachowanie liczbami mianowanymi, wnioskowanie, metoda rozkładania, reguła łańcuchowa, rachunek średniego podziału i rachunek spółki.

Na kurs II., III i IV. przyjmuje się tylko takich uczniów, którzy mogą wykazać się ukończeniem z ogólnym stopniem pierwszym bezpośrednio poprzedzającej klasy tutejszego zakładu lub innej podobnie urządzonej publicznej szkoły handlowej.

Kandydaci, którzy powyższych warunków nie posiadają albo mają ukończoną niższą szkołę średnią lub szkołę handlową zagraniczną mogą dopiero po otrzymaniu osobnego pozwolenia z c. k. Ministerstwa Wyznań i Oświaty uzyskać przyjęcie do Akademii handlowej. Ministerstwo rozstrzygnie również, czy i w jakim zakresie będą się musieli poddać egzaminowi wstępnemu. W interesie takich kandydatów leży zatem wystarać się wcześniej o pozwolenie przyjęcia przez wniesienie podania do c. k. Rady Szkol-

nej krajowej, tak, aby w dniu wpisu wykazać się mogli dopuszczeniem do przyjęcia, ewentualnie do składania egzaminu wstępnego; bez takiego zezwolenia Dyrekcyja bezwarunkowo nikogo przyjąć nie może.

Każdy uczeń zgłaszający się do wpisu po raz pierwszy, ma przedłożyć metrykę chrztu lub urodzenia, świadectwo ukończonej w kraju czwartej klasy gimnazjalnej lub realnej, ewentualnie trzeciej klasy wydziałowej i wypełnioną należycie kartę wpisową (do nabycia u tercjana). Przy wpisie należy uiścić jako takse wstępną 10 koron. (Obcokrajowcy mają złożyć jako takse wstępną 20 K.) oraz 2 kor. jako datek na środki naukowe. (Obcokrajowcy składają 10 kor. jako datek na środki naukowe). Każdy uczeń wpisujący się ponownie do zakładu ma przedłożyć świadectwo z poprzedniego roku szkolnego, wypełnioną należycie kartę wpisową i 2 kor. jako datek na środki naukowe.

Oplata szkolna wynosi rocznie 40 kor. i ma być wniesioną w 2 ratach z góry. W I półroczu kl. I. nie uwalnia się od czesnego nikogo.

2. Kurs Abiturjentów.

Warunkiem przyjęcia jest dowód, że kandydat złożył z pomyślnym wynikiem egzamin dojrzałości w jednym z austriackich gimnazyów lub szkół realnych. Ci zwyczajni słuchacze mają prawo składania egzaminów i otrzymują z końcem roku świadectwo.

W miarę wolnego miejsca może Dyrekcyja przyjmować także takich kandydatów, którzy mają zagraniczny egzamin dojrzałości. Tacy słuchacze mogą być przyjęci tylko na mocy osobnego zezwolenia c. k. Ministerstwa Wyznań i Oświaty. Liczba słuchaczy na kursie abiturjentów nie może przekraczać 60.

Przy wpisie należy przedłożyć: świadectwo dojrzałości, metrykę chrztu lub urodzenia, należycie wypełnioną kartę wpisową i opłatę szkolną, bez której wpisu dokonać nie można.

Każdy wpisany słuchacz otrzymuje kartę wpisową.

Oplata wynosi 200 kor. za cały rok i ma być od razu z góry przy wpisie uiszczona.

Każdy wpisujący się słuchacz ma złożyć nadto 10 koron jako wpisowe i 10 koron jako datek na zbiory naukowe. Od powyżej wymienionych opłat nie uwalnia się nikogo, raz zapłaconych nie zwraca się pod żadnym warunkiem. Za ćwiczenia w pracowni towaroznawczej należy uiścić osobno takse 20 koron. Za uczęszczanie na naukę obcych języków i pisania na maszynach opłaca się osobne czesne w kwocie po 10 kor.

3. Zawodowy kurs handlowy dla absolwentek szkół średnich.

Warunkiem przyjęcia jest dowód, że kandydatka ukończyła z pomyślnym wynikiem krajową szkołę średnią t. j. gimnazyum,

szkołę realną wzgl. liceum, seminaryum nauczycielskie, wyższą szkołę przemysłową i t. d. O wyjątkowym przyjęciu kandydatek nie mogących się wykazać takimi studjami rozstrzyga c. k. Rada Szkolna Krajowa.

Kurs otwiera się przy co najmniej 25 zapisanych kandydatkach — liczba przyjętych nie może przekraczać 50.

Oplata szkolna wynosi 200 kor. rocznie i ma być złożona z góry przy wpisie lub też za zezwoleniem Kuratoryi w 2 półrocznych ratach. Każda wpisująca się słuchaczka ma złożyć nadto 10 k. wpisowego. Od opłat niema żadnych uwolnień, raz złożonych nie zwraca się pod żadnym warunkiem.

4. Dwuklasowa szkoła handlowa męska.

Na kurs przygotowawczy, o ileby się zgłosiła oznaczona ilość kandydatów przyjmuje się uczniów, którzy ukończyli 13 rok życia lub ukończą go w roku kalendarzowym, w którym się zapisują i złożyli egzamin wstępny. Przy tym egzaminie wykazać się muszą odpowiednią znajomością języka polskiego, niemieckiego, tudzież 4 zasadniczych działań arytmetycznych

Do klasy I. przyjmuje się uczniów, którzy ukończyli lub z końcem roku kalendarzowego, w którym się zapisują ukończą lat 14 i wykażą się świadectwem, że ukończyli z dobrym postępem kl. III. wydziałową, gimnazjalną lub realną. W wyjątkowych wypadkach, o ile miejsca starczy, będzie się przyjmować uczniów nie mających powyżej podanych studjów, jeżeli złożą z pomyślnym skutkiem ścisły egzamin wstępny w zakresie nauk, udzielanych w klasie przygotowawczej dwuklasowej szkoły handlowej.

Do klasy II. przyjmuje się tylko uczniów, którzy ukończyli z dobrym postępem kl. I. dwuklasowej szkoły handlowej.

Każdy zgłaszający się po raz pierwszy do wpisu uczeń ma przedłożyć metrykę chrztu lub urodzenia, ostatnie świadectwo szkole oraz należycie wypełnioną kartę wpisową. Przy wpisie należy uiścić takse wstępną w kwocie 10 kor. oraz 2 kor. jako datę na zbiory naukowe.

Oplata szkolna wynosi rocznie 40 K.; w klasie przygotowawczej i kl. I. (w I półroczu) nie uwalnia się od czesnego nikogo.

5. Dwuklasowa szkoła handlowa żeńska.

Do klasy I przyjmuje się uczennice, które ukończyły z dobrym (wzgl. zadowalniającym) postępem we wszystkich przedmiotach co najmniej 3. kl. szkoły wydziałowej, licealnej lub średniej, albo złożą egzamin wstępny z języka polskiego, niemieckiego, rachunków, geografii i nauk przyrodniczych w zakresie nauk udzielanych w 3-klasowej szkole wydziałowej. Uczennice muszą

w roku, w którym się wpisują do szkoły ukończyć 14 lat życia. Pierwszeństwo mają: a) uczenie starsze wiekiem, b) mające ukończoną klasę IV., V. lub VI., szkoły wydziałowej, c) mające lepsze niż dobre postępy w naukach.

Do klasy II. przyjmuje się uczenie, które ukończyły z I. stopniem ogólnym klasę I. Dwuklasowej szkoły handlowej w Krakowie, lub mając co najmniej lat 15 złożą egzamin wstępny z zakresu nauk udzielanych w I. klasie tejże szkoły.

Każda zgłaszająca się do wpisu uczennica ma przedłożyć metrykę chrztu lub urodzenia, ostatnie świadectwo szkolne oraz należycie wypełnioną kartę wpisową. Przy wpisie należy uiścić takse wstępną w kwocie 10 K oraz 2 K jako datek na zbiory naukowe. Opłata szkolna wynosi 80 K rocznie i ma być wniesiona w 2 ratach z góry do (15/10 i do 15/3). Od opłaty szkolnej nie uwalnia się wcale.

Z powodu ograniczonej liczby miejsc przyjmuje dyrektorya zgłoszenia do wpisu od 29 do 30 czerwca oraz od 28 do 31 sierpnia 1912; wpisy zaś uczenie przyjętych odbędą się 2 do 4 września rano między 9 a 12 w kancelaryi Dyrektoryi Akademii.

6. Uzupełniająca Szkoła handlowa.

Do klasy I. szkoły handlowej uzupełniającej przyjmuje się uczniów i pomocników handlowych, którzy:

1) wykazą się świadectwem uwolnienia Szkoły ludowej lub świadectwem innej szkoły, która w myśl ustawy krajowej zastępuje świadectwo uwolnienia Szkoły ludowej;

2) albo ukończyli z dobrym postępem naukę w ogólnej szkole uzupełniającej;

3) albo przy egzaminie wstępnym okazały wiadomości, odpowiadające warunkom I. lub 2.

Każdy uczeń szkoły handlowej uzupełniającej, ma przy pierwszym przyjęciu złożyć takse wstępną w wysokości 2 koron i co rocznie dwie korony, jako datek na środki naukowe.

Uczniowie nie będący na żadnej praktyce, płacą oprócz taksy wstępnej i datku na środki naukowe czesne w kwocie 10 kor. z góry przy wpisie.

Do klas wyższych przyjmuje się uczniów, którzy ukończyli z dobrym postępem klasę poprzednią uzupełniającej szkoły handlowej. Tylko ci pomocnicy lub uczniowie, którzy ukończyli III. lub IV. klasę szkoły średniej lub wydziałowej, mogą być przyjęci do klasy II.

7. Wieczorny kurs handlowy dla dorosłych.

Na kurs ten przyjmuje się panie i panów, o ile mają ukończony 17 lat życia i wykształcenie przedwstępne, co najmniej wprost w zakresie 6 letniej nauki w szkole ludowej.

Uczestnikom kursu przysługuje prawo dowolnego wyboru przedmiotów. Opłata wynosi za cały kurs od godziny tygodniowo 10 Koron, przy wpisaniu się na 12 godzin razem tylko 100 Kor. Opłaty uiszcza się z góry przy wpisie a raz złożonych nie zwraca się pod żadnym warunkiem. Za wykłady towaroznawstwa opłaca się osobno.

8. Kurs handlowy dla prawników.

Kurs ten obejmuje 80 godzin wykładowych buchalteryi, nauki o bilansach, nauki o handlu i rachunków bankowych. Opłata 30 Koron.

9. Egzamina prywatne z przedmiotów kupieckich

odbywają się corocznie z końcem września, w grudniu przed świętami Bożego Narodzenia i z końcem marca. Podanie o przypuszczenie należy wносить na 10 dni przed terminem.

W P I S Y.

1. Wpisy nowo wstępujących do Akademii handlowej, Dwuklasowej szkoły męskiej, na Kurs Abiturjentów i na Kurs Absolwentek odbywać się będą w dniach 29 i 30 czerwca oraz 2, 3 i 4 września 1912 w dyrekcyi zakładu od 9—12 przedpołudniem. Na kurs Absolwentek i na kurs Abiturjentów przyjmować będzie dyrekcyja zgłaszających się kandydatów wzgl. kandydatki także i później aż do dnia, w którym wszystkie miejsca wolne się zapełnią wzgl. aż do chwili rozpoczęcia wykładów.

Zgłoszenia do żeńskiej szkoły handlowej przyjmuje Dyrekcyja w dniach 29 i 30 czerwca oraz 29, 30 i 31 sierpnia od 9—12 przedpołudniem. Dnia 1 września rano ogłosi się, które uczennice zostały przyjęte i te dokonają wpisu w dniach 2, 3, i 4 września; nieprzyjętym z powodu braku miejsca zwróci dyrekcyja dokumenty dnia 1 września.

Wpisy do szkoły uzupełniającej odbędą się w dniach od 11 do 14 września 1912.

Wpisy na kurs wieczorny trwać będą od 11 do 20 września. Na kurs dla prawników od 1 do 10 października.

Wpisy uczniów wzgl. uczennic tutejszych do klas wyższych odbywać się będą w dniach 5 i 6 września.

2) Egzamina wstępne do klasy I. odbędą się dnia 5 września 1912. r.

3) Egzamina poprawcze i uzupełniające w Akademii oraz obu szkołach dwuklasowych odbędą się w dniach 2 i 3 września 1912, na kursie abiturjentów i absolwentek w czasie od 1 do 30 września 1912.

4) Nabożeństwo wstępne odprawi się w kościele OO. Kapucynów dnia 7 września o godz. 9 rano.

5) Początek nauki w Akademii, oraz obu szkołach dwuklasowych dnia 10 września o godz. 8 rano. Na kursie absolwentek dnia 11 września, w szkole uzupełniającej dnia 16 września, na kursie abiturjentów dnia 3 października, na kursie wieczornym 1 października, na kursie dla prawników dnia 15 października 1912

Uwaga: Nowo wstępujący uczniowie wzgl. uczennice mają się zgłosić do wpisu w towarzystwie rodziców wzgl. opiekunów. Każdy nowowstępujący uczeń wzgl. słuchacz otrzyma z początkiem roku szkolnego egzemplarz przepisów szkolnych (§ 31 Statut. Organiz. A. H.) i zobowiąże się do ich przestrzegania.

Wiadomości o postępach i zachowaniu się uczniów wzgl. uczennic, zaciągnąć mogą P. T. rodzice wzgl. opiekunowie w sali konferencyjnej Akademii w ostatnią niedzielę października, ostatnią niedzielę przed Bożem Narodzeniem, w ostatnią niedzielę marca i ostatnią niedzielę maja od godz. 1/2 11 do godz. 1/2 12 względnie we wszystkie dni szkolne w czasie przerwy między godzinami nauki o godz. 11.

W Krakowie, dnia 30 czerwca 1912.

J. Kannenberg.

O D P I S.

**rozporządzenia magistratu stoł. król. m. Krakowa z dnia 14-go
sierpnia 1909 roku do L. 75005/1909 fiz.**

Coroczne doświadczenie poucza, że z chwilą rozpoczęcia roku szkolnego i zjazdu uczniów i uczenic z prowincyi, przypadki szkarlatyny i innych chorób zakaźnych zaczynają się mnożyć, chcąc przeto zapobiedz temu, Magistrat uważa za stosowne wydanie następującego rozporządzenia:

Przy wpisie powinni uczniowie i uczennice, zamieszkali w Krakowie, wykazać się poświadczeniem Miejskiego Urzędu Zdrowia, zaś obcy przyjezdni, poświadczeniem c. k. lekarza powiatowego, względnie choćby lekarza domowego, że w rodzinie zgłaszającego się ucznia (uczenicy) przynajmniej od 6-ciu tygodni nie było wypadku szkarlatyny, lub innej choroby zakaźnej, względnie w razie przypadku choroby zakaźnej w rodzinie, że uczeń (uczenica) był(a) należycie odosobniony(a) od chorego przynajmniej przez 9 dni, wykąpany(a), a mieszkanie i rzeczy jego (jej) należycie zdezynfekcyonowane. W razie przypadku choroby zakaźnej w rodzinie ucznia (uczenicy) przyjezdnego (nej) z prowincyi, jeśliby dezynfekcyja rzeczy nie mogła być na prowincyi uskutecznioną, należy wysłać rzeczy pod adresem Miejskiego Urzędu Zdrowia w Krakowie; M. Urząd Zdrowia odbierze rzeczy z kolei, przewiezie je specjalnym wozem do Zakładu dezynfekcyjnego i podda odkażeniu, zanim rzeczy sprowadzone zostaną na pensyę.

Bez takich poświadczeń nie należy w żadnym przypadku przyjmować uczniów (uczenic) do pensjonatu ze względu na możliwość rozwleczenia choroby

Jednocześnie zwraca Magistrat uwagę na to, aby Przełożeni względnie Przełożone pensyi, internatów etc. żądali od rodziców dzieci oddanych im pod opiekę oświadczenia, że w razie zachorowania ich dziecka na chorobę zakaźną (odrę, szkarlatynę, dyfteryę, dur brzuszny) dziecko po porozumieniu się z lekarzem ordynującym oddadzą do szpitala lub kliniki. Magistrat przypomina, że co do internatów, pensyi etc. obowiązują te same przepisy, jakie obowiązują dla budynków szkolnych, t. j. że dziecko, które zachoruje w takim internacie na chorobę zakaźną, nie może ze względu na bezpieczeństwo zdrowia reszty dzieci pozostać w tym samym budynku.

T R E Ś Ć.

- I. Dr. A. Bolland; „Proste sposoby badania towarów“.
 - II. Wiadomości szkolne przez dyrektora zakładu.
 1. Skład Kuratorji,
 2. Skład grona nauczycielskiego,
 3. Regulaminy i plany naukowe:
 - A) Akademia handlowa,
 - B) Kurs Abiturjentów,
 - C) Kurs absolwentek szkół średnich, liceów i t. p.
 - D) Dwuklasowa szkoła handlowa męska,
 - E) Dwuklasowa szkoła handlowa żeńska,
 - G) Zawodowy handlowy kurs wieczorny,
 - H) Kurs handlowy dla prawników,
 - I) Egzaminy handlowe prywatne z nauk handlowych.
 4. Zbiory naukowe,
 5. Sprawozdanie z czynności w pracowniach,
 6. Pomoc koleżańska U. A. H.
 7. Kronika Zakładu,
 8. Spis imienny uczniów, uczenic, słuchaczy i słuchaczek.
 9. Statystyka uczniów, uczenic, słuchaczy i słuchaczek.
 10. Wykaz książek na rok szkolny 1912/1913.
 11. Ogłoszenie, dotyczące wpisów na rok szkolny 1912/13.
-

